PAUL ȘTEFĂNESCU

ULTIMA MISIUNE

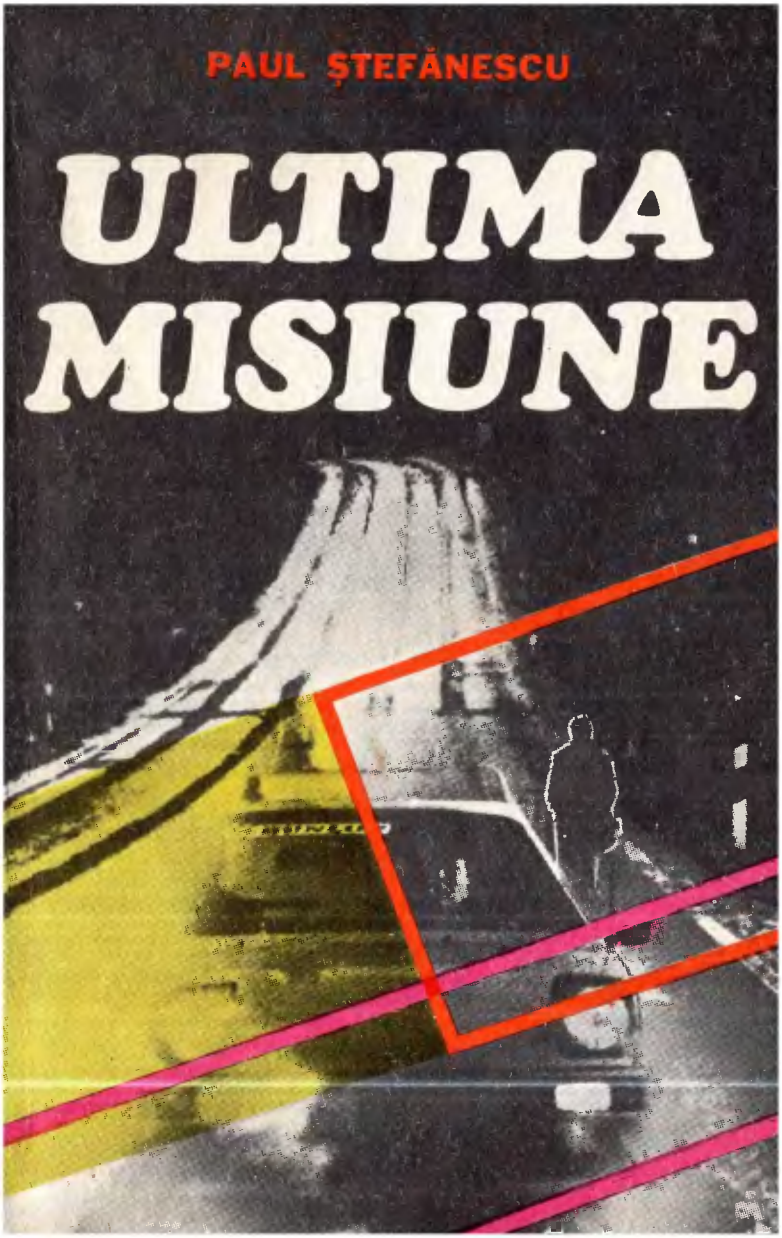

ULTIMA MISIUNE

PAUL ȘTEFĂNESCU

ULTIMA MISIUNE

EDITURA MILITARĂ, BUCUREȘTI, 1986

Coperta : V. ILIE

CUVÎNT ÎNAINTE

Cel de-al doilea război mondial a cuprins cu o deosebită furie și tărîmul frontului secret. Toate organizațiile de spionaj și contraspionaj ale statelor beligerante s-au aflat într-o acerbă dispută fără precedent. Războiul secret a solicitat — la cote cel puțin tot atît de înalte ca și luptele de pe frontul deschis — curajul, inteligența și patriotismul celor angajați în lupta contra fascismului. Faptele și eroismul luptătorilor n-au fost uitate de istorie.

Pe această temă s-a scris și se scrie foarte mult. Apar numeroase studii, monografii, memorii, culegeri de documente. Este firesc să fie așa. Cu cît trec anii, ies la iveală noi mărturii care completează datele cunoscute sau pe unele le infirmă. Alte documente sau amintiri dezvăluie aspecte inedite ale unor evenimente.

Interesul mereu viu față de această temă se explică și din alt motiv. Oamenii nu pot uita uriașele sacrificii de vieți omenești, de bunuri materiale și spirituale în lupta împotriva fascismului ; nu pot uita înălțătoarele pilde de jertfă și sacrificiu ale luptătorilor din mișcarea de rezistență antifascistă, marea epopee a popoarelor subjugate care s-au ridicat cu arma în mînă împotriva ocupanților naziști, pentru libertate și independență, pentru apărarea ființei lor naționale. Iată de ce, în cartea de față, am rezervat cîteva pagini luptei dramatice a agenților secreți din anii marii conflagrații.

Volumul redă și cîteva din atît de multele dosare ale spionajului actual. În acest domeniu, al războiului secret, există o experiență îndelungată. Ea s-a desfășurat de-a lungul secolelor, fie în timp de război, fie în timp de pace,

fără „pauze". Desigur, în fiecare epocă, dezvoltarea economică, revoluția științifică și tehnică influențează mult asupra mijloacelor și metodelor acțiunilor de spionaj. Ele se perfecționează continuu. Scopul a fost și rămîne, însă, același : obținerea de informații. Faptele autentice prezentate cu acest prilej, precum și cele menționate în alte lucrări, atestă ce prejudicii economice, cu consecințe grave, aduc lipsa de vigilență a oamenilor, neglijența în serviciu, vorbăria, „slăbiciuni" din care trag foloase spionii.

Dezvoltarea multilaterală a societății noastre, creșterea impetuoasă a forțelor de producție, succesele dobîndite în domeniul tehnicii moderne, a cercetării științifice fundamentale și aplicative, sarcinile privind întărirea capacității de apărare a țării determină existența unui număr tot mai mare de valori, date și documente cu caracter secret, valori care, în fond, sînt o expresie a roadelor muncii poporului român, ale inteligenței și spiritului său creator. Cu toții avem misiunea de a apăra cu străşnicie acest patrimoniu economic, științific și cultural realizat cu trudă de poporul nostru.

În condițiile de astăzi, persistă și vor persista încercări ale unor cercuri străine de a intra în posesia secretelor, de a cunoaște activitatea organelor și instituțiilor noastre. Este o datorie de ordin etic să contribuim la dezvoltarea conștiinței revoluționare a maselor, la creșterea vigilenței și a combativității împotriva tuturor manifestărilor prin care se aduc prejudicii păstrării și apărării secretului de stat și de serviciu. Aceasta este o datorie patriotică, o obligație de cinste a tuturor cetățenilor Republicii Socialiste România.

„Chanel 5“

Era pe la sfîrşitul lunii octombrie 1940, după cum ne relatează Robert Charroux în „Miroir de l'Histoire“ (sept. 1964), cînd Wagner i-a prezentat lui Schellenberg, care se afla la conducerea serviciului de contraspionaj al Gestapo-ului, un dosar subţire, cu coperţi cenuşii, destinat clasării. Acesta îl parcurse, ascultînd simultan explicaţiile tînărului subordonat. Era vorba de un denunţ făcut în urmă cu trei săptămîni. O tînără de origine germană, Erika Singer, semnala unui post de frontieră că trei persoane cu care călătorise împreună venind de la Riga, i s-au părut suspecte : doi fraţi care pretindeau că se numesc Vietinghov şi soţia celui mai mare, avînd prenumele de Maria. Denunţătoarea îi cunoscuse pe cei trei la Riga. Afirma cu certitudine că cei doi bărbaţi şi femeia erau în realitate spioni sovietici ce urmau să îndeplinească o misiune la Berlin.

Funcţionarul german, care primise acest denunţ, nu crezuse o iotă din toată istoria însăilată pe hîrtie. Cu toate acestea, o puse pe tînără sub supraveghere, fără a avea prezenţa de spirit să facă acelaşi lucru şi cu cei trei semnalaţi de aceasta şi care plecaseră în direcţia capitalei germane.

A doua zi, cînd trenul sosise la Berlin, un agent al contraspionajului nazist primise misiunea s-o interogheze pe Erika Singer. După cîteva ezitări, tînăra explică de ce făcuse denunţul. Recunoscu că fusese amanta celui mai mic din fraţii Vietinghov, dar că legătura a fost ruptă datorită ostilităţii manifestate pe faţă de cumnata sa, Maria. Ea o descrise pe aceasta ca o femeie energică, impetuoasă şi rea.

Avuseseră loc dispute violente între cele două femei pe timpul călătoriei spre Germania. În cele din urmă, după spusele sale, Erika fusese obligată să se mute în alt compartiment, cînd într-una din dispute ajunseseră pe punctul să se bată. Femeia recunoscu că a făcut denunțul din spirit de răzbunare, dar că tot ceea ce pusese pe hîrtie era adevărat.

Kurt Wagner îi spuse șefului său :

— Cînd am primit raportul de la agentul nostru am crezut, mai întîi, că toată această poveste nu este decît un episod banal, provocat de gelozia feminină, fără interes pentru noi. Dar, cînd a ajuns la Berlin, din conștiință profesională, eu însumi am interogat-o pe Erika Singer. În același timp, am mai verificat dacă trio-ul Vietinghov a venit în capitală, dacă fusese înregistrat de Comitetul de primire al refugiaților și dacă se cunoștea adresa unde au fost găzduiți. Mi-am dat seama cu acest prilej că cei trei își dăduseră o adresă falsă și că dispăruseră, în timp ce se întocmeau formalitățile administrative de eliberare a documentelor. Am început cercetările de rigoare, am colaborat cu „Sipo" (Sicherheitspolizei), dar în zadar. În concluzie, consider că putem clasa această afacere ce nu mi se pare să aibă vreun interes deosebit pentru noi.

După ce și-a ascultat cu atenție subalternul, Schellenberg a păstrat un moment de tăcere, în timp ce privea concentrat fotografia de pe documentele de identitate ale lui Erika Singer, fotografie făcută la frontieră și care se afla anexată la dosar. Era o tînără de 25 ani, frumoasă. De origine germană, așa cum de altfel reieșea din documente, ea avea părul blond, ochii albastru deschis și pometi accentuați, specific femeilor din zona de unde venea. Părea inteligentă, iar privirea nu trăda o complexitate sufletească sau o frămîntare deosebită, avînd în vedere momentul în care a fost făcută fotografia, și mai ales cele declarate agentului cu privire la dragostea ei.

Schellenberg încercă sentimentul că denunțul pe care ea îl făcuse nu era fructul unei imaginații, animate de dorința răzbunării.

— Nu există și fotografii ale Vietinghov-ilor în dosar? îl întrebă pe Wagner.

— Nu. Aceştia au părăsit Centrul de primire al refugiaţilor mai înainte ca să fie fotografiaţi de serviciul de identificare al poliţiei.

— Şi această Erika Singer, unde se află ?

— La Berlin. Îi avem adresa, dacă doriţi...

— Am impresia, îi spuse Schellenberg gînditor, că acest dosar nu trebuie clasat. Sînt sigur, continuă el, că Vietinghovii şi-au schimbat numele. Şi dacă Erika a spus adevărul, cred că cei trei s-au pus pe lucru. Dacă misiunea lor este importantă, la început trebuie să se camufleze, să capete o „acoperire" şi apoi să încerce să stabilească contactul cu reprezentanţii serviciilor secrete sovietice la ambasadă, la misiunea comercială, la „Inturist" sau mai ştiu eu cu cine. Va trebui să le reperăm contactele în momentul cînd le vor stabili... După o pauză, în care subordonatul nu ştia dacă să plece sau nu, şeful îi spuse :

— Wagner, convoac-o cît mai repede posibil pe Erika Singer. Doresc s-o interoghez personal.

Tînărul subofiţer S.S. salută şi se retrase.

Schellenberg îşi chemă secretara aflată în biroul vecin. Cum intră îi spuse :

— Caută-l pe Alfred Naujocks. Vreau să fie aici cît mai repede cu putinţă.

Marie-Luise Schink, secretara, surîse. Cînd „patronul" spune „cît mai repede cu putinţă" înseamnă că nerăbdarea sa se află la apogeu. Va trebui, deci, ca Naujocks să fie într-o clipă în faţa sa.

Tînăra secretară nu era o femeie frumoasă, dar deosebit de activă. O oră mai tîrziu „omul care a declanşat războiul", conducînd echipa de soldaţi hitlerişti care a atacat postul de emisiune de la Gleiwitz, se afla în faţa şefului.

Naujocks, care conducea Serviciul tehnic, păstră o distanţă respectuoasă şi-şi întrebă din ochi superiorul. Acesta îl invită să ia loc şi, fără a-i furniza nici o explicaţie, i se adresă direct :

— Cum staţi cu instalaţiile fotografice din faţa ambasadei sovietice ?

De aproape zece zile, Gestapo-ul închiriase două apartamente la primul etaj al unui imobil situat în faţa ambasadei U.R.S.S., şi un altul în faţa sediului misiunii

comerciale. Închirierea fusese efectuată cu ajutorul unui intermediar, subterfugiu folosit pentru a nu se ivi nici o bănuială în eventualitatea unei anchete.

Naujocks primise ca misiune să instaleze în aceste locuinţe specialişti, înzestraţi cu aparate fotografice dotate cu teleobiective, şi să fotografieze toate persoanele care intrau sau ieşeau din imobilele ocupate de sovietici.

— Sîntem în stadiul operaţional de opt zile, îi răspunse mîndru Naujocks, şi avem făcute mai bine de trei sute de clişee.

— Bravo ! Toate aceste fotografii să le am pe birou mîine la prima oră, mărite la maximum. Feţele persoanelor să poată fi distinse cu claritate.

A doua zi, după-amiază, Erika Singer fu introdusă în biroul lui Schellenberg, însoţită de Kurt Wagner.

Şeful îşi reţinu, cu greutate, un fluierat de admiraţie. Era o tînără, pe drept cuvînt, superbă ! Poseda un farmec irezistibil. Un surîs uşor schiţat, arăta că era perfect conştientă de efectul pe care îl produsese.

Pentru a-şi masca tulburarea, Schellenberg se ridică de la locul său, înconjură biroul. Femeia îi întinse mîna. Cu acest prilej îi remarcă degetele subţiri, îngrijite, terminate cu unghii ovale şi lăcuite cu roşu, ascuţite la extremităţi : adevărate gheare de pisică !

A poftit-o să ia loc într-unul din cele două fotolii ce se aflau în faţa biroului. Cînd s-a aşezat pe locul indicat, şi-a încrucişat picioarele, frumos conturate. La rîndul său, Schellenberg a luat loc în celălalt fotoliu şi l-a concediat pe Kurt Wagner, care s-a retras cu un surîs : „patronul se afla sub farmecele vizitatoarei".

Erika era îmbrăcată cu un taior de culoare grî deschis, cu tăietura clasică, bine ajustat pe corpul său. Schellenberg i-a oferit o ţigaretă din tabachera sa de argint. Cînd i-a aprins-o, ea s-a aplecat înainte. L-a izbit mirosul plăcut al lui „Chanel nr. 5". Parfumul era importat de la Paris şi îl cunoştea foarte bine : i se aducea cu regularitate pentru soţia sa şi, bineînţeles, pentru secretară.

Era fardată puţin. Faţa îi era fină şi prelungă, cu pometi proeminenţi, aşa cum remarcase de altfel şi în fotografie. Nasul mic, fruntea bombată şi gura cărnoasă, cu

buze frumos desenate. Părul blond, foarte deschis îi încadra fața și îi lăsa să se vadă urechile mici.

La prima privire, Schellenberg simți că Erika îi inspira o încredere totală. Nu știa exact de ce. O intuiție. Putea să se înșele, evident, dar riscul era mic. Erika pare a fi sau trebuie să fie loială. În primele momente avea unele îndoieli, dar acum, cînd fuma alături de ea, parcă totul e altfel.

A făcut-o să vorbească mult, despre trecutul său, familia sa, despre ea, gusturile, ideile și chiar proiectele sale. Femeia răspundea deschis, spontan. Era inteligentă și cultivată. Cunoștea bine limba rusă, franceza și germana. Fusese căsătorită doar cîteva luni, dar soțul îi dispăruse pe mare. La sfîrșit, a povestit din nou aventura cu Vietinghov, oferind numeroase date suplimentare față de declarația scrisă. Vorbind de fratele mai mic, „logodnicul", cum îl numea, ea declară :

— Mi-a destăinuit că fratele și soția lui lucrau pentru serviciile secrete sovietice. Maria era de origină caucaziană și trăise la Moscova, înainte de a veni la Riga. În acest oraș, în 1939, ea a cunoscut pe frații Vietinghov. Logodnicul meu a recunoscut că și el colabora la activitatea de spionaj a celor doi. „Această misiune, mi-a spus el, îmi va fi plătită cu mulți bani. Cînd se va termina, vom pleca undeva în sud..." Logodnicul meu era sincer cu mine, în mod cert, chiar și în privința intențiilor de viitor, dar a cedat influenței diabolice a cumnatei sale... Dacă mi-ar cădea această femeie în mînă !

— Ne puteți ajuta s-o regăsim. Dar vă previn : dacă vom avea dovada că cei trei lucrează pentru serviciile secrete sovietice și îi vom aresta, în mod cert, toți trei vor fi executați... Toți trei ! E clar ?

Reacția a fost imediată :

— Știu, răspunse tînăra. Voi da ascultare ordinelor dumneavoastră oricare vor fi ele. Ea se uită în ochii interlocutorului. Avea o expresie care îl făcu să se înfioare. Întreaga-i figură răspîndea o ură imensă. Adăugă :

— Orice li s-ar întîmpla...

Schellenberg abia aștepta să vadă reacția fetei. După răspunsul ei era convins pe deplin de sinceritatea sa. Avea suficientă experiență. Se ridică și luă de pe birou

pachetul cu fotografii adus dimineața personal de Naujocks.

— Privește aceste fotografii, îi spuse el. Recunoști printre ele pe Vietinghovi ?

Ea le examină cu atenție, una cîte una, dar clătină negativ din cap, de fiecare dată.

— Nu, nu se află printre acestea.

În fiecare după-amiază, Erika se prezenta pentru a examina fotografiile făcute în cursul zilei. În cea de a douăsprezecea vizită, în fața a două clișee, exclamă :

— Iată-l ! Acesta este logodnicul meu ! Da, în mod cert este el !

Fotografiile fuseseră luate la orele trei după-amiază, în fața ambasadei sovietice. Erau clare. În prima, „logodnicul" pătrundea în ambasadă și, din toată atitudinea lui, se degaja teama. În cea de a doua, făcută la ieșire, părea mai degajat.

Schellenberg îi mulțumi :

— Rolul dumneavoastră în această afacere s-a încheiat. Problema viitorului acestor oameni nu vă mai interesează. Vă mulțumim !

Ea își coborî capul și rămase un moment tăcută. Apoi, cu o mișcare ce releva o decizie bruscă, dar hotărîtă, spuse :

— Puteți conta pe mine. V-am spus de la început : voi asculta de ordinele dumneavoastră oricare ar fi situația și orice mi s-ar putea întîmpla. Vă repet. Dacă aveți nevoie de mine sînt gata să execut supusă orice muncă, oricare ar fi ea... jur !

Ceea ce citi în ochii tinerei femei îi provocă o veritabilă satisfacție, dar și jenă ca bărbat. Era o dăruire totală : ea era cea care i se oferea.

După cîteva zile, Schellenberg găsise urma celor trei Viêtinghovi. Vînătoarea putea începe. Dar, mai întîi, trebuia să aștepte ca cel mai mic dintre frați să revină la sediul ambasadei sau la sediul misiunii comerciale. Urmăritorii au fost postați în diverse locuri din preajma clădirilor. În buzunare aveau fotografiile celor doi.

Cinci zile mai tîrziu și-a făcut apariția cel așteptat, adică fratele mai mic. O brigadă specială a pornit în urma sa, secundîndu-l fără dificultăți, după ieșirea din amba-

sadă. El îi duse pe agenţii SD-ului la un apartament mobilat, format din trei camere, unde locuiau toţi.

Bineînţeles că îşi schimbaseră numele şi dispuneau de paşapoarte noi. Cel mai mic se numea Wilhelm Oberreiter, iar femeia „celibatară", Maria Schultze, iar fratele cel mare răspundea la numele de Egon Altmann, şi era reprezentant imobiliar şi celibatar.

În ciuda unei aparenţe de sărăcie — apartamentul şi mobila erau ieftine — trăiau îndestulat. Cei doi fraţi, oficial, erau reprezentanţi ai unei firme ce aproviziona hoteluri şi restaurante. Călătoreau mult şi, mai ales, în jurul Berlinului, dar niciodată împreună.

În scurt timp, Schellenberg descoperi că cei trei erau în relaţii cu reprezentanţi imobiliari locali, avînd cu aceştia tratative foarte avansate, mai ales cu o agenţie berlineză. În acest scop fusese chiar fixată cu unul dintre directorii acesteia o întîlnire. Schellenberg, după ce se informase, s-a decis să vorbească direct cu acesta, fiind o persoană cunoscută şi membru al partidului hitlerist.

Schellenberg află de la directorul agenţiei berlineze că Egon Altmann îi declarase că moştenise, cu cîteva luni în urmă, o mare avere. El şi-a manifestat dorinţa de a investi aceşti bani în imobile care aduceau o rentă sigură. A mai adăugat că dorea să cumpere un mic hotel, de preferinţă în apropierea unei gări berlineze : Stettiner Bahnhof sau Schleissher Bahnhof. Cei doi deja discutaseră aspectele vînzării şi cumpărării unui imobil.

Schellenberg recomandă directorului agenţiei imobiliare să-şi continue mai departe negocierile cu clientul său, dar fără să se grăbească şi să-l ţină la curent cu evoluţia lor. Nu vroia să accelereze lucrurile. Trebuia ca între timp să-şi efectueze ancheta şi să încerce să descopere filiera. Exista, după toate aparenţele, o „afacere mare".

S-au scurs cincisprezece zile fără apariţia unui eveniment deosebit. În una din zile, Schellenberg a primit un telefon de la şeful echipei de supraveghere, care i-a spus :

— Maria Schultze a primit o scrisoare în această după-amiază. Ea a fost adusă de un băiat care fusese acostat în apropierea casei de un străin ; acesta din urmă i-a dat copilului un bacşiş şi i-a cerut în schimb să-i ducă scrisoarea la adresa scrisă pe plic. Băiatul nu prezintă nimic

suspect. După primirea scrisorii — a continuat să raporteze agentul hitlerist — seara, pe la orele 21,00, Maria a părăsit apartamentul. S-a urcat în primul taxi întîlnit și s-a îndreptat către stația Bellevue a S-Bahn-ului. Taxiul s-a oprit la intrarea în stație. Acum ne aflam la circa cincizeci de metri distanță de urmărită. Maria s-a îndreptat grăbită, probabil că-și plătise cursa în timpul mersului, și s-a urcat într-o limuzină neagră care staționa la o mică distanță. Era, după toate aparențele, o mașină americană, fără îndoială un „Ford", dar nu am putut să-i distingen numărul. A plecat brusc, în mare viteză. „Fordul" a traversat podul Wannsee și a luat viteză, astfel că s-a distanțat de noi cu cinci-șase kilometri. În cele din urmă am pierdut-o și am așteptat-o trei ore în speranța că va reveni pe același drum. Maria a venit acasă, adusă de un taxi, acum zece minute.

— N-ați avut noroc, se mulțumi să spună Schellenberg și adăugă, cu vădită amărăciune: data viitoare să cereți de la garaj un automobil cu motor mai puternic!

Dimineața, pe cînd se ducea la birou în automobilul său, șeful contraspionajului avu o idee: să-i despartă pe cei trei.

Wilhelm, cel mai mic dintre frații Vietinghov era, probabil, și cel mai slab dintre toți. Se putea conta pe el, inventînd o poveste cu Erika, promițîndu-i-se o viață fericită cu aceasta undeva într-un colț de țară.

Schellenberg nu mai pierdu vremea, îl chemă pe Kurt Wagner și îi dezvălui planul său, cerîndu-i să-l aresteze cît mai repede posibil pe Wilhelm Oberreiter, dar fără să fie de față ceilalți doi.

Ocazia se prezentă chiar a doua zi. Wilhelm ieși singur din imobilul unde locuia și, cu mersul specific acelora care nu au nici o țintă precisă, se îndreptă spre stația de metrou. Strada era puțin animată. Kurt Wagner și inspectorul Werner stăteau la o masă într-o cafenea observînd prin vitrină strada. Trecuseră deja trei ore de cînd se aflau la postul de observație; în apropiere staționa o mașină a Gestapoului. Îndată ce își zăriră prada, cei doi se urcară în automobil și porniră. Mașina mergea încet la circa o sută de metri în urma tînărului Wilhelm care părea că nu se teme de nimic. Acesta cumpără un jurnal de la

un chioşc, apoi se îndreptă în direcţia staţiei de metrou, aflată la o distanţă de aproximativ cinci sute de metri.

Cînd trecu prin faţa unui square, automobilul îl ajunse şi se opri în dreptul său. Şoferul se aplecă spre el, pentru a-l întreba ceva despre drum. Wilhelm îi răspunse, însă şoferul se făcu că nu înţelege. Atunci Werner, care se afla pe bancheta din spate, deschise portiera, îl scuză pe şofer şi-l rugă pe Wilhelm să vorbească puţin mai tare. Cum acesta se aplecă la rîndul său, Werner îl apucă de ambele revere ale impermeabilului şi-l trase, cu o mişcare bruscă, în interiorul automobilului, după care trînti portiera. Maşina plecă imediat, după colţul străzii. Răpirea nu durase mai mult de un minut.

Cînd Wilhelm a fost adus în faţa lui Schellenberg, încă nu-şi revenise din emoţia provocată de capturarea sa. Cătuşele îi strîngeau mîinile aşezate la spate şi nu-i prevesteau nimic bun despre soarta sa. Schellenberg i se adresă pe un ton aspru :

— Spionule, ce ai de spus acum ? Dacă vei spune adevărul am să fiu poate ceva mai indulgent. Dar o singură minciună, un mic detaliu dacă omiţi, îţi amintesc că pe timp de război, ca spion te aşteaptă plutonul de execuţie !

Wilhelm s-a prăbuşit. Fire slabă, lipsit de experienţă, de antrenament, a sfîrşit prin a destăinui tot ce ştia. Schellenberg l-a lăsat să vorbească, fără să-l întrerupă. Maria era în fond cea care îi comanda pe cei doi fraţi. Serviciul secret sovietic îi încredinţase acestei femei, deosebit de energice şi capabile, o misiune extrem de importantă.

— Atît eu cît şi fratele meu nu sîntem la curent cu toate amănuntele. Maria este cea care transmite ordinele şi hotărăşte ce avem fiecare de făcut. Ea intuieşte totul, chiar şi ce gîndesc eu. O ascult pentru că nu am altă posibilitate.

A mai vorbit încă o jumătate de oră şi, puţin cîte puţin, începu să se calmeze. Destăinuirea părea că-i face bine, îl linişteşte. Faţa sa de adolescent — nu avea decît douăzeci şi doi de ani, dar părea de optsprezece — îşi recăpătă din culoare. Privirea nu-i mai era aceea a unui animal încolţit.

Începu să furnizeze chiar detalii importante. De pildă, misiunea lor consta, în primul rînd, să achiziţioneze un hotel la Berlin, în apropierea Cancelariei Reichului şi să ofere adăpost ofiţerilor veniţi cu diverse treburi. Urma ca în cadrul personalului de serviciu să fie angajaţi cinci agenţi secreţi sovietici ce trebuiau să sosească la momentul potrivit. Sarcina principală consta în a obţine informaţii cu caracter militar.

— Bine, reluă vorba Schellenberg. Am să fac totul ca să te pot ajuta, dar cu condiţia să nu mă faci să regret. Am să-ţi ofer ocazia să lucrezi pentru noi şi astfel să-ţi salvezi pielea !

Îl lăsară pe Wilhelm să mediteze cîteva minute, în timp ce, la un semn, Kurt Wagner îi scoase cătuşele. Apoi Schellenberg îi întinse mîna şi i-o strînse. Tîrgul fusese încheiat, mai bine-zis pecetluită o trădare din partea tînărului.

Cei doi SS-işti şi prizonierul puseră la punct mai întîi modul în care Wilhelm va veni la sediul Gestapo-ului, fără să fie văzut, cu ajutorul unei furgonete, care îl va lua şi îl va lăsa într-un loc mai puţin aglomerat. De asemenea, a fost instruit ce să spună celorlalţi doi, modul cum şi-a întrebuinţat timpul. SS-iştii i-au recomandat să aibă grijă deosebită pentru a nu le trezi nici cea mai mică suspiciune. În cele din urmă stabiliră modalităţile de a intra în contact, astfel ca Wilhelm să-şi poată prezenta raportul fără să atragă atenţia cuiva.

Schellenberg ştia că îşi asumă un risc foarte mare. Dacă Wilhelm se trăda sau îi povestea Mariei ce i se întîmplase, imediat trio-ul va dispărea într-un mod oarecare, ascunzîndu-se sub un alt camuflaj.

Înainte de a închide uşa biroului, fiind condus de Kurt Wagner, Wilhelm se opri şi întorcîndu-se către Schellenberg, spuse cu o voce nehotărîtă :

— Cînd totul se va termina...

— Da ! Ce doreşti ?

— Voi putea s-o revăd pe Erika ?

— Vom vedea. Deocamdată ea este furioasă pe dumneata. Erika va hotărî în această privinţă. Este dreptul ei, nu-i aşa ?

— Înţeleg.

Paisprezece zile mai tîrziu, Wilhelm semnală lui Schellenberg că Maria primise o scrisoare bătută la mașină, pe hîrtie albă, fără semnătură.

Cineva îi cerea ca a doua zi să se deplaseze singură la Leipzig. I se indicase chiar și trenul pe care să-l ia. La Leipzig, va dispune de două ore pentru dejun, fiind precizate numele și adresa restaurantului. Apoi, va trebui să viziteze Memorialul din 1914—1918. Pe dreapta, la al treilea stîlp al zidului de la intrare, va zări o crăpătură verticală. Va găsi un pachet ambalat în hîrtie de ziar. Nu-l va lua, va vizita Memorialul, va ieși și va aștepta căderea nopții. Cînd nu vor mai fi nici vizitatori și nici paznici, abia atunci va lua pachetul. Apoi va merge pe jos, timp de o oră, după care va lua un taxi sau alt mijloc de transport. Va deschide pachetul, în care va găsi noi instrucțiuni. Apoi se va reîntoarce la Berlin.

Era evident că toate aceste instrucțiuni nu vizau altceva decît să se creeze posibilitatea de a fi urmărită cu discreție.

Douăzeci și patru de ore mai tîrziu, după-amiază, Schellenberg a primit un telefon de la Wilhelm: Maria este surprinsă — îi comunică acesta: desfăcînd pachetul nu a găsit nici urmă de instrucțiuni, ci doar patru sute de mii de mărci în bancnote mari. Wilhelm adăugă:

— Acum două ore Maria a primit o nouă scrisoare, tot anonimă, prin care i se indica să folosească banii la cumpărarea hotelului. I se mai comunica că își va întîlni șeful vinerea viitoare și va primi la timp instrucțiunile corespunzătoare.

Schellenberg jubila. Vînatul promitea să fie fructuos. Tînărul șef SS contactă pe misit, proprietarul hotelului și pe notar, ordonîndu-le să procedeze la vînzarea imobilului solicitat de Egon Altmann.

Mai înainte de a lua această decizie, Schellenberg se consultă cu superiorii săi, Müller și Heydrich, care, fără nici o obiecțiune, și-au dat avizul.

Au trecut șase zile. Schellenberg a aflat de la Wilhelm că cumnata tocmai primise ordinul să meargă a doua zi la ora 18,00 și 15 minute pe peronul stației U-Bahn-ului de la Tiergarten, în dreptul liniei ce ducea spre Charlottenburg și Witzleben.

La ora anunțată, Maria se afla pe peron, iar agenții Gestapo-ului erau camuflați în măturători, funcționari de metrou și călători. Timp de o oră așteptă în zadar. Nici o urmă de contact. Se întoarse acasă extrem de decepționată.

Surprinși și neliniștiți, cei trei s-au consultat. Care putea fi cauza ? Oare nu cumva venirea ministrului de externe sovietic la Berlin modificase, în ultimul moment, totul ? Era în 16 noiembrie 1940. S-au decis să mai aștepte cîteva zile și dacă nu primesc nici un semnal, unul dintre ei să anunțe legătura de la ambasada sovietică.

La 20 noiembrie întreg eșafodajul țesut de Schellenberg s-a prăbușit. Într-adevăr, Heydrich vorbise de afacerea Vietinghov lui Heinrich Himmler. Șeful suprem al SS-ului s-a grăbit la rîndul său să-l anunțe pe Hitler. Himmler îi vorbise de o rețea de spionaj sovietică. Tocmai acum cînd ministrul de externe urma să-i facă o vizită, nu se putea să aprobe o provocare care i-ar fi zădărnicit niște contacte. Dădu ordin lui Himmler să amîne arestarea rețelei. Dar Schellenberg și Heydrich interpretară în felul lor dispoziția conducătorului nazist. Adică să lucreze fără să trezească atenția.

A doua zi, Kurt Wagner și o brigadă a Gestapo-ului au arestat cît mai discret posibil, în colțul străzii unde își aveau locuința, pe Maria și pe soțul acesteia și-i aduse imediat în fața lui Schellenberg.

Lui Wilhelm i s-a dat ordin să rămînă în apartament, iar trei agenți au fost postați în preajmă pentru a-l păzi. În cazul în care sovieticii ar fi încercat să se intereseze de Maria, el să le spună că a fost internată de urgență la Spitalul Robert-Koch, în urma unui acces acut de apendicită.

După aceea, cu acordul a doi medici puși la curent cu afacerea, o tînără femeie aparținînd Gestapoului, brunetă ca și Maria și care îi semăna întrucîtva, i-a luat locul într-o rezervă a spitalului. Pentru a impune secretul echipei medicale care trebuia să fi executat falsa operație, era necesară aprobarea medicului șef.

Pentru aceasta se însărcină însuși Schellenberg. Dar șeful contraspionajului nazist nu știa că medicul șef era un membru al „Orchestrei roșii" și că lucra pentru serviciul secret sovietic, fiind la curent cu cele întîmplate. Așa-

fel, nu mai pare surprinzător că sovieticii nu au făcut nici o tentativă să intre în contact cu Wilhelm.

După cîteva zile, în urma lipsei oricărei reacţii a sovieticilor, Schellenberg îl obligă pe Wilhelm să meargă la sediul reprezentanţei comerciale. Omul cu care vorbi Wilhelm se arătă foarte surprins şi îi spuse că va sta de vorbă cu toţi trei cînd se va face bine Maria şi va ieşi din spital. Schellenberg înţelese că firul se rupsese. Adversarul era mult mai abil şi el îl subestimase.

După arestare, cei doi soţi fură separaţi. La rîndul său, bărbatul făcu aproape aceleaşi mărturisiri ca şi fratele său mai mic. Da ! Creierul şi conducătorul era Maria. Prea multe amănunte nu era în măsură să ofere.

Maria era cea mai dîrză. Refuză să răspundă la întrebări, chiar după ce fu supusă la torturi de călăii Gestapoului. Nu se ştia nimic despre trecutul său, nici despre cei opt ani cît lucrase pentru serviciile secrete sovietice. Maria şi Vietinghov au fost judecaţi şi condamnaţi la moarte. Bărbatul a fost graţiat şi expediat într-un lagăr, de unde a dispărut în 1945. Maria a fost decapitată în curtea închisorii din Moabit. Wilhelm a rămas liber ; el nu s-a mai întîlnit niciodată cu Erika. Tînăra a fost recrutată de Schellenberg şi a fost înrolată în S.D., purtînd indicativul R-17. [1]

Maria era o agentă a reţelei sovietice „Rote Kapelle", ce-şi ducea activitatea informativă în Germania. Această reţea se afla în subordinea biroului IV sau „Centrul", comandat de generalul F. Kuzneţov („Directorul" cum i se spunea). Despre capacitatea reţelei, din care făcea parte Maria, s-a afirmat că furniza conducătorilor sovietici, în timpul celui de-al doilea război mondial, informaţii privind directivele O.K.W.-ului ca şi cum „le-ar fi citit peste umărul lui Hitler !".

[1] Walter Schellenberg, *Le Chef du Contre-espionage nazi parle* (1933—1945), Editeons R. Julliard, Paris, 1957.

Duelul nevăzut

Paginile ce urmează își propun să aducă în atenția cititorului cîteva episoade din vasta activitate, plină de riscuri și sacrificii, a celor ce au participat la mișcarea de rezistență a poporului francez împotriva ocupanților hitlerişti, în timpul celui de-al doilea război mondial. [1]

Pe această temă, în multe țări, inclusiv în România, au apărut cărți și studii în care autorii analizează evoluția mișcării de rezistență a popoarelor din Europa și din alte părți ale lumii, împotriva fascismului și hitlerismului. În ce privește Rezistența franceză, pe baza documentelor și mărturiilor participanților, și pe măsură ce sînt elucidate diferite aspecte ale acestei lupte, lucrările respective prezintă rolul Partidului Comunist Francez, ca principal ferment al luptei patrioților în toată perioada ocupației, pînă la completa eliberare a teritoriului de sub ocupația trupelor hitleriste.

În rezistența organizată și condusă de P.C.F. au fost și alte organizații de luptători, cu concepții și ideologii diferite, dar avînd un scop comun : lupta împotriva hitleriștilor. Unele dintre aceste organizații aveau legătură cu P.C.F., altele cu gruparea „Franța Liberă", din Londra, iar alte acțiuni au fost pregătite și organizate de „Secția de informații și contrainformații din Intelligence Service".

Faptele descrise aici nu au pretenția de a reda istoria mișcării de rezistență din Franța acelor ani, ci doar unele aspecte care să întregească tabloul de ansamblu al luptei „subterane", tensiunea dramatică proprie acestor feno-

[1] Bernard Michel, *Les grandes enigmes de l'espionage*, Ed. Pygmalion, Paris, 1975.

mene, spiritul de sacrificiu, curajul și multe alte virtuți ale luptătorului antifascist, dovedite în confruntările pentru apărarea ființei naționale.

La numai cîteva zile după sîngeroasa bătălie de la Dunkerque, din 4 iunie 1940, în urma căreia din corpul expeditionar britanic se întorceau în țară doar o mînă de oameni, 25 de tancuri și 12 tunuri, generalul de brigadă Dudley Clarke propunea Ministerului de război britanic înființarea unor trupe de tip nou, pe care el le numea trupe de comando, și care trebuiau să aibă, în concepția lui, un rol decisiv în efectuarea unor viitoare operațiuni de debarcare pe teritoriile ocupate de germani în Europa de vest. După obținerea acordului lui Churchill, organizarea și antrenarea primelor trupe de acest gen a durat numai trei săptămîni. La 25 iunie 1940, un grup de comando efectua prima lui operațiune pe teritoriul ocupat de inamic. Grupul era mic, insuficient dotat cu armament și fără să fi avut pregătirea necesară. În această situație și rezultatele acțiunii nu au fost pe măsura așteptărilor.

Peste cîteva luni însă, Churchill a ordonat accelerarea organizării și pregătirii trupelor de comando, precum și dotarea lor cu armament și cu echipament de debarcare. Tot în toamna anului 1940, lua ființă Statul Major al Operațiunilor Combinate, care coordona și acțiunile trupelor de comando, ce grupa ofițeri specialiști din toate armele, ocupîndu-se de pregătirea în vederea debarcării pe teritoriul ocupat de germani.

Prima etapă de verificare în pregătirea acestei operațiuni a fost efectuată în ziua de 19 august 1942, o dată cu debarcarea, în dreptul orașului francez Dieppe, a cinci mii de soldați britanici și canadieni. Rezultatul tragic a fost semnificativ pentru Statul-major aliat : din cei cinci mii de soldați, 4 360, între care se numărau 1 100 morți, au rămas pe plaja de la Dieppe.

Una din șansele de a împiedica ofensiva trupelor hitleriste în Europa fusese pierdută. Încercarea de a pătrunde în spatele puternicului baraj organizat de hitleriști pentru a ajuta lupta popoarelor de a se elibera de cotropitori s-a soldat cu mari sacrificii. Nevoia de a menține contactul cu luptătorii de dincolo de „Zidul Atlanticului", pentru a

pregăti întoarcerea pe continent a trupelor aliate, precum şi necesitatea de a avea mereu informaţii despre tot ce se petrece în teritoriile ocupate i-au determinat pe aliaţi să conceapă un plan de susţinere şi menţinere a unui contact permanent cu toţi luptătorii din Rezistenţă, cu persoanele aflate în exil şi, mai ales, cu diferitele organizaţii clandestine care organizau sabotaje împotriva trupelor de ocupaţie şi menţineau trează conştiinţa popoarelor în posibilitatea eliberării lor de sub tirania hitleristă.

Din ordinul lui W. Churchill fusese înfiinţată L.C.S. (London Controlling Section — Secţia de control din Londra), o organizaţie ce avea misiunea, după spusele fostului prim-ministru englez, „să dea foc Europei !", [1] adică sprijinirea acţiunilor patrioţilor, partizanilor, grupărilor, în general a Rezistenţei din Europa de vest pentru a contribui la zdrobirea inamicului comun : hitlerismul.

Situată pe Great George Street 2, mai bine-zis în subsolurile fortificate ale clădirii, secţia era condusă de colonelul John H. Bevan şi avea în componenţa sa pe : colonel Sir Ronald E.L. Wingate (adjunct), maior Derrick Morley, maior Noël Gordon Clark, maior Harold Petavel, locotenent Jane Pleydell-Bouverie, comandor James Arbuthnott şi comandor Alan Finter.

Membrii L.C.S. se reuneau periodic în jurul unei mese rotunde, în centrul căreia se afla emblema secţiei : o mică figurină ce reprezenta un faun dansînd, evocînd spiritele întunecate şi malefice ale codrilor seculari. Obiectivul discuţiilor consta în pregătirea unor stratageme, cu mijloace speciale, pentru desfăşurarea operaţiilor specifice războiului secret, acţiuni organizate în spatele frontului inamic, destinate să acopere acţiunile militare ale aliaţilor, să inducă în eroare pe hitlerişti în privinţa intenţiilor reale ale trupelor anglo-americane.

Operaţiunea de debarcare pe coasta normandă a Franţei, ce urma să aibă loc în primăvara lui 1944, purta numele de cod „Neptun". Drept urmare, şeful L.C.S., colonelul John Bevan, şi membrii secţiei, puseseră la punct un plan pentru a masca acţiunea. Documentul cuprindea şapte pagini. Pe prima, sus, erau trasate cinci linii groase,

[1] Cookrridge E.H. Mettez l'Europe à feu. Service Operations Speciale. SOE, Elsevier, Paris, 1968.

de culoare verde, care semnificau natura ultrasecretă a documentului, încît conținutul său nu putea să fie dat publicității decît în decembrie 1972, adică cu 29 de ani mai tîrziu. Deasupra liniilor era caligrafiată cu tuș * următoarea mențiune : „Acest document este proprietatea guvernului Majestății Sale Britanice", avertisment rezervat doar documentelor de stat de o excepțională importanță. Dedesubtul liniilor era o altă mențiune : „ULTRA SECRET" și cuvîntul de cod „BIGOT", care însemna că documentul conținea datele cheie ale operațiunii „Neptun".

Acesta era planul „JAEL" al comandamentelor american și britanic, ce conținea măsurile destinate să sustragă atenția lui Hitler în ceea ce privește direcția de atac pentru escaladarea „Zidului Atlanticului" **. În cele șapte pagini, „JAEL" enumera metodele ce vor fi utilizate pentru transpunerea în practică a planului „Neptun" pe timpul traversării Mării Mînecii, pentru a se realiza factorul surpriză.

Pentru ca acest plan să reușească era indispensabil, în primul rînd, să se cunoască în mod precis și detaliat elementele ce compuneau fortificațiile „Zidului Atlanticului", dispozitivul trupelor naziste și mai ales intențiile Înaltului comandament german. După cum se știe MI-6 (Secția de informații din Intelligenge Service) și OSS (Secția operațiuni speciale americane) s-au folosit, în afară de mijloacele clasice, și de „ULTRA", operațiune care consta în captarea și decodificarea comunicațiilor radio secrete germane.

În al doilea rînd, în planul „JAEL", era prevăzută desfășurarea unei activități de contraspionaj și securitate,

* Documentele de extremă importanță erau scrise de mînă.

** După încercarea nereușită a englezilor de a debarca la Dunkerque, în vara anului 1940, Hitler a ordonat construirea a ceea ce a numit „Zidul Atlanticului". Acesta era alcătuit dintr-un lanț de fortificații însumînd 1500 de cazemate, dispuse pe tot litoralul francez al Atlanticului, de la nord pînă la frontiera spaniolă. Pe întinsele plaje erau implantate mine de toate tipurile, diferite obstacole contra tancurilor, sîrmă ghimpată, șanțuri antitanc etc. „Zidul Atlanticului" era păzit de peste 300 000 de soldați hitleriști care aveau ordinul să nu permită debarcarea trupelor anglo-americane. Dar, după cum aveau să dovedească evenimentele din 1944, „zidul" nu a constituit un obstacol de netrecut pentru deschiderea celui de-al doilea front în Europa împotriva hitlerismului.

care să împiedice inamicul să cunoască conținutul planului „Neptun". MI-6 și OSS erau însărcinați cu această misiune.

În al treilea rînd, trebuiau îndeplinite „operațiunile speciale". Activitatea aceasta era împărțită între SOE (Special Operations Executive — Biroul de execuții al operațiunilor speciale — înființat în toamna anului 1941), ávîndu-l în frunte pe generalul Colin Gubbins, și OSS, condusă de colonelul Joseph Haskell.

Cea de a patra direcție de activități secrete menționate în planul „JAEL" se referea la războiul psihologic desfășurat pe teritoriul ocupat de trupele hitleriste.

În sfîrșit, cel de-al cincilea domeniu de activitate vizat în plan își propunea mistificarea, înșelarea, ducerea în eroare a comandanților și șefilor trupelor hitleriste, acesta reprezentînd obiectivul principal al activității LCS.

Revenind la SOE, în contextul planului „Neptun", misiunea sa principală era de a organiza, echipa și ajuta Rezistența franceză, confruntată atunci cu diverse acțiuni politice, trădări și sacrificii. Trebuia ca această forță de luptă a patrioților să fie mobilizată în războiul clandestin, în spatele ocupantului hitlerist, sabotînd totul și dezorganizînd riposta armatei fasciste.

Pentru a ușura introducerea în subiect a cititorului, vom prezenta unele date privind protagoniștii participanți la evenimentele la care ne referim. [1]

Stewart Graham Menzies s-a născut la 30 ianuarie 1890, provenind dintr-o familie care timp de generații a dat Angliei oameni de stat și diplomați. Tatăl era proprietarul unei distilerii de whisky și gin, iar mama conducea o companie de navigație, dispunînd de vase cu abur. După moartea soțului său (1910), mama s-a recăsătorit cu locotenent-colonelul Sir George Holford, ofițer de gardă al regelui. Astfel, tînărul Stewart și-a petrecut mulți ani la curtea regală, unde, între timp, mama sa devenise doamnă de onoare. În 1903 se înscrie la Colegiul din Eton, rezervat elitei aristocratice britanice. Intră apoi în cadrele armatei, la Life Guards. În timpul primului război mondial a săvîrșit numeroase acte de eroism, distinse cu DSO

[1] Allen Dulles, *Les grandes histoire d'espionage*, Fayard, Paris, 1969.

(Distinguished Service Order) și Military Cross, unele dintre cele mai mari decorații britanice. La 18 decembrie 1915, la vîrsta de 26 ani, intră în Serviciile secrete britanice. O coincidență... în 1916, cunoaște, în Spania, pe Wilhelm Canaris, cel care va conduce Serviciul secret al armatei Germaniei hitleriste.

Mansfield Smith Cumming, ofițer de marină, a fost șeful lui MI-6 pînă în ziua de 4 noiembrie 1939. Cu puțin înainte de a muri (era bolnav de cancer), acesta a lăsat o scrisoare pe care a închis-o în seiful său, cu ordinul ca secretara sa s-o predea primului-ministru. În ea era vorba de succesiunea la postul ce-l deținea ; Cumming îl recomanda pe Menzies. Trecînd peste resentimentele Amiralității, care crease tradiția ocupării acestui post de către un ofițer din cadrele ei, grație prieteniei unor personalități de prim ordin, la 26 noiembrie 1939, Menzies a fost convocat la Palat și a primit placa de fildeș și numirea în postul „C", adică șef al lui MI-6. Alegerea s-a dovedit bună, căci în timpul războiului, generalul Menzies și-a adus o contribuție covîrșitoare, în calitatea sa de șef al Serviciilor secrete.

La scurt timp după terminarea celui de-al doilea război mondial, s-a pensionat și s-a retras la proprietatea familiei sale din Luckington. Cînd Churchill a revenit în fruntea cabinetului britanic și-a adus aminte de vechiul său colaborator și l-a rechemat în fruntea lui MI-6. De data aceasta, activitatea lui Menzies nu s-a bucurat de aprecieri deosebite. Descoperirea lui Kim Philby [1], care ocupa o funcție importantă în conducerea lui MI-6, și, mai ales, faptul că acesta din urmă fusese angajat și promovat de Menzies, a determinat prăbușirea sa. Împovărat de acuzații, și-a dat demisia și s-a retras pentru a doua oară și definitiv. Neputînd uita trădarea lui Philby, se spune că era marcat de o astenie avansată, obsedat de gîndul sinuciderii. O vreme au circulat unele zvonuri : după ce și-a împușcat cei doi cîini de vînătoare, la care ținea nespus, a încuiat casa și apoi a plecat la Londra, unde s-a sinucis. După alții, această versiune este fantezistă și aduc drept argument certificatul medical de deces în care se men-

[1] Vezi : Paul Ștefănescu, *Enigme ale războiului secret*, Editura Militară, București, 1983, p. 74—98.

ţionează următoarele : „Stewart Graham Menzies, sex masculin, 78 ani, din Bridges Court, Luckington, Wilthire, cavaler comandor al Ordinului Sfîntul Mihai şi Sfîntul Gheorghe, Distinguished Service Order, Military Cross, general maior. Cauza decesului : (a) bronho-pneumonie, (b) accident vascular cerebral, (c) boală cardiacă. Certifică T.G. Hudson, M.B. Data decesului : 29 mai 1968".

Generalul Colin McVean Gubbins s-a născut în insula Obbe (Hebride), în 1896. A lucrat în cadrul serviciilor secrete britanice, remarcîndu-se şi prin conducerea represiunii împotriva celor care au participat la tulburările din Irlanda, în anii 1921—1922. În septembrie 1943 i-a urmat lui Sir Charles Hambro ca „D" (literă de cod ce desemna pe şeful SOE). Tatăl său fusese diplomat şi era descendent al unei familii scoţiene ; mulţi dintre strămoşii săi au fost militari de carieră.

Teoriile şi mai ales practicile recomandate de Gubbins privind luptele de guerilă erau cît se poate de brutale. Partizan al războiului de hărţuială, afirma : „Acţiunile de guerilă trebuie să se bazeze pe lupta corp la corp, fiind rezultatul unei ambuscade sau al unui raid... Armă cea mai eficace este pistolul-mitralieră... Singurul lucru pe care îl ai de făcut cu un prizonier, după ce a «vorbit», este să-l împuşti, şi aceasta în cel mai scurt timp".

Este cunoscut că, în timpul celui de-al doilea război mondial, SOE a înregistrat o serie de succese, cu preţul unor sacrificii importante. Unii biografi atribuie lui Gubbins responsabilitatea morţii sau dispariţiei unor agenţi ai SOE sau a miilor de colaboratori ai acestora din Franţa ocupată, tocmai datorită ferocităţii sale şi sacrificării fără discernămînt a luptătorilor.

După război, Gubbins a dispărut de pe scena politică şi nu a mai reapărut decît pentru scurt timp, şi anume, pentru a participa, din umbră, la organizarea unui complot contrarevoluţionar. A devenit apoi reprezentantul unei manufacturi de covoare şi, în cele din urmă, s-a reîntors de unde plecase, printre micii fermieri din Hebride.

Colonelul Maurice Buckmaster este, pentru istorici, o figură controversată în privinţa competenţei sale, imputîndu-i-se a fi răspunzător de „lichidarea" a numeroase acţiuni.

După dezastrul suferit în urma debarcării pe coasta franceză, în 1940, Intelligence Service nu lăsase în Franța decît foarte puțini din așa-zișii „agenți ai liniilor interne", care, conform unor dispoziții, trebuiau să ajungă în Rezistența franceză. A fost o „ciudată" scăpare din vedere a colonelului.

Pe la sfîrșitul lunii iulie 1940, Churchill, resimțind lipsa de informații referitoare la preparativele armatelor germane în Normandia, ce urmăreau efectuarea unei invazii în Anglia, a solicitat să se trimită, de urgență, un agent în Franța. Mai tîrziu, forțați de evenimente, britanicii au „țesut" mai multe linii de comunicare cu mișcarea de rezistență din Franța, legăturile fiind organizate de MI-6 și SOE. Teoretic, MI-6 se ocupa, în mod obișnuit, de procurarea informațiilor, iar SOE de organizarea de acțiuni (sabotaje, parașutarea agenților, livrarea de arme, muniții, explozivi etc.). Fiecare dintre cele două servicii erau compartimentate pe zone de acțiune : un ofițer lucra cu agenții francezi, un altul cu cei polonezi etc.

Buckmaster a urmat la conducere căpitanului Mariott, ca șef al secțiunii franceze (French Section) a SOE. Rețelele sale erau alcătuite din agenți foști ofițeri, cu unele excepții. După război, Buckmaster a dispărut și el de pe scena politică, asistînd ocazional, alături de Gubbins, la diverse ceremonii organizate în memoria celor dispăruți.

Modul în care Buckmaster (astăzi se ocupă de spionajul industrial, avînd firma sa „International Company Consultant") a sacrificat rețelele franceze a suscitat, după război, discuții aprinse și contradictorii, lucrurile nefiind elucidate nici pînă astăzi.

*

Generalul McVean Gubins împreună cu cei trei însoțitori urcară în automobilul ce-i aștepta în fața Cartierului General al SOE, situat pe Baker Street nr. 64, stradă devenită atît de cunoscută datorită celebrului personaj Sherlock Holmes. Micul grup urma să meargă la sediul primului-ministru, într-un bunker, pe Storey's Gate.

Generalul avea o misiune ingrată și nu-l putea înlocui nimeni, deși ar fi dat orice să evite clipele penibile prin

care urma să treacă. Un dezastru se abătuse asupra rețelei secrete cu care împînzise Franța cotropită de naziști. Era vorba de distrugerea rețelei „Prosper" (după numele conducătorului acestui grup al Rezistenței), pe care SOE o înjghebase în cadrul Rezistenței franceze pentru a acționa contra trupelor hitleriste în ziua „Z" (momentul debarcării trupelor anglo-americane). O dată cu aceasta, altă rețea, „Savant", care acționa pe un teritoriu vast, de la Paris pînă în Pirinei, era pe punctul de a fi desconspirată. Alte zece operațiuni secrete, aflate în curs de desfășurare, se găseau sub loviturile nimicitoare ale hitleriștilor. Era o zi „neagră" și efectele celor întîmplate nu puteau fi apreciate încă datorită informațiilor inexacte și contradictorii ce soseau din Franța.

Cei trei bărbați care îl însoțeau pe Gubbins erau: colonelul Maurice Buckmaster, șeful secției „F", maiorul Jerry Morel și maiorul Nicolas Bodington. Dezastrul „Prosper" afecta secția „F" nu numai în ceea ce-l privește pe organizatorul acestei acțiuni, ci și mica sa echipă alcătuită din operatori radio și alți agenți cu diferite misiuni, dar și pe cei aproximativ 1 500 de oameni din Rezistență, cu toate armele, munițiile și explozibilul ce le fusese parașutat. Bilanțul era tragic și repercusiunile neobișnuit de grave : francezii începuseră să-și piardă încrederea în secția „F", bănuielile și descurajarea sporeau, ceea ce putea periclita reușita operațiunilor viitoare.

Cele de mai sus nu reprezintă decît o secvență dintr-o lungă serie de insuccese care se abătuseră asupra SOE. Or, un astfel de dezastru era imputabil, într-o oarecare măsură, și conducătorilor organizației. SOE fusese constituită pentru a sincroniza efectul loviturii armatelor anglo-americane cu acțiunile Rezistenței din țările europene ocupate de Germania nazistă. Principala misiune a SOE era de a lansa atacuri prin surprindere asupra punctelor slabe ale hitleriștilor, pentru distrugerea depozitelor de muniții și aprovizionare ale inamicului.

Gubbins era perfect conștient că SOE, în ciuda faptului că era bine organizată, avea totuși și părți slabe. Secția „F", de pildă, era una din aceste puncte nevralgice. Ea era alcătuită din voluntari, oameni cu vederi și concepții di-

verse, dar pe care îi unea o singură dorinţă : învingerea duşmanului şi eliberarea ţărilor subjugate de hitlerişti. Foarte mulţi erau oameni care nu ştiau să mînuiască armamentul, să tragă cu pistolul şi nu aveau cunoştinţe în domeniul muncii conspirative. Gubbins avea totuşi ferma convingere că toţi patrioţii vor putea fi de un mare şi real folos armatei, în ziua „Z", cu condiţia să li se dea timp pentru pregătire, să se antreneze şi să-şi însuşească metodele şi mijloacele de luptă în clandestinitate.

Secţia „F" a început munca de instruire a oamenilor cu concursul unor instructori destoinici. Au fost puse la dispoziţie mijloacele necesare, arme, muniţii, explozivi, diferite echipamente ; cantităţile erau impresionante. Or, la un moment dat, toată strădania depusă de secţia „F" pentru a acţiona în regiunea Parisului se dovedise a fi zadarnică. Gubbins şi Buckmaster aflaseră că multe din grupele pregătite şi lansate îşi pierduseră capacitatea de a acţiona concentric în momentul culminant al zilei debarcării în Normandia.

Ce se întîmplase de fapt ? Atunci era prematur pentru a se putea face o evaluare completă a situaţiei reale, a slăbiciunii forţelor din Rezistenţă şi adevăratele cauze ale „căderilor". După terminarea războiului, declaraţiile unor participanţi, istorici şi cercetători au dus la conturarea cu aproximaţie a adevărului. Şi astăzi, o mare parte din faptele petrecute atunci au rămas obscure. Ghemul evenimentelor, intrigile şi acţiunile unora erau atît de încîlcite şi confuze încît sfidau orice raţionament. Totul a început, de fapt, cu Prosper.

În după-amiaza zilei de 1 octombrie 1942, maiorul Francis Suttill, unul din agenţii mai importanţi ai secţiei „F", ce urma să plece în Franţa, îşi pregătea cu minuţiozitate misiunea, într-o baracă situată la liziera aerodromului Manston. Suttill urma să plece chiar în acea noapte. Ajutat de colonelul Buckmaster, a procedat la o ultimă verificare, pentru a se asigura că nimic în ceea ce priveşte misiunea lui Suttill nu a fost scăpat din vedere. S-a uitat chiar (pentru a cîta oară ?) la cartoteca cu datele personale. Francis Suttill s-a născut la Lille în 1910 : mama franţuzoaică, tatăl englez. Copilăria şi adolescenţa petrecute la Lille şi Stoneyhust ; după terminarea dreptului a

profesat avocatura la Lincoln's Inn ; ofiţer în regimentul de Est din Surre. După sosirea în Anglia s-a prezentat voluntar în secţia „F". După şapte luni de antrenament, i s-a încredinţat prima misiune : de a închega o reţea în nordul, centrul şi estul Franţei, inclusiv în Paris.

În buzunarul de la piept purta documentele personale care atestau că se numeşte François Desprée, belgian, născut la Lille în 1910, tatăl francez, mama belgiană şi este comerciant de produse agricole. În ultimul moment, înainte de a se urca în avion, Buckmaster îi dezvălui numele codificat pentru războiul din umbră : „Prosper".

Cît priveşte personalitatea sa, principalele trăsături care-l caracterizau erau menţionate de către foştii săi instructori în fişa personală de la SOE : „curajos, ambiţios, cu dorinţa de a-i domina pe cei din jur ; în perioada pregătirii a demonstrat supleţe şi agilitate spirituală ; este în măsură să se orienteze cu repeziciune şi să ia hotărîri în situaţii limită". Cu alte cuvinte, avea toate calităţile ce-l recomandau pentru îndeplinirea unor misiuni pline de risc şi temeritate. Nu avusese nici o legătură cu vreun serviciu secret. Nu i se putea imputa nici o slăbiciune, în afară de faptul că manifesta o predispoziţie spre singurătate şi înclinaţie de a fi original cu orice preţ.

Cine l-ar fi privit atunci, nimic nu ar fi dezvăluit că Prosper ar fi trăit vreodată în Anglia sau că ar fi venit din această ţară. Hainele, încălţămintea, pălăria, ţigările, banii, lenjeria de corp, documentele şi chiar felul în care era tuns, inclusiv trusa de bărbierit, demonstrau că aveai în faţă un mic burghez liniştit, care nu a părăsit Parisul niciodată.

În timp ce avea loc această verificare, un aparat „Lysander" decola de la baza secretă a secţiei „F", aflată la 65 km depărtare de periferia Londrei. Aparatul aparţinea renumitelor „escadrile ale Lunii", numite astfel pentru că îşi efectuau raidurile numai în cazul în care Luna, în general, condiţiile atmosferice, le favorizau misiunile clandestine deasupra Europei. Pînă atunci, aceste avioane totalizaseră la activ peste 2 500 de ieşiri deasupra teritoriului inamic, paraşutînd în Franţa sute şi sute de luptători britanici, francezi şi de alte naţionalităţi, aducînd din teritoriile invadate de Wehrmacht circa două mii de bărbaţi

și femei, chemați la Londra pentru misiuni secrete, și transportînd 40 000 de containere cu materiale de război, destinate nenumăratelor grupuri ce acționau în Rezistență. Avioanele folosite erau construite în mod special pentru îndeplinirea unor astfel de misiuni. Alături de pilot mai puteau fi transportate trei persoane. Pentru a ateriza și decola necesitau o distanță mică și nu era nevoie de o pistă special amenajată. Rezervoarele le permiteau să efectueze zboruri pe distanțe mari, autonomia de zbor fiind de șapte ore. Viteza era, pentru acea perioadă, destul de mare și avionul era ușor de manevrat. De o parte și de alta a fuselajului s-au adaptat scări, pentru urcarea și coborîrea rapidă a pasagerilor.

În seara aceea, Lysander-ul ce aterizase la Manston a rulat pînă la un mic complex, aflat în marginea aerodromului, s-a oprit și își aștepta unicul pasager. La despărțire, Buckmaster îi înmînă lui Prosper un cadou : o pereche de butoni. Așa avea obiceiul de cîte ori își conducea agenții la avion : butoni pentru bărbați și pudriere de aur pentru femei. Mărturie a stimei sale, dar, în același timp, și o posibilitate ca, la nevoie, obiectele să fie valorificate.

După un ultim rămas bun, Prosper dispăru în interiorul avionului. Cîteva minute mai tîrziu aparatul luă înălțime și la puțin timp după miezul nopții punea piciorul pe pămîntul francez, la o distanță de 175 km de Paris ; ajunsese cu bine la destinație. Primejdiile care îl așteptau erau imense, dar fără să piardă timp își începu misiunea conform instrucțiunilor primite.

Sarcina sa, pentru început, consta în a recruta și organiza, într-o perfectă clandestinitate, pe viitorii combatanți. Situația era deosebit de grea. Trupele hitleriste și agenții Gestapo-ului patrulau zi și noapte. Căderile grupelor de patrioți se țineau lanț. [1] Zi de zi, Prosper era nevoit să refacă firele întrerupte ale rețelei alcătuite cu mare greutate și răspîndite pe teritoriul Franței ocupate. Organizația condusă de el luase amploare, atît prin număr, cît mai ales prin acțiuni de luptă, materializate într-o mare diversitate de forme specifice (sabotaje economice, acțiuni

[1] Michel De Bouard, *La répression allemande en France de 1940—1944*, Revue d'histoire de la Deuxieme Guerre mondiale, Paris, nr. 54/1964.

împotriva mașinii de război fasciste, a puterii ocupanților și a forțelor reacționare colaboraționiste). Din aceste grupe de rezistență făceau parte, în primul rînd, muncitori, dar și țărani, intelectuali, și chiar unii burghezi patrioți. Din nefericire, printre ei se aflau și agenți ai inamicului, oameni plătiți sau forțați de anumite împrejurări să lucreze pentru Gestapo. Astfel au reușit hitleriștii să afle de prezența lui Prosper în Franța. Nu după mult timp a început și vînătoarea împotriva sa și a celor mai importanți colaboratori ai săi.

Și-a dat seama că sarcina sa devenise prea grea și importantă pentru a fi îndeplinită de un singur om. Avea nevoie de un operator radio pe care să conteze și să-l elibereze de orele de recepție și transmisie zilnică a mesajelor, dar și de cineva cu care să se sfătuiască în cazurile dificile și capabil să conducă acțiuni în zone și orașe diferite. La cererea sa, Londra l-a trimis pe maiorul Gilbert Norman, parașutat în Franța în noaptea de 1/2 noiembrie 1942. Norman devenea astfel adjunctul lui Prosper. Era în vîrstă de 28 de ani. Născut la Saint-Cloud, o suburbie a Parisului ; tatăl era englez. De profesie, Norman era expert contabil și a trăit mulți ani în Anglia, deoarece tatăl lucra la Londra. Începerea războiului l-a surprins în Anglia și, în 1940, s-a înrolat în armata britanică. Promovat ofițer în regimentul de infanterie ușoară din Durham, a fost numit agent de legătură pe lîngă Cartierul general al armatei comandată de generalul Sikorski, iar la începutul anului 1942 s-a oferit voluntar pentru a fi înrolat în SOE. A primit numele de cod „Archambault", dar printre prieteni era cunoscut mai mult sub numele de Gilbert.

Rezultatele pozitive nu au întîrziat să se observe. Rețeaua clandestină condusă de Prosper a început să activeze din ce în ce mai bine. Ea devenise, în mod evident, cea mai importantă dintre grupările existente atunci în Franța. Prosper avea în sarcina sa îndrumarea și controlul a circa 60 de grupuri clandestine ale Rezistenței franceze. Problema asigurării securității unei astfel de activități era, cum am mai arătat, extrem de dificilă și acțiunile oamenilor foarte primejdioase. Șefii diferitelor compartimente aveau încredere în Prosper și oamenii din subordine au învățat să respecte păstrarea secretului impus de munca

în clandestinitate. Acțiunile de sabotaj împotriva ocupanților erau organizate cu succes și din ce în ce mai des. La rîndul lor, cei de peste Canalul Mînecii sporeau continuu aprovizionarea cu arme, muniții și explozivi. Avioanele parașutau, în locuri dinainte stabilite, containere cu automate, benzi de cartușe, puști, puști-mitralieră, pistolete, grenade, pansamente și medicamente, precum și multe alte materiale necesare luptei în clandestinitate. Prosper și cei din jurul lui erau fericiți, dar și uimiți de cantitatea materialului parașutat cu succes, la termenele și locurile stabilite prin mesajele secrete. Să nu uităm că lansările aveau loc noaptea, în condiții nu întotdeauna prielnice. Trupele Wehrmacht-ului și agenții Gestapoului erau peste tot.

Pe neașteptate pierderile din rîndurile oamenilor lui Prosper au sporit brusc și unii din cei arestați, constrînși de brutalitatea anchetatorilor, au fost nevoiți să vorbească. Alarmat de amploarea mișcării de rezistență din Franța, de știrile cu privire la iminenta debarcare a trupelor anglo-americane, Hitler personal a dat ordinul de începere a operațiunii „Donar", ce avea ca obiectiv distrugerea tuturor forțelor ce compuneau Rezistența, curmarea acțiunilor de sabotaj și spionaj în Franța și în întreaga Europă de vest.

Pierderile creșteau în rîndurile luptătorilor patrioți, una după alta grupele erau descoperite și puse în fața plutoanelor de execuție, aproape zilnic. Șanțurile din fața zidului de pe muntele Valerien, suburbie a Parisului, unde aveau loc execuțiile, erau pline de corpurile celor uciși. În alte locuri erau folosite ghilotinele și spînzurătorile. Închisorile erau ticsite cu cei care înainte de execuție nu aveau parte de nici o judecată, cît de sumară.

În acest timp de grele încercări prin care trecea Rezistența, secțiunea „F" căuta din răsputeri să restabilească ordinea și disciplina strictă în rîndurile combatanților, stimulîndu-i prin anunțarea apropiatei date a debarcării, în care patrioții vor forma o armată regulată în spatele liniilor germane. Dar, în realitate, toate acestea erau departe de adevăr. Pentru ca cei din Londra să fie mai credibili au fost lansate informații și știri „din surse sigure" despre operațiunile „Cockade" și Starkey". Era o

nouă încercare de a-i convinge pe hitlerişti că o invazie în Franţa este iminentă. Fără îndoială că asemenea ştiri despre faptul că ziua eliberării se apropie, au avut darul să ridice moralul luptătorilor şi să-i mobilizeze, în ciudă represiunilor, la noi campanii de sabotaj şi atentate, chiar cu riscul de a fi reperaţi, prinşi şi condamnaţi la moarte.

În realitate, planurile de mai sus, emise în 1943, s-au dovedit a fi false, elaborate în mod deliberat, chiar pentru componenţii secţiei „F" şi mai ales pentru întreaga Rezistenţă din Franţa. Înainte ca planul să fi primit aprobarea forurilor competente, la mijlocul lunii iulie 1943 unii agenţi importanţi ai secţiei „F" au fost chemaţi din Franţa la Londra pentru a primi instrucţiuni în privinţa debarcării, iar alţii au fost trimişi în Franţa, cu consemnul să desfăşoare diverse activităţi privitor la informarea şi pregătirea celor din Rezistenţă. Dar nici această activitate de informare nu a fost organizată cu competenţă. De pildă, unii dintre luptătorii cu diferite responsabilităţi în reţeaua din Franţa, printre care se afla şi Prosper, nu aveau cunoştinţă de aceste planuri. Cîţiva comentatori şi istorici ai acestor evenimente au tras concluzia că agenţii aparţinînd secţiei „F" erau sacrificaţi ! Şi atunci cine a decis aceasta ? Se remarcase încă din timpul perioadei elaborării planului „Starkey" că secţia „F" însăşi era prost informată ! O declaraţie făcută de Buckmaster după război, fostul şef al secţiei „F", întăreşte această părere : „Pe la mijlocul anului 1943, perioada de organizare a planului «Starkey», am primit un mesaj ultra-secret prin care eram anunţaţi că ziua «Z» putea fi mult mai aproape decît s-ar bănui. Acest mesaj, care depindea de evoluţia evenimentelor politice internaţionale, depăşea pe departe competenţa noastră, şi noi nu am avut de făcut decît să-i dăm ascultare, fără nici o obiecţie".

Ceva mai tîrziu decît alţii, Prosper a fost chemat la Londra şi avertizat de o invazie prevăzută pentru vară şi a primit ordinul să-şi ţină pregătiţi oamenii, conform planului. După ce a revenit în Franţa chiar i s-a transmis un semnal convenţional de alarmare, desemnînd invazia, şi fiind valabil pentru întreaga reţea. Totul era o înşelăciune! Astăzi nimeni nu crede în teza după care aceste false informaţii erau furnizate în mod deliberat lui Prosper doar

cu scopul de a susţine operaţiunea „Starkey". Fapt este că, în urma acestor evenimente, Prosper a început să bănuiască pe unul din oamenii de bază ai secţiei „F", Dericourt, trimis de Londra în Franţa cu responsabilităţi deosebite. Toată corespondenţa trecea prin mîna lui şi avea evidenţa tuturor punctelor de aterizare a avioanelor venite din Anglia şi a locurilor de depozitare a materialelor de luptă. În cursul unei reuniuni de instructaj ţinută la Londra, Prosper s-a decis să-şi dezvăluie bănuiala în ceea ce-l priveşte pe Dericourt. Provenind de la un şef de reţea atît de important, părerea sa trebuia să aibă o mare greutate. Dar nimeni nu a ţinut cont de ea, ceea ce tinde să demonstreze că misiunea lui Dericourt, ori ce natură ar fi avut ea, părea a fi cu mult mai importantă decît cea de curier secret sau responsabil cu securitatea zborurilor. Cine era acest Dericourt ?

Dintre toţi protagoniştii formaţi şi lansaţi de SOE în Franţa, Henri A. E. Dericourt era cel mai misterios. Francez de origine, fusese pilot al companiei „Air France" şi zburase pe linia Paris-Berlin. Dotat cu sînge rece şi cu o inteligenţă excepţională, era amabil, convingător şi crea o bună impresie celor cu care venea în contact. André Dewarin, şeful serviciului de informaţii al generalului de Gaulle, l-a primit la Londra în ziua de 8 septembrie 1942, repartizîndu-l pentru control la centrul din Battersea al lui MI-5. Dericourt a povestit celor ce-l interogau, că momentul declanşării războiului l-a surprins la Alep, unde lucra în aviaţia militară franceză avînd gradul de căpitan şi pilota avioane de transport. În timpul ocupaţiei Siriei de către armata britanică i s-a făcut propunerea de către o companie aeriană britanică să lucreze pentru aceasta în Orientul Mijlociu. La începutul anului 1942 s-a decis să se întoarcă la Paris, unde s-a căsătorit. S-a instalat într-un frumos apartament. Fără să-şi motiveze gestul, a luat decizia de a fugi în Anglia, prin Spania şi Portugalia.

Din acest moment, Dericourt a început să prezinte o serie de evenimente din viaţa sa, ce nu mai corespundeau realităţii. De pildă, la întrebarea anchetatorului dacă a avut contacte cu vreun serviciu secret oarecare, a răspuns categoric că nu. Maiorul Bodington, din secţia „F", îl cunoscuse înainte de război, la Paris, şi ştia precis că „lu-

crase" pentru „cel puţin un serviciu secret dintr-o ţară europeană". Era acest serviciu francez, britanic sau german ? Dericourt afirma că în nici un caz nu era german. În consecinţă, responsabilii britanici cu securitatea refuzară să-l considere „curat". Personalitatea sa era dubioasă. Mai mult, soţia sa rămăsese în Franţa şi oferea un mijloc facil Gestapo-ului de a face presiuni asupra sa. Era foarte posibil ca în timpul fugii spre Anglia să fi fost descoperit de contraspionajul german şi soţia reţinută drept garanţie. Mai mult, se punea o întrebare firească : de unde şi care era sursa sumelor mari de bani de care dispunea şi pe care îi cheltuia cu atîta nonşalanţă ? Şi, mai ales, de ce ascunsese activitatea sa de spionaj de dinainte de război ? Interogatoriile şi verificările nu au dus la nici un rezultat care să-l acuze pe Dericourt şi, în final, a fost pus la dispoziţia Biroului Central de Informaţii şi Acţiune al lui de Gaulle. Trebuie să spunem că Dericourt era un pilot de excepţie, cu peste 4 000 ore de zbor, şi stăpînea tehnica conducerii avioanelor din dotare, inclusiv dirijarea acestora de la turnul de control, constituind astfel un specialist de care secţia „F" avea o nevoie imperioasă în îndeplinirea obiectivelor sale.

Dericourt nu şi-a manifestat dorinţa să lucreze pentru gaulliști, şi atunci a fost repartizat la secţia „F". Antrenamentele pe avioanele „Lysander", salturile cu paraşuta, nu au făcut decît să confirme calităţile sale deosebite. Astfel că, în noaptea de 22 spre 23 ianuarie 1943, a fost paraşutat în Franţa, la nord de Orléans.

Dericourt s-a deplasat imediat la Paris şi a sunat la uşa apartamentului de pe strada Pergolése 5, unde locuia soţia sa. Strada se afla în perimetrul a două mari artere rezidenţiale : avenue Foch şi avenue de la Grande Armée. Coincidenţă ? ! Gestapo-ul îşi avea aici Cartierul general. A început să ducă o viaţă normală ca şi cum nimic nu s-ar fi întîmplat, fără să-şi schimbe numele, întrucît, după cum avea să afirme mai tîrziu, era prea cunoscut de vecini. Absenţa sa prelungită şi-a motivat-o faţă de prietenii săi sub pretextul unei călătorii de afaceri la Marsilia. Şi o altă coincidenţă : vecinul său era tocmai Hugo Bleicher, unul dintre cei mai abili ofiţeri ai contraspionajului hitlerist,

detașat de Abwehr în Franța. Bleicher știa cu ce se ocupă Dericourt, dar a preferat să nu-l denunțe pe francez. La rîndul său, Dericourt știa cine este vecinul său, dar, în ierarhia serviciilor secrete germane, el dispunea de cunoștințe cu funcții mai înalte. Cu ce prilej și cu ce preț, nimeni nu s-a întrebat.

La puțină vreme după revenirea sa în țară, Dericourt a fost văzut luînd masa cu Hans Boemelburg, ofițer superior al SD-ului (Serviciul de informații și contrainformații al S.S.-ului nazist) cu misiuni în Franța și cu Joseph Goetz, de asemenea aparținînd SD-ului. Dericourt îl cunoscuse pe Boemelburg încă înainte de război, pe cînd acesta era atașat din partea SD-ului la ambasada germană din Paris. În privința relațiilor dintre cei doi, în timpul războiului, s-a aflat că Dericourt figura pe lista agenților confidențiali ai SD-ului.

Misiunea încredințată de SOE lui Dericourt era una dintre cele mai importante ce fuseseră încredințate unui agent britanic sau aliat trimis în Franța. În calitate de ofițer însărcinat cu supravegherea traficului aerian în regiunea Paris, avea misiunea să identifice terenurile de aterizare clandestine pentru „escadrilele Lunii", marca terenul pentru aterizare și se ocupa apoi de decolarea lor. Tot el primea pe agenții ce soseau pe calea aerului, îi ajuta să ajungă la destinație, pregătea ascunzișuri și mijloace de transport pentru cei ce porneau înapoi spre Anglia. Împreună cu grupul său denumit „Marechal", răspundea de toate comunicațiile cu Londra și, în această calitate, era inițiat în activitatea serviciilor secrete din Anglia, avînd permisiunea să ia legătura cu oricine, în orice moment.

Dericourt era în contact cu Prosper și fiecare își cunoștea programul ce-l avea de îndeplinit. Multă vreme Prosper nu avea cunoștință de legăturile lui Dericourt cu SD-ul, iar în momentul cînd, în cele din urmă, a aflat era prea tîrziu. Începînd cu sfîrșitul primăverii lui 1943, atunci cînd Prosper a început să-l suspecteze pe Dericourt, a trebuit să-și ascundă bănuiala, întrucît întreaga corespondență cu Londra trecea prin mîinile lui Dericourt ; aceasta deoarece serviciul radio al naziștilor era atît de eficace, încît operatorii radio ai SOE nu emiteau mai mult de douătrei minute. Drept urmare, agenții trimiteau rapoartele lor

către secția „F" de la Londra prin curieri aerieni, cale folosită și în sens invers. Această operațiune a fost încredințată lui Dericourt. După cîtva timp, așa cum am menționat, Prosper a început să-l bănuiască pe Dericourt, care într-adevăr punea scrisorile la dispoziția SD-ului pentru a le copia. Dericourt nu a furnizat decît mult mai tîrziu o explicație a acestui act, justificîndu-și atitudinea prin „necesitatea de a da ceva, pentru a i se da", Kieffer permițîndu-i să efectueze traficul aerian fără a-l opri.

După război avea să se stabilească că Londra știa despre legăturile lui Dericourt cu SD-ul și chiar că și SD-ul știa că francezul lucra pentru SOE. Care era în realitate jocul pe care-l făcea Dericourt ? Era un agent al SD-ului infiltrat în secția „F" sau invers ? Sau lucra pentru un alt serviciu secret britanic care se servea de secția „F" ca de un paravan ? Și, în această eventualitate, secția „F" cunoștea și era de acord cu activitatea lui Dericourt ? Dar oare astfel de acțiuni nu puneau în primejdie, în mod premeditat, activitatea patrioților din Rezistența franceză ? Comentatorii de ieri și de azi nu au găsit răspunsuri definitive la toate aceste întrebări.

Revenim la momentul cînd Prosper, aflat la Londra, și-a exprimat îndoiala cu privire la sinceritatea, devotamentul și acțiunile lui Dericourt. Toate acestea nu au fost luate în seamă. După terminarea misiunii de la Londra, trebuind să revină în Franța, Prosper a cerut lui Buckmaster ca după aterizare să fie primit de unul dintre agenții săi de încredere, Pierre Culioli, și nu de Dericourt, așa cum se întîmpla în ultimul an. Dorința i-a fost îndeplinită fără nici un fel de ezitare și, la 12 iunie, l-a întîmpinat Culioli. A scăpat ca prin minune de o „acțiune de curățire" întreprinsă de hitleriști. Fapt curios : Prosper a anunțat Londra, prin Dericourt, că scăpase cu bine. Dar în secția „F" nu a rămas nici o urmă în ceea ce privește anunțul său că a ajuns la destinație. Alți doi agenți, John Maclister și Franck Pickersgill, care au aterizat în același loc, dar trei zile mai tîrziu, au fost capturați de naziști.

Prosper și-a reluat activitatea clandestină, convins de iminența debarcării. Dar la reîntoarcerea la Paris a manifestat o anxietate profundă. Și-a schimbat brusc ascunzișul, fără să comunice nimănui adresa. Credea că este în

siguranță în cartierul Saint Denis, locuind într-un hotel mizer. Nu a vorbit niciodată despre cauzele ce-i provocase teama și care îl copleșise cu totul. Poate că se știa urmărit de SD ; poate că descoperise sau intuise că servește drept gaj într-un plan de mistificare ; sau datorită faptului că nu a fost crezut de nimeni cu privire la Dericourt ?

În noaptea de 22 spre 23 iunie 1943, cincisprezece ofițeri ai SD-ului au invadat hotelul în care locuia. Era absent, dar cînd a reapărut, în ziua următoare, a fost arestat. Bruscat, cu cătușele la mîini, a fost dus pe avenue Foch, la Cartierul general al SD-ului. În mai puțin de o oră se afla în biroul lui Kieffer, sub luminile unui candelabru enorm. Prosper era ferm convins că fusese trădat, căci își alesese domiciliul în acest hotel doar de cîteva zile și nimeni nu-i cunoștea noua sa adresă. După război, unii au pretins că Prosper o dezvăluise conducătorului secției „F" încă de pe vremea cînd se afla la Londra și că cineva o transmisese direct prin radio la Paris. Alții pretind că Kieffer obținuse adresa prin curierul lui Dericourt, însă această explicație pare să fie la fel de neverosimilă ca și o trădare din partea Londrei, căci Prosper nu și-a dat adresa lui Dericourt și nici curierului. Kieffer a pus să fie urmărit Prosper sau a obținut adresa de la Gilbert Norman, unul din colaboratorii apropiați ai lui Prosper, arestat cu puțin timp înainte. O altă ipoteză se referă la Roger Badet, asistentul principal al lui Prosper pentru rețeaua „Anier" din sudul Parisului, care după arestare a fost eliberat cu condiția să lucreze pentru naziști. Acesta l-a vîndut, probabil, pe Prosper. Dar, dacă a fost așa, cum i-a descoperit adresa ?

Oricare ar fi fost împrejurările care au determinat arestarea sa, pentru Prosper a început calvarul, neavînd nici o speranță că va scăpa cu viață. Kieffer știa exact cine era și cu ce se ocupa, dar vroia să cunoască care erau locurile unde fuseseră parașutate stocurile de arme și muniții destinate luptătorilor. Primul interogatoriu luat lui Prosper a durat 65 de ore, timp în care a trebuit să rămînă pe loc, fără odihnă sau mîncare, nici măcar un pahar cu apă. Întrebările se succedau : ce știa despre planurile de debarcare ? Unde și cînd vor debarca anglo-americanii ?

Care era obiectul reuniunilor de la Londra ? Unde erau depozitate armele ? Unde se găseau radioemiţătoarele ?

Oamenii care îl interogau nu începuseră încă să-l tortureze şi se mulţumeau, deocamdată, să nu-i lase nici o clipă de răgaz. Adjuncţii săi, inclusiv Gilbert Norman, fuseseră arestaţi şi erau supuşi interogatoriilor. Kieffer intuise că Norman constituia veriga cea mai slabă. Într-adevăr, nu se înşelase. În cele din urmă Norman sfîrşi prin a ceda, dar totuşi nu se arătă cooperant în măsura la care se aştepta Kieffer. A încercat chiar să alerteze Londra privind arestarea sa, strecurînd un avertisment în mesajul radio pe care fusese forţat să-l transmită. De asemenea a încercat să evadeze, dar cînd era pe punctul să reuşească, a fost oprit de un foc de armă tras de un paznic. Torturat, a sfîrşit prin a indica locurile unde erau paraşutate containerele cu arme.

Kieffer simţi că sosise momentul pentru a propune lui Prosper şi Norman un tîrg : în schimbul informaţiilor privind depozitele de arme, va garanta viaţa tovarăşilor săi arestaţi şi li se va aplica un tratament mai blînd. Himmler a garantat această înţelegere.

Prosper a fost transportat la Cartierul general al Gestapo-ului din Berlin, rămînînd ca Norman să procedeze după cum se convenise. Înarmaţi cu hărţile şi scrisorile furnizate de Norman, oamenii SD-ului au pornit de-a lungul teritoriului francez pe care îl cunoşteau Norman şi Prosper şi au ridicat 470 tone de arme şi alte materiale. Apoi SS-ul a trecut la arestarea a sute de oameni. Unii dintre cei luaţi prizonieri au fost lăsaţi în viaţă, mai puţin şefii. Prosper şi adjuncţii săi au fost executaţi. Norman a rămas în viaţă o bucată de vreme. Dintre toţi colaboratorii apropiaţi ai lui Prosper, doar Culioli a scăpat. A reapărut după război, pentru a fi tradus imediat în faţa unui tribunal militar francez, imputîndu-i-se trădarea reţelei lui Prosper. În final, însă, acuzaţia a fost retrasă şi lăsat în libertate.

Zdrobirea reţelei lui Prosper a provocat o undă de şoc. Secţia „F" a rămas fără avanposturile sale de pe continent. S-a bănuit că Dericourt ar fi fost principalul vinovat de aceasta, dar spre surpriza unora nu s-a întreprins nimic pentru a fi adus în Anglia sau pentru a fi pedepsit.

Din contră, secția „F" a încredințat lui Bodington sarcina de a ancheta la fața locului dimensiunile dezastrului. Primind autorizația să plece cu avionul în Franța, Bodington a fost primit de Dericourt, semn că în ciuda tuturor celor spuse despre el, secția „F" îl considera încă un element de mare încredere. Această încredere era motivată, căci atunci cînd Kieffer a aflat de venirea sa, i-a cerut adresa ascunzătorii lui Bodington ; Dericourt a răspuns că nu o cunoaște și s-a menținut ferm în afirmația sa. Care erau relațiile între Kieffer și Dericourt, încît primul nu a fost în măsură să-l constrîngă pe cel de-al doilea ? Bodington era deci în pericol de moarte, mai ales că pe capul său fusese pus un premiu de 10 000 lire, ceea ce vorbește de la sine despre valoarea cu care îl prețuia SD-ul, căci „tariful" obișnuit pentru un membru viu al secției „F" era de 5 000 lire ! Bodington a revenit în Anglia, fără nici un incident, nu înainte ca SOE să fi fost confruntată cu o nouă dramă : căderea rețelei „Savant", rețea care se întindea din Pirinei și pînă în Vendeea, trecînd prin Biscaia și învecinîndu-se la est cu rețeaua lui Prosper.

„Savant" era Claude de Boissac, ofițer francez originar din insula Mauricius ; a fost pregătit de secția „F", la Londra. Avea 35 de ani cînd, la 30 iulie 1942, a fost parașutat în apropiere de Nimes, împreună cu un operator radio. Și-a construit rețeaua cu eficiență și îndemînare, încît de la Londra i s-au trimis, la scurt timp, întăriri, printre care și pe propria-i soră, Lise, pregătită de asemenea în secția „F" și care va deveni agentul de legătură cu Prosper. Boissac și Prosper, de altfel, erau prieteni foarte apropiați. Activitățile desfășurate de Savant erau extrem de complexe, rețeaua lui devenind importantă nu numai pentru acțiunile luptătorilor din Rezistență, ci și pentru aplicarea unor planuri elaborate de anglo-americani cu scopul de a sustrage atenția OKW-ului de la adevăratele intenții privind debarcarea pe continent.

Trebuia, deci, convins Comandamentul hitlerist că anglo-americanii nu vor debarca doar la Pas-de-Calais, ci și în regiunea Bordeaux, această informație falsă trebuind să parvină inamicului prin rețeaua „Savant". Și OKW-ul a reacționat în consecință, concentrînd unități de tancuri și divizii de infanterie în regiune pentru a face față la o

astfel de eventualitate. În același timp, așa cum s-a întîmplat și cu rețeaua lui Prosper, SD-ul a trecut la represiune împotriva populației din regiune, arestînd, deportînd și împușcînd sute de luptători ai rețelei „Savant".

Înainte de a continua analiza evenimentelor din Rezistența franceză după dificultățile înregistrate de cele două grupări conduse de Prosper și Savant, dorim să deschidem o paranteză pentru a explica cititorului că organizatorii și sprijinitorii luptelor din spatele inamicului nu mizau pe succesul deplin al uneia sau alteia din rețelele organizate. Era și firesc, dacă ne gîndim la condițiile specifice, deosebit de grele ale unor astfel de lupte. Și atunci s-a recurs la sistemul de a dubla existența și lupta unei grupări cu altă rețea, fără să știe una de alta, din motive conspirative. Acest lucru s-a făcut mai ales în sectoare importante din punct de vedere strategic. De pildă, rețeaua lui Savant, de la Pirinei pînă la Atlantic era dublată de o alta, condusă de „Hillary", pe numele lui adevărat George Reginald Stan.

De profesie inginer de mine, el fusese surprins de cel de-al doilea război mondial în Belgia, unde instala niște utilaje englezești. Cînd armatele hitleriste au invadat Belgia, Reginald a părăsit țara, retrăgîndu-se o dată cu trupele engleze pe la Dunkerque. Ajuns în Anglia a fost înrolat în armata de uscat. Datorită calităților sale a fost selecționat și trimis să urmeze cursurile organizate de SOE. La timpul potrivit, cînd s-a considerat că este suficient de instruit și pregătit pentru viitoarea misiune, a fost debarcat, în zorii zilei de 7 noiembrie 1942, într-un mic golf de pe coasta Mediteranei. Avea asupra lui suma de o sută de mii de franci, îmbrăcăminte și pantofi belgieni ; toate obiectele celelalte, pînă la briciul și pămătufuI de ras, erau de proveniență franceză, iar actele lui de identitate, fabricate într-un laborator special, erau menite să dovedească că posesorul lor era inginerul minier belgian Gaston, care făcuse avere în Congo și se hotărîse să se retragă în liniștitul sat Castelnau-sur-l'Auvignon, pentru a se feri de urgia războiului.

În scurtă vreme, Gaston, pentru a-și ascunde adevărata identitate a făcut tot posibilul spre a dovedi locuitorilor și hitleriștilor că este de partea ocupanților, un

colaboraţionist, ceea ce i-a atras dispreţul cetăţenilor. În schimb, acest lucru i-a permis să-şi desfăşoare liniştit adevărata activitate. Puţini dintre membrii reţelei de rezistenţă pe care şi-o formase îi cunoşteau numele de „Hillary", majoritatea îi spuneau „Patronul". Gestapo-ul, care se străduia să-l identifice, considerîndu-l drept cel mai periculos terorist din zona de sud-vest a Franţei, şi care oferise un milion de franci celui care-l va captura, îl poreclise „omul invizibil".

La numai trei zile de la debarcarea lui „Hillary", la 10 noiembrie 1942, trupele germane invadaseră şi partea de sud a Franţei, ceea ce făcea şi mai grea misiunea lui, concretizată într-un scurt ordin : să creeze o organizaţie clandestină, gata să intre în acţiune la momentul oportun. Foarte prudent, „Hillary" îşi organizase reţeaua pe celule de maximum şapte oameni, astfel încît dacă unul din ei era prins, nu era afectată întreaga organizaţie. Nu avea obiceiul să iasă din umbră decît foarte rar, recomandîndu-le şi locţiitorilor săi să facă la fel şi să se bazeze cît mai mult pe memorie. Nu permitea să se scrie niciodată nimic ; el cerea să se reţină mesajele pe dinafară, să se transmită verbal, şi apoi să se uite. În acest mod, timp de nouăsprezece luni, „Hillary" reuşi să creeze o reţea ce acoperea aproape întreaga zonă de sud-vest a Franţei, de la rîul Dordogne la Pirinei şi de la Toulouse la ţărmul Atlanticului, totalizînd trei sute de oameni bine antrenaţi în acţiunile de sabotaj. În acelaşi interval, „Patronul" ceruse din Anglia sute de mitraliere, puşti, grenade, precum şi explozivi şi muniţii, pe care le distribuise în toată zona de care răspundea.

Prima sarcină concretă primită de „Hillary" prevedea ca „armata" lui să împiedice ajungerea la ţărmul Atlanticului a Diviziei blindate SS nr. 2 „Das Reich", care luptase pînă atunci pe frontul de est şi care fusese echipată cu tancuri grele de fabricaţie ultra modernă. Divizia se găsea în refacere lîngă oraşul Toulouse şi trebuia să ajungă în Normandia, traversînd întregul sector de care răspundea „Hillary". Oamenii acestuia aruncaseră în aer o parte din depozitele de carburanţi, astfel încît deplasarea întregului efectiv al diviziei era imposibilă, ca dealtfel şi transportul ei pe calea ferată sabotată aproape în

totalitate ; rămăsese în funcţie o singură linie, pe care n-a putut fi transportat decît un singur convoi.

Reţeaua lui „Hillary" reuşise să saboteze, de asemenea, totalitatea liniilor telefonice şi să captureze pe toţi curierii trimişi de comandanţii diviziei germane pentru a căuta carburanţi. Aceasta i-a obligat pe germani să-şi transmită toate mesajele prin radio, facilitînd astfel interceptarea lor de către trupele aliate. Abia după cîteva zile de la declanşarea operaţiunii, comandamentul diviziei reuşi să găsească o cantitate de carburant care s-a dovedit insuficientă pentru deplasarea întregului efectiv. În consecinţă, o mare parte a trupelor s-a pus în mişcare pe jos sau pe biciclete, sub protecţia vehiculelor blindate. Pentru trupele germane începea un drum lung, cu nenumărate ocolişuri impuse de podurile distruse, sub hărţuirea permanentă a trupelor de rezistenţă, care acţionau potrivit instrucţiunilor primite de la „Patron".

Divizia „Das Reich" a traversat sectorul de la sud la nord în timp de aproape o săptămînă, după care a intrat în raza de acţiune a altor grupuri de rezistenţă. Închidem aici paranteza şi revenim la analiza privind soarta tragică a reţelelor de sub conducerea lui Prosper şi Savant.

Prăbuşirea lui Prosper şi Savant se explică, în parte, prin măsurile de securitate insuficiente ale conducătorilor grupelor din Rezistenţă, dar şi prin şiretenia autorităţilor naziste de contraspionaj, ajutaţi fiind de colaboraţionişti. Numeroşi francezi, din cei care au participat direct la evenimentele din vremea respectivă, au însă o părere diferită ; aceştia apreciază că reţelele au fost sacrificate în mod deliberat de britanici, cu unicul scop de a simula debarcarea, pentru a ascunde Comandamentului armatei hitleriste adevăratele intenţii ale trupelor anglo-americane. Părerile istoricilor, cercetătorilor sînt şi ele diferite. Adevărul încă nu a ieşit la iveală.

Acuzaţiile aduse serviciilor secrete britanice, la mult timp după terminarea războiului, au fost grave şi de natură diversă. În unele lucrări se arată că Rezistenţa franceză fusese încurajată să întreprindă acţiuni clandestine pentru a susţine o debarcare care nu ar fi avut loc, acţiuni ce au costat viaţa a sute de luptători. Dar acuzaţiile nu se

bazau pe documente, ci numai pe declarații ale participanților la evenimente, presupuneri și deducții subiective.

Aceste acuzații au rămas fără răspuns mult timp, în ciuda întrebărilor puse cu insistență în parlamentele țărilor respective, în presă și în diverse publicații istorice britanice și franceze. Tradiționala conspirație a tăcerii, care acoperă cea mai mare parte a activităților secrete, mai ales cele de război, a învăluit întreaga combinație. Dar, totuși, a fost dificil să fie prea mult timp refuzată orice clarificare a unor aspecte. Harold MacMillan — al cărui nume apărea pe listele de repartiție a numeroase documente operaționale strict secrete — afectat de curentul de neîncredere care plana asupra raporturilor sale cu conducătorii francezi, dintre care mulți făcuseră parte din Rezistență și puteau susține sau împiedica intrarea Angliei în Piața Comună, a făcut ceea ce nici un prim-ministru nu întreprinsese înainte de el ; la începutul anului 1960 a cerut redactarea unei istorii oficiale a operațiunilor unui serviciu secret britanic. Cartea intitulată „SOE în Franța" a apărut : era bine scrisă dar... incompletă ! Autorul, M.R.D. Foot, a simțit nevoia să se justifice : fusese împiedicat enorm în cercetările sale de faptul că imediat după război, un mare incendiu distrusese o bună parte din arhivele SOE și că, puținul din ceea ce mai rămăsese, se afla într-o stare lamentabilă. Unele documente fuseseră — după Foot — probabil falsificate, iar altele, în mod deliberat distruse. În special toate mesajele radio ale secției „F" dispăruseră. Ele ar fi elucidat, desigur, multe aspecte ; mai mult, Foot, nu a avut acces la nici un document privitor la operațiunile de „inducere în eroare" organizate de șefii din Londra. Totuși, istoricul a încercat să disculpe SOE de acuzațiile grave aduse împotriva acestui serviciu în cazurile Prosper și Savant și a respins ideea că britanicii, în mod deliberat, l-ar fi trădat pe Prosper.

Și totuși, contrazicîndu-se, Foot confirmă rolul pe care „simularea" l-a jucat în planul de inducere în eroare a inamicului cu scopul de a acoperi debarcarea în Italia, atunci cînd rețelele SOE au fost alertate de două ori privind iminența unei debarcări în Franța. El încheie ideea cu acest comentariu semnificativ : „Statul-Major însărci-

nat cu mistificarea, contînd pe «scurgeri de informaţii false», ar fi putut veghea ceva mai mult la securitatea oamenilor". Este limpede, deci, că Foot cunoştea adevărul şi-l lasă să se deducă printre rînduri.

În 1969, Sir Ronald Wingate a primit autorizaţia să vorbească în favoarea lui Bevan şi a colegilor acestuia. El a declarat că nu există nici o legătură între SOE şi unele acţiuni ale Rezistenţei franceze : „Nu am utilizat niciodată SOE pentru misiuni de mistificare. Rezistenţa franceză avea prea mulţi amatori, iar noi nu utilizam decît profesionişti".

Această nouă evitare a dezvăluirii realităţii a devenit în scurt timp inutilă, deoarece, începînd din anul 1972, Arhiva naţională din Washington a autorizat accesul la unele documente. Graţie lor s-a obţinut dovada incontestabilă că SOE pregătise şi executase planurile de mistificare cu ajutorul Rezistenţei franceze.

Primul dintre aceste documente revelatoare era planul SOE pentru „Cockade" şi „Starkey". Al doilea, era o notă cu data de 3 septembrie 1943 pentru începerea acţiunii „Starkey", ceea ce dovedea, într-un mod concludent, că SOE fusese implicat direct în această simulare. Documentul a mai dezvăluit că agenţii secţiei „F" de pe teren, fuseseră intenţionat înşelaţi în privinţa adevărului privind scopul operaţiunilor. Nota de la secţia de informaţii şi adresată secţiei de operaţii însărcinată cu punerea în mişcare a trupelor, mijloacelor şi avioanelor necesare planului „Starkey", menţiona : „Planul «Starkey» prevede ca SOE să comunice oamenilor de pe teritoriul ocupat cu nouă pînă la şapte zile înainte de ziua «Z» pentru a informa pe rezistenţi că «Starkey» este doar o simplă repetiţie. SOE a primit ordinul să aştepte pînă sîmbătă dimineaţa".

Francezii aveau dreptate să creadă că simularea contribuise la căderea lui Prosper şi Savant, precum şi a sute şi sute de patrioţi luptători din Rezistenţă. Instrucţiunile primite de Prosper la Londra se referau la o debarcare reală şi Prosper, la reîntoarcerea în Franţa, s-a conformat ordinelor primite. De asemenea, el şi-a asumat riscuri pe care nu le-ar fi luat dacă ar fi ştiut că „Starkey" era o înşelătorie. La rîndul lor, hitleriştii, în alte condiţii, nu ar fi

putut contracara lupta elementelor de rezistență din Franța. Deci planul „Starkey" a avut un rol nefast în drama Rezistenței franceze.

Așa sînt considerate și analizate de unii istorici occidentali rolul planului „Starkey" și urmările dramatice pentru o parte a mișcării de rezistență. Dar în unele lucrări, care se referă la acest aspect al războiului din acea perioadă, planul „Starkey" este prezentat ca avînd un rol deosebit de important pentru tactica și strategia trupelor anglo-americane în vederea debarcării pe continentul european. Deschidem din nou o paranteză pentru a prezenta și acest aspect al problemei.

Scopul principal al planului „Starkey" consta în a folosi toate mijloacele, oameni și materiale, pentru a-i face pe hitleriști să creadă că trupele anglo-americane ar urma să debarce, în mod sigur, în regiunea Pas-de-Calais, și în nici un caz în Normandia. În concepția Comandamentului aliat, așa cum s-a stabilit la Conferința de la Quebec, din august 1943, toate hotărîrile tactice și strategice indicau ca debarcarea să se facă numai pe coasta normandă a Franței. Odată adoptată, decizia trebuia să fie strict secretă.

Pentru aceasta, comandamentul anglo-american a hotărît să întărească prin cît mai multe argumente ideea germanilor că deschiderea celui de-al doilea front urma să aibă loc în zona Pas-de-Calais; succesul debarcării depindea de intervalul de timp în care grosul trupelor germane putea fi menținut cît mai departe de coasta normandă, adică versiunea falsă lansată despre debarcarea în zona Pas-de-Calais să oblige comandamentul german la concentrarea trupelor în această zonă. Între timp, statul-major condus de mareșalul Montgommery se ocupa cu studierea sub toate aspectele a coastei normande.

După cum ordonase Hitler, încă din 1942 toate porturile dintre Bordeaux și Anvers fuseseră fortificate, iar trupele germane aveau consemnul să le apere pînă la ultimul om; în cazul străpungerii apărării, soldații trebuiau să arunce în aer toate instalațiile portuare pentru ca acestea să nu poată servi aprovizionării trupelor aliate. Dacă acest consemn ar fi fost pus în aplicare, ar fi creat greutăți trupelor anglo-americane, deoarece o invazie nu

putea fi organizată fără existența unei căi de aprovizionare a trupelor cu hrană și muniții. Problema a fost rezolvată în felul următor : 20 000 de muncitori, au construit dintr-un milion de tone de oțel și ciment un port mobil. Desigur că prin dimensiunile sale, a atras atenția serviciilor de informații și aviației de recunoaștere germane. Pentru a limita la maximum posibilitățile de acțiune ale spionajului dușman, au fost luate măsuri de strictă apărare a secretului. Instalațiile propriu-zise, de dimensiuni uriașe, erau considerate niște „silozuri plutitoare" destinate aprovizionării populației din regiunile ce urmau să fie eliberate. Chiar hitleriștii erau convinși că aceste silozuri ar fi urmat să le înlocuiască pe cele distruse din porturile ce vor fi, eventual, ocupate. Bineînțeles, această interpretare le întărea convingerea că aliații aveau să încerce să cucerească, în primul rînd, un port din regiunea Pas-de-Calais. Tocmai acest lucru s-a urmărit.

În următoarele două luni, comandamentul trupelor aliate a „confecționat" alte știri pentru hitleriști. Prima se referea la construirea unei baze aeriene plutitoare, deoarece în zona Pas-de-Calais nu exista posibilitatea aterizării avioanelor. A doua, se referea la construirea de către o uzină engleză a unui dispozitiv care putea crea în orice zid spărturi suficient de mari pentru a permite pătrunderea prin ele a unui tanc. El era format din două roți de oțel cu diametrul de trei metri și grosimea de treizeci de centimetri ; de aceste roți erau fixate cantități enorme de exploziv. Primul dispozitiv fusese fabricat „în mare secret", într-un hangar în care „nici măcar inventatorul său" nu avea voie să intre, și transportat noaptea, sub o puternică escortă, pe plaja unde trebuia testat. Totuși, „experimentarea" propriu-zisă a avut loc în timpul zilei, pentru a putea fi fotografiată de aviația inamică, în prezența unei comisii și a unei mulțimi de curioși cărora li se spunea că mașinăria respectivă era construită pentru a distruge „Zidul Atlanticului".

Lupta nevăzută între aliați și hitleriști continua și prin undele radio. Pe de o parte, de la Londra se transmitea zilnic, prin intermediul mesajelor personale emise de B.B.C., ordine de mobilizare a agenților săi de pe continent. Serviciul englez știa că multe din aceste fraze aveau

o semnificaţie cunoscută de germani şi se folosea de acest fapt pentru a-i induce în eroare. Pe de altă parte, datele obţinute cu ajutorul radiştilor englezi căzuţi în mîinile germanilor şi obligaţi să emită sub control, întăreau şi mai mult convingerea hitleriştilor că debarcarea pe care o aşteptau urma să aibă loc în zona Pas-de-Calais.

Cît despre hitlerişti, aceştia au început să lanseze prin toate mijloacele ideea că o invazie nu le-ar fi fost favorabilă aliaţilor din punct de vedere strategic. Rommel a organizat cîteva manevre în zona Pas-de-Calais pentru a le demonstra adversarilor că apărarea regiunii fusese întărită. Demonstraţia făcută cu cîteva divizii blindate şi trupe SS dislocate în zonă era de fapt un fel de răspuns la manevrele aliaţilor, care simulaseră, la rîndul lor, o concentrare masivă de trupe în zona estuarului Tamisei, precum şi instalarea Cartierului general aliat în comitatul Kent, unde în realitate nu se aflau decît cîteva staţii de emisie.

Între timp, grosul trupelor de invazie americane, rebotezat pentru inducerea în eroare a adversarului „Grupul 12 armate", fusese transferat în sud-vestul Angliei, iar pentru a-i convinge pe germani că Armata 1 americană exista încă, aceasta a fost pusă oficial sub comanda cunoscutului general George S. Patton. În acelaşi timp, avioanele de recunoaştere germane au putut obţine o mulţime de fotografii înfăţişînd importante convoaie de tehnică şi tancuri, aerodromuri înţesate de avioane ; cît despre estuarul Tamisei, acesta nu se mai vedea sub mulţimea şlepurilor. Din avion însă germanii n-aveau cum să vadă că tancurile erau de cauciuc, iar planoarele de carton, aşa că propaganda nazistă continuă să răspîndească cu zel lozinca „orice efect de surpriză este exclus, iar avioanele de recunoaştere controlează toate mişcările".

Tot pentru inducerea în eroare a hitleriştilor în ce priveşte locul debarcării s-a folosit şi spectacolul unui teatru de varietăţi. La Londra se prezenta, ca număr de atracţie, apariţia pe scenă a mareşalului Montgommery care saluta publicul la sfîrşitul fiecărei reprezentaţii. Bineînţeles că era vorba de un actor deghizat care-şi prezenta numărul cu mult succes. Actorul Clifton James, subofiţer de rezervă în armata britanică, a fost convocat pentru a-i pune

în vedere că în viitor trebuie să-şi execute numărul nu la Londra, ci în Africa de Nord, în faţa trupelor engleze aflate acolo şi, bineînţeles, în văzul agenţilor serviciului de informaţii german. Toată povestea a fost ingenios regizată.

Plecat de la Londra cu avionul personal al lui Churchill, actorul a fost întîmpinat la Gibraltar cu cele mai mari onoruri şi prezentat în cursul unei recepţii cîtorva invitaţi cunoscuţi ca agenţi germani. Cînd „mareşalul Montgommery" a ajuns în Africa de Nord, s-a răspîndit şi zvonul că scopul deplasării lui era de fapt cel de a pregăti o invazie engleză în sudul Franţei. Oricum, Statul-major german răsufla uşurat : atîta timp cît Montgommery se afla în Africa, o invazie aliată în zona Canalului Mînecii nu era de temut.

În mai şi iunie 1944, SOE transmitea zilnic prin B.B.C. instrucţiuni codificate referitoare la operaţiunea „Overlord" ; serviciul german de informaţii aflase însă parola care anunţa declanşarea operaţiunii. Astfel, în seara zilei de 1 iunie 1944, cînd mesajul *Les sanglots longs des violons de l'automne* a fost transmis la B.B.C, Armata 15 germană din Pas-de-Calais a fost pusă imediat în stare de alarmă. Armata 7, staţionată în Normandia, n-a fost însă nici măcar anunţată, iar mareşalul von Rundstedt a comentat ştirea în felul următor : „Einsenhower nu şi-ar anunţa invazia printr-un emiţător britanic" ! Cu toate opiniile lui Rundstedt, invazia a început chiar a doua zi, cînd două submarine „de buzunar" engleze au plecat în direcţia Normandiei. Al doilea vers al poeziei lui Verlaine a fost transmis de B.B.C. la 5 iunie 1944, ora 22,15, şi recepţionat, desigur, de germani, care însă l-au considerat din nou drept o tentativă de inducere în eroare.

Armata 7 germană din Normandia a fost singura mare unitate din Franţa care nu a cunoscut nimic despre debarcarea aliată ; avea să plătească scump această ignoranţă. Întrucît, în timp ce în Pas-de-Calais artileria germană deschisese focul împotriva flotei-fantomă, pe coasta normandă, în zorii zilei de 6 iunie, corespondenţii de război imortalizau pe peliculă primele imagini ale debarcării. Din cele relatate se poate trage concluzia că planul „Starkey" a fost ingenios elaborat şi şi a atins scopul.

Închidem din nou paranteza şi revenim asupra unor aspecte neelucidate ale frămîntatelor şi tragicelor evenimente din Rezistenţa franceză.

Care a fost adevărul despre activitatea lui Dericourt ? Lucra într-adevăr pentru hitlerişti ? Îl trădase pe Prosper agenţilor SD-ului ? Londra autorizase aceste contacte, deci britanicii luaseră parte la trădarea lui Prosper ? Ce joc făcea Dericourt ? Cui servea el cu adevărat ? Cum a scăpat de represaliile naziştilor ? Explicaţia istoricului Foot rămîne, în mod curios, incompletă, deşi, fiind singurul care a avut acces la o serie de documente, era cel mai îndreptăţit să se apropie de adevăr. Despre Dericourt menţionează : „În urma circumstanţelor, Dericourt s-a găsit prins între interesele superioare ale şefilor săi de la SOE şi angajamentele făcute Gestapo-ului. În fapt, ceea ce putea face era să servească pe ambii în acelaşi timp".

Adevărul, sau cel puţin ce se va cunoaşte vreodată, va rămîne nespus de complicat. În ciuda faptului că numeroşi luptători din rezistenţă au căzut sub loviturile hitleriştilor, Dericourt a supravieţuit. Chiar după căderea şi uciderea lui Prosper, el a continuat să opereze ca ofiţer însărcinat de secţia „F" cu transportul aerian în regiunea Paris, deşi SD-ul nu ignora nimic în ceea ce-i priveşte activitatea, iar secţia „F", după cum am văzut, fusese avertizată de Prosper în privinţa rolului ambiguu al lui Dericourt. În ciuda acestor stări de lucruri, în timpul războiului, din partea Londrei nu s-au manifestat prea multe îngrijorări în ce-l priveşte pe Dericourt.

Totuşi, după afirmaţiile făcute de unele personalităţi, după război s-au efectuat cîteva investigaţii, mai mult pentru a se oferi motivări unor cercuri interesate în cunoaşterea adevărului. S-a spus că s-a încercat, după căderea lui Prosper, aducerea lui Dericourt din Paris la Londra. Şefii săi englezi i-au ordonat să aştepte un avion în noaptea de 3 spre 4 februarie 1944, fără a-i spune însă că maiorul Morel se afla la bordul aparatului cu ordinul expres de a-l aduce la Londra chiar sub ameninţarea revolverului, dacă va fi cazul.

Dericourt a venit la întîlnire însoţit de şase oameni din Rezistenţa franceză. În timp ce aceştia urcau în avion, Morel l-a anunţat pe Dericourt că Londra îl aşteaptă şi pe el.

Dericourt a răspuns că este imposibil să dea ascultare ordinului, căci va trebui să se debaraseze de bicicletele agenților lăsate pe aerodromul improvizat, pentru a nu fi descoperite de hitlerişti. Morel a acceptat această explicație şi Dericourt a promis să se întîlnească din nou, în noaptea de 8 spre 9 februarie. Şi avionul a plecat fără el. Dacă Dericourt ar fi fost agent german, alarmat de situația ivită, ar fi putut atunci să se refugieze la SD, ştiind că la Londra îl aşteaptă judecata. Dar nu a procedat aşa, deşi din atitudinea lui Morel şi-a dat perfect de bine seama ce i se poate întîmpla şi că ar fi fost posibil să nu mai revină niciodată în Franța.

În realitate, Dericourt, după cum se presupune, nu vroia să părăsească Franța fără soția sa. O adora şi dacă ar fi lăsat-o, Kieffer, de la Gestapo, în mod cert ar fi arestat-o. Dar, după cum s-a aflat ulterior, Dericourt a avut întrevederi cu Kieffer şi Goetz, la Paris, înainte de a fi chemat la Londra. SD-ul l-a însărcinat să afle data şi locul debarcării anglo-americane ? Este posibil ca Kieffer sau Goetz să-i fi dat unele indicații sau mijloace de a lua legătura cu ei în eventualitatea că va fi obligat să rămînă la Londra. În orice caz, ceea ce este sigur e faptul că Kieffer era convins că Dericourt îi putea fi util mai departe, chiar aflîndu-se la Londra. Dacă nu ar fi fost aşa, nu l-ar fi lăsat niciodată să plece din Franța. Dericourt se bucura, deci, în continuare de încrederea SD-ului. Este suficient să amintim faptul că era lăsat de SD pentru a dirija traficul aerian englez fără să fie supravegheat prea strîns.

Conform promisiunii, în noaptea de 8/9 februarie, Dericourt şi soția au sosit în Anglia. Secția „F" i-a tratat cu respect şi o deosebită curtoazie, protocol acordat de obicei marilor personalități. Nici gînd să fie arestat şi condamnat, cum poate ne-am fi aşteptat. Dericourt a fost găzduit mai întîi la hotelul „Lebăda", din Stratford-on-Avon, apoi cei doi soți au fost conduşi la Londra şi li s-a oferit o cameră la hotel „Savoy". Nu se puteau plînge de lipsa confortului în acele zile de război, mai ales că plata găzduirii se făcea în contul secției „F", ceea ce se întîmpla foarte rar.

Un tribunal secret s-a reunit de urgență, şi fără multă vîlvă, la 11 februarie 1944, la Northumberland Avenue, în vecinătatea Ministerului de Război, clădirea dispunînd de

un acces subteran la celulele Scotland Yard-ului, în caz că împrejurările o cereau.

Interogatoriul era condus de Archibald Boyle, şeful informaţiilor şi al securităţii SOE, şi de H. N. Sporborg, şef adjunct al SOE. Şedinţa a început prin expunerea activităţii lui Dericourt, care, numai din enumerarea faptelor, era impresionantă. Între prima sa misiune, cea din noaptea de 17/18 martie 1943, şi ultima — din 8/9 februarie 1944, acesta a asigurat sosirea şi plecarea a numeroase avioane, folosite pentru transportarea a 43 de agenţi în Franţa şi 67 aduşi la Londra. În timpul acestei perioade a condus direct, fără probleme şi incidente, o cincime din traficul aerian secret britanic către Franţa. Aceste fapte erau incontestabile şi, după aprecierea lui Sporborg, era imposibil ca Dericourt să fi putut trăda. Boyle a avut o părere echivocă, susţinînd că „dacă nu au fost pierderi nu dovedeşte în mod obligatoriu că nu a fost şi trădare".

Cum tribunalul ştia foarte bine că Dericourt avusese contacte cu SD-ul, Dericourt a trebuit să ofere unele explicaţii. La puţin timp după reîntoarcerea sa la Paris, la începutul anului 1943, doi piloţi ai lui „Lufthansa" (aviaţia germană), pe care îi cunoscuse înainte de război, l-au vizitat în apartamentul său. Ei l-au invitat la un restaurant şi în maşina care îi aştepta se găsea un al treilea individ, Joseph Goetz. Acesta i-a propus să lucreze pentru SD. Evident, era un fel de şantaj sau poate că i-au fost reamintite lui Dericourt unele servicii ce i s-au făcut, servicii ce se cereau acum plătite, sosind data scadenţei. Dericourt şi-a dat seama că nu poate să refuze şi s-a decis să colaboreze. Cu prilejul venirii sale la Londra, în primăvară, şi-a anunţat şefii de cele petrecute şi i s-a dat ordin să continue jocul !

Cine i-a dat acest ordin la Londra, şi pentru ce ? Raportul existent asupra interogatoriului nu menţionează nimic. Mult mai tîrziu, Bodington a mărturisit că această declaraţie era adevărată şi notase cu mîna sa, cu creionul, în fişa personală a lui Dericourt, în mod vizibil, menţiunea : „Ştim că este în contact cu germanii, cum şi pentru ce". Deci Bodington era unul dintre cei ce ştiau că Dericourt este un agent dublu şi, în plus, că se putea bizui pe

el. Ce-l determina să aibă această încredere ? Şi mai ales să nu şi-o schimbe nici după cele întîmplate ulterior ?

Interogatoriul a continuat în legătură cu sarcina sa de „curier secret", omul prin mîna căruia a trecut toată corespondenţa în ambele sensuri. La aceasta, Dericourt a oferit un răspuns evaziv : chiar dacă ar fi arătat corespondenţa Gestapoului, aceasta nu avea nici o însemnătate, pentru că numai în acest fel a putut îndeplini operaţiunile aeriene fără nici un impediment din partea nemţilor.

Buckmaster, Morel şi Bodington au depus mărturie în privinţa sincerităţii sale, curajului şi aptitudinilor excepţionale pentru cauza aliată. Ei au fost susţinuţi în declaraţiile lor de generalul de brigadă Eric Mockler-Ferryman, veteran al spionajului, care fusese „G2" al lui Eisenhower, în Tunisia, şi ocupa acum fostul post al lui Gubbins la SOE, cel de şef al secţiei din Londra. Pentru a-şi sprijini afirmaţiile sale, Buckmaster a mai adăugat şi el : „Sînt gata să pariez pe nu ştiu cît că se va dovedi mai tîrziu că este total nevinovat în privinţa acuzaţiei de colaborare cu inamicul".

Reprezentantul lui „MI-5" (Secţia de contrainformaţii din Intelligence Service), care participase la interogatoriu, a manifestat în final o oarecare rezervă faţă de Dericourt, fără însă a-l fi acuzat de trădare. Această reţinere era formulată astfel : „...în ceea ce ne priveşte, dacă în final decizia ne-ar aparţine, considerăm cazul suficient de serios pentru a împiedica pe Dericourt să-şi reia serviciul de spionaj în afara hotarelor acestei ţări". Şi, într-adevăr, Dericourt nu s-a mai întors în Franţa. Dar nu a fost nici inculpat, nici închis şi nici pus sub supraveghere cu domiciliul forţat. S-a reîntors la hotel, pentru un timp, apoi s-a instalat într-un apartament cu chirie, împreună cu soţia sa. El a dispărut din activitate pînă după debarcarea trupelor anglo-americane pe teritoriul Franţei.

Secţia „F" a fost şocată de sentinţa tribunalului şi Buckmaster a scris o serie de note iritante privind ingerinţa inadmisibilă într-una din cele mai bune reţele ale sale a unor oameni care nu cunoşteau nimic din condiţiile de activitate ce le impunea situaţia şi terenul. La fel şi Morel a protestat, fiind total revoltat de decizia luată. De altfel, cei mai importanţi şi mai influenţi oameni ai spio-

najului din Londra i-au păstrat o stimă deosebită lui Dericourt. Mockler-Ferryman l-a propus chiar pentru decernarea „Distinguished Service Order" (DSO), evocînd „calităţile excepţionale şi sfidarea primejdiilor". Făcînd o aluzie discretă la faptul că Dericourt fusese pentru SOE mai mult decît un ofiţer însărcinat cu transporturile aeriene, a precizat că el a acţionat în circumstanţe deosebit de dificile, care necesitau păstrarea unor legături extrem de primejdioase, în special cu piloţii „Luftwaffe" şi ai lui „Lufthansa". Această propunere pentru DSO era semnificativă, căci era o distincţie pe care Menzies o solicita pentru agenţii cei mai importanţi ca funcţie şi care aduseseră serviciii strălucite pentru „MI-6".

Dericourt a reapărut în septembrie 1944, ca pilot pe un aparat englez „Spitfire", fapt deosebit de semnificativ. Dacă ar fi fost agent al SD, dacă ar fi trădat pe Prosper şi pe alţii, dacă ar fi adus prejudicii cauzei aliate, cum ar fi primit autorizaţia să zboare din nou, mai ales la comanda unui avion de înaltă performanţă (pentru acea perioadă)? I-ar fi fost foarte uşor să dezerteze, lucru pe care n-a încercat niciodată să-l facă. Mai mult, el se comporta cu un mare curaj : doborît într-o luptă aeriană deasupra Franţei, a suferit arsuri grave şi faptele sale, în calitate de pilot de vînătoare, au fost recompensate cu „Crucea de Război". La sfîrşitul ostilităţilor s-a reîntors, împreună cu soţia sa, la Paris şi şi-a reluat serviciul, ca pilot la „Air France".

Şi totuşi, climatul de neîncredere care îl înconjura nu a fost spulberat. Erou sau trădător ? Agent dublu ? Nimeni nu ştia, şi nu se ştie nici acum care este adevărul în privinţa sa.

După război, cînd în Franţa mii de persoane au fost judecate şi condamnate, unele chiar executate, acuzate de colaboraţionism, orice tentativă de a-l inculpa pe Dericourt a eşuat. Dacă el avea duşmani în Franţa, în acelaşi timp dispunea de prieteni foarte influenţi în Anglia. Aceştia i-au dovedit fidelitate atunci cînd a compărut în faţa unui tribunal britanic pentru o inculpare gravă. Afacerea a început printr-un incident, în ziua de 11 aprilie 1946, în momentul în care tocmai se pregătea să decoleze din Londra spre Paris, pe un „Dakota" al liniei aeriene, un zbor comercial de rutină. Interpelat de un funcţionar al

vămii aeroportului internațional, vameșul i-a percheziționat valiza și a descoperit că transporta platină în valoare de 3 158 lire, aur de 1 500 lire și 1 320 lire în bilete de bancă. Mai avea în portofel 100 de lire.

Acuzat de contrabandă, era pasibil de mai multe amenzi ce totalizau suma de 18 000 lire și, în plus, risca o condamnare de cinci ani închisoare. A compărut în fața comisiei magistraților din Crydon la 12 aprilie, dar, într-un mod neașteptat, cazul său a fost amînat pe baza promisiunii că va reveni pe 23 aprilie, întrucît trebuia să ducă aeronava la Paris.

Ținîndu-și cuvîntul dat, Dericourt a revenit în Anglia. Dar cînd s-a prezentat în fața magistraților, spre surpriza tuturor s-a văzut că apărarera sa era asigurată de un membru eminent al baroului britanic, asistat de doi avocați. O echipă atît de prestigioasă nu putea fi la îndemîna oricui, decît dacă dispunea de o influență și mijloace financiare deosebite, pe care, în orice caz, Dericourt nu le poseda. Apărarea a declarat tribunalului că Dericourt transporta acest depozit de platină, aur și bancnote din Anglia pentru serviciul secret britanic din Franța. Apoi a descris cu elocință activitatea lui Dericourt din timpul războiului. Juriul a fost impresionat. Dericourt, în final, a fost obligat la o amendă de 500 lire, sumă care a fost plătită imediat de o persoană necunoscută. În timpul procesului nimeni nu a pus o întrebare, nici măcar din motivul de a se afla pentru ce serviciul secret britanic avea nevoie de bani într-o țară prietenă ca Franța. Deci, Dericourt nu a fost închis și s-a reîntors imediat în Franța, prietenii săi din Anglia manifestîndu-și oculta lor solidaritate și protecție, chiar dacă acum compăruse în fața unui tribunal civil, pentru o culpă de drept comun.

Dar ancheta privind activitatea lui Dericourt în timpul războiului nu s-a terminat. În 1947, datorită găsirii unor documente risipite, francezii au adunat un dosar impresionant împotriva lui Dericourt, făcînd să apese asupra sa acuzații deosebit de grave, principalul cap de acuzare constînd în faptul că sustrăsese din „curier" circa 250 de mesaje pe care le trimisese SD-ului. Arestat, Dericourt a petrecut 18 luni în închisoare, timp cît a durat pregătirea procesului. Judecata a început la 7 iunie 1948.

Conform uzanțelor, Dericourt a avut de ales între două jurisdicții. Un tribunal civil, care, în caz de condamnare, îi lăsa dreptul să facă apel și un tribunal militar, care nu-i dădea drept de recurs ; acesta era format din ofițeri, printre care se aflau și cîțiva specialiști în domeniul spionajului. Încrezător, Dericourt a ales să fie judecat de Tribunalul militar din Paris.

Procesul a început în sala tribunalului instalat în cazarma din Reuilly. Nu a negat nici o clipă că avusese contacte cu naziștii și a repetat președintelui tribunalului ceea ce spusese și cu prilejul anchetei întreprinse de SOE la Londra, adică faptul că informase pe englezi și că primise de la aceștia ordin să-și continue „jocul". În consecință, a lucrat și pentru germani, pentru a-și păstra contactele și a le exploata după caz. Dericourt a admis că a fost agent dublu : „Pentru a nu trezi bănuielile hitleriștilor asupra jocului meu dublu, le-am furnizat amplasarea a opt terenuri de aterizare în Touraine, opt din patrusprezece. Informația pe care le-am dat-o era fără valoare. Era, cum s-ar spune, praf în ochi. Cele opt terenuri pe care le-am indicat, în principiu, fuseseră dezvăluite cu acordul Londrei și știam că nu va ateriza pe ele nici un avion. Rezistența, deci, nu a avut nimic de suferit".

Președintele i se adresă : „Ce joc primejdios !" Dericourt replică : „Nu am nici un merit !".

Curtea a cerut să fie introduși martorii cu care colaborase în timpul războiului la SD. Aceștia au manifestat însă o mare reținere în a face afirmații care să-l acuze pe Dericourt, fapt interpretat de presa franceză ca un semn că se făcuseră presiuni din partea „Intelligence Service" pentru ca martorii să păstreze tăcerea. Foștii agenți ai SD-ului au fost unanimi în declarațiile lor : Dericourt „s-a făcut", că lucrează pentru ocupanți și nu le-a furnizat decît informații lipsite de orice valoare. Dericourt nu i-a interesat decît pentru a afla date și locul invaziei. Cele 250 de mesaje puse la dispoziție de Dericourt s-au dovedit fără valoare ; nu puteau servi decît în cazul debarcării anglo-americanilor în regiunea Pas-de-Calais.

Au urmat apoi martorii apărării. Bodington, la întrebarea dacă ar mai apela la serviciile lui Dericourt, în ace-

leași circumstanțe, știind cele întîmplate, a răspuns categoric : „Da ! Dacă ar reîncepe cu secția «F», el ar colabora din nou cu Dericourt, fără nici o ezitare". Era o mărturie cu greutate și judecătorii au ținut seama de ea.

Nu mai puțin impresionantă a fost atitudinea unor francezi, cu funcții înalte, veniți să sprijine declarațiile lui Dericourt și Bodington. Toți au afirmat că au fost copleșiți de faptele lui Dericourt în calitate de ofițer în perioada războiului. Printre martori se număra și generalul Henri Zeller, un important membru al Rezistenței și care, traversînd sala, a strîns mîna lui Dericourt. Roualt, șeful prefecturii poliției și Livry-Level, deputat de Normandia, au pledat în sprijinul nevinovăției lui Dericourt. Alți douăzeci de oameni au trimis mărturii scrise în care lăudau curajul lui Dericourt. În această ambianță a luat sfîrșit ședința tribunalului. Avocatul apărării s-a ridicat și a strigat : „Dacă este vinovat de trădare, încă mai poate fi condamnat la moarte și plutonul de execuție este pregătit. Dacă este nevinovat, redați libertatea și onoarea acestui om !".

Judecătorii s-au retras și, deliberînd timp de zece minute, au revenit cu un verdict unanim : inculpatul a fost achitat. A urmat un tunet de aplauze și comisarul guvernului l-a eliberat pe arestat. Dericourt era din nou în măsură să poarte uniforma, rozeta Legiunii de Onoare, decorațiile și să meargă unde dorea : era liber !

Procesul a adus ceva lumină în privința misiunii lui Dericourt în timpul războiului : sub paravanul de agent al SOE, el a fost autorizat să pătrundă în rîndul SD. Dar îndeplinind această misiune nu a trădat pe alți agenți ai secției „F" și nu a pus în primejdie viața și securitatea a numeroși luptători francezi ? La aceste întrebări nici ultimul proces nu a dat răspunsuri clare. Din acest motiv, numeroși francezi aveau impresia că procesul fusese regizat. Cine îl proteja pe Dericourt, și pentru ce ? Prietenii lui Dericourt doreau pur și simplu să-l recompenseze pentru serviciile aduse cauzei aliaților ? Sau încercau să acopere o operațiune, care, poate datorită neîndemînării, cauzase moartea unui mare număr de agenți britanici, cît și a camarazilor lor din Rezistența franceză.

Printre cei mulţi care doreau să primească un răspuns la aceste întrebări era şi o scriitoare, Jean Overton Fuller. Ea dorea să cunoască adevărul în privinţa cauzelor misterioase ce determinaseră moartea unei prietene, Noor Inayat Khan, care a fost agentă a SOE, trimisă în Franţa în timpul verii anului 1943 pentru a fi primită de Dericourt. A fost arestată şi împuşcată în condiţii legate, după părerea scriitoarei, de căderea reţelei Prosper, şi mai ales datorită contactelor dubioase ale lui Dericourt cu SD-ul. Scriitoarea dorea, în consecinţă, să ştie cine autorizase contactele sale cu SD-ul şi pentru ce. Forţîndu-l pe Dericourt să se apere în urma acuzaţiilor grave ce i le aducea, el a făcut unele declaraţii care precizau ceva mai bine natura misiunii sale din trecut. Dericourt a recunoscut nu numai că fusese autorizat să menţină contactul cu SD-ul, dar că ordinele speciale pe care le primise necesitau „un sacrificiu". Prosper, declarase Dericourt, a fost victima acestui sacrificiu. Scriitoarea l-a întrebat : „Apreciaţi că întreaga reţea Prosper trebuia să fie sacrificată ?" Dericourt a răspuns : „Părerea mea — pe care n-am să vi-o divulg — nu este aşa de crudă ca a dumneavoastră. Ştiu, şi am spus-o şi la Londra în primăvara lui 1943, că Prosper fusese descoperit de mult timp. Şefii lui Prosper o ştiau şi ei şi au rezolvat problema în maniera lor". Dericourt a continuat: „Aveam legătura cu un ofiţer cu rang mult mai înalt decît şeful secţiei «F»". „Şi cine au fost aceşti oameni ?" a întrebat scriitoarea. Dar Dericourt a refuzat să răspundă. „Ca fost agent, nu putea proceda altfel".

Nemulţumită de cele aflate, scriitoarea îl asaltă din nou cu întrebările, la care Dericourt, se mărgini să ofere un răspuns scurt : „Pot să dorm liniştit pentru că ştiu că nu sînt responsabil de arestarea lui Prosper şi nici de ceea ce a urmat. Dar, văzînd acum lucrurile cu alţi ochi şi într-o perspectivă diferită, îmi dau foarte bine seama că evenimentele pot apărea cu totul altfel decît au fost în realitate. Se prea poate ca noi să fi abuzat, cum de altfel poate s-o recunoască oricare agent britanic, francez sau german. Noi luptam în umbră ca nişte orbi. Pentru a reuşi în misiunile ce ne erau încredinţate a trebuit adesea să ne îndepărtăm de drumul drept, fapt ce putea cauza insuc-

cese. Ne riscam viețile în fiecare zi, odată și chiar de trei ori pe zi, fără odihnă sau răsplată. Eram bogați cu ceea ce aveam în inimile și creierele noastre. Astăzi sînt bogat cu prietenia acelor oameni care știu ce am făcut. Nu pot să spun nimic mai mult".

Aici se putea termina afacerea Dericourt. Și totuși nu s-a întîmplat așa ! După război, gaullîștii au întreprins propria lor anchetă. Ei îi bănuiau pe cei de la Londra că au permis și au dat misiunea lui Dericourt să dea în mîna hitleriștilor rețelele Prosper și Savant, cît și alte rețele mai mici cu care acestea erau legate. S-a ajuns la concluzia că MI-6 dăduse ordin lui Dericourt să mențină contactul cu SD-ul și, pentru a rămîne în grațiile acestuia, îl autorizaseră să le arate corespondența. Scopul unei astfel de stratageme era relativ simplu : îndată ce Dericourt ar fi cîștigat încrederea hitleriștilor, ar fi pătruns în secretele SD-ului și ar fi putut să transmită informații.

Cei care au întreprins cercetările și-au pus întrebarea : chemarea la Londra a lui Dericourt nu a însemnat că englezii nu mai aveau încredere în el ? Răspunsul a fost că nu era vorba de neîncrederea Londrei, ci doar faptul că tovarășii săi francezi nu mai aveau încredere în el ; primejdia devenise atît de mare din partea Rezistenței, încît Dericourt ar fi putut să fie forțat să-și găsească refugiu la germani. În acest caz, agentul englez ar fi fost forțat să dezvăluie SD-ului adevărul în privința misiunii sale — fapt care ar fi pus în pericol planul de acoperire pentru ziua „Z".

Din nou concluziile anchetei păreau să fie, în linii generale, corecte. Care era motivul exact prin care Dericourt reușise să pătrundă în SD? Raportul anchetei aprecia că folosise ca monedă cele 250 de mesaje comunicate SD-ului. Aceste mesaje erau pentru Londra mijlocul de a da instrucțiuni luptătorilor din Rezistență și se dovedeau de o extremă importanță pentru ziua „Z", cînd vor fi trebuit să primească ordinul pentru a susține debarcarea aliaților. Dacă germanii ar fi descoperit ce înseamnă aceste mesaje, ar fi dedus data și locul debarcării, informație capitală în orice război. Or, după decizia de debarcare în Normandia, serviciile secrete aliate încercau să convingă pe naziști că armatele lor vor debarca pretu-

tindeni, insistînd în special asupra regiunii Pas-de-Calais, ceea ce, se înțelege, nu era exact.

Pentru a atrage atenția germanilor asupra lui Pas-de-Calais, Londra se servea și de corespondența oferită prin intermediul lui Dericourt, numai pentru a sustrage atenția trupelor hitleriste de la adevăratul sector de debarcare, adică în Normandia.

Pentru a face să fie credibilă o astfel de stratagemă, a fost necesar să se inventeze false mesaje și să le fie oferite hitleriștilor, în timp ce adevăratele mesaje ajungeau în Franța pe căi necunoscute dușmanului. În acest „joc" intervenea Dericourt. Englezii au reușit să „paseze" SD-ului, prin intermediul lui Dericourt, un ansamblu de mesaje false. Era o înșelăciune complexă, ale cărei consecințe urmau să aibă o importanță istorică pentru ziua „Z".

Întrebarea persista totuși: Dericourt l-a trădat pe Prosper pentru a dobîndi încrederea SD-ului ? Răspunsul este : Nu ! Ultima anchetă, franceză de altfel, nu a descoperit nici un indiciu : SD-ul nu a obținut din corespondență nici o informație asupra lui Prosper și a adjuncților săi și nici din altă sursă legată de Dericourt. Pare evident că acesta nu a arătat hitleriștilor decît ceea ce superiorii lui britanici vroiau să le arate. Trebuie, deci, căutate în altă parte motivele căderii lui Prosper. În primăvara lui 1943, Londra știa că rețeaua lui Prosper se afla serios infiltrată cu agenți hitleriști, în mare parte datorită imprudenței însăși a luptătorilor. SOE nu avea deci de ales decît să-l retrimită pe Prosper înapoi în Franța după reuniunea de la Londra, din iunie 1943. Participarea sa la aplicarea planului englez era esențială și Prosper însuși a insistat pentru a reveni în Franța. SOE a riscat și a pierdut. Prosper singur decisese să se sacrifice. Așa se explică starea lui de nervozitate, intuiția că sfîrșitul lui putea veni în orice clipă. Nu avea încredere în nimeni și nu divulgase ultima sa ascunzătoare ; bănuia, poate, pe cineva din preajma sa. După părerea unora, nici Londra și nici Dericourt nu l-au trădat pe Prosper. Absența unor măsuri de securitate în jurul activității lor și eficiența contraspionajului SD-ului au determinat capturarea rețelei și a lui Prosper. În ceea ce ne privește, exa-

minînd istoria Rezistenței franceze, nu ar fi exclus ca trădarea să se datoreze unui „prieten" dintr-o altă rețea de spionaj.

Nimic nu putea împiedica tragedia lui Prosper. În această direcție poate că trebuie căutată originea ordinelor speciale primite de Dericourt, atunci cînd se referise la un „sacrificiu strategic". Dericourt însuși recunoscuse că ele erau de natură să-l implice pe Prosper și nu este exclus de imaginat că Dericourt a primit consemnul să-i facă pe hitleriști să creadă în aportul său în privința capturării lui Prosper, pentru a se infiltra mai bine în grațiile SD-ului. O astfel de supoziție rămîne totuși de domeniul ipotezei, căci Dericourt a refuzat mereu să explice scopul misiunii sale.

După achitarea de către tribunalul francez, el și-a reluat serviciul în aviație și a murit, după cum menționează presa franceză, într-un accident aerian deasupra Laosului, la 20 noiembrie 1962. Nu se vor cunoaște, deci, niciodată toate dedesubturile complicate ale rolului său de „agent dublu", nici pe cei care se aflau în spatele său.

Astrologul lui Hitler

Spionajul nu cunoaşte limite, iar dezvăluirile care se fac, uneori, marelui public trebuie privite cu mult discernămînt. De ce ? Pentru simplul motiv că puţine reflectă realitatea, în timp ce multe altele sînt legende banale ce au menirea unei perdele de fum. Iar adevărul, de cele mai multe ori, este înmormîntat o dată cu protagoniştii care şi-au jucat rolul şi părăsesc scena — inclusiv a vieţii — întocmai ca nişte simple piese de şah ce sînt aruncate în cutie... în cutia istoriei, încă plină de enigme.

Despre încleştarea nevăzută a serviciilor secrete din timpul celui de-al doilea război mondial a apărut un număr imens de cărţi. Cu toate acestea este departe de a se epuiza subiectul. În cele ce urmează vom aborda un aspect mai puţin cunoscut şi vom emite unele ipoteze. Sîntem deplin conştienţi că nu vom oferi cititorilor o elucidare completă a cazurilor pe care le prezentăm. [1]

După cum se ştie, nu întotdeauna serviciile secrete acţionează prin intermediul unor oameni care îşi practică exclusiv profesia de agent secret. De foarte multe ori „acoperirea" a primat şi recrutarea ca spion a survenit ulterior, tocmai datorită avantajelor oferite de protecţia de bază. Astfel, un individ asimilat perfect în peisajul unei societăţi, persoană care oferă încredere, stimă şi garanţie, devine peste noapte „Calul Troian". Există şi reversul

[1] Schramm Wilhelm, *Les espions ont ils gagné la guerre ?*, Ed. Hachette, Paris, 1969.

spioni care sînt plantaţi, abandonaţi, apoi trecuţi „în conservare" ani de zile şi chiar mai mult, ca, la un moment dat să fie reactivaţi. Efectul este acelaşi : nimeni nu se aştepta la o surpriză din partea lor.

În timpul celui de-al doilea război mondial, serviciile secrete ale Uniunii Sovietice, uneori şi ale Angliei, au reuşit să pătrundă pînă în preajma Cancelariei Reich-ului şi a Marelui Stat Major al armatei germane. S-a scris, de pildă, despre Richard Sorge, Leopold Trepper, Alexander Rado, Rudolf Roessler, Paul Thümmel şi alţii. Prin cele de mai sus nu am spus un lucru nou cititorilor, nu avem această pretenţie ; ceea ce vrem însă să le dezvăluim sînt cazurile unor agenţi redutabili ale căror nume nu sînt consemnate în istoria spionajului şi, de regulă, nici în cărţile de memorialistică destinate publicului. Motivele sînt multiple, iar praful uitării nu s-a depus într-un strat suficient de gros pe dosarele ce zac încuiate şi păzite în arhive.

Evenimentele care au început să se deruleze în Germania după anul 1930, şi mai ales după 1933, au trezit atenţia multor popoare. Un prim simptom îngrijorător l-a constituit prigoana nazistă contra evreilor, care a sfîrşit prin a deveni o adevărată şi inimaginabilă exterminare în masă, căreia i-au căzut victime, pînă la sfîrşitul războiului, circa şase milioane de evrei. Factori de răspundere, organizaţii şi chiar persoane particulare au înţeles, în cele din urmă, o clipă mai devreme, că vor avea de înfruntat o maşină de război ce prezenta un pericol nu numai pentru Europa, ci şi pentru lumea întreagă. Cum ţările care ar fi putut s-o facă, prin conducătorii din acea vreme, s-au lăsat amăgite de frazeologia lui Hitler, oameni mai lucizi, dar care nu deţineau portofolii, au căutat mijloacele adecvate care să le permită contracararea primejdiei ce se contura tot mai ameninţător. Aceste elemente clarvăzătoare, înzestrate cu simţul sacrificiului şi al răspunderii, au trecut la acţiune. Dar statutul lor nu le oferea o platformă legală nici atunci şi nici în zilele noastre. Aşa se explică de ce activitatea lor, în general necoordonată, dar totuşi avînd un singur ţel, a trebuit să rămînă anonimă, iar cei care scriu istoria spionajului din perioada celui de-al doilea război mondial nu o pot consemna.

Un singur exemplu, cunoscut de mulţi, demonstrează justeţea celor afirmate de noi : nici pînă astăzi nu a fost dezvăluită identitatea agenţilor din preajma lui Hitler, care îi furnizau informaţii lui Rudolf Roessler, în Elveţia, cu o promptitudine de şase ore. Roessler a murit şi a fost înmormîntat în ziua de 12 decembrie 1958 la Kriens, lîngă Luzern, în Elveţia. O dată cu el a fost înmormîntat şi secretul său. Au trecut ani de atunci şi este foarte puţin probabil ca protagoniştii reţelei de spionaj, dirijată de „Lucy", să mai fie în viaţă. Şi, totuşi, secretul se mai păstrează. De ce ? Au existat reţele mai faimoase, implantate de servicii puternice şi cu tradiţie în munca conspirativă, şi care totuşi şi-au publicat — o dovedesc numeroasele cărţi şi articole — activitatea. Apare firească întrebarea : cînd o organizaţie secretă (nu am scris „serviciu") nu îşi dezvăluie „bilanţul" ? Cînd ea mai există şi îşi continuă activitatea.

În altă ordine de idei, istoria ne demonstrează că există situaţii cînd un serviciu secret, tocmai datorită regulilor stricte după care se conduce, poate scăpa de sub control şi acţiona independent de voinţa înaltului diriguitor faţă de care răspunde. A făcut-o Canaris, Paul Thümmel, ca să nu citîm decît cazuri de mare notorietate publică. Ceea ce putem spune, cu oarecare certitudine, este faptul că între anii 1930—1945 au existat în Elveţia numeroase „antene" de spionaj îndreptate spre Germania şi Italia. Apartenenţa lor era diferită : de la servicii binecunoscute, ca de exemplu „Intelligence Service", „Biroul 2", „G.R.U." (cu Biroul IV) etc. pînă la organizaţii secrete, organizaţii naţionale sau internaţionale şi chiar persoane particulare. Dacă, după cum menţionam, mobilurile erau diferite, ţelul era acelaşi : doborîrea de la putere a fascismului.

Să nu uităm însă un lucru : fără a minimaliza aportul serviciilor secrete, în cel de-al doilea război mondial greul luptei a revenit ostaşilor de pe front. Iar dintre toate ţările, U.R.S.S. a făcut sacrificiile cele mai mari, umane şi materiale, aducîndu-şi contribuţia hotărîtoare la înfrîngerea Germaniei naziste. Prin revoluţia de eliberare socială şi naţională, antifascistă şi antiimperialistă din august 1944 şi luptele purtate timp de 260 de zile pe frontul antihit-

lerist, România, la rîndul ei, a contribuit la grăbirea sfîrşitului războiului, fapt recunoscut de marile puteri ale coaliţiei antinaziste.

În 1932, locuitorii Berlinului se dădeau în vînt după spectacolele prezentate în sala teatrului „Scala". Timp de două stagiuni succesive s-a jucat cu casa închisă, fapt care a permis unor pierde-vară să realizeze cîştiguri nesperate prin specularea biletelor vîndute cu suprapreţ.

Acest succes neobişnuit se datora unui iluzionist care se numea Eric Jan Hanussen. El susţinea partea a doua a spectacolului, ce se desfăşura pe o durată de mai bine de o oră şi jumătate.

Trucaje ? Comperaj ? Puteri supranaturale ? Magie ? Părerile erau opuse, motiv pentru care atît publicul, cît şi articolele ce apăreau în presă aveau caracter polemic şi sfîrşeau prin a constitui pentru Hanussen cea mai fructuoasă publicitate, tocmai datorită vîlvei ce o ridica în jurul spectacolului său. Cert era un lucru : acest bărbat mic de statură, bine clădit, chel şi negricios, degaja o atracţie deosebită, căruia nimeni din sală nu-i putea rezista.

Hanussen se înconjurase cu o aureolă de mister. Unii, care se pretindeau a fi mai informaţi, susţineau că îşi începuse cariera de artist de variteu, ca înghiţitor de săbii într-un circ ambulant, care cutreiera Europa. După alţii, ar fi avut, timp de mai mulţi ani, la Praga, un „cabinet" de „ghicit şi făcut farmece", şi care a sfîrşit prin a-i atrage unele neplăceri cu poliţia. Dar, aceste dificultăţi, poate totuşi imaginare, erau trecute sub tăcere, mai ales că spectacolele aveau loc la Berlin. Devenise cert şi de notorietate generală că Hanussen era nazist şi beneficia în Partidul Naţional Socialist de cele mai suspuse protecţii. Se mai zvonea că era confidentul (unii afirmau că astrologul personal) lui Adolf Hitler, căruia, nici mai mult, nici mai puţin, îi prezisese o ascensiune fulgerătoare. De asemenea, se spunea că spectacolele de la „Scala" îi aduceau un venit zilnic de 850 mărci, sumă fabuloasă pentru acea vreme.

Iată cîteva din „numerele" pe care le executa seară de seară și care îi asigurau acestui personaj un succes colosal : luat la întîmplare, un spectator era rugat să scrie pe o carte de vizită o dată precisă. Spectatorul introducea bucata de carton într-un plic pe care îl lipea și-l preda lui Hanussen. Acesta, avînd ochii legați cu o fîșie de mătase neagră, apropia plicul de frunte și încet, cu fraze sacadate, respirînd cu dificultate, descria evenimentele care se petrecuseră la data respectivă, înscrisă pe cartea de vizită, în viața spectatorului. „... E 14 aprilie, anul 1928... văd o clădire mare... un cortegiu... sînteți îmbrăcat în ținută de gală... Ah ! da, marea clădire este o primărie și vă aflați alături de logodnica dumneavoastră, îmbrăcată într-o rochie vaporoasă, albă. Ea este cu patru ani mai tînără decît dumneavoastră... este adevărat ?". „Da ! Este perfect adevărat" — răspundea spectatorul în aplauzele mulțimii entuziasmate.

Alteori, spectatorii erau invitați să scrie întrebări și să i le predea artistului într-un plic sigilat. Acesta, cu ochii legați, nu numai că „citea" ce era scris, dar și răspundea. „Voi reuși în această afacere ?" întreba cineva. „Afacerea la care vă referiți, răspundea iluzionistul, este strict comercială. Văd butoaie... sticle... o marcă de vin... Sînteți negustor de băuturi spirtoase și ultima dumneavoastră afacere se referă la un import de vinuri franțuzești... Da, ea vă va aduce un beneficiu... circa două sau trei mii de mărci..." Stupefiat, spectatorul aplauda neștiind ce să creadă... Da, era importator de băuturi spirtoase și beneficiul scontat era în limitele prezise.

Trebuie să mai adăugăm că Hanussen își prezenta experiențele sale cu dezinvoltură dezarmantă și cu o autoritate și forță de convingere încît și cei mai sceptici plecau încredințați că au în față un magician și nu un scamator abil. Afișele publicitare, multicolore și frumos prezentate grafic, împînziseră orașul și susțineau că nu este vorba de nici un truc.

Către miezul nopții, Jan Hanussen nu prididea să răspundă chemării la rampă a spectatorilor entuziasmați, ce nu mai conteneau să-l aplaude. Printr-o ieșire discretă, se strecura într-o limuzină elegantă, parcată aproape. La volanul mașinii se afla secretarul și în același timp omul său

de încredere, un libanez cu numele de Ismet Dzino. În cîteva minute, mașina pătrundea în cartierul Kürfürstendamm Allee, situat pe o arteră berlineză importantă și se oprea în fața intrării unei vile de pe Lietzenburgerstrasse. În acest loc discret, Hanussen își desfășura de fapt adevărata sa activitate, reprezentația de la „Scala" neconstituind decît un paravan. Aici iluzionistul se transforma în „Magul de la Palatul Științelor Oculte".

Sanctuarul conceput și decorat pentru a frapa imaginația naivilor, îi servea lui Hanussen să dea, contra unui onorar exorbitant, consultații astrologice unei clientele „alese", formată mai ales dintre diriguitorii partidului nazist și membrii familiilor acestora. Alături de horoscoape, el își învăța clienții bine aleși, cum să-și dezvolte puterile supranaturale, existente sub formă latentă — afirma el — în fiecare dintre persoanele respective.

Bineînțeles că acest sanctuar nu putea trece neobservat. Este de mirare că vecinii nu au fost intrigați de zgomotele misterioase ce se auzeau în puterea nopții. Cum se face că nu remarcaseră că magul dispunea de un personal compus exclusiv din tinere și frumoase secretare, copile încă, și din băiețandri, cu buzele roșii și trăsături efiminate ? Cum se explică faptul că se tolera ca unele „ședințe" să se prelungească pînă în zori ? Se răspîndise deja zvonul că Hanussen era „Rasputinul berlinez" și că așa-zisele ședințe oculte se terminau în tenebroase orgii nemaiîntîlnite.

S-au semnalat tot mai dese dispariții de adolescenți. Dar, nu s-a dat nici o urmare plîngerilor care vizau direct pe pretinsul magician. Era evident că Hanussen se bucura de protecția unor personalități de la Berlin.

Aceste ședințe ultrasecrete adunau în sanctuarul său femei blazate din înalta aristocrație și, în general, indivizi în căutare de senzații tari, droguri și tot ce îi putea elibera de plictisul unei vieți de lux și opulență. Cine era, de fapt, Hanussen ?

Născut la Viena în 1889, Steinschneider, zis Hanussen, era fiul profesorului Moritz Steinschneider, mort la Berlin în 1907. Fire aventuroasă, preferă în locul unei cariere studioase și onorabile pe care i-o hărăzise familia, pe cea a unei vieți agitate și pline de aventuri. Astfel, la 14 ani, îi

găsim angajat într-un circ ambulant, în calitate de mîncător de pahare și de foc, alteori de înghițitor de săbii. La 18 ani făcuse de două ori înconjurul lumii și acumulase o bogată experiență de viață. Își însușise la perfecție trucurile scamatorilor din India și Orient. Hotărît să parvină cu orice preț se stabilește, în cele din urmă, la Berlin.

Locuința sa imita un templu indian, conținînd un amestec de obiecte și semne ce aparțineau unor diverse religii : semnele zodiacului, o mulțime de statui ale lui Buda, printre care se remarca una de dimensiuni enorme avînd picioarele aurite și ochii de smarald, diverse statui hinduse cunoscute sub numele de kimaras, masculi și femele purtînd cozi enorme de cocoși etc.

Pe o imensă masă de cristal erau gravate principalele planete și semnele zodiacului. În fața ei, pe un tron vechi de fildeș, ședea Hanussen într-o poziție majestuoasă. În întreaga casă mișunau o mulțime de păsări exotice cu penaj strălucitor, șerpi și șopîrle. Atît vara cît și iarna, în interior te izbea o atmosferă înăbușitor de caldă, încărcată de miresmele ce se ridicau din nenumăratele grămezi de plante răspîndite pretutindeni, făcînd aerul aproape irespirabil și ametitor.

Hanussen fusese căsătorit de trei ori și se povestea, la ureche, că Fritsie, prima soție (care trăia la Sankt Pauli, cartierul prostituției din Hamburg), fusese o evreică cu cu care se căsătorise în 1928. Trei soții ? Dar asta nu era nimic ; numărul amantelor era incredibil și acestea povesteau prietenelor lor înfricoșate ororile pe care le realiza Hanussen.

Neobositul mag nu se rezuma doar la spectacolele și practicile nocturne. El scria și conducea apariția a două reviste de ocultism, pe care le vindea la prețuri exorbitante, exclusiv pe bază de abonament și la o clientelă selecționată. Sub acoperămîntul unor preziceri astrologice lunare, de fapt Hanussen își aduce contribuția, sub o formă abil mascată, la propaganda partidului nazist. În această privință, el primea instrucțiunile direct de la Goebbels și chiar de la Hitler. Publicațiile sale „Die andere Welt" și „Die Hanussen Zeitung", descriau și o metodă de dezvoltare a facultăților supranaturale. Dar el nu divulga partea finală

a „învăţăturii sale esoterice" decît în consultaţii particulare.

În mai toate broşurile sale, Hanussen nu pierdea ocazia să ridice în slăvi talentul genial al lui Hans Heinz Ewers, care, după el, era cel mai mare scriitor german al secolului XX. Aceste slăvi pline de linguşire erau motivate doar prin faptul că Ewers scrisese cuvintele faimosului „Horst Wessel Lied", imn al partidului nazist, cîntat de acoliţii săi. Acţionînd astfel, Hanussen nu făcea altceva decît să-şi plătească o veche datorie. Un ocultist fanatic şi adept al magiei negre, Hans Heinz Ewers, nazist încă din faşele partidului, fusese acela care îl prezentase pe Hanussen lui Hitler. Se legase o prietenie strînsă între Ewers şi Hitler. Primul exercita o atracţie tulburătoare asupra spiritului turmentat al dictatorului nazist.

Încă de la prima demonstraţie a lui Hanussen, la care participase şi Hitler, magul îi provocase acestuia o mare impresie. Îi „citise" gîndurile sale cele mai intime şi secrete, dar mai ales a ştiut, printr-o retorică apocaliptică, să-i întărească încrederea fostului caporal, ce dădea adeseori semne de descurajare totală, vecine cu gîndul sinuciderii. Mai ales, în cursul succesivelor întreţineri nocturne, Hanussen descoperise în führer cel mai bun discipol al său, care asimila cu o uşurinţă rar întîlnită metoda sa de „dezvoltare a magnetismului personal prin eliminarea influxului lunar". El îi repeta obsedant lui Hitler, că vedea în el „Omul Destinului" !

De atunci, Hitler venea să-şi consulte magul cu orice prilej. Aşa s-a făcut că Hanussen căpăta tot mai mult o influenţă asupra lui, contracarînd-o în acelaşi timp pe cea exercitată de Rudolf Hess, Heydrich şi Goebbels. Acesta din urmă începuse deja să-l urască pe intrus. Întru totul de acord cu Heydrich, a însărcinat pe copoii Gestapoului să afle date despre trecutul celui pe care îl botezaseră „şarlatanul". Misiunea a fost dusă la îndeplinire de locotenent-colonelul Kurt von Ulrich, prefect de poliţie la Potsdam. Acesta a fost ajutat în întreprinderea sa de Ismet Dzino, care tocmai fusese concediat de stăpînul său pentru lipsă de politeţe şi care nu vroia să piardă o astfel de oca-

zie pentru a se răzbuna. Fostul secretar a vîndut poliției un dosar voluminos, a încasat banii și a dispărut misterios.

Un ziar a publicat, sub îndrumarea unor oameni necunoscuți, o serie de informații revelatoare privind trecutul lui Hanussen. După publicația „Angriff", acesta fusese inculpat în repetate rînduri pentru șantaj, escrocherie și corupere de minori. Numele său adevărat ar fi fost Harschel Steinscheider. Dar Goebbels nu s-a rezumat numai la aceasta. La rîndul său, cotidianul „Berlin am Morgen" susținea, cîteva zile mai tîrziu, că Hanussen încheiase prima sa căsătorie în sinagoga din Ramburg, în Cehoslovacia. Cotidianul arăta chiar și numele rabinului care oficiase : Ignaz Popper. Pentru a răspunde, indirect, la aceste atacuri, Hanussen a publicat la rîndul său o serie de documente, din care rezulta că fusese botezat încă de la naștere, într-o biserică luterană din Praga. Apoi a editat o autobiografie, „Linia vieții mele", în care își afirma onestitatea, filantropia și arianismul strămoșilor săi. I s-a răspuns cu alte documente care dezvăluiau scandalul avut în 1914, la Viena, cu un alt iluzionist, numit Rubini.

Hitler ignora sau se făcea că ignoră toate aceste acuzări. Dar Goebbels a remarcat cu satisfacție că vizitele lui Hitler la Hanussen se răriseră considerabil : era evident că „șarlatanul" pierdea teren. În plus, acesta își transferase toți banii la bănci străine. Nervozitatea sa devenise evidentă, astfel încît la „Scala" i s-a întîmplat să rateze unele din trucurile sale, spre consternarea publicului, care încă mai credea în posibilitățile sale supranaturale.

Intenționînd să-și întrerupă declinul sau să dispară în plină glorie, Hanussen, după toate probabilitățile, s-a decis să încerce marea lovitură. La 24 februarie 1933 a dat o serată, cu mulți invitați, la „Palatul Științelor Ocultе". Erau prezenți principalii conducători ai partidului nazist și protipendada Berlinului. Hanussen era încordat, crispat, aflat fără îndoială sub efectul drogurilor pe care le ingerase ca să se mențină în formă. La miezul nopții a anunțat oaspeților săi că le va face o demonstrație asupra puterilor sale oculte.

Sala era cufundată în întuneric, iar invitații luaseră loc în fotolii. Se făcuse liniște : sus, pe tavan, străluceau cele

douăsprezece semne ale zodiacului. Magul, la rîndul său, ocupa un fotoliu monumental așezat pe o estradă. Un snop de lumină dirijat din culise cu abilitate îi desena o aureolă în jurul creștetului.

Ochii i se dădură peste cap, iar cuvintele îi ieșeau din gură sacadate, șuierătoare : „Văd mulți oameni... o mare mulțime pe străzi... Întreg poporul aclamă defilarea S.S.-ului nostru. Este noapte, întunericul e alungat de focurile bucuriei, svastica strălucește arzător... Este flacăra eliberării germane, focul vechilor umilințe, focul care cîntă marea victorie a partidului... Dar, acum cuprinde o casă, o casă mare... un palat ! Flăcările țîșnesc pe ferestre... se întind... O cupolă se prăbușește... Este cupola Reichstag-ului, va cădea dintr-o clipă în alta".

Incendiul a avut loc două zile mai tîrziu !

Goebbels, Hess, Heydrich, ca să nu mai pomenim și pe alții, erau de față. Nu-și credeau urechilor și ochilor. „Șarlatanul" nu-și dădea seama că datorită indiscreției sale întreg Berlinul va afla a doua zi că Reichstag-ul va arde !

Fără nici o îndoială, Hanussen trădase secretul fără să-și dea seama. În stare de transă, sub influența drogurilor luate, probabil în doze prea mari de teamă ca să nu rateze, repetase ceea ce îi fusese încredințat de Hitler sub conjurarea celui mai absolut secret. Deci acest om se dovedea a fi o primejdie publică. El era depozitarul tuturor secretelor führerului și a anturajului acestuia ! Planurile partidului și statului se aflau la discreția unui șarlatan. Criza se putea produce oricînd și oriunde !

Hanussen se trezi. Nu zări în jurul său decît fețe crispate ! Invitații se grăbiră să-l părăsească cît mai repede, bulucindu-se în automobilele ce așteptau cu șoferii pe jumătate adormiți. Rămas singur, noul secretar îi aduse la cunoștință gafa monumentală ce o comisese cu puțin timp înainte.

În acea clipă, Hanussen înțelese că era condamnat. A doua zi își anulă contractul cu „Scala", părăsi „Palatul Științelor Oculte" și încetă chiar să mai dea consultații. Neîndrăznind să ceară viza pe pașaport, își pregătea ieșirea clandestină din Germania. Începu să-și schimbe la cîteva zile domiciliul, adăpostindu-se în hoteluri de mîna

a doua. Nu-şi făcea însă nici o iluzie asupra soartei care îl aştepta.

Dar Gestapoul înţelegea să-şi facă treaba temeinic şi nu se grăbea cîtuşi de puţin. Cînd ancheta s-a terminat, probele erau evidente că antisemitul şi nazistul Hanussen, astrologul lui Hitler era... evreu şi agent al lui „Intelligence Service" !

La 8 aprilie 1933, „Völchischer Beobachter", cotidianul oficios al Partidului Naţional Socialist, a publicat sub titlul „Un cadavru misterios", o ştire laconică, pe care o reproducem în întregime : „Între Baruth şi Neuhrof, într-o pădure, îngrijitorii au descoperit cadavrul unui necunoscut, pe jumătate devorat de animale sălbatice. Serviciul de identificare judiciară presupune : cadavrul a zăcut în pădure circa o săptămînă. Asupra sa nu a fost găsită nici o hîrtie de identitate ca să ajute la identificare. Poliţia continuă ancheta".

Şi două zile mai tîrziu, acelaşi jurnal preciza în cîteva rînduri : „Cadavrul descoperit în pădurea de la Baruth aparţinea ,probabil, magicianului Hanussen. Se presupune că este vorba de o sinucidere..."

Da, era într-adevăr corpul lui Hanussen, acela pe care corbii şi animalele sălbatice începuseră să-l devoreze. Sinucidere ? Nimeni nu credea în aşa ceva. Din contră, mai curînd era vorba de o crimă, o crimă comisă cu ştirea oficialităţilor.

În seara cînd s-a petrecut drama, doi trecători au declarat la Prefectura Poliţiei că, pe cînd treceau pe Kurfürstendamm, în faţa imobilului lui Hanussen, au întîlnit un om care fugea cu hainele rupte şi plin de sînge. Intenţionînd să-i sară în ajutor, au văzut trei oameni apărînd din gangul de vis-à-vis care au sărit asupra rănitului, l-au imobilizat şi l-au urcat într-o maşină ce se apropiase între timp.

Semnalmentele date corespundeau cu cele ale lui Hanussen. Poliţia nu a dat curs acestor declaraţii, ba mai mult, comisarul Schuller, care a luat interogatoriul celor doi martori, peste cincisprezece zile a fost avansat în grad şi mutat la Potsdam, în sectorul contelui Helldorf.

Lina Dreissman, o prostituată cu domiciliul în Feurigstrasse 7, cartierul Schöneberg, a fost arestată la cîteva

zile după descoperirea cadavrului și închisă. Domiciliul i-a fost percheziționat în două rînduri. Aceasta era preferata lui Hanussen. Destăinuirile ei au făcut senzație, dar după război au dispărut din arhive.

Astfel s-a terminat cariera acestui personaj. Dar cine a fost în realitate Hanussen ? Enigma astrologului lui Hitler, cum afirmam la începutul articolului nostru, nu a fost dezlegată, cel puțin pentru marele public. Și, probabil nu va fi niciodată rezolvată în întregime. În decursul anilor au fost emise numeroase ipoteze, dar nici una nu oferă o explicație complet satisfăcătoare.

După opinia unui agent al lui „Intelligence Service", Sir John Goldsmith, Hanussen ar fi fost un spion al Angliei, aparținînd, de asemenea, lui „Intelligence Service". După Robert Charraux, Hanussen ar fi fost rudă cu rabinul Seneor Zalman și membru marcant al unei mișcări sioniste internaționale. Întreaga sa activitate nocturnă nu-i servea decît ca paravan pentru a nu trezi bănuielile. Era mai bine să se creadă despre el orice, în afară de adevăratul său scop.

Introducerea sa în preajma dictatorului nazist antisemit ar fi urmărit compromiterea acestuia prin comiterea unei gafe monumentale, iar dacă nu reușea aceasta, urma anihilarea grație unor metode speciale.

Istoricul german H.G. Gisevius, la rîndul său, a emis chiar ipoteza că Hanussen ar fi fost cel care a imaginat și pregătit incendierea Reichstag-ului pentru a trezi la realitate și indigna Europa contra nazismului. Dar nervii i-au clacat și urmarea o cunoaștem. Oricum, este plauzibilă ipoteza că Hanussen, agent secret, făcea parte dintr-o organizație, care îi încredințase misiunea să contracareze acțiunile căpeteniei naziste.

Urmaşii lui Hanussen

Dacă Hanussen a dispărut din preajma lui Hitler, cel puţin unul din obiectivele acestuia a fost atins : dictatorul nazist a rămas molipsit de credinţa în astrologie şi fenomene supranaturale, dovedindu-se un discipol credul al manipulatorilor acestor practici luciferiene.

Totuşi — după cum arată Walter Hagen („Le Front Secret" Ed. Plon, Paris, 1954) —, experienţa cu Hanussen l-a făcut pe Hitler să fie mai circumspect şi acesta şi-a luat măsuri de precauţie astfel ca cei din preajma sa — mai puţin Himmler şi Hess, care împărtăşeau aceleaşi credinţe — să nu fie la curent cu preocupările şi legăturile sale.

Curînd locul lui Hanussen a fost luat de un astrolog elveţian, cu numele de Karl Krafft, care avea o fire cu totul opusă predecesorului lui. Krafft afirma că posedă proprietăţile sale oculte graţie unei tradiţii secrete, în care ştiinţa juca un mare rol. El excludea credinţa şi hazardul şi vorbea de legi precise, întocmai ca şi în ştiinţele exacte, legi care guvernau. chipurile, magia şi astrologia. Discipol al unui francez — Paul Choisnard —, îşi asumase sarcina să facă din astrologie o ştiinţă exactă. Krafft afirma că el culege observaţii „cosmobiologice", pentru a ajunge la concluzii precise şi incontestabile.

Karl Krafft s-a născut la Bâle, la 10 mai 1900. Făcuse studii la Observatorul de la Urberg, întocmise mai bine de un milion de fişe, pe care numeroşi asistenţi le interpretau şi le clasau sub directa sa supraveghere. Era o muncă colosală, avînd aparenţa unei activităţi ştiinţifice. Krafft se dezinteresa de horoscoapele individuale — cu rare excepţii — şi căuta să descopere legile care guvernau eveni-

mentele istorice. După propriile sale cuvinte, el punea bazele „astrologiei mondiale". Astfel, în introducerea faimosului său „Tratat de astrobiologie", Krafft preciza: „Această carte se adresează oamenilor de știință, în special medicilor și biologilor, nu numai pentru a le prezenta dovezi ale realității și importanței raporturilor astrobiologice, dar și pentru a le ușura cercetările personale în acest domeniu. Mă adresez astrologilor serioși, atît pentru a-i face să întrevadă caracterul caduc al atîtor premise, procedee și concluzii, cît și pentru a le oferi baze noi în încercările lor de a reforma știința. Cartea se adresează și profanilor, cu scopul de a-i feri contra scepticismului negativist al așazișilor pretinși savanți, contra superstiției și greșelilor astrologilor fataliști, ale căror concepții nefaste vin în contradicție cu propria lor activitate de consultanți în ceea ce privește viitorul". Deci, un amestec de cuvinte și idei pentru a-și putea vinde marfa cît mai bine.

Cine a fost cel care, în 1936, i-a atras atenția lui Hitler asupra lucrărilor lui Karl Krafft ? Nu se știe. Cert este că Hitler s-a dovedit extrem de sensibil și receptiv la aparatul științific (sau pseudo-științific mai bine-zis) al astrobiologului.

În epoca de la München, el l-a chemat pe Krafft în preajma sa. Acesta i-a făcut recomandări pe baza constelațiilor cerești. Führerul era extrem de satisfăcut de serviciile noului său consilier și i-a propus astrologului să părăsească Elveția și să se instaleze într-o vilă, la munte, în apropiere de Berchtesgaden, unde nu a încetat — în cel mai mare secret — să-l viziteze și să-i pună întrebări privind evoluția evenimentelor și soartei marilor conducători de state, adversarii săi pe plan politic.

Se afirmă că Krafft a fost acela care i-a dezvăluit datele favorabile declanșării războiului din 1939 și ofensiva din mai 1940. El l-ar fi sfătuit să nu ordone un atac împotriva Angliei în iulie 1940.

Dar Krafft s-a văzut în curînd înconjurat de dușmani puternici, care nu-i vedeau cu ochi buni activitatea sa de sfătuitor de taină al führerului. A sfîrșit prin a obține de la „clientul" său aprobarea de a se reîntoarce în Elveția și a se stabili lîngă Saint-Blaise, cu condiția să continue a-i oferi serviciile sale prin intermediul unor curieri siguri.

Acum locuia în apropierea frontierei, într-o vilă confortabilă, izolată, în mijlocul unei păduri, avînd condiții excelente, după spusele lui, pentru a se dedica, în întregime și în liniște, lucrărilor sale.

Într-o noapte de februarie a anului 1944, vila a fost luată cu asalt și astrologul a fost ridicat. Atacul a fost executat de trupe SS care l-au dus pe Krafft în Germania, unde i s-a pierdut orice urmă. După război s-a aflat că a fost internat într-un lagăr de exterminare, unde și-a găsit sfîrșitul, fiind ars de viu.

Ce a determinat acest sfîrșit atroce ? Serviciile secrete naziste căpătaseră dovezi concrete că Karl Krafft lucra pentru „Intelligence Service" ! El transmitea, cu regularitate, rapoarte după consultațiile date führerului, unor spioni anglo-americani, stabiliți în Elveția. Astfel, aceștia din urmă, cunoșteau cu precizie datele premeditate ale ofensivelor armatelor germane.

Mai există și o altă versiune, care pare mult mai verosimilă. Prin 1936, Krafft își luase un asociat în cercetările sale, un anume Ludwig von Wohl, cu care însă, la scurt timp, s-a certat. Dar von Wohl avusese suficient timp, cu prilejul șederii sale la Urberg, să se inițieze în metodele astrobiologiei.

Ludwig von Wohl și-a oferit serviciile Statului-major britanic. I s-a pus la dispoziție o locuință la Grosvenor Hause unde, în liniște și cu maximum de exactitate, îl dubla pe Krafft în prezicerile și respectiv recomandările sale făcute lui Hitler.

Gestapoul și-a dat seama că englezii sînt la curent cu hotărîrile Comandamentului Wehrmachtului. Ei au considerat că nu este vorba decît de o înșelătorie subtilă a serviciilor secrete britanice, hotărînd suprimarea presupusului trădător și vinovat : Krafft.

La începutul anului 1944, un deputat britanic, l-a atacat pe von Wohl în cadrul unei ședințe secrete a Camerei Comunelor. Astrologul a mai continuat să-și exercite meseria pînă în mai 1945. S-a afirmat că Eisenhower l-ar fi consultat înainte de a fixa ziua debarcării. Este vorba, probabil, de o legendă, întrucît generalul american nu menționează nimic în această privință în „Memorii de război".

Nu este un secret pentru nimeni că ocultismul, cu întreg cortegiul său de pseudoştiinţe, de la alchimie şi pînă la astrologie, a făcut şi face obiectul preocupărilor unor asociaţii secrete. Nu intrăm în detalii asupra scopurilor urmărite şi nici a metodelor folosite pentru atingerea obiectivelor propuse. Este cert un lucru : între toate aceste asociaţii esoterice, răspîndite pe o mare parte a globului, există o strînsă legătură şi conlucrare, indiferent de denumire şi faţada afişată. În perioada la care ne referim şi la evenimentele care s-au produs este foarte probabil că sub o formă sau alta să fi fost implicate şi unele loji francmasonice. Cel puţin faimoasa „Golden Dawn of the Outer" a jucat un rol greu de descifrat.

Se ştie că printre ocultiştii pe care i-a frecventat Hitler se număra şi Aleister Crowley, magul britanic, considerat a fi cel mai mare „iniţiat" al secolului XX. Născut la 12 octombrie 1875, Eduard Alexandre Crowley, va lua prenumele de Aleister şi se va dedica de tînăr ocultismului, ducînd o viaţă plină de contradicţii. Membru şi apoi mentor şi întemeietor a numeroase societăţi secrete, şi-a însuşit diverse tehnici de autocontrol graţie cărora dădea spectacole într-un cadru insolit în faţa celor dornici de senzaţii tari.

Aleister Crowley s-a remarcat prin înfiinţarea societăţii esoterice „Golden Dawn of the Outer", prescurtat G.D. Aceasta era urmaşa unei alte asociaţii secrete, numită H.B. of L. („High Brotherood of Light" sau „High Brotherhood of Luxor"). G. D. preluase regulamentul transmis de o berlineză, Anna Sprengel. La începutul secolului, dînd ascultare unor ordine, Anna a predat documentele şi regulamentul de funcţionare la trei britanici : William Woodmann, Samuel Liddel Mathers şi Wynn Wescott, care fuseseră iniţiaţi, în prealabil, în misterele cercului interior al O.T.O. („Ordo Templi Orientis"). G.D. a vegetat pînă ce Aleister Crowley a reanimat-o, imprimîndu-i o vie activitate, cu relaţii ramificate în multe ţări.

„Cînd în 1945 trupele sovietice au intrat în Berlin — scrie Serge Hutin în biografia lui Aleister Crowley — au descoperit printre ruine un vast templu, foarte luxos

și impunător, conceput după modelul lui G.D. și în maniera preconizată de Aleister Crowley".

Pînă în momentul cînd Hitler a venit la putere, în Germania exista un număr foarte mare de societăți secrete, regiunea bavareză fiind un leagăn și o pepinieră de tot felul de „iluminați" și întemeietori de pseudoreligii. Hitler le-a declarat un război acerb și neiertător. Una din primele misiuni încredințate lui Rudolf Hess a fost mai întîi să le supravegheze îndeaproape și apoi să le interzică, mai puțin pe acelea care erau conforme cu preceptele național-socialismului. Cea care corespundea cel mai mult și a dat dovadă de obediență, fiind agreată, a fost „Golden Dawn".

Dar, fapt real, Rudolf Hess era membru al lui O.T.O., societate cu filiale puternice în Egipt (acolo se născuse Hess). În 1920 Hess a „descoperit" afinitățile profunde care existau între acest ordin esoteric și previziunile secrete ale colonelului (și apoi general) Karl Haushofer. Ca și Adolf Hitler, pentru aceleași motive, Hess s-a înconjurat de magicieni și astrologi. El urmărea cu pasiune publicațiile ocultiștilor și ducea o viață strictă, fiind vegetarian — aidoma lui Hitler — practicînd zilnic exerciții respiratorii rituale. De remarcat un fapt cu totul surprinzător : există numeroase puncte comune între doctrina enunțată de Hitler în „Mein Kampf" și broșurile distribuite propagandistic de Aleister Crowley, ce expun regulamentul lui „Golden Dawn". Atunci cînd național-socialismul și-a luat avînt în Germania ,avîndu-l în frunte pe Hitler; Crowley, supranumit „Frater Perdurabo", a proclamat în public, în repetate rînduri : „Înainte ca să fi fost Hitler, am fost eu !".

Legăturile lui Aleister Crowley cu conducătorii naziști nu pot fi puse la îndoială, depinde însă ce se ascundea în spatele lor. Spre exemplu, înainte de a muri, în 1947 (de un atac de cord după unii, iar după alții datorită unei supradoze de drog), Aleister Crowley și-a manifestat o simpatie nedisimulată și profundă pentru sir Oswald Mosley, creatorul partidului nazist din Anglia.

Un alt exemplu : în timp ce în Germania, Gestapoul vîna cu îndărătnicie societățile secrete, nu a percheziționat niciodată templul lui „Golden Dawn", situat în plin centrul

Berlinului și dărîmat de bombardamente în ultimele zile ale războiului (ale cărui resturi au fost găsite, după cum am menționat).

Rudolf Hess, care în seara de 10 mai 1941 a fugit cu avionul în Anglia, practica rituri de „recuperare" identice cu cele preconizate adepților săi de Aleister Crowley. Karl Haushofer frecventa cu asiduitate ședințele lojei Golden Dawn din Berlin, ca și o serie de intermediari portughezi și elvețieni ce mai tîrziu au pregătit contactele între Hess și Anglia.

Dar cine era de fapt Karl Haushofer ? O figură bizară care, în mod cert, a jucat un rol dublu, neelucidat încă.

În 1920, generalul Karl Haushofer a fondat la München revista „Zeitschrift für Geopolitik" și „Institut für Geopolitik". Geopoliticienii au devenit la scurt timp consilieri ai conducătorilor naziști. S-au străduit să stabilească legi de formare și de dezvoltare a statelor, încercînd se justifice doctrina „spațiului vital" („Lebensraum"). Ei s-au pus în întregime în serviciul propagandei hitleriste și teoriile lor au inspirat pasaje întregi din „Mein Kampf".

Să revenim la Karl Haushofer. El aparținea unei societăți secrete oculte și a exercitat asupra lui Rudolf Hess, și a altor conducători naziști, o fascinație irezistibilă. În spatele unei cortine, invizibil și totuși prezent, trăgea din umbră sforile marionetelor politice și a avut, uzînd de șiretenie prin intermediul lui Rudolf Hess, o influență determinantă asupra lui Hitler. Trebuie să mai amintim că el a trăit mulți ani în Japonia și Tibet și a avut legături strînse cu Gurdjieff. Condamnat în 1923 la 18 luni închisoare pentru participare la puciul din München, Hess a fost încarcerat împreună cu Hitler la închisoarea din Landsberg. Aici Hitler și-a scris „Mein Kampf". Rudolf Hess a luat parte activă la elaborarea „bibliei" hitlerismului. Se regăsesc în ea numeroase idei fundamentale răspîndite de Karl Haushofer, fost general de artilerie în primul război mondial.

Karl Haushofer a murit în 1946, în împrejurări rămase neelucidate. Versiunea oficială a lăsat să se înțeleagă că

a fost vorba de o sinucidere. Rolul jucat de el nu trebuia, probabil, să facă obiectul publicității reporterilor zeloși.

După ce am prezentat cadrul în care spionii cu capă, magicieni foiau în Cancelaria Reich-ului, atrăgîndu-i pe unii dintre căpeteniile naziste în diverse societăți secrete dirijate de forul central din Elveția sau Londra, să ne oprim la Aleister Crowley.

Larga posibilitate de influență asupra semenilor săi și stabilirea de numeroase contacte nu au putut trece neobservate de „Intelligence Service". Avîndu-l la mînă cu diverse infracțiuni — probleme de moravuri, droguri și homosexualitate în principal — racolarea sa nu a constituit o problemă și iată-l devenit „colaborator". Prima misiune de amploare a constituit-o, în 1909, „o expediție etnografică" în sudul Algeriei pentru culegerea de informații. Aleister Crowley împreună cu discipolul său preferat, germanul Victor B. Neuberg, au trecut în Franța, au luat trenul pînă la frontiera cu Spania, pe care au traversat-o cu piciorul pînă la Gibraltar, fapt care a trezit suspiciuni poliției și jandarmilor spanioli. De la Gibraltar, Crowley și Neuberg s-au dus la Alger, de unde au luat-o spre deșertul Saharei. Puțin le-a lipsit să nu moară de foame și de sete. Expediția a fost întreruptă cu brutalitate de serviciile secrete ale guvernului francez, expulzîndu-i pe cei doi călători, acuzați de spionaj în solda lui „Intelligence Service".

În 1912, Aleister Crowley devine membru al lui O.T.O., depunînd mult zel în îndatoririle sale. Luna august a anului 1914 îl va găsi în Elveția, unde se ocupa cu îndeplinirea unor sarcini încredințate de O.T.O. Împins de „o ardoare patriotică", se reîntoarce precipitat în Anglia, cu scopul de a se înrola într-o unitate combatantă. După cum menționează în memoriile sale, cererea i-a fost respinsă. Credem însă, mai degrabă, că a fost chemat pentru a fi integrat în serviciul de informații, unde a primit misiunea să plece în Statele Unite. Nu se cunoaște ce sarcină i s-a încredințat. La 26 octombrie 1914, magul, însoțit de Edith, soția sa, a debarcat la New York. Făcea totul, străduindu-se să treacă drept un trădător al Angliei : propo-

văduia neutralitatea Statelor Unite şi promovarea independenţei irlandeze cu ajutorul Germaniei. Mai mult, a renunţat în mod zgomotos la naţionalitatea britanică şi a legat o prietenie strînsă cu un agent al serviciilor secrete germane aflat în misiune în S.U.A., Silvester Vîreck.

Toată această activitate lasă uşor să se ghicească că în fond nu a fost vorba decît de o tactică clasică foarte bine cunoscută în spionaj : infiltrarea deliberată în reţeaua inamică folosind diverse manevre provocatoare destinate captării încrederii acesteia. Dacă Crowley ar fi fost un trădător cu adevărat sau ar fi jucat un rol dublu — dar fidel Germaniei — după război, la reîntoarcerea în Anglia, ar fi avut neplăceri serioase. Dar nu a fost aşa ; în plus, iată un alt amănunt semnificativ : situaţia sa financiară se remediază brusc, graţie fondurilor serviciilor secrete britanice. Ajuns în S.U.A. complet ruinat — îşi cheltuise ultimii bani pentru cumpărarea celor două bilete de vapor — a devenit peste noapte cheltuitor, aruncînd cu bani în dreapta şi-n stînga.

După unii autori i se atribuie spionului Crowley un rol misterios în savanta manipulare pe lîngă americani a efectului psihologic cauzat de torpilarea pachebotului „Lusitania", eveniment care avea să declanşeze intrarea S.U.A. în primul război mondial (după cum un incident asemănător, atacul japonez de la Pearl Harbour, îi va atrage pe americani în cel de-al doilea război mondial).

După război, se reîntoarce în Anglia şi se ocupă un timp de ocultism. În 1920 „Intelligence Service" îi va încredinţa o nouă misiune : să se stabilească în Italia şi să întreprindă o analiză aprofundată asupra conjuncturii politice din această ţară. Crowley se stabileşte la Cefalu, formînd o colonie gen „hippy" în care promiscuitatea făcea casă bună cu ocultismul, sau ceea ce se denumeşte „magie sexuală". Profitînd de un incident — moartea unui adept datorită febrei tifoide — poliţia lui Mussolini întreprinde o anchetă şi descoperă dedesubturile prezenţei sale. Drept urmare, în 1924, are loc expulzarea lui Crowley în Tunisia.

Fie direct, fie prin interpuşi aparţinînd diverselor societăţi secrete, în principal „G.D." şi „O.T.O." în anii următori, Aleister Crowley, va multiplica legăturile cu con-

ducători naziști, aducînd la îndeplinire misiuni ce cu greu pot fi descifrate. Multipla sa apartenență la servicii secrete, printre care, în principal „Intelligence Service" — ca și la o serie de societăți secrete, îngreuiază, dacă nu face imposibilă, sarcina istoricului de astăzi de a dezlega misterul activității de culise desfășurată de acesta între anii 1920—1945.

Conjuraţii nereuşite

Activitatea serviciilor secrete aliate nu s-a rezumat numai la infiltrarea agenţilor proprii pînă în preajma sinistrului dictator nazist. Pentru a ne face totuşi o idee de temeritatea acestei activităţi, neobişnuit de complexe şi primejdioase, menţionăm că în interiorul Germaniei hitleriste existau peste o sută de mii de agenţi ce aparţineau de diverse organisme de securitate internă, avînd ca sarcină principală descoperirea oricărui intrus sau opozant.

În ciuda unei atmosfere specifice unui stat de dictatură ce ar fi descurajat pe oricine, prin vara anului 1943, au început să parvină în Occident semnele unei iminente prăbuşiri a celui de-al III-lea Reich. Pentru a veni în sprijinul acestei perspective şi a uşura pe orice cale grăbirea sfîrşitul conducătorului fascist, Înaltul comandament anglo-american (COSSAC) a pregătit un set de planuri militare operaţionale, purtînd numele de cod „Rankin", dintre care cel mai important era desemnat cu indicativul „C". În caz de cădere a regimului nazist, contrar oricărei aşteptări, acest plan prevedea administrarea Europei pînă la Oder şi nicidecum acordarea de ajutor conspiratorilor antihitlerişti.

În anii de după război au fost publicate în Occident o serie de lucrări în care sînt descrise numeroase conjuraţii, evident nereuşite, împotriva lui Hitler. Ele urmăresc să pună evenimentele într-o anumită lumină şi să confere istoriei alte dimensiuni. Ne vom opri, în cele ce urmează, asuprâ unui asemenea episod, înregistrîndu-l cu rezerva

cu care de altfel trebuie privite toate evenimentele războiului secret.

Printre cei care se hotărîseră să treacă la acțiune se număra și un membru al Statului major german, colonelul Klaus Filip Maria, conte von Stauffenberg. Rănit în deșertul tunisian, mai bine-zis mutilat grav, se afla în primăvara anului 1943 într-un spital din Germania. Refăcut, a plecat la Berlin unde intenționa să consulte un ortoped renumit pentru a-și pune o mînă artificială în locul celei pierdute. Pe drum, i-a parvenit informația că Oster și Dohnany [1], membri ai conspirației din care făcea parte și Stauffenberg, fuseseră arestați de Gestapo și acuzați de trădare. Oster se afla deocamdată sub stare de arest, iar Dohnany era închis. Cît privește pe Beck, acesta se pregătea să fie operat de cancer, lucru care îl scotea din joc pentru cel puțin o bucată de timp.

Care au fost împrejurările ce au condus la deconspirarea operațiunii „Berlinda", nume de cod al cartierului general al Abwehr-ului ? Este o poveste ciudată, lungă și nespus de complicată [2]. Ea a debutat pe la începutul lunii aprilie 1942, cu prilejul arestării unei familii de evrei de către grănicerii germani la Cehba, o mică localitate situată în apropiere de frontiera cehoslovacă. În timpul percheziției, în bagajele respectivilor, s-a găsit ascunsă, în căptușeala unui geamantan, o mare sumă de dolari ! Fiind vorba de trafic de devize străine — fapt deosebit de grav — a urmat un interogatoriu sever. Întrebați asupra proveniență dolarilor, cei doi soți au declarat că îi au de la Dr. Wilhelm Schmidhuber, un om de afaceri din München și consul onorific al Portugaliei. Cercetîndu-se dosarul acestui personaj, s-a descoperit cu surprindere că figura în cartoteca Abwehr-ului, fiind un agent apropiat al lui Canaris. Schmidhuber era unul dintre cei care participase la „Operațiunea 7", o acțiune imaginată de amiralul Canaris și executată sub supravegherea lui Dohnany și care

[1] În Occident, în lucrările recent apărute, se vorbește despre „Capela neagră", o pretinsă opoziție a conducerii Abwehr-ului împotriva lui Hitler, mergîndu-se pînă a se face afirmația că această organizație transmitea informații lui MI-6. Avem rezerve în această privință.

[2] Jaroslav Kokoška, *Amiralul Canaris*, Editura Militară, București, 1970.

urmărea trecerea unui grup de evrei din Germania în Elveţia, camuflîndu-li-se adevărata identitate cu legitimaţii de agenţi ai... Abwehr-ului ! Canaris, prevăzător, îl pusese la curent pe Heydrich cu planul său — fără a-i spune însă şi adevărul —, dar Heydrich, tot atît de şiret, prefăcîndu-se că este de acord, începuse să-l bănuiască pe Canaris că ar face un joc dublu. Cunoaştem rivalitatea şi cursul evenimentelor ce au urmat ; menţionăm doar că atentatul de la Praga, din mai 1942, în care Heydrich şi-a pierdut viaţa, nu i-a permis acestuia şi nici Gestapoului să-l acuze direct pe Canaris în faţa lui Hitler. Probele adunate de Heydrich erau păstrate într-un dosar cu coperţi cenuşii aflat la Cartierul General al Gestapo-ului din Berlin.

Arestarea lui Schmidhuber a fost o chestiune de ore şi ea a readus pe tapet dosarul întocmit cu migală de Heydrich împotriva Abwehr-ului şi mai cu seamă a şefului acestuia, Wilhelm Canaris. Schmidhuber era un om slab şi laş ; aflat în detenţie, a reuşit să strecoare un mesaj destinat lui Canaris. Pe scurt îi solicita acestuia să intervină neîntîrziat şi să-l salveze, sub motiv că fiind agent al Abwehr-ului, nu poate fi judecat de Gestapo. Dacă nu o va face, se vedea silit să divulge tot ce ştia în privinţa conspiraţiei împotriva lui Hitler. Arestatul era la curent cu o mulţime de lucruri, mai ales cu firele ce duceau la Vatican.

Oster şi-a dat seama de primejdia ce se ivise şi care îl ameninţa în mod implacabil atît pe el, cît şi pe colaboratorii săi. Nu putea fi vorba de o intervenţie în favoarea lui Schmidhuber, care ar fi însemnat de fapt o recunoaştere a activităţii subversive. Se impunea o singură soluţie : suprimarea discretă şi cît mai rapidă a incomodului agent. Este o metodă care, de fapt, serviciile secrete occidentale o aplică în mod obişnuit.

Dar Oster nu a putut să-şi ducă la îndeplinire planul. Gestapoul l-a închis într-o celulă din subteranele Centrului din Berlin, cu consemnul să nu vină în contact cu nimeni fără aprobarea urmaşului lui Heydrich, Schellenberg.

Schmidhuber, suferind de claustrofobie, crezînd că şefii Abwehr-ului l-au abandonat, a clacat şi s-a decis

să vorbească, negociindu-şi viaţa în schimbul mărturisirilor sale. Bineînţeles că, în cel mai fericit caz, nu se aştepta decît la un loc într-un lagăr, care acum îi apărea ca un colţ de rai. A vorbit, oferind detalii despre relaţiile Abwehr-ului cu Vaticanul. Deocamdată a fost suficient pentru a determina o primă confruntare cu cei doi suspecţi, Oster şi Dohnany, în prezenţa lui Canaris.

În ziua de 5 aprilie 1943, un „Mercedes" negru cu fanionul Wehrmacht-ului a oprit în faţa sediului Abwehr-ului. Din el au coborît dr. Manfred Roeder, anchetatorul şef al armatei şi comisarul Sonderegger, din partea Gestapo-ului. Canaris, plin de curtoazie, i-a primit imediat în biroul său şi vizitatorii i-au făcut cunoscut un lucru neobişnuit : Dohnany, ca şi cumnatul acestuia, Dietrich Bonhoeffer, un teolog cunoscut, erau spioni şi membri ai unui complot ce viza răsturnarea regimului nazist. Dintr-un anume punct de vedere, acuzaţiile formulate de către cei doi vizitatori erau exacte : Dohnany lucrase împreună cu unii membri ai grupului de ofiţeri conspiratori, iar Bonhoeffer efectuase în capitalele unor ţări neutre mai multe călătorii în interes de serviciu ; în realitate, pentru contactarea discretă de antinaziști.

Calm, Roeder a scos din portofel un mandat şi a cerut lui Canaris să-i permită o percheziţie în seiful lui Dohnany. Amiralul nu a avut încotro şi, însoţit de Oster, i-a condus pe cei doi în biroul lui Dohnany. La drept vorbind, acuzaţia oficială adusă lui Dohnany se referea la faptul că primise mari sume de bani de la o serie de evrei pentru a le înlesni trecerea frauduloasă din Germania în Elveţia. Acuzaţiile corespundeau realităţii şi acum era greu de desfăcut încîlcitul ghem al şiretului amiral din „Vizuina vulpii", cum se mai numea sediul central al Abwehr-ului.

Conţinutul seifului a fost depus pe cristalul biroului şi Roeder rămase cu privirea aţintită asupra unor cartonaşe de mărimea unei cărţi de vizită, denumite în argoul Abwehr-ului „cărţi de joc". Aceste cartonaşe conţineau informaţii şi instrucţiuni privitoare la executarea unor misiuni strict-secrete. Unul dintre cartonaşe se referea chiar la misiunea lui Bonhoeffer, care urma să plece la Roma însoţit de Müeller pentru a explica la Vatican cau-

zele eşecului misiunii „Flash“ [1]. Dohnany a observat cartonaşul compromiţător înaintea lui Roeder, l-a luat şi l-a înmînat lui Canaris, motivîndu-şi gestul că era vorba de o operaţiune în curs, ultra-secretă, ce nu putea fi divulgată fără autorizaţia înaltului comandament militar. Canaris i-a transmis lui Oster cartonul şi acesta din urmă l-a vîrît în buzunar. Roeder, care nu observase manevra, a fost atenţionat de Sonderegger şi, intrigat, i-a cerut lui Oster cartonul, care neavînd încotro, îi înmînă hîrtia acuzatoare. Lucrurile luaseră o turnură neobişnuită : Oster a primit ordin să meargă în biroul său şi să aştepte derularea evenimentelor.

Roeder şi Sonderegger, scotocind filă cu filă în dosarele lui Dohnany, au descoperit suficiente probe care dovedeau participarea acestuia la „Operaţiunea 7“, precum şi alte documente ce-l implicau pe Bonhoeffer şi Müeller la conspiraţie. Canaris luă apărarea subordonaţilor săi, dar Roeder, inflexibil, pretinse că a fost împuternicit să-l aresteze pe Dohnany. Arestatul a fost condus la închisoarea militară centrală din Berlin, situată pe Lehrterstrasse nr. 64. La interval de numai cîteva ore, într-o celulă vecină, a venit să i se alăture şi Müeller. Oster a fost arestat şi încarcerat la Dresda, iar Bonhoeffer închis la penitenciarul militar din Tegel, fiind supus unor umilinţe şi tracasări.

După o instrucţie sumară, perioadă în care s-a păstrat cel mai desăvîrşit secret asupra celor arestaţi şi a activităţii duse de aceştia, a început procesul. Judecata a durat timp de 18 luni, perioadă în care Bonhoeffer s-a străduit din răsputeri să-şi pregătească o apărare veridică, încercînd să demonstreze loialitatea sa faţă de Abwehr. Principalul vizat în acest proces era însă Dohnany, iar zdrobirea sa, de fapt, însemna aruncarea oprobiului asupra serviciului căruia îi aparţinea, în frunte cu însuşi amiralul Canaris. Lupta între SD şi Abwehr răbufnise la suprafaţă cu o îndîrjire neobişnuită. Canaris se străduia cum putea să-şi apere oamenii, explicîndu-i lui Roeder că este de neconceput ca unul dintre adjuncţii săi, de ex-

[1] Nume codificat al operaţiunii nereuşite de asasinare a lui Hitler, în 1943, prin introducerea unei maşini infernale în avionul său personal.

emplu Dohnany, să fie un trădător. Mai mult, amiralul afirma sus și tare că este primul interesat să se facă lumină într-o afacere așa de neobișnuită.

Cursul evenimentelor era palpitant și după fiecare ședință se trimitea un raport detaliat lui Hitler. Roeder avea în Dohnany un adversar greu de învins. Deși ambii erau juriști de formație, acuzatul se dovedea a fi deosebit de abil și plin de imaginație. Învinuit de înaltă trădare, susținea că tot ce făcuse se-încadra în sarcinile primite și nu era vorba de acte dușmănoase. Mai mult, reuși să demonstreze că drumurile peste hotare ale lui Bonhoeffer vizau activități de contraspionaj. În ceea ce privește „Operațiunea 7", Roeder nu a fost în măsură să-și susțină cu dovezi palpabile acuzațiile sale.

Văzînd că lucrurile nu evoluează într-o direcție periculoasă, Canaris a prins curaj și a trecut la contraatac. El s-a plîns lui Keitel, superiorul său, că Roeder, de fapt, urmărea să compromită armata, prin acuzația de trădare adusă Abwehr-ului. Keitel a muşcat din momeală și l-a înlocuit imediat pe Roeder cu Kutzner, un anchetator șters și lipsit de ambiții. Afacerea trena, pierzîndu-și din intensitate.

Dohnany lăsă, pe moment, impresia că a trecut cu bine prin greaua încercare la care fusese supus, dar sănătatea i-a fost puternic șubrezită. S-a declarat o arterită infecțioasă la ambele picioare, fiindu-i afectată vederea și auzul. A fost transportat de urgență pentru tratament la clinica doctorului Sauerbruch. Dar Roeder și Gestapo-ul nu s-au dat bătuți și-și urmăreau cu tenacitate victimele. Roeder îi ceru lui Sauerbruch să-i fie predat Dohnany, acum ieșit de sub jurisdicția armatei. Șeful clinicii se menținu ferm pe poziție, susținînd că viața internatului este în pericol și nu poate fi transportat. Destinul păru că îi surîde lui Dohnany : Roeder fu numit într-un post undeva în afara granițelor Germaniei. Mai rămăsese Gestapo-ul ; timp de cîteva luni poliția întreprinse nenumărate încercări pentru a-l ridica pe internat, dar prof. Sauerbruch era neînduplecat. În ziua de 22 ianuarie 1944, profitînd de lipsa șefului clinicii, un medic al Gestapo-ului a venit cu o ambulanță și l-a transportat pe Dohnany la un spital din Buch. Consultul a fost efectuat de profesorul Max de

Crinis, un fanatic colaborator al lui Schellenberg. De astădată, medicul nu-şi mai proteja bolnavul. Dohnany se şi vedea încăput pe mîna călăilor Gestapo-ului, ce-şi torturau cu rafinament şi cruzime victimele pînă storceau totul. Nu-i mai rămăsese decît o singură soluţie : să fie bolnav, cît mai grav bolnav pentru a evita întîlnirea cu anchetatorii şi a cîştiga timp. Dohnany reuşi să-i trimită o scrisoare soţiei sale [1] prin care îi solicita ceva neobişnuit : „Singurul lucru care mi-a mai rămas — menţiona acesta — este să cîştig timp. Trebuie să dovedesc că din punct de vedere al sănătăţii nu sînt în măsură să suport un proces. Cred că cel mai bun lucru ar fi să capăt o criză de dizenterie. Institutul Koch ţi-ar putea furniza, eventual, o cultură microbiană. Te rog s-o presari pe o bucată de carne şi să înveleşti totul într-un petic de pînză roşie pe care să faci un semn cu cerneală ; voi şti că acolo se află o doză de bacili ce mă vor trimite la spital".

Soţia s-a conformat şi, procurîndu-şi cultura microbiană, i-a trimis-o celui internat. Dar efectul a fost nul. Atunci Dohnany i-a solicitat o cultură de bacili difterici : „Nu poţi să-ţi imaginezi bucuria care m-a cuprins în momentul cînd am primit pachetul şi am zărit semnul convenit. Dar nu m-am îmbolnăvit. Sînt sigur că dacă m-a contamina, aceasta nu numai că ar însemna salvarea mea dar şi a altora, a căror situaţie este legată de a mea... Natural, am pus cultura în gură şi am mestecat-o, dar nu am putut face aceasta mai înainte de orele 7,30 seara... Am impresia că vata se uscase. Am auzit vorbindu-se că bacilul difteric nu e prea volatil, dar nici nu suportă uscăciunea, avînd nevoie de umiditate pentru a supravieţui. Perioada de incubaţie este de trei la opt zile, mi-e teamă să nu fiu imun şi să nu capăt nici o maladie".

A trebuit să se repete transmiterea de alimente infestate pentru a se obţine, în cele din urmă, rezultatul dorit. Arestatul a făcut o formă gravă de difterie, boală care l-a ţinut departe de tribunal şi de orice interogare a Gestapo-ului. Dar, totul a fost în zadar. Gestapo-ul şi-a pierdut răbdarea şi nu s-a mai formalizat cu judecata sau anche-

[1] Nu s-a putut explica nici pînă astăzi cum a fost posibil să comunice cu cei din afară, fiind singurul care a reuşit această performanţă.

tarea lui Dohnany : l-a scos din închisoare, împreună cu Dietrich Bonhoeffer şi ambii au fost împuşcaţi în vecinătatea unor ruine provocate de bombardamentele anglo-americane (Jaroslav Kokoška, în cartea „Amiralul Canaris", menţionează la pagina 283 că nu a fost împuşcat).

În tot acest timp, Gestapo-ul îşi continua cu discreţie şi perseverenţă supravegherea Abwehr-ului. Schellenberg şi SD-ul găsiră în cele din urmă dovezile participării indirecte a lui Canaris la complot. „În timpul anilor 1941 — 1942 — scrie Schellenberg în memoriile sale — cea mai mare parte a activităţii serviciilor noastre consta în a reduce la tăcere pe trădătorii şi informatorii din Italia". SD-ul credea că lichidînd ceea ce se numea trădarea italiană, într-adevăr aceasta era important şi esenţial, fără să bănuiască cîtuşi de puţin că în realitate criptoanaliza serviciilor britanice cauzase pierderea a nenumărate bătălii. Schellenberg, plin de îngîmfare, îşi imagina că Abwehr-ul — însărcinat de armată cu activitatea contrainformativă — nu-şi realiza misiunea cu toate forţele de care dispunea. Mai mult chiar, suspecta relaţiile care existau între Canaris şi generalul Cesare Ame, şeful serviciului de spionaj şi contraspionaj al armatei italiene. Pentru a descifra adevăratele gînduri ale lui Ame, agenţii lui Schellenberg la Roma au reuşit să şantajeze pe şoferii acestuia. Ambii au făcut declaraţii scrise, în care menţionau că au interceptat o serie de discuţii ale lui Ame şi Canaris în legătură cu sabotajul din Italia.

Afacerea a debutat în iulie 1943, cînd mareşalul Pietro Badoglio, fostul şef al statului major italian, l-a arestat pe Mussolini, apoi în numele regelui a luat puterea şi a început, în secret, negocieri cu reprezentanţi ai Cartierului General al generalului Eisenhower. Posibilitatea unei trădări din partea Italiei constituia una din obsesiile lui Hitler şi, ca urmare, acesta din urmă s-a decis să ocupe Italia în caz că Badoglio ar fi clacat. Schellenberg menţiona, referindu-se la aceasta : „Toate serviciile noastre de spionaj, politice şi militare, atrăgeau atenţia asupra iminenţei unei astfel de schimbări de atitudine din partea Italiei". Cu toate acestea, rapoartele înaintate de Canaris lui Keitel continuau să fie optimiste. Keitel avea o mare încredere în Canaris, dar Hitler începuse să se îndoiască de

veridicitatea lor. Şi Schellenberg adăugă : „La sugestia lui Keitel — probabil datorită lui Canaris — Canaris a plecat în Italia pentru a discuta situaţia la faţa locului cu generalul Ame".

Cei doi s-au întîlnit la Veneţia. Ame i-a solicitat lui Canaris să depună maximum de eforturi pentru a înăbuşi orice zvon referitor la retragerea Italiei. Canaris a fost de acord şi cei doi, aşezaţi pe canapeaua automobilului ce-i plimba prin oraşul aproape pustiu, au decis să fie convocată urgent o conferinţă oficială la care să ia parte principalii reprezentanţi ai Abwehr-ului, ai SD-ului şi SSI-ului (Serviciul de informaţii al forţelor armate ale Italiei fasciste). În ziua conferinţei ce a urmat, în faţa celor prezenţi, Canaris a formulat întrebările sugerate de Keitel. Generalul Ame, mimînd că este indignat, pentru a deruta pe agenţii SD-ului aflaţi de faţă a declarat cu emfază că nu există nici un grăunte de adevăr în bănuielile lui Hitler privitor la Badoglio, acesta fiind hotărît să continue lupta mai departe alături de Germania, pînă la victoria finală. Conferinţa s-a încheiat cu semnarea unei declaraţii entuziaste concepută de Ame, în care se proclama încă o dată prietenia lui Badoglio pentru Hitler şi respectul său pentru alianţa cu Axa.

Imediat după reîntoarcerea sa în Germania, Canaris a prezentat un raport lui Keitel, avînd grijă să pună pe unul dintre subordonaţii săi să-l semneze. Motivul : o gripă rebelă căpătată cu prilejul călătoriei îl ţintuise la pat. Keitel a crezut în cele scrise în raport şi la rîndul său a încercat să-l asigure pe Hitler că Italia nu are intenţia să abandoneze lupta. Dar Führerul continua să fie suspicios şi, în ciuda tuturor dovezilor liniştitoare, ordonă să se conceapă un plan de control şi dezarmare a armatei italiene, precum şi planurile de întărire a trupelor germane pentru a proteja comunicaţiile în regiunea munţilor Alpi. Nerealizînd practic proiectul de a ocupa Italia şi de a-l aresta pe Badoglio, acesta a fost în măsură să negocieze capitularea faţă de Aliaţi. Actul a fost semnat, în secret, la 3 septembrie 1943 şi a devenit oficial la 8 septembrie.

Surpriza a fost totală. Cînd flota italiană, care mai dispunea de încă şase cuirasate moderne, a plecat în larg, Hitler a reacţionat cu violenţă. În timp ce vasele navi-

gau în largul coastei din sudul Sardiniei, aviația germană a atacat convoiul. Vasul amiral „Roma" a fost lovit și a sărit în aer, făcînd numeroase victime. Un al doilea cuirasat a suferit avarii grave. Dar, cea mai mare parte a navelor au ajuns cu bine în Malta, fapt care a permis, în dimineața zilei de 11 septembrie, amiralului Sir Andrew Cumminghan, comandantul britanic, să trimită un mesaj la Londra : „Vă informez că flota de război italiană a ancorat în fortăreața din Malta".

Rolul lui Canaris în intriga dusă de Italia a fost, după opinia istoricilor [1], o lovitură de maestru. Dar aceasta a însemnat și condamnarea sa, zilele fiindu-i numărate. Schellenberg a pretins — e drept, mult mai tîrziu — că ar fi aflat de la șoferii italieni, adevărul în privința întrevederii Canaris-Ame : „Am fost atunci în măsură să prezint lui Himmler un dosar cu dovada absolută a trădării lui Canaris". Dar singura reacție a lui Himmler a fost să ciocnească nervos în dinții din față cu unghia de la deget și să-i dea ordin lui Schellenberg să-i lase dosarul pe birou. „Îl voi supune lui Hitler la momentul potrivit", a mai adăugat el, lucru pe care însă nu l-a făcut niciodată ! Schellenberg și-a explicat atitudinea șefului său în felul următor : „Sînt sigur că, într-un moment sau altul, Canaris a intrat probabil în posesia unor informații compromițătoare în privința lui Himmler. Nimic altceva nu-i putea justifica atitudinea". Canaris a rămas pe loc, după ce reușise încă odată să-l înșele pe Hitler, dar a fost pentru ultima oară...

[1] Sanche de Gramont, *La guerre secrète*, Paris, R. Laffont. 1962.

O judecată nedreaptă

Meandrele războiului din umbră au condus adeseori la situații tragice. Nu este vorba de „căderea" în sine, de riscurile meseriei, întrucît este știut că oricărui agent i se spune, mai înainte de a păși pe acest drum, că nu există cale de întoarcere, iar numărul acelora care ajung la pensie este redus. Desigur, afirmațiile acestea sînt discutabile, după cum orice om care a servit ca intermediar într-o acțiune oarecare, își poate uimi semenii cu aventurile sale, arogîndu-și un rol pe care nu l-a avut. Marilor temerari le revin merite incontestabile, dar pe lîngă ei sînt și oameni care contribuie la îndeplinirea unor misiuni, oameni anonimi despre care nu s-a scris nimic sau aproape nimic. Ei au fost și sînt necesari, întocmai ca în cazul numerelor de circ, de mare dificultate, de la trapez : stau în culise sau la capătul frînghiei și veghează la buna desfășurare a programului. Fețele spectatorilor, cu respirația tăiată și atenția încordată, sînt îndreptate spre conul de lumină al reflectorului. Întocmai ca niște meteori, acolo sus, aceștia strălucesc pentru o clipă și apoi se pierd devenind anonimi. Numele lor sînt altele decît cele de pe afișele multicolore, iar în tramvai, pe stradă sau în autobuz sînt de nerecunoscut. Cîtă diferență între aceștia și actorii de teatru și cinematograf ! Între artiștii de la trapez și agenții secreți există o mare asemănare. Și unii și alții își riscă viața și trăiesc ca niște necunoscuți. Dar nu acesta este subiectul rîndurilor ce urmează, ci despre un lucru, așa cum menționam la început, mult mai dureros, cînd oameni nevinovați sînt prinși în vîltoarea unor fapte și întîmplări și nu mai pot ieși din tornadă decît pe ușile tribunalelor sau, mai

trist, își găsesc sfîrșitul într-un accident banal, cum a fost cazul pe care îl vom relata. (Jacques Bergier, *L'espionage scientifique*, Librairie Hachette, Paris, 1971).

Închisoarea federală din Lewisburg (S.U.A.). Era o dimineață gri și friguroasă de noiembrie a anului 1956. Paznicul Higgins tocmai își preluase schimbul și începuse primul rond. În celula nr. 305 se întîmplase ceva : unul din deținuți zăcea în nesimțire. A dat alarma. Omul avea craniul zdrobit. Transportat la infirmeria închisorii i s-au acordat primele îngrijiri medicale. Rănitul prezenta numeroase fracturi la craniu și se impunea, de urgență, intervenția unui specialist. Dintr-un oraș apropiat a fost adus în grabă un neurochirurg. A avut loc o intervenție pentru a diminua presiunea calotei zdrobite asupra creierului. S-a produs, însă, o hemoragie puternică și, în ciuda eforturilor medicului, deținutul nu și-a mai revenit, murind în cursul nopții.

Cine era acesta ? Pentru ce fusese condamnat ? Cine l-a ucis și pentru ce ? Iată răspunsurile la aceste întrebări care, la timpul respectiv, au reținut o bună bucată de vreme atenția încordată a opiniei publice americane.

Numele deținutului era William W. Remington. Își ispășea o condamnare inițială de cinci ani, redusă apoi la trei ani. S-a dispus efectuarea neîntîrziată a unei anchete minuțioase. Sarcina a revenit agentului McCabe. Polițistul a descoperit arma crimei : o cărămidă introdusă într-un ciorap. Ea zăcea ascunsă în dosul unei scări situate în apropierea celulei victimei.

Remington lucra la birourile direcției închisorii ; era de serviciu de la miezul nopții pînă la orele opt dimineața. Deținutul se bucura de privilegiul de a ocupa singur o celulă, care nu era închisă. S-a stabilit că fusese omorît în timp ce dormea. O dîră de sînge ducea de la celula sa către palier, arătînd limpede că victima făcuse eforturi disperate, încercînd să ceară ajutor.

Ancheta polițistului McCabe a scos în evidență că mobilul crimei fusese jaful. Dulapul pe care Remington îl poseda în celula sa fusese forțat și din el lipseau alimente și țigări. McCabe a lucrat repede. În numai cîteva ore de la sosirea sa și începerea anchetei, a desemnat pe autorii faptei : era vorba de doi deținuți extrem de primejdioși ;

aceştia aveau la activul lor un dosar încărcat cu numeroase delicte şi fapte violente.

A doua zi, dimineaţa, McCabe a mai acuzat de complicitate şi pe un al treilea deţinut : un tînăr în vîrstă de 17 ani care ispăşea o pedeapsă de un an şi trei luni închisoare. Acesta a făcut primele mărturisiri : împreună cu ceilalţi doi ocnaşi au pătruns în celula lui Remington şi i-au spart dulapul pentru a-i fura conţinutul unui pachet primit în ajun. Zgomotul l-a trezit pe ocupantul camerei. A fost redus la tăcere cu mai multe lovituri efectuate cu ajutorul unei arme improvizate.

Corpul lui Remington fu predat familiei sale. Înmormîntarea a avut loc după trei zile. Ceremonia, la care nu au participat decît soţia şi părinţii mortului, a fost extrem de tristă. Acesta a fost sfîrşitul lui William W. Remington. Sfîrşit care, desigur, nu ar fi avut loc, dacă nu s-ar fi ajuns la un concurs de împrejurări.

Faptele s-au petrecut în S.U.A., în perioada de tristă amintire, cînd isteria „vînătorii de vrăjitoare" condusă de senatorul McCarthy era în plină desfăşurare. Acesteia i-au căzut numeroase victime nevinovate. Pentru justificarea stării de spirit prin care se urmărea instaurarea unei atmosfere a „anchetelor", pentru controlul loialităţii cetăţenilor erau necesare dovezi. Şi aceste pretexte erau inventate, folosindu-se orice prilej. Apartenenţa la partidul comunist sau exprimarea unor vederi democrate erau suficiente pentru a servi la intentarea unui proces prezentat publicului în maniera gălăgioasă a ziarelor în căutare de ştiri senzaţionale. Ne-am oprit asupra cazului Remington pentru a ilustra o asemenea situaţie.

Remington s-a născut în 1917, la Ridgewood, în New Jersey, într-o familie de oameni înstăriţi. Tatăl său era directorul unei importante companii de asigurări, iar mama preda cursuri de artă la diverse şcoli din New York. A avut o copilărie fericită ; era bucuria şi mîndria părinţilor săi. Se spunea că era un băiat extrem de dotat şi i se prezicea un viitor strălucit. La vîrsta de 16 ani a reuşit la colegiul din Dartmouth, pe care patru ani mai tîrziu l-a absolvit ca şef al promoţiei.

Cu prilejul unei serbări, pe cînd era la colegiu, a cunoscut-o pe tînăra Ann Moss, studentă şi ea la colegiul

din Bennington, aflat în apropiere de Dartmouth. Era o tînără frumoasă, cu un păr bogat, negru ce-i încadra o față inteligentă. Dragostea celor doi tineri a fost mai puternică decît convingerile lor politice și, drept urmare, în 1939, s-au căsătorit. La sfîrșitul aceluiași an, William s-a înscris la Universitatea Columbia, luîndu-și licența în economie. Cîteva luni după intrarea în război a Statelor Unite a fost angajat la unul din serviciile Ministerului Comerțului. Activitatea sa a fost apreciată în mod elogios de către șefii săi.

Ann își exprima uneori părerile extrem de radicale, care sunau neobișnuit în urechile socrilor săi. La început, aceștia le-au pus pe seama tinereții și influenței cercurilor politice pe care le frecventa. Părinții lui William au fost foarte mîndri și bucuroși că aveau doi nepoți, primul născut în 1942 și cel de-al doilea în 1944.

La începutul războiului, William și Ann au făcut o vizită mamei acesteia, care locuia la Groton-Hudson. Aici Remington a făcut cunoștință cu mai multe persoane, printre care și cu domnișoara Elizabeth Bentley. După un timp, aceasta a publicat o carte, sub influența concepțiilor retrograde, antidemocratice propagate de senatorul reacționar McCarthy, devenind o fanatică luptătoare contra comuniștilor.

Între William și Ann au intervenit unele neînțelegeri și, în cele din urmă, în 1946, Ann și-a luat cei doi copii, părăsind domiciliul conjugal. Remington, așa cum se întrevăzuse, avea o funcție importantă, care, prin satisfacțiile pe care i le oferea, i-a compensat, într-o oarecare măsură, eșecul pe tărîm familial. Dar lucrurile aveau să ia o turnură neobișnuit de gravă.

Elizabeth Bentley a început să-l acuze pe Remington că era comunist și că ar fi transmis informații unor agenți străini, printre care și fostului ei amant, mort între timp. Pentru a da o mai mare greutate spuselor sale, menționa în declarația făcută că personal fusese cea care servise la transmiterea informațiilor. În oricare altă situație, unei atari declarații nu i s-ar fi acordat nici cel mai neînsemnat credit. Remington și-a dat seama de pericolul care-l amenința. A discutat cu superiorii săi despre acuzațiile

lui Elizabeth Bentley, spunînd că nu înțelege care sînt motivele ce o determină să-l calomnieze. Șefii lui au păstrat prudență în a-și manifesta opinia. Dar acuzațiile au început să se înmulțească în așa măsură, încît s-a găsit necesar ca Remington să fie suspendat din postul pe care îl deținea în cadrul Ministerului Comerțului.

La 12 septembrie 1948, Elizabeth Bentley a apărut la televiziune în cadrul programului „Povestește presa". Cu acest prilej, printre altele, ea și-a reînnoit acuzațiile contra lui Remington. Exasperat, acesta i-a cerut să-și retracteze cele declarate. Bineînțeles că Elizabeth nu a acceptat. Atunci William a acționat-o în justiție, împreună cu realizatorii programului de televiziune.

Etapa următoare a început opt zile mai tîrziu. „Comitetul de loialitate", ce funcționa din inițiativa lui McCarthy, a anunțat că, după ce a examinat cazul, are suficiente motive pentru a crede că William Remington s-a dovedit neloial față de guvernul Statelor Unite. Această decizie neașteptată l-a dezarmat pur și simplu pe Remington. Ea avea să pună capăt atît carierei sale, cît și încercării de a-și pleda nevinovăția.

Nu-i mai rămînea decît o singură șansă, la care nu a întîrziat să apeleze : s-a adresat Comitetului de Revizuire. A trecut un an și jumătate, timp în care cazul său a fost anchetat și analizat. Rezultatul : Remington a fost găsit complet nevinovat ! Acuzațiile Elizabethei Bentley au fost caracterizate ca „imaginare și nefondate". Lui Remington i s-au transmis scuzele de rigoare și a fost reintegrat în postul său, primind despăgubiri din partea televiziunii și salariul pe timpul suspendării.

Se părea că în viața lui Remington a început o etapă nouă și spera să-și vadă liniștit de treabă, gîndind că totul nu a fost decît un vis urît.

Dar lucrurile nu s-au oprit aici. Edgar Hoover, șeful F.B.I.-ului, a inițiat o serie de cercetări asupra lui Remington și a descoperit că acesta, în perioada cînd urmase colegiul, fusese înscris în partidul comunist. Remington a trebuit să facă față unei noi anchete și cazul său a început să apară din nou în ziare. Tribunalul l-a acuzat că a ascuns apartenența sa la partidul comunist și că a remis documente secrete Elizabethei Bentley. Re-

mington a negat toate acuzaţiile ce i se aduceau, calificîndu-le drept calomnii. Procesul a început în ianuarie 1951. Ca martori contra sa au vorbit Elizabeth Bentley şi... fosta sa soţie, Ann Moss, mama copiilor săi. Ambele femei l-au acuzat, din motive rămase neelucidate pînă astăzi. Juriul a deliberat timp de patru ore ; verdictul a fost : „vinovat". La 8 februarie, judecătorul Gregory Noonan l-a condamnat pe Remington la cinci ani închisoare, ceea ce reprezenta pedeapsa maximă prevăzută de lege, precum şi la o amendă de 2 000 de dolari. Cînd judecătorul a pronunţat condamnarea, pe buzele lui Elizabeth Bentley a fluturat un zîmbet de satisfacţie.

Între timp, Remington s-a recăsătorit şi a înaintat o cerere de recurs Comitetului de Revizuire. A urmat iarăşi o perioadă lungă şi grea de aşteptare. Dosarul său a fost rejudecat în ianuarie 1953. Acuzaţiile au fost menţinute. Judecătorul Vincent Leibell a redus pedeapsa la trei ani închisoare şi suspendarea amenzii, motivîndu-se hotărîrea prin argumentul : „consider că Remington a fost deja parţial pedepsit şi cariera sa spulberată".

Toate încercările de a se schimba hotărîrea judecătorească au eşuat şi, în cele din urmă, a fost trimis la închisoarea federală din Lewisburg. Cele ce s-au întîmplat aici le cunoaştem. Acestea au fost împrejurările care au condus la sfîrşitul tragic al unui om căruia profesorii şi superiorii săi îi prevăzuseră un viitor strălucit.

Omul cu două fețe

În dimineața zilei de 26 ianuarie 1965, „New York Times" și ziarele din Tel Aviv au anunțat, aproape concomitent, următoarea știre : „Spion israelian descoperit în Siria. Sosit în Siria din America de Sud, un spion care se numea Kamal Amin Taabes, cetățean sirian, a fost antrenat și trimis în Siria de serviciile secrete israeliene [1]. S-au găsit la el un aparat de emisie, materiale explozive și devize străine, inclusiv dolari S.U.A. O dată cu el au fost arestate și alte persoane. Toți cei implicați vor fi judecați de un tribunal militar și sînt pasibili de pedeapsa cu moartea".

La 28 februarie, radio Damasc avea să anunțe că în acea zi începuse procesul lui Elie Cohen, judecat de un Tribunal militar special, ale cărui compoziție, prerogative și putere fuseseră stabilite printr-un decret al Consiliului prezidențial din 7 ianuarie 1965.

Radioul și televiziunea siriană au difuzat și ulterior știri, deși Tribunalul militar special a deliberat cu ușile închise, ca urmare a gravității cazului judecat. Procesul a luat sfîrșit la 19 martie. Verdictul a fost dat la 1 mai, iar la 8 mai a fost publicată această decizie :

„Avînd în vedere faptul că acuzatul Elie, fiul lui Shaul Cohen, alias Kamal Amin Taabes, a pătruns în regiunea Elael, care este considerată zonă militară închisă, și avînd în vedere că el s-a introdus în această zonă în scopul de a culege informații secrete, destinate inamicului și de na-

[1] Gheysens Roger, *Les espions ; un panorama de l'espionage de notre temps*, Ed. Séquoia, Bruxelles, 1973.

tură să aducă prejudicii securității naționale a Siriei, este condamnat la moarte prin spînzurătoare". Sentința purta semnătura colonelului ce îndeplinea funcția de președinte al Tribunalului militar.

O dată cu Cohen au fost judecate și alte trei persoane, care au primit condamnări între cinci și zece ani închisoare.

Cine a fost Elie Cohen în jurul căruia mass-media, la vremea respectivă, nu a făcut economie de timp și spațiu?

Au trecut de atunci douăzeci de ani și protagoniștii neobișnuitului caz de spionaj au început să părăsească scena vieții, iar praful uitării s-a așternut, gros, pe dosarele ce zac în arhive. Cum spuneam, este un caz despre care s-a scris și s-a vorbit mult, poate chiar prea mult, din rațiuni evidente de a diminua pedeapsa hotărîtă de completul de judecată.

Versiunile publicate privind „afacerea Cohen", care ne-au stat la dispoziție, prezintă, în majoritate, un mare procent de subiectivitate. Lucrul acesta nu trebuie să surprindă pe nimeni, căci, după cum s-a mai spus, s-a încetățenit obiceiul ca în cadrul serviciilor secrete să se creeze și să se întrețină o anumită aură, din diverse motive, asupra unor spioni, mai ales care nu mai sînt în viață. Pe această linie se înscrie și cazul agentului Elie Cohen.

Elie Cohen s-a născut la Alexandria (R.A. Egipt), în decembrie 1924. Dotat, se pare, cu calități intelectuale, cum ar fi o memorie excelentă, aplicație spre învățatul limbilor străine și capacitate de stăpînire de sine ce uimeau pe cei din jur, Cohen părea predestinat muncii informative. Adolescent fiind, a avut contact cu unele dintre grupările evreiești cum ar fi, de exemplu, „Hagana", „Irgun" sau „Stern". Prin anii 1949—1950, familia sa va emigra din Egipt în Israel, urmînd ca Elie să mai rămînă încă timp de șase ani în Egipt pentru a acționa potrivit sarcinilor ce și le asumase. Devine tot mai îndrăzneț și trece la acțiuni concrete, cum ar fi participarea la diverse acte de sabotaj. În 1952 este arestat, pentru prima oară, de către poliția egipteană și eliberat după un interogatoriu sever. În 1953 poliția egipteană l-a supus pe Elie Cohen, suspectat de participare la o acțiune de sabotaj, la

un nou interogatoriu. Reuşeşte să convingă autorităţile de nevinovăţia sa şi este din nou eliberat.

La sfîrşitul anului 1956 părăseşte clandestin Egiptul şi, după ce face o călătorie prin Europa, se îndreaptă spre Israel. Se fixează într-un cartier al Tel Aviv-ului, la părinţii săi, care îi pun la dispoziţie o încăpere modestă. În căutarea unui serviciu, profită de timpul liber pentru a-şi perfecţiona cunoştinţele de limba ebraică, engleză şi franceză, precum şi pentru a se iniţia în alte patru limbi: spaniola, germana, italiana şi greaca ! Lectura sa preferată o constituiau, ca şi înainte, manualele de electronică şi romanele de acţiune franţuzeşti, îndeletniciri cărora le consacra o bună parte din timpul său. În locuinţa sa avea şi o cameră obscură pentru a-şi developa aici filmele pe care le făcea, o altă pasiune ce nu-l părăsise şi pe care o avea de pe vremea cînd era elev. Elie Cohen era stăpînit de o idee ce-l obseda : să devină spion. Şi în jurul acestui ţel şi-a conceput toate preocupările ce l-ar fi putut ajuta într-un fel sau altul.

La începutul anului 1958 a reuşit să obţină o slujbă ce nu-i crea dificultăţi şi, în plus, îi lăsa şi mult timp liber : contabil la magazinul central al sindicatului muncitorilor din Israel. În 1959 face cunoştinţă cu Nadia, cea care în acelaşi an avea să-i devină soţie. Elie şi Nadia (originară din Irak, emigrată în Israel) s-au instalat într-un apartament din cartierul Bat-Yam, conglomerat ce prelungea Tel Aviv-ul spre sud.

Peste ani, Nadia avea să-şi amintească cuvintele lui Elie spuse într-o seară : „Mi s-a oferit un serviciu mai important, şi anume, să fiu reprezentantul unei mari întreprinderi comerciale. Fără îndoială, în acest caz voi fi obligat, probabil, să fac din cînd în cînd călătorii în străinătate".

Elie n-a explicat soţiei sale despre ce fel de „întreprindere" era vorba. I-ar fi fost oarecum dificil să-i spună de ce numea „comercială" această întreprindere. Nu i-a explicat, de altfel, nici de ce, la mai multe zile după ce îşi anunţase schimbarea de serviciu, începuse să-şi lase mustaţă.

Întreprinderea despre care era vorba nu era alta decît Serviciul secret israelian, mai bine zis „Mossad"-ul,

aflat atunci sub conducerea lui Isser Harel [1]. Dar să nu anticipăm.

Primul contact al lui Elie cu reprezentanţii Serviciului secret israelian a avut loc în împrejurări cît se poate de banale. Un coleg de serviciu, Zalman, după terminarea programului (Cohen lucra pe atunci la arhivele Ministerului Apărării, iar munca sa consta în a controla, selecta şi traduce în limba ebraică presa arabă care sosea în fiecare zi la Tel Aviv din toate ţările arabe), l-a invitat la o discuţie confidenţială.

Ce se întîmplase ? Ştim că Elie nutrea gîndul să devină agent secret. El îşi exprimase faţă de cîţiva cunoscuţi dorinţa. Zalman, care era agent al acestor servicii, înregistrase propunerea lui Cohen şi, fără să se trădeze, o făcuse cunoscută superiorilor săi. Acum urma primul contact.

Era seară. Zalman îl însoţea pe Cohen şi, împreună, au urcat scările unei case vechi, din strada Allenby, aproape de clădirea Poştei centrale. Au sunat la uşa unei camere de la mansardă. A deschis un bărbat de statură potrivită, slab, cu un aspect banal. Privindu-l mai cu atenţie însă, în ciuda primei impresii, îţi dădeai seama că totuşi ai în faţă un om hotărît şi plin de energie.

— Mă numesc Isaac, s-a prezentat necunoscutul, poftindu-i pe cei doi înăuntru.

Zalman rămase, de circumstanţă, doar cîteva minute, după care îşi luă rămas bun de la cei doi şi-i părăsi. Gazda şi Cohen luară loc în două fotolii despărţite de o măsuţă joasă. Isaac scoase din frigider o sticlă cu suc de mere şi umplu două pahare, întinzînd unul spre Cohen. Au stat de vorbă pînă noaptea tîrziu. Discuţia s-a purtat asupra trecutului lui Cohen, despre viaţa sa de familie, cunoştinţele sale, şi mai ales, despre motivele care l-ar determina să lucreze în cadrul serviciilor secrete.

Cu puţin înainte de miezul nopţii, înainte de a se despărţi, gazda îi întinse lui Cohen mai multe formulare, să le completeze şi să le semneze. Toate conţineau întrebări la care răspunsurile erau deja cunoscute de organele respective. Era limpede că cel care răspundea la numele

[1] Bar Zohar, Michel, *Isser Harel le numero 1 des Services de Renseignements israéliens*, Fayard, Paris, 1971.

conspirativ de Isaac ocupa o funcţie importantă, de vreme ce fusese în măsură să ia o decizie singur.

În acea noapte, Elie Cohen şi-a pus semnătura pe formularul de angajare în Serviciile secrete ale Israelului.

Au urmat cîteva zile pline. Cohen a fost sfătuit să-şi ia un scurt concediu. Era tocmai o perioadă cînd bîntuia gripa şi nu a fost tocmai dificil să se găsească un pretext de a absenta de la serviciu. Cohen a fost supus unei lungi serii de examene medicale, psihice şi psihotehnice, care au durat trei zile. La sfîrşit, certificatul său menţiona că este apt pentru activitatea ce urma s-o îndeplinească.

— Ai trecut probele cu succes ! l-a felicitat Isaac, bătîndu-l pe umăr. Dar să nu ne pripim, mai avem încă multe de făcut. Acesta este doar începutul. Acum va trebui să demisionezi din serviciul pe care îl ai şi să fii cu totul la dispoziţia noastră. Timp de şase luni vei urma o pregătire care, trebuie să te previn, nu este nicidecum uşoară. Vei primi un salariu lunar dublu de cît ai avut !

După cum am menţionat, Cohen şi-a anunţat soţia că a fost angajat de o societate comercială pentru care va face, la nevoie, călătorii în străinătate. Părinţii săi nu i-au pus întrebări suplimentare, netrecîndu-le prin minte că ar putea fi vorba de cu totul altceva. Începînd din acea zi, îşi lăsase şi mustaţă, cum îi ceruse Isaac. „O mustaţă frumoasă, cel puţin tot aşa de frumoasă ca a mea", îi spusese Isaac surîzînd. Instructorul său, Isaac, îl anunţase că de acum se va ocupa personal de pregătirea sa.

La cîteva zile, rudele au fost foarte surprinse să constate că Elie îşi lăsase mustaţă, căci se pare că nu avusese niciodată această tentaţie, ce constituia în Orient un semn de reputaţie masculină (mai cu seamă la arabi). La sugestia lui Isaac, le furniză o explicaţie care părea să justifice nedumerirea familiei şi a cunoscuţilor săi.

— Am vobit cu Nadia şi am jurat să nu-mi rad mustaţa pînă cînd ea nu va naşte un băiat !

Pregătirea lui Elie Cohen a început prin iniţierea în identificarea filajului şi metodele de dejucare a acestuia. La început a suferit eşec după eşec, şi abia cu timpul, după mari eforturi a reuşit să descopere pe cei ce-l urmăreau. Progresele erau lente. Răbdător, Isaac i-a arătat cum să-i „semene" pe urmăritori prin labirintul străduţelor

din Tel Aviv şi cum să le dejoace încercările de a-l surprinde cu aparatele lor fotografice miniaturale.

Cînd s-a considerat că nu mai avea ce învăţa, iar „jocul" nu mai constituie o problemă, au trecut la un exerciţiu mult mai complicat : Cohen, cu ajutorul unui paşaport autentic, pus la dispoziţie, a împrumutat identitatea unui turist străin — un francez venit să prospecteze piaţa — şi, vorbind numai limba franceză, conform consemnului, a trăit o săptămînă la Ierusalim, comportîndu-se cît mai natural posibil.

Şi-a anunţat familia că merge acolo „pentru afaceri" şi că probabil va rămîne timp de mai multe zile.

Odată ajuns la Ierusalim, s-a instalat într-o pensiune luxoasă şi, lăsîndu-şi bagajele în cameră, a pornit imediat să facă un tur în oraş pentru a-şi forma o imagine despre acesta. Ierusalimul, cu cartierele sale sărace şi străzile mici, presărate de-a lungul frontierei iordaniene — existentă în vara lui 1960 —, cu anticul zid care separa oraşul israelian de oraşul arab şi sus de tot, pe crenelurile acestui zid cu posturile de observaţie ale Legiunii arabe, oferea oricărui vizitator iluzia unei vechi citadele orientale.

Vorbind numai limba franceză, a început să frecventeze cafenelele şi restaurantele în care se întîlneau oameni de toate naţionalităţile şi ocupaţiile.

Deplasarea a durat zece zile şi Cohen s-a familiarizat cu adoptarea identităţii false. Reîntors la Tel Aviv, Isaac a continuat pregătirea elevului său, de astă dată iniţiindu-l asupra unor probleme tehnice, cum ar fi manipularea aparatelor emiţătoare, folosirea codurilor şi tot ceea ce este legat de munca informativă.

În toamna lui 1960, conform planurilor elaborate de şefii serviciilor secrete israeliene, s-a trecut la pregătirea unei noi identităţi a lui Elie Cohen. În primul rînd s-a considerat necesar să se opereze o transformare profundă a lui Elie, şi nu superficială, rezumată doar la acte, ci să se facă din Cohen un „arab capabil să practice cultul islamic", ca un adevărat autohton. În munca informativă, după cum se ştie, mulţi agenţi ai unor ţări occidentale, cărora li se făcuse o pregătire superficială, au „căzut" datorită faptului că, puşi în anumite situaţii s-au autode-

mascat. În timpul celui de-al doilea război mondial se citează, în acest sens, măsurile luate de trupele aliate pentru a preîntîmpina infiltrarea agenților inamici. Pe front și în spatele acestuia, existau soldați care declarau că s-au rătăcit de unitățile lor. Verificarea era dificilă și lungă. Pentru a se proba că nu sînt infiltrați, li se puneau întrebări legate de locurile și obiceiurile de unde pretindeau că sînt originari (povești, cîntece și glume etc.).

Revenind la Cohen, operațiunea a avut loc în orașu arab Nazaret. Un bătrîn șeic, fără să știe despre ce est vorba — Cohen s-a prezentat ca fiind un student de la Un versitatea din Ierusalim ce dorește să se perfecționeze religia islamică —, a început școlarizarea viitorului spio De fapt, Cohen nu era complet străin de religia islamic deoarece la Alexandria întreprinsese studii temeinice pr vind practicile cultului și teoria Islamului. Acum c vorba mai mult de o perfecționare. Anumite capitole c Coran și în special cunoașterea rugăciunilor, care varia după anotimp și sărbători, stăteau la baza acestei uceni practice. Cohen învață să recite pe dinafară cele cinci r găciuni cotidiene din Islam și faimoasa „Fat'ha", ru ciunea care servește ca introducere la toate celelalte. C hen purta în permanență asupra sa un șirag de mărg din chihlimbar și un exemplar frumos legat din Cora din care a trebuit să învețe pasaje întregi pe dinafară.

Se obișnuise să meargă în zilele de vineri în moscheile din satele arabe aflate în Israel, pentru a se închina, ca și alți credincioși, în direcția orașului sfînt Mecca, răspunzînd muezinului care își chema credincioșii din înălțimea moscheei.

A făcut progrese rapide și, considerîndu-i-se pregătirea terminată, la sfîrșitul anului 1960, lui Elie Cohen i se aduse la cunoștință noua identitate. „Botezul" a avut loc în mansarda lui Isaac, de la Tel Aviv.

— Începînd de astăzi te vei obișnui cu noul tău nume care va fi Kamal Amin Taabes. Kamal este prenumele tău, Amin — numele tatălui și Taabes numele tău de familie. Ești fiul unei familii de origine siriană.

Cohen înțelese, din discuția purtată cu Isaac, că țara de destinație era Siria, că în viitor își va petrece majoritatea

timpului familiarizîndu-se cu geografia, topografia, istoria și economia acestei țări.

— Și, îndeosebi, îi spuse mentorul său, încearcă să deprinzi accentul sirian. El este diferit de cel cu care te-ai obișnuit la Alexandria, în Egipt.

A urmat apoi un program foarte încărcat, ce se prelungea adesea pînă tîrziu, noaptea. A trebuit să audieze cursuri de fonetică arabă de la un profesor ce trăise mult timp la Damasc. Pentru a-și însuși acoentul sirian, asculta de mai multe ori pe zi postul de radio Damasc și nu mai vorbea limba sa natală, cu excepția zilelor cînd își vedea familia.

În același timp, a trebuit ca viitorul spion să studieze profund situația politică a țării ale cărei frontiere urma să le treacă. A citit numeroase cărți și broșuri în limba arabă, ziarele, revistele, să rețină o serie întreagă de date, evenimente politice și tot ceea ce se referea la viitoarea sa patrie.

Într-o zi a lunii februarie 1961, Elie Cohen, alias Kamal Amin Taabes, a aterizat la Buenos Aires. Începînd din această zi, nu a mai fost, în mod practic, el însuși. Luîndu-și identitatea de Kamal Taabes, fiul lui Amin, devenise un emigrant arab, printre alte cîteva mii care alegeseră Buenos Airesul, pentru a-și încerca norocul.

Cohen sosi în Argentina posedînd un pașaport al unei alte țări din America de Sud. Acest pașaport purta însă o viză de tranzit argentiniană. De asemenea, mai poseda și un bilet de avion cu destinația Chile. Profitînd de viza sa de tranzit, Cohen a făcut escală la Buenos Aires, unde a rămas timp de mai multe luni. Avea de îndeplinit două obiective : să-și consolideze imaginea falsului său personaj și să obțină cu forțe proprii un pașaport autentic argentinian pe numele de Kamal Amin Taabes.

Un amănunt important : personajul în a cărui „piele" intrase nu era ceva din domeniul imaginației, fictiv, el exista în realitate și a fost necesară operarea unei substituții. Dar realizarea trebuie să se efectueze fără a trezi cîtuși de puțin nici cea mai mică suspiciune din partea serviciilor secrete adverse, care, la rîndul lor, nu-și diminuau vigilența.

Firește, faptul că serviciile secrete israeliene preferaseră Buenos Airesul nu era întîmplător. Această alegere era destinată să-i faciliteze lui Cohen-Taabes misiunea pe termen lung în Siria.

După cum se știe, Buenos Airesul era atunci un important centru el emigrației arabe, numărînd mii de familii provenite din principalele țări din Orientul Mijlociu. Ca de altfel peste tot în lume, și la Buenos Aires, emigranții arabi, urmînd exemplul celor veniți din alte țări, se constituiseră în cercuri și cluburi închise, numărul lor total atingînd aproximativ cifra de o jumătate de milion (1960).

Drumul spre capitala Argentinei a trecut prin Elveția. Cohen a rămas trei zile la Zürich. Abia aici i s-a comunicat că urma să „conducă" la Buenos Aires o societate de transport maritim și aerian, al cărei reprezentant în Europa era un agent israelian din Zürich. În tot acest timp a fost instruit, deoarece Cohen trebuia să știe, cel puțin teoretic, cum funcționează o astfel de întreprindere, să învețe tehnica operațiunilor sale și, în special, să fie capabil să se servească de anumiți termeni specifici întrebuințați în acest fel de afaceri. În ce ne privește, nu putem crede, așa cum se arată în biografia acestui spion, că a deprins totul în... trei zile ! Este cert că pregătirea sa privind afacerile începuse la Tel Aviv. Cohen a mai primit un carnet de cecuri pe numele unei bănci cunoscute din Zürich, unde șefii săi se îngrijiseră să-i deschidă un cont important pe numele de Kamal Amin Taabes.

— Toți oamenii de afaceri din America de Sud au conturi de bancă în Elveția — îi explică agentul.

În cea de a treia și ultima zi a șederii sale în Elveția, cei doi au făcut turul magazinelor de confecții bărbătești, astfel încît Cohen și-a pus la punct un trusou complet de îmbrăcăminte purtînd mărci elveține, de la duzina de batiste și cîteva cravate pînă la costum, pardesiu și cele două perechi de pantofi. La sfîrșit, Cohen a predat agentului actele sale de identitate israeliană și vechile haine din Israel și nu a oprit nimic care să poată indica țara sa de origine.

S-a înarmat cu pașaportul sud-american pe numele de Taabes, cu bilet de avion pentru Buenos Aires, a re-

făcut valiza cu lucrurile cumpărate la Zürich şi după ce a primit de la agentul de legătură din Zürich numărul căsuţei poştale din acest oraş, unde putea să trimită corespondenţa destinată Nadiei, a plecat singur la aeroport.

Trei zile după sosirea sa la Zürich, Elie Cohen, devenit oficial Kamal Amin Taabes, a luat avionul spre Paris, a făcut tranzit cîteva ore la Orly, fără să întîlnească acolo pe nimeni cunoscut şi a plecat spre Argentina.

Debarcarea la Buenos Aires, controlul paşapoartelor şi vama au fost îndeplinite fără probleme. Echipat cu mica sa valiză, prezentînd paşaportul cu numele de Taabes, Cohen a trecut barierele oficiale şi s-a îndreptat spre biroul de informaţii turistice. La cererea sa, funcţionara i-a indicat un hotel în oraş, unde în mod cert putea să găsească o cameră.

Nimeni nu l-a aşteptat la aeroport. Un taxi l-a condus pînă în faţa unui hotel de proporţii şi rang mijlociu, situat pe bulevardul central al Buenos Airesului : Nuevo del Julio (Bulevardul 9 Iulie). A lua o cameră cu baie pentru o săptămînă. Era seară, început de februarie a anului 1961. Elegantul bulevard, construit după modelul bulevardului Champs-Elysées din Paris, era înţesat de lume. Kamal Amin Ţaabes a făcut aici prima lui plimbare pe jos, forţîndu-se să pătrundă atmosfera acestui mare oraş. Prima etapă a misiunii sale începea : croirea unui drum care să-l conducă în Siria !

A doua zi, conform consemnului, trebuia să aibă un prim contact ultrasecret cu un rezident local. La Zürich, agentul israelian îi indicase că se plănuise ca a doua zi după sosire, la orele 11 dimineaţa precis, să fie la cafeneaua „Corintas" situată în Nuevo del Julio.

Acest prim contact, după recomandarea stăruitoare a elveţianului, trebuia să fie cît mai scurt posibil. Cohen nu cunoştea persoana pe care o va întîlni şi ca atare s-a prezentat cu puţin înainte de orele 11 dimineaţa la cafeneaua „Corintas". La cîteva minute după ce se instalase la o masă şi comandase o băutură răcoritoare, se apropie de el un bărbat trecut de şaizeci de ani, cu părul alb, prezentabil, care se recomandă cu numele de Abraham şi îi strînse mîna. Ca şi în Elveţia, agentul de legă-

tură îl identificase pe Cohen-Taabes grație unei fotografii care îi fusese transmisă de la Tel Aviv prin curier.

Conversația celor doi spioni a fost scurtă și s-a desfășurat în limba spaniolă. Numeroșii clienți din cochetul local nu-și dădeau seama că sub ochii lor se înfiripa una din operațiile de spionaj ce avea ca teatru de operațiuni tocmai îndepărtatul Orient Mijlociu.

Cu acest prilej, Cohen-Taabes a primit de la Abraham un petic de hîrtie împăturit ce conținea o listă cu personalități arabe din Buenos Aires, adresele lor ca și indicațiile necesare referitoare la „Clubul islamic" și restaurantele arabe, locurile de întîlniri preferate ale emigrației siriene și libaneze ale Capitalei. Întreaga conversație a celor doi nu a durat mai mult de un sfert de oră.

Chiar din prima săptămînă a șederii sale la Buenos Aires, Cohen-Taabes a devenit un fervent vizitator al Clubului islamic pe care i-l recomandase Abraham. În fiecare zi își petrecea acolo ore întregi citind ziarele și revistele venite din Cairo și Damasc, publicații care se găseau la dispoziția vizitatorilor. Astfel, încetul cu încetul a devenit un membru obișnuit al clubului. Mai ales lega conversații, bineînțeles în limba arabă, cu emigranții libanezi și sirieni, sau juca „shesh-besh", un fel de domino, joc național în unele țări arabe. De cele mai multe ori, totul se sfîrșea cu petreceri tîrzii, așa cum se obișnuiește la Buenos Aires.

Cu banii dați de Abraham, Cohen-Taabes a dus o viață îndestulată timp de trei luni, căutînd să lege cît mai multe prietenii influente. Nu uita nici o clipă să spună în dreapta și-n stînga că dorește din tot sufletul să meargă în Siria. A reușit chiar, auzindu-i-se dorința, să-și procure mai multe scrisori de recomandare către diverse persoane ce locuiau la Damasc sau familiile prietenilor lor aflate în Liban și Siria.

Le povestea tuturor că în scurt timp va pleca pentru o călătorie de afaceri în mai multe capitale arabe și, cu acest prilej, se va opri pentru cîteva zile și în Europa.

A obținut în cele din urmă o viză egipteană și o alta libaneză. Acum era gata să întreprindă voiajul. Noul său personaj prinsese viață în mod definitiv.

Cohen-Taabes a luat avionul de la Buenos Aires, cu destinația Zürich, și a făcut o scurtă escală la Londra. Respectînd directivele primite prin intermediul lui Abraham, Cohen nu a rămas la Zürich decît pentru a schimba avionul cu direcția München. La ieșirea de la controlul pașapoartelor și a vamei aeroportului München, îl aștepta vechea sa cunoștință : agentul israelian din Zürich.

Spionul l-a condus într-o garsonieră situată lîngă capătul liniei de autobuze ce leagă aeroportul cu orașul. Aici Cohen a făcut un raport detaliat asupra modului în care își îndeplinise misiunea. În final, agentul îl informă pe Cohen de ultimele directive sosite de la Tel Aviv. „Cohen nu va pleca la Damasc decît peste cîteva luni și este așteptat la Tel Aviv pentru o nouă și ultimă serie de pregătiri".

Spionul din Zürich a primit din mîinile lui Cohen actele false de identitate pe numele de Taabes, scrisorile de recomandare pentru capitalele arabe ca și întreg trusoul de îmbrăcăminte pe care îl achiziționase în Argentina. Agentul a dispărut cu lucrurile și Cohen a așteptat aproape două ore, închis în camera de hotel. Cînd s-a întors rezidentul, a primit de la acesta actele de identitate israeliană ca și hainele vechi pe care le lăsase la Zürich. A făcut mai multe mici cumpărături, după care, luînd autobuzul spre aeroport, s-a îmbarcat într-un avion israelian cu destinația Tel Aviv.

În mansarda din strada Allenby, Cohen a fost supus unor noi pregătiri, în special în privința manipulării postului de radio-emisie, folosirea cernelurilor simpatice, tehnica micro-filmelor și tot ceea ce face parte din panoplia unui spion. Mai mult, a fost inițiat în modul de folosire a armelor și manipularea diferitelor genuri de materiale explozive, inclusiv în procurarea și confecționarea acestora din cele mai inofensive materiale ce se găsesc în comerț.

La sfîrșitul lui decembrie 1961, Cohen a luat din nou drumul Europei. Ajuns la München, a avut loc schimbarea îmbrăcămintei după procedeul cunoscut, și-a recăpătat pașaportul argentinian și scrisorile de recomandare. Apoi a cumpărat un bilet de vapor pentru Liban. A optat asupra pachebotului „Astoria", a cărui plecare, cu des-

tinația Beirut, era prevăzută pentru prima săptămînă a lunii ianuarie 1962.

Într-o mică valiză primită de la agentul israelian din Elveția, Cohen-Taabes a găsit o mulțime de ustensile casnice, pe care un bărbat necăsătorit putea să le transporte cu el în peregrinările sale ca să-și îndulcească singurătatea. Printre ele figura și un mixer electric confecționat din material plastic, de mărime mijlocie, așa cum se găsește de obicei în comerț, dar cu deosebirea că avea fundul dublu. Ascuns în interior, se afla aparatul de emisie miniatural pe care Cohen-Taabes îl studiase și învățase să-l manipuleze cu repeziciune la Tel Aviv.

La 1 ianuarie 1962, a zburat cu avionul la Genova, în Italia, și în aceeași zi s-a îmbarcat pe pachebotul „Astoria".

Pe vapor, spionul israelian și-a continuat activitatea de camuflare cît mai perfectă a identității și în general a tot ceea ce i-ar fi putut ușura misiunea. În acest scop a legat prietenii cu pasagerii mai importanți, de care considera că se putea folosi în viitor.

După o călătorie fără dificultăți, „Astoria" a ancorat în portul Alexandria. La München, agentul israelian de legătură îi ordonase să coboare cu ocazia escalei făcute la Alexandria pentru a adăuga pe pașaportul său și o viză egipteană. Aceasta, la momentul oportun, ar fi putut constitui o garanție și pentru alți grăniceri arabi. Spionul și-a pus pe cap o pălărie largă și ochelari de soare, cu scopul să nu atragă atenția eventualilor cunoscuți, cu care s-ar fi putut întîlni în oraș. [1]

La controlul pașapoartelor a primit ștampila dorită. Apoi s-a dus calm să se plimbe pe străzile portului și orașului, acolo unde trăise cîțiva ani. Trecuseră cinci ani din ziua în care părăsise Alexandria. Cunoștea fiecare stradă. Ar fi putut intra în prăvălii să salute pe nume negustorii. Nimic nu-l împiedica să meargă în cartierul său de altă dată, să-și revadă casa în care locuise. N-a făcut-o. Risca prea mult. S-a reîntors, tîrîndu-și pașii, după o plimbare de lup singuratic, pe bordul vasului. După

[1] Cave Brown, *La guerre secrète*, Ed. Pygmalion, Paris, 1971.

aproximativ un sfert de oră, nava s-a pus în mișcare pentru a-și continua drumul în direcția Beirutului.

Beirutul, oraș în care Cohen-Taabes a debarcat a doua zi, pulsa de o viață tumultuoasă. A închiriat o cameră la hotelul „Plaja", și apoi a făcut o plimbare de-a lungul „marilor duci" ai capitalei libaneze, iar noaptea și-a petrecut-o în compania unor prieteni de pe vapor, colindînd în grup mai multe localuri. Cu acest prim prilej, a putut să constate că Beirutul, ca și Roma sau Parisul, oferă condiții pentru o viață nocturnă celor dornici să-și cheltuiască banii. Cohen-Taabes, omul cu două fețe, avea senzația că se află într-o călătorie de plăcere. „Vizitați Libanul. Profitați de soarele, de frumusețea sa, de bucuria de viață !", citea pe afișele multicolore ale oficiului de turism libanez, tentante chiar și pentru spionul israelian venit să-și exercite misiunea.

Profitînd de invitația unei cunoștințe făcută pe „Astoria", a luat loc în automobilul acestuia, un „Peugeot 404" nou nouț, și a trecut granița în Siria. Era în ziua de 10 ianuarie 1962. Aici a tras la hotelul „Semiramis" din Damasc.

Hotelul unde Cohen-Taabes se instalase, nu i-a inspirat acestuia încredere, pe de o parte, iar pe de alta, nu corespundea din mai multe puncte de vedere intențiilor sale. S-a decis să-și caute o locuință. A apelat mai întîi la un bun prieten, cunoscut și el pe „Astoria": În ciuda relațiilor pe care acesta și le etalase în spirit oriental, cunoștința nu i-a fost de nici un ajutor.

Atunci a telefonat lui Kemal Latif, al cărui tată îl cunoscuse la Buenos Aires, făcînd uz de scrisoarea de recomandare a acestuia. Kemal era deja la curent : încă din vara anului 1961, tatăl său îl anunțase, așa cum îi promisese lui Taabes, viitoarea sosire a tînărului arab la Damasc. Întîlnirea s-a fixat într-o cafenea. Taabes i-a solicitat sprijinul în găsirea unei locuințe.

— Caut un apartament în care să mă instalez atît cu locuința, cît și cu biroul pentru afacerile mele de import-export. Am intenția să rămîn definitiv la Damasc sau cît mai mult posibil. Depinde. Îmi trebuie deci ceva solid, într-un cartier bun. De exemplu, aș zice, cartierul Abbu-Rumana.

Dorința lui Taabes de a se fixa în acest cartier — unde se afla și sediul statului-major al armatei siriene — nu era cu nimic suspectă în ochii lui Kemal Latif, întrucît numeroase reprezentanțe comerciale, bănci și sedii administrative ale unor întreprinderi industriale își aveau birourile în Abbu-Rumana. Cîteva ambasade străine se găseau, de asemenea, în acest cartier.

El a promis, deci, lui Taabes să facă totul pentru a-i găsi ceea ce căuta.

Două zile mai tîrziu, Taabes, împreună cu noul său prieten, care se înarmase cu o lungă listă de adrese, își petrecură o bună parte a zilei vizitînd unele apartamente și vile din Abbu-Rumana.

Dar pe Taabes nu-l interesa de fapt decît un apartament și nicidecum o vilă, căci în acest din urmă caz ar fi riscat să atragă atenția vecinilor. Mulțumită lui Kemal, termină prin a găsi ceea ce căuta : un apartament format din cinci camere, în cartierul Abbu-Rumana, relativ bine mobilat într-un stil oriental burghez. Covoare foarte frumoase se așterneau de la un capăt al altuia al apartamentului. În camera de primire se afla, în mijloc, o măsuță joasă, acoperită pe întreaga ei suprafață cu o tavă de aramă frumos cizelată, cu motive arabe. Pe pereți atîrnau farfurii încrustate cu pietre semiprețioase, iar pe o latură a camerei se afla, ocupînd tot spațiul, un interesant bufet de lemn negru, lustruit. Ferestrele aveau obloane și în interiorul locuinței domnea răcoarea, chiar în zilele cele mai călduroase. Apartamentul era confortabil, înzestrat cu o bucătărie modernă și o baie frumoasă, cu pereții placați cu ceramică albastră. Taabes s-a tocmit, de formă, asupra prețului chiriei și a reușit chiar, în cele din urmă, să-l mai scadă cu puțin. În sfîrșit, cu mașina lui Kemal, Cohen-Taabes și-a transportat aici bagajele de la hotel.

Odată instalat, Cohen-Taabes nu și-a pierdut timpul. Și-a desfăcut valizele, a scos ustensilele casnice, printre care și „mixerul", l-a demontat și a scos la iveală minusculul aparat de emisie, „cordonul său ombilical", care trebuia să-l țină în permanență în legătură cu serviciile secrete israeliene.

A privit preocupat în jur. De tavanul dormitorului atîrna o lustră, înconjurată de un enorm abajur galben-

auriu, stil 1900. Cu ajutorul unui scaun, lui Cohen-Taabes nu i-a fost greu să ajungă la lampă, pentru a o manipula după dorință. A demontat becul și abajurul, a scos garnitura de piele, capacul fixat în tavan, care ascundea locul prin care firul electric pătrundea în plafon, și și-a dat seama că ar fi ascunzătoarea ideală pentru aparatul de emisie.

Pentru a recepționa emisiunile din Israel, Cohen-Taabes avea nevoie de un simplu aparat de radio, pe care și l-a cumpărat imediat. Un „Philips", cu performanțe nu tocmai grozave, dar în orice caz bun pentru ce-i trebuia. În sfîrșit, și-a instalat pe acoperiș antena, lucru care nu a dat de bănuit nimănui, vecinii săi fiind obișnuiți să vadă pe alți colocatari ai casei instalîndu-și singuri antenele de radio sau televiziune.

Apartamentul lui Cohen-Taabes se găsea la etajul patru, de fapt și ultimul al casei. Distanța între fereastră și acoperiș nu era mare, iar firul antenei, ce venea de la acoperiș, nu se întindea decît pe o foarte mică distanță de-a lungul zidului exterior. „Acest fapt, își spuse Cohen, va influența pozitiv calitatea emisiunilor".

După ce și-a terminat de instalat antena și aparatele, Cohen-Taabes și-a permis o clipă de răgaz. Abia acum a putut să admire în tihnă priveliștea ce i se oferea : orașul Damasc în toată splendoarea sa.

În ziua de 12 februarie 1962, la orele 21.00, spionul israelian Elie Cohen-Taabes s-a servit pentru prima oară de aparatul de emisie. El a transmis spre Israel o scurtă serie de semnale convenționale, chemînd statul major al „serviciului" din Tel Aviv.

Apelul său a fost recepționat. La interval de numai cîteva secunde, Cohen a primit răspunsul centralei : „Sîntem gata să te ascultăm". Atunci, agentul a transmis : „optzeci și opt". „88" însemna pentru Tel Aviv : „Găsit apartament. Încep activitatea". Deocamdată atît pentru început. A închis, și-a strîns lucrurile și a ieșit să facă o scurtă plimbare prin împrejurimi. Damascul nu oferea imaginea unui oraș consacrat plăcerilor și unei vieți ușoare. Locuitorii săi erau îmbrăcați atît după moda arabă, cît și europeană. Cafenelele, erau pline pînă la refuz la orice oră din zi.

Aceste cafenele, pentru spionul Cohen-Taabes, au jucat un rol important în desfășurarea misiunii. Nu i-a fost greu să înțeleagă că acolo se întîlneau cercuri importante ale opiniei publice a Damascului și că, totodată, era posibil să simtă pulsul acestui mare oraș. Între o țigară și mica ceașcă de cafea fierbinte și puternic parfumată, puteai afla tot ceea ce e nou. Era multă vorbărie și pălăvrăgeală, anecdote politice, informații reluate de la radio sau presă, care circulau de la o masă la alta. Agentul a învățat să ciulească urechea în aceste cafenele, știind să distingă din rumoarea aidoma unui zumzet de stup de albine tot ce-l putea interesa. De fapt, aceste conversații conțineau întotdeauna și o infimă parte de adevăr. Dînd dovadă de abilitate, Cohen-Taabes nu se amesteca niciodată în discuții, fiind un ascultător cu aer mai mult absent. Totuși, aparența avea să-l înșele pe Cohen-Taabes. Dar să nu anticipăm.

La patruzeci și opt de ore de la sosirea sa, hoinărea pe străzile orașului Damasc, se instala la cîte o masă în cafenelele arhipline și avea impresia că nu este suspectat de nimeni.

Cohen-Taabes căuta prilejul să-l revadă pe tînărul Kemal, iar acesta l-a prezentat la mulți dintre prietenii săi. Pe toți, și în special pe funcționarii guvernamentali, Cohen-Taabes îi întreba, cerîndu-le informații asupra problemelor de export al mărfurilor siriene în Europa. Povestea tuturor că poseda în străinătate o anumită avere, depusă la băncile elvețiene și belgiene. Cu ajutorul acestui capital și datorită relațiilor sale din Europa, Taabes se gîndea să exporte în Europa mobilă siriană și obiecte de artă, cu condiția ca administrația siriană să nu-i facă prea multe dificultăți. Între timp, cercul cunoștințelor sale la Damasc se lărgea încetul cu încetul. Cohen-Taabes era recomandat peste tot de prietenul său, care se bucura de o excelentă reputație în cartierele comerciale ale Capitalei. Fiind cunoscut acum de toată lumea, i se acorda încredere. Proiectul său de a exporta mobilă și obiecte de artă siriană era, în principiu, aprobat și chiar încurajat. Mai mult, își fixase pe ușa apartamentului său o carte de vizită, pe care se putea citi : Import-export Taabes".

Timp de trei ani, Elie Cohen va transmite Tel Avivului, fie prin radio, fie cu ajutorul ascunzătorilor amenajate în interiorul diferitelor obiecte de artizanat pe care firma sa le comercializa în Europa, precum și cu ocazia deplasărilor în „interes de afaceri" pe care le-a făcut în străinătate, informații de o mare valoare pentru Israel.

În ianuarie 1965, s-a pus capăt activității spionului israelian. Elie Cohen a fost surprins de organele de contraspionaj siriene, în locuința sa, la interval de numai cîteva secunde după ce încheiase obișnuita transmitere prin radio a informațiilor. Iată cum s-a întîmplat evenimentul.

Era într-o joi, pe la mijlocul lunii ianuarie 1965, la ora 8 dimineața Elie Cohen-Taabes tocmai terminase emisiunea pentru Tel Aviv. În ajun avusese loc o reuniune la Marele Stat Major și fuseseră luate hotărîri importante. Parte din cele discutate au ajuns, prin intermediul unor limbuți, la urechile spionului. Acesta s-a hotărît pe neașteptate să le transmită Centralei. Stînd în pat, el a întors butonul aparatului de radio, așteptînd instrucțiunile Tel Avivului, care, de obicei, îi erau transmise imediat ce mesajul îi era captat. Aparatul de emisie, minuscul, pe care-l scosese, ca în toate serile și diminețile, din ascunzătoare era așezat alături de el, pe pat.

Aștepta să audă un țîrîit specific la radio. Aceasta însemna că Tel Avivul era pe post. Curînd emisiunea superiorilor săi avea să înceapă. Deodată a auzit lovituri violente în ușă. Pînă să reacționeze, ușa apartamentului s-a făcut țăndări. În casă năvăliră opt bărbați îmbrăcați civil. Cel care-i comanda i-a ordonat să ridice brațele. Elie Cohen nu știa că locuința îi era încercuită de zeci de agenți ai securității siriene.

Un om robust a cerut să i-se facă loc. Agenții care încercuiseră spionul s-au dat la o parte. Spre deosebire de ceilalți, bărbatul era îmbrăcat în uniforma armatei siriene și avea gradul de locotenent-colonel.

— În sfîrșit, spionule, iată-te prins asupra faptului ! a strigat ofițerul triumfător.

În noaptea de 17 spre 18 mai 1965, Elie Cohen a fost trezit de ofițerul de serviciu, care a pătruns în celula sa. Acesta a făcut un pas înăuntru și a ținut ușa deschisă : a intrat imediat președintele tribunalului militar. El l-a anunțat pe Elie Cohen că peste puțin timp va fi executat în piața publică a capitalei, El Marga.

La ora 3 și 35 de minute, în dimineața zilei de 18 mai 1965 totul se sfîrșise. Colonelul Ziad a efectuat ultimul act : a lipit de sacul alb, care acoperea cadavrul, o foaie mare de hîrtie pe care era scris cu litere mari, arabe : „Eliahu Ben Saul Cohen, condamnat la moarte în numele poporului arab al Siriei, după ce a fost declarat vinovat de a se fi introdus pe teritoriul militar și de a fi comunicat informații secrete inamicului".

Cadavrul a fost îngropat în cimitirul evreiesc al orașului.

Spionajul atomic

În perioada contemporană, o dată cu marele avînt al științei și tehnicii, revoluție care marchează profund toate domeniile activității umane, se remarcă o creștere, o intensificare fără precedent a acțiunilor de spionaj economic. Concurența acerbă, goana după obținerea de profituri cît mai mari și cît mai rapide îi determină pe proprietarii concernelor, trusturilor și întreprinderilor capitaliste la acțiuni directe și deliberate de spionaj.

Desigur, istoria spionajului economic este foarte veche. De la furtul unor secrete tehnice de fabricație a unui produs oarecare, a unui „patent", și pînă la capturarea schițelor și planurilor de construcție a unui nou tip de avion sau a unei întreprinderi întregi este un drum lung ; astăzi nu se vorbește doar de furturile comise de către un agent sau altul, ci de folosirea unui arsenal complet de mijloace tehnice pentru captarea și ascultarea sunetelor la distanță, aparate ultraminiaturizate de luat vederi de la mari depărtări și pe timpul nopții, folosirea sateliților și computerelor etc. Cu toată această evoluție a tehnicii și aparaturii pentru culegerea informațiilor, practica dovedește că agentul continuă să aibă rolul și importanța sa în această activitate [1].

În epoca celei mai mari revoluții tehnico-științifice, descoperirea energiei nucleare, cercetările și realizările în acest domeniu nu au putut scăpa activității spionajului desfășurată în interesele unor guverne, armate sau state.

[1] Bergier Jacques, *L'espionage industriel*, Paris, Librairie Hachette, 1969.

Și aceasta deoarece nici o altă descoperire, cum este fisiunea nucleului atomului de uraniu, nu a avut atîtea consecințe și implicații într-un interval de timp foarte scurt. Dacă avem în vedere faptul că această descoperire poate contribui fie la evoluția extraordinară a omenirii, fie la dispariția vieții pe Pămînt, ne putem lesne imagina că „spionajul atomic" prezintă o serie de caracteristici care îl fac să se deosebească de alte activități ale spionajului economic. Fie că se referă la activități din institute specializate sau laboratoare, unde energia nucleară este folosită în scopuri pașnice, de analize și experiențe în domenii ca medicina sau biologia, fie că se referă la materiale utilizabile în scopuri militare, spionajul atomic urmărește procurarea de informații. Istoria acestui gen de spionaj începe o dată cu primele cuceriri ale omului în domeniul cunoașterii și folosirii forței din structura atomică a materiei. Dacă despre energia nucleară au fost scrise numeroase lucrări apărute în întreaga lume, inclusiv la noi, despre cazurile de spionaj atomic, mai ales în domeniul militar, s-a scris mai puțin. Poate și datorită faptului că, spre deosebire de celelalte domenii ale spionajului economic, spionajul atomic nu se face în interesul unor persoane, ci sînt implicate guverne, conducerile unor state. Cert este un fapt : spionaj atomic s-a făcut și se face și în zilele noastre. În paginile următoare vom argumenta acest lucru prin cîteva fapte.

Apa grea pe fundul mării

La începutul celui de-al doilea război mondial, în 1939, se cunoștea că oameni de știință din cîteva țări din Europa occidentală fac cercetări în domeniul energiei atomice. (Bergier Jacques : *Agents secrets contre armes secrètes,* Ed. J'ai lu, Paris, 1969.) În Franța, de pildă, Joliot-Curie reușise să procure o anumită cantitate de apă grea produsă într-o fabrică din Norvegia. Joliot-Curie ajunsese la concluzia, în acea perioadă cînd începuse cercetările în domeniul energiei nucleare, că are nevoie de două substanțe : carbonul sub formă de grafit și apa grea.

Această ultimă substanță se obținea foarte greu deoarece extragerea ei din apă necesita folosirea unei cantități enorme de energie. Astfel se explică de ce în Norvegia exista singura uzină din lume care producea apa grea : în această țară există din abundență cele două elemente, apa și energia electrică. Din cauza evenimentelor, a invadării teritoriului francez de către trupele hitleriste, cercetările lui Joliot-Curie au fost întrerupte, iar încercările agenților serviciilor secrete germane de a captura prețiosul material au dat greș. Cele 185 kg de apă grea nu au ajuns în mîinile ocupanților.

În același timp, savanții germani lucrau și ei la descoperirea energiei nucleare, folosind aceleași căi de cercetare ca și fizicienii francezi. Deci și Germania avea nevoie de mari cantități de apă grea. În aprilie 1940, trupele germane au ocupat întregul teritoriu norvegian, și, o dată cu aceasta, singura uzină din lume care fabrica apă grea, Norsk-Hydro, a intrat în posesia hitleriștilor. Muncitorii din uzină și cetățenii din mica localitate Vemork au fost forțați să lucreze zi și noapte în uzină, sub paza trupelor SS, pentru a produce, în cel mai scurt timp, o cantitate de 5 000 kg de apă grea, față de 500 kg pe an cît producea fabrica pînă atunci. Lucrările de mărire a capacității uzinei, măsurile excepționale impuse de ocupanții germani în întreaga regiune norvegiană au atras atenția Serviciului de informații și contrainformații al Marii Britanii.

Aviația engleză a primit ordin să bombardeze regiunea respectivă din Norvegia și, în special, să scoată din funcție fabrica Norsk-Hydro. Primele zboruri și bombardamente ale englezilor nu au avut nici un efect, și aceasta din mai multe motive. Mica localitate unde își avea sediul uzina care trebuia distrusă este așezată între munți, la o altitudine de peste o mie de metri. Dat fiind importanța produsului ce-l fabrica, faptul că trebuia să folosească izvoarele de apă din zonă, încă de la construirea ei, uzina era bine apărată de natura înconjurătoare. Clădirea principală se găsea sub stînci. Munții din jurul uzinei permiteau și organizarea unei bune apărări antiaeriene. Pe lîngă toate acestea, aviația engleză din anii 1941—1942 nu dispunea încă de aparatele și bombele necesare îndeplinirii unei asemenea misiuni grele. De aceea, după primele în-

cercări nereușite, ideea distrugerii uzinei prin bombardamente aeriene a fost abandonată.

Atunci s-a apelat la Rezistența norvegiană, la muncitorii și intelectualii din localitatea respectivă și chiar la cei ce lucrau forțați în uzină. De fapt, toate informațiile privind evenimentele și transformările preconizate de hitleriști pentru creșterea capacității producției uzinei au fost furnizate de elemente din Rezistență, transmise luptătorilor norvegieni care, după invadarea țării lor, s-au retras în Anglia. Aici existau grupe de norvegieni organizate și pregătite de S.O.E. Principalul om de legătură era inginerul Einar Skinnarland, care lucra chiar în uzina ce producea apa grea.

Prima acțiune a Rezistenței norvegiene în zonă a fost a unei grupe de recunoaștere. Patru norvegieni, conduși de Jens Anton Poulsson, au primit sarcina să transporte din Anglia material exploziv pentru a crea o primă bază de sprijin pentru inginerul Skinnarland în vederea acțiunilor ce se pregăteau pentru distrugerea uzinei. Condițiile meteorologice au îngreunat îndeplinirea misiunii. Abia după trei încercări nereușite, cei cinci au fost parașutați, la 19 octombrie 1942, la cîțiva kilometri distanță de obiectiv. Pentru a transporta cele cîteva sute de kilograme de materiale paraşutate o dată cu ei, luptătorii norvegieni au trebuit să parcurgă de trei ori drumul pînă la locul stabilit pentru instalarea bazei de atac. După trei săptămîni de la data paraşutării, acționînd numai noaptea, pentru a nu fi descoperiți de trupele hitleriste, mica grupă a putut raporta, prin radio, că misiunea a fost îndeplinită.

În acest timp, în Anglia erau pregătiți alți 50 de luptători care aveau misiunea ca să scoată din funcțiune definitiv uzina care producea apa grea pentru hitleriști. În noiembrie 1942, două planoare mari, remorcate de avioane, au decolat din Scoția spre Norvegia. Fiecare planor transporta cîte 20 de luptători, cu materialele necesare îndeplinirii misiunii. Dar nici unul din cei plecați nu avea să se mai întoarcă. Din cele două avioane care au remorcat planoarele, doar unul s-a întors la bază. Ce s-a întîmplat ?

Din cauza condițiilor meteo foarte grele, furtună și ceață deasă, primul avion și planorul remorcat de el s-au

zdrobit de un perete stîncos. Un telex transmis de trupele hitleriste din Norvegia către Berlin anunța : „La 20 noiembrie, orele 3 dimineața, au fost găsite în zona Egersund un avion englez și un planor remorcat de el, care se loviseră de stînci. Cauzele accidentului nu se cunosc. Toți membrii echipajului avionului sînt morți. După cît se pare erau în totalitate militari. La bordul planorului se găseau șaptesprezece oameni. Trei sînt morți și șase grav răniți. Echipajul avea asupra lui o sumă importantă în monedă norvegiană. Soldații noștri i-au executat pe toți supraviețuitorii, astfel încît nu mai avem posibilitatea de a afla mai mult despre ei".

A doua zi, o patrulă germană i-a descoperit și pe supraviețuitorii celui de-al doilea planor, care au avut aceeași soartă ca și tovarășii lor, nu însă înainte de a fi interogați. Cele aflate de la ei au constituit subiectul unui raport trimis imediat la Berlin. În raport se menționa că interogarea prizonierilor adusese informații referitoare la intențiile celor veniți din Anglia pentru a arunca în aer uzina Norsk-Hydro.

Eșecul acestei operațiuni nu i-a descurajat însă pe combatanții norvegieni și pe conducătorii lor. Pregătirile pentru finalizarea misiunii au continuat, atît în Anglia, cît și pe teritoriul Norvegiei. În acest timp, cei cinci care au reușit să se instaleze în zăpadă, într-un loc aproape de uzină, menținеau legătura, prin radio, cu Londra. Totodată primeau vești de la uzină pe care le transmiteau celor care pregăteau alți luptători din rîndul populației norvegiene.

Pregătirile viitoarelor grupe ce urmau să acționeze la uzina din Norvegia se desfășurau în condiții cu totul deosebite. Cu ajutorul unor fotografii primite din Norvegia, care au fost făcute în interiorul uzinei, și cu colaborarea fostului constructor al fabricii, refugiat pe teritoriul Angliei, s-a făcut o machetă, foarte exactă, atît a exteriorului, cît mai ales a interiorului, unde se găseau principalele instalații ce trebuiau aruncate în aer. În aceste condiții, cei șase norvegieni aleși pentru a executa operația s-au putut antrena mai ușor. Amănuntele organizării atacului erau determinate, în primul rînd, de condițiile geografice. După cum s-a arătat, Norsk-Hydro era construită pe o

stîncă, avînd două căi de acces : un pod suspendat care trecea peste o rîpă de cincizeci de metri adîncime şi o cale ferată. Pentru a ajunge la calea ferată trebuia trecută rîpa şi apoi de mers pe calea ferată ; linia trecea pe lîngă nişte hangare, intrînd direct în perimetrul uzinei, ea fiind închisă doar cu o simplă poartă de sîrmă. Clădirea uzinei avea o singură intrare.

La 23 ianuarie 1943, grupul aflat în Norvegia a primit vestea că operaţiunea fusese declanşată şi că trebuiau să-şi aştepte colegii pe suprafaţa îngheţată a lacului Skrykken. Cei şase au fost paraşutaţi la 16 februarie, dar din cauza condiţiilor nefavorabile au ajuns la vreo patruzeci de kilometri de locul unde se găsea primul grup. Abia după o săptămînă de căutări cele două grupuri au reuşit să facă joncţiunea, iar la 25 februarie, sub acoperirea unor veştminte albe porneau să străbată cei şaptezeci de kilometri care-i despărţeau de uzină. Ultimul lor refugiu era o cabană situată la numai trei kilometri de obiectiv.

Deşi acţiunea s-a desfăşurat în cea mai desăvîrşită conspirativitate, totuşi trupele hitleriste au prins de veste că uzina urma să fie atacată. Acest lucru aveau să-l observe şi luptătorii din grupa norvegiană. Unul dintre ei, trimis în recunoaştere, se înapoie cu veşti nu tocmai bune : paza podului suspendat fusese întărită, iar cuiburile de mitraliere fuseseră dotate cu proiectoare. Grupul norvegian fost obligat astfel să adopte soluţia traversării rîpei, s luţie mai dificilă din punct de vedere al efortului fiz Operaţiunea a început sîmbătă, 22 februarie 1943, pe ora 22, o dată cu coborîrea rîpei. Şase dintre combatar. îşi lăsară schiurile şi echipamentul de camuflaj pe fund rîpei, înainte de a începe urcuşul peretelui stîncos. Acu. purtau uniforme britanice. Ajuns la calea ferată, grupu a străbătut repede porţiunea pînă la intrarea uzinei, d care se apropiase cu multă grijă, de teama minelor. Unu dintre ei tăie lanţul de la poartă, deschizînd astfel drum tovarăşilor lui care pătrunseră în uzină, apoi în sala d electroliză, folosind tunelul cablurilor. După ce plasar încărcăturile explozive, grupul reuşi să iasă din clădir doar cu cîteva clipe înainte ca sala să sară în aer. Cu ac eaşi rapiditate se desfăşură şi retragerea, astfel încît

ajuns la rîpă în momentul cînd germanii declanşară alarma.

A doua zi s-a putut constata că a fost una din cele mai reuşite operaţiuni de sabotaj, întrucît exploziile distruseseră cuvele de electroliză care conţineau peste o jumătate de tonă de apă grea. Totuşi, în cursul operaţiunii nu pierise nici un om din grupul de atac. Convinşi că în jurul uzinei se afla o puternică rezistenţă, germanii au trimis un efectiv de trei mii de oameni pentru a scotoci zona ; aceştia distruseră majoritatea refugiilor şi cabanelor, terminînd vînătoarea prin bombardarea platoului ; era însă prea tîrziu. Cinci din cei şase oameni care formaseră grupul de atac se dispersaseră, ajungînd în cele din urmă în Suedia, după un drum de peste patru sute de kilometri parcurs pe schiuri, în uniforme engleze. Din Suedia, un avion îi readuse la baza lor din Anglia.

În Norvegia rămăseseră, în continuare, grupuri ale Rezistenţei, şi chiar în uzina distrusă, pentru a afla ce măsuri vor lua ocupanţii germani. Trupele hitleriste întăriseră măsurile de apărare a uzinei de apă grea ; dinspre Rjukan, toate căile de acces spre uzină erau barate, iar zonele minate fuseseră extinse. Conductele care ieşeau din uzină au fost acoperite cu plase de camuflaj, iar de-a lungul lor, germanii au plantat cîteva sute de arbori. La şase luni de la atacul uzinei, la Londra s-a primit o informaţie îngrijorătoare : Norsk-Hydro funcţiona din nou cu întreaga capacitate.

Măsurile de securitate luate de trupele germane făceau imposibilă intervenţia unui al doilea grup de luptători din Rezistenţă. Întrucît situaţia militară şi, în special, a aviaţiei engleze se îmbunătăţise, la Londra s-a hotărît ca uzina să fie distrusă printr-un bombardament masiv. La 16 noiembrie 1943, 155 de fortăreţe zburătoare americane decolau îndreptîndu-se spre Rjukan, unde, la ora 11,30 au aruncat un covor de bombe deasupra instalaţiilor. Bombardamentul se soldă cu distrugerea podului suspendat, a conductelor, a sălii de electroliză şi, în special, a grupului energetic : uzina Norsk-Hydro nu mai putea funcţiona.

Stocul existent de apă grea aflat în adăposturi subterane de beton armat nu fusese însă distrus de bombe. Pen-

tru a apăra cît mai bine acest stoc prețios, germanii au hotărît să-l transporte din Norvegia, iar la sfîrșitul lunii ianuarie 1944, treizeci și nouă de cisterne conținînd în total paisprezece tone de apă grea luau drumul Germaniei. Rezistența norvegiană comunicase însă din vreme informația la Londra. De aici s-a primit ordinul ca să se distrugă stocul în timpul transportului. Această misiune reveni, bineînțeles, membrilor Rezistenței norvegiene. S-a hotărît să se realizeze distrugerea cisternelor prin scufundarea feribotului care urma să le transporte pe lacul Tinn, într-o duminică dimineață. Încă din primele ore ale zilei respective, doi oameni au ajuns în cală fără a fi opriți de nimeni. Ei au fixat cele două kilograme de exploziv chiar la prova, astfel încît în urma exploziei vasul să rămînă cu cîrma și elicea deasupra apei și să nu mai poată efectua nici o manevră. Mecanismul de declanșare a exploziei, improvizat din două ceasuri deșteptătoare, a fost reglat astfel încît explozia să se producă la ora 10,45, cînd feribotul urma să se afle în zona de adîncime maximă a lacului. Exact la ora 10,45, feribotul se scufunda în lacul Tinn, ducînd cu el în adînc ultimul stoc de apă grea aflat în posesia germanilor.

În felul acesta, savanții germani au abandonat cercetările lor în domeniul energiei nucleare. Și totuși, după cum avea să se afle mai tîrziu, nu pierderea apei grele a fost cauza opririi investigațiilor în realizarea bombei atomice. La ordinele lui Hitler, cercetătorii germani au dat prioritate realizării rachetelor V-1 și V-2, sperînd că efectul lor va decide soarta războiului. Dar Hitler s-a înșelat și în această privință.

Contradicții, dezacorduri și procese interaliate

Fabricarea bombei atomice a constituit terenul unor lupte acerbe, din culise, nu numai între țările dușmane, care făceau parte din taberele opuse în perioada celui de-al doilea război mondial, ci chiar între țările aliate,

prietene (Tom Stonier: *Nuclear Disaster*, World, New York, 1963). Supravegherea reciprocă, lupta dintre serviciile de spionaj ale unor țări capitaliste care făceau cercetări în domeniul energiei atomice, aliate împotriva dușmanului comun — Germania hitleristă — a luat uneori forme dramatice. S-a amintit la începutul acestui capitol despre cele 26 de recipiente cu apă grea, procurate cu sacrificii de către Joliot-Curie pentru continuarea cercetărilor sale în Franța. Aceste recipiente, pentru a nu fi capturate de trupele hitleriste care au invadat Franța, au ajuns în Anglia. Dar Joliot-Curie a rămas în Franța, în laboratorul său de la Collège de France, fără materia primă cu care ar fi putut continua cercetările începute de el. În felul acesta rolul și meritele lui ca pionier în acest domeniu au avut de suferit. Nu este lipsit de importanță să amintim faptul că omul care a primit misiunea să se ocupe de procurarea și transportul apei grele din Norvegia în Franța, era agent al Serviciului de informații al armatei franceze. Probabil că tot sub aceeași supraveghere apa grea a ajuns în Anglia.

Fără îndoială, concepțiile politice ale savantului francez nu prezentau „garanții" pentru aliații englezi și americani. Tot atît de adevărat este și faptul că nici pentru guvernanții francezi de după război, Joliot-Curie nu a fost „omul sigur" pentru aplicarea unei politici antipopulare. Cînd în 1950 a fost demis din funcția de Comisar pentru Energia Atomică din Franța, comunicatul oficial dat publicității era formulat fără echivoc : „Primul ministru a făcut cunoscut guvernului că, din păcate, a fost obligat să pună capăt perioadei de serviciu a domnului Joliot. Domnul Georges Bidault a subliniat că, oricare ar fi meritele științifice ale acestui savant, declarațiile lui publice și acceptarea fără rezerve de către el a rezoluțiilor votate de recentul congres al Partidului Comunist fac imposibilă rămînerea lui în funcția de înalt comisar".

Joliot-Curie nu a fost singurul cercetător francez în domeniul energiei nucleare care a fost frustrat de meritele și prestigiul internațional. După invadarea Franței, unii colaboratori apropiați ai lui Joliot-Curie au plecat în Anglia pentru continuarea cercetărilor. Colaborarea nu a fost însă pe măsura așteptărilor. Ei au prezentat colegilor

lor britanici concluziile cercetărilor la care au ajuns împreună cu Joliot-Curie. De pildă Halban şi Kowarski au demonstrat posibilitatea construirii unui aparat care să producă căldură în mod controlat, pe baza folosirii uraniului şi a apei grele. De fapt „patentul" anticipa folosirea energiei atomice la viitoarele centrale electrice. Oficialităţile engleze au respins „patentul" ca nefiind folositor pentru nevoile războiului. În anii următori s-a ivit o adevărată dispută, foarte puţin ştiinţifică, între francezi, englezi şi americani privind „patentele" franceze, reprezentanţii guvernelor englez şi american nerecunoscînd meritele şi întîietatea savanţilor francezi în aplicarea unor soluţii originale în domeniul energiei nucleare. Disputele pe această temă au continuat multă vreme, chiar după terminarea războiului.

Nici „colaborarea" dintre cercetătorii englezi şi americani în domeniul energiei atomice nu a demarat sub auspicii mai bune. Contradicţiile au fost evidente din momentul cînd s-a hotărît ca toate forţele ştiinţifice să fie concentrate în S.U.A. În acel moment era evident că cercetările americane în domeniu erau mult mai puţin avansate decît în Anglia. Lordul Cherwel, consilierul lui Churchill, şi-a exprimat deschis dezacordul, pornind de la considerentul că ţara care va poseda o uzină de separare izotopică a uraniului ar putea dicta condiţiile restului lumii. Or, Anglia era „invitată" să-şi trimită savanţii în S.U.A. tocmai pentru acest lucru. După luni de ezitări, guvernul englez a consimţit.

Disensiunile dintre cercetătorii englezi şi americani aveau să se manifeste cu brutalitate din momentul cînd toţi savanţii au fost supuşi unei organizări militare, iar reglementările privind secretul operaţiunilor au înăsprit considerabil relaţiile. Nu era vorba de relaţiile personale, ci de raporturile dintre Anglia şi S.U.A. La început transferul cercetătorilor şi savanţilor din Anglia în S.U.A. era motivat de condiţiile prielnice oferite peste ocean, englezii fiind convinşi că vor fi lăsaţi să-şi continue propriile cercetări. Or, ei s-au văzut puşi în situaţia de a renunţa la totul pentru a lucra numai pentru proiectele americane. Cei care dictau condiţiile „colaborării anglo-americane" erau ultimii.

Contradicțiile se manifestau și în alte domenii ale cercetării nucleare. De pildă, Anglia, pentru a-și pune la punct propriul proiect nuclear, încă din anul 1940, achiziționase minereul de uraniu de la o mină din Canada, țară care făcea parte din Imperiul britanic. Statele Unite ale Americii, deși cumpăraseră o mare cantitate de uraniu din Africa, din colonia deținută de Belgia, totuși, în 1942, S.U.A. reușesc să „convingă" guvernul canadian să anuleze contractul cu Anglia și să achiziționeze și minereul nuclear din Canada. Cînd a aflat această veste, Churchill a declarat : „Imperiul britanic a fost trădat".

Colaborarea dintre savanții englezi și americani se desfășura din zi în zi pe fondul unei neîncrederi reciproce. Punctul culminant a fost atins în momentul cînd unul dintre cei mai renumiți savanți englezi a fost declarat „spion în slujba unei puteri străine". Era vorba de strălucitul fizician Klaus Fuchs. Alături de englezul William G. Penney, expert în explozivi, Fuchs a participat la faza finală a elaborării bombei atomice, precum și la munca legată de construcția ei și de perfecționarea mecanismelor de detonare. Era acuzat că a comis, așa cum se scria în presa occidentală, „crima secolului". După cele afirmate de J. Edgar Hover, „nu a existat niciodată o afacere mai importantă în analele F.B.I.-ului, o sustragere de secrete de o asemenea manieră care să solicite activitatea multora din agenții instituției noastre".

F.B.I.-ul a intrat în posesia cîtorva informații privitoare la scurgerea unor secrete privind fuziunea nucleară și, drept consecință, guvernul american a dispus efectuarea de cercetări minuțioase. Savantului englez nu i s-a permis accesul în laboratoare, a fost pus în urmărire și, în cele din urmă rechemat în Anglia. Un mesaj ultrasecret expediat din New York la Londra avea următorul conținut : „Atenție ! Scurgeri grave de secrete atomice au avut loc în timpul ședерii delegației britanice. Posedăm dovada că autorul este un membru important al delegației britanice".

Cercetările au continuat atît în S.U.A., cît și în Anglia. Fuchs a fost declarat spion, anchetat și condamnat la închisoare. Astfel s-a pus capăt strălucitei cariere a unui

savant englez care şi-a adus o mare contribuţie la realizarea primei bombe atomice americane.

Acesta nu a fost singurul proces intentat unor savanţi cu renume care au participat la cercetările şi realizările legate de folosirea energiei nucleare în scopuri militare. Întreaga perioadă care a urmat după testarea bombei cu plutoniu în S.U.A., cînd oficialităţile americane au fost informate că supremaţia deţinerii acestei arme nu va dura mult timp, a fost plină de drame, anchete, suspiciuni, suspectări, verificări a loialităţii cercetătorilor, oamenilor de ştiinţă şi profesorilor, condamnări la moarte a unor cetăţeni nevinovaţi. Despre această „perioadă a stafiilor", cum a fost denumită de unii gazetari occidentali, s-a scris foarte mult şi nu vom insista asupra ei. Vom continua, însă, să prezentăm cititorilor unele evenimente mai importante care au dovedit eşecul politicii păstrării secretului atomic, sfărîmarea barierelor izolaţionismului atomic instaurat în special de politicienii americani.

De ce s-a amînat Conferinţa de la Potsdam ?

La începutul lunii februarie 1945 s-au desfăşurat la Yalta lucrările conferinţei celor trei : Franklin Roosevelt, I. V. Stalin şi Winston Churchill. Cu acest prilej, printre alte numeroase şi importante probleme discutate, s-a hotărît ca imediat după terminarea războiului să aibă loc o întîlnire la cel mai înalt nivel, la Potsdam, lîngă Berlin, în inima Germaniei învinse.

Deşi războiul în Europa se terminase la 9 mai 1945, data conferinţei de la Potsdam nu era încă fixată. Truman, care devenise preşedintele S.U.A., după încetarea din viaţă a lui Roosevelt, amîna mereu ziua cu care ceilalţi participanţi erau de acord. Abia la 17 iulie 1945 s-au deschis lucrările conferinţei. Explicaţia acestei amînări din partea americană a fost faptul că numai cu o zi înainte, la 16 iulie, la Alamogordo, în deşertul New Mexico, a fost testată prima bombă cu plutoniu. Acesta era atu-ul cu care

dorea guvernul american să-şi impună concepţiile şi orientările pentru organizarea postbelică.

În memoriile sale, Truman povesteşte că în ultima zi a conferinţei i-a comunicat lui Stalin : „Avem o armă nouă de o putere destructivă neobişnuită". Truman a rămas surprins că la aflarea acestei veşti, Stalin nu a manifestat un interes deosebit, probabil, gîndea Truman, şeful statului sovietic nu-şi dădea seama că era vorba de bomba atomică.

Adevărul este că Stalin a înţeles perfect la ce făcea aluzie Truman. Mareşalul Jukov, care a asistat la această discuţie, a consemnat şi el momentul respectiv în memoriile sale. Imediat după discuţia cu Truman, Stalin i s-a adresat lui Molotov, pe atunci ministrul afacerilor externe al Uniunii Sovietice : „Trebuie să vorbim cu Kurceatov să grăbească cercetările".

Debutul cercetărilor de fizică atomică în U.R.S.S. se datorează lui V.I. Kurceatov (1902—1960) care, pentru remarcabilul său talent organizatoric şi inventivitate, a devenit conducătorul grupului de laboratoare nucleare. La începutul anilor '30 era deja înfiinţat Institutul de radiu şi începuse construirea cîtorva ciclotroane, cel mai important fiind cel de la Institutul fizico-tehnic din Leningrad ; au fost înfiinţate institute de profil la Harkov, Sverdlovsk, Tomsk şi Dnepropetrovsk.

Fizicienii sovietici, în pofida dificultăţilor create de război, reuşesc, aproape simultan cu savanţii din Occident, să descopere izomeria nucleară (denumită ulterior diviziunea spontană a uraniului) şi radioactivitatea artificială. Ciclotronul de la Institutul de radiu era proiectat să devină cel mai mare din Europa şi al doilea din lume, iar cercetările de radioactivitate artificială se efectuau pe baza unor puternice surse de radiu şi beriliu. În institut, s-a reuşit reproducerea, de către Kurceatov şi Sinelnikov, a fisiunii uraniului, trecîndu-se apoi la studierea diviziunii sale chiar înainte ca aceste descoperiri să fi fost semnalate în lucrările de specialitate din străinătate.

Concomitent au fost întreprinse cercetări privind structura de neutroni şi protoni a nucleului (Ivanenko şi Tamm), micromodelul nucleului (Frenkel), reacţia nucleară a diviziunii uraniului (Hariton-Zeldovici) şi de ra-

diochimie (Kurceatov). De asemenea, înalta rezistență a hexafluorurii de sulf descoperită de Hohberg și-a găsit aplicare la acceleratoarele electrostatice de tip Van de Graaf.

În ajunul războiului, grupul de oameni de știință condus de Kurceatov era angajat în adîncirea noii descoperiri a lui Flerov și Petrjak privind fisiunea spontană a uraniului (1940). Se știa, de pildă, că uraniul se dezintegrează sub acțiunea unui flux de neutroni și că, teoretic, această dezintegrare putea să se propage în lanț. Fizicienii Flerov și Petrjak au demonstrat că uraniul putea să se dezintegreze spontan. Fenomenul era, fără îndoială, rar, dar aportul de neutroni pe care îl elibera putea fi suficient, după părerea celor doi cercetători sovietici, pentru a face posibilă o reacție explozibilă, de o forță colosală. Ei au întocmit un raport și și-au continuat cercetările. Pentru fidelitatea experiențelor, Kurceatov a pus la punct un detector de mare eficacitate ; cercetările se făceau într-un laborator subteran, amenajat în incinta metroului din Moscova, pentru evitarea „influenței razelor cosmice". Continua construirea ciclotronului de la Institutul fizico-tehnic din Leningrad și se intensificau cercetările privind atît procesele diviziunii uraniului prin neutroni lenți și rapizi, secțiunile diverselor reacții ale neutronilor cu diverse materiale, ce puteau avea importanță pentru realizarea reacției în lanț a fisiunii uraniului, cît și posibilitățile obținerii acestei reacții.

Au urmat apoi evenimentele cunoscute : invadarea Uniunii Sovietice de către armata hitleristă și concentrarea eforturilor pentru victoria asupra Germaniei fasciste. Totuși, cercetările savanților sovietici au continuat. În 1941 ei au făcut o serie de experiențe în regiunea Caucazului. Ele erau cît se poate de concludente : bomba atomică era realizabilă. Ca urmare, în octombrie 1942, Kurceatov este chemat la Moscova și primește sarcina „să pregătească, în cel mai mare secret, desfășurarea lucrărilor în acest domeniu".

În condițiile de atunci, crearea armei nucleare părea o imposibilitate. Dar Kurceatov a demarat lucrările. El a reunit sub conducerea sa pe toți vechii colaboratori —

aflați pe front sau în diverse locuri din țară — precum și specialiști valoroși din alte domenii. Din Leningradul supus blocadei, Institutul fizico-tehnic pregătise expedierea aparaturii necesare, în timp ce grupuri de geologi făceau prospecțiuni de uraniu. În cadrul Institutului de radiu, condus de V.G. Hlopin, se efectuau studii de radiologia uraniului, iar la Moscova, sub modesta denumire de „Laborator pentru aparate de măsură al Academiei de Științe", instalat temporar în localul unui azil de bătrîni din strada Pijevski, funcționa, de fapt, Institutul de energie atomică. (Astăzi Institutul poartă numele „I. V. Kurceatov"). Ca bun cunoscător, încă din perioada antebelică a „problemei uraniului", Kurceatov a formulat atît obiectivele prioritare de cercetare, cît și direcțiile substitutive pentru cazuri de necesitate.

Americanii, deși aliați, păstrau față de sovietici cel mai desăvîrșit secret în acest domeniu al cercetărilor. Reactorul creat de Kurceatov necesita anumite optimizări (în sensul asigurării unei purități maxime a elementelor sale și evitării de pierderi inutile de neutroni), precum și o îmbogățire suplimentară a uraniului cu izotop 235. Trebuia realizat un reactor atomic pentru obținerea unui element cu numărul de ordin 94 și cu masa 239 (plutoniul de mai tîrziu). În acest scop au fost cooptați o serie de colaboratori, printre care A. P. Vinogradov și K. A. Lebedev. În 1943, au debutat cercetările privind absorbția neutronilor în diverse materiale. Se punea problema creării bombei atomice și, în perspectivă, realizarea de acceleratoare, inițierea cercetărilor de energie atomică și efectuarea primilor pași în domeniul reacției termonucleare.

Prin obținerea, în 1944, a primelor cantități de plutoniu, intrarea în faza experimentală a reactoarelor uraniu-grafit și descoperirea, de către Guriev și Pomeranciuc, a efectului de bloc au sporit simțitor șansele realizării unei reacții în lanț. În vara aceluiași an, Institutul fizico-tehnic (evacuat în timpul războiului la Kazan) este readus la Leningrad ; sub conducerea lui Alexandrov se obține îmbogățirea uraniului prin termodifuziune și se perfectează metodele de măsurare a concentrației de uraniu-235.

În decembrie 1946 s-a produs evenimentul așteptat : Kurceatov construiește un reactor uraniu-grafit și reali-

zează reacția în lanț. În același timp, reactorul industrial (terminat în 1948) se afla într-un stadiu avansat de construcție și a fost obținut grafitul pur (Goncearov și Pravdiuk). La scurt interval se extrag, prin difuziune electromagnetică, primele cantități de uraniu-235, creîndu-se premisele trecerii la producerea armei nucleare.

Studierea proprietăților microcantităților de plutoniu și a fragmentelor de fisiune a permis proiectarea unei uzine radiochimice de separare a plutoniului care, treptat, producea în cantități tot mai mari.

La 29 august 1949 în Uniunea Sovietică a fost experimentată cu succes noua armă. Pasul următor îl constituiau perfecționarea armei atomice și crearea bombei termonucleare. Mai trebuiau definitivate tehnologiile de obținere a componentelor, construcția și procedeul de inițiere a exploziei. Peste alți trei ani a fost experimentată arma termonucleară, cu un avans față de Statele Unite de circa șase luni.

Cînd opinia publică a aflat de marile succese obținute de Uniunea Sovietică în domeniul cunoașterii și folosirii energiei atomice, în presa occidentală a apărut întrebarea: oare Uniunea Sovietică a avut cunoștință de rezultatele cercetărilor întreprinse în Statele Unite ? Răspunsul l-au dat tot ziariștii care au pus întrebarea. U.R.S.S. a putut urmări dezvoltarea „Proiectului Manhattan" mai ales prin consultarea sistematică a materialelor publicate. Raportul Smyth, foarte explicit din acest punct de vedere, un fel de bilanț al cercetărilor, a fost publicat, în 1945, în 30 000 exemplare în limba rusă. După 1945, informațiile au parvenit pe calea publicațiilor științifice aflate la îndemîna oricui.

De fapt, pentru oamenii de știință, specialiști în fizica nucleară, bomba atomică nu constituie un secret din punct de vedere teoretic. Secretul este de natură practică, mai corect spus tehnologică. Adică este nevoie de o anumită dezvoltare economică și industrială pentru a aplica cercetările teoretice în practică. „Secretul" bombei atomice se împarte în două secrete bine distincte : acela al procedeului de detonare a masei critice (rezolvat pe cale teoretică prin calcule extrem de laborioase și precise) și cel industrial, al uzinei de separare izotopică. Această fază de

separare a izotopilor U_{235} de U_{238} la scară industrială a fost rezolvată în U.R.S.S. printr-un procedeu original de tuburi concentrice. Cît privește bomba atomică, masa critică necesară a fost mult diminuată, folosind un uraniu natural îmbogățit.

Și totuși, în ce a constat spionajul despre care s-a vorbit ? Agenții sovietici nu au căutat să procure secretul fabricării bombei, întrucît U.R.S.S. îl cunoștea foarte bine încă din 1941. Este oare de conceput ca un asemenea „secret" să încapă pe un petic de hîrtie ? Dacă pentru proiectarea unui avion este nevoie de cîteva vagoane de planuri și schițe, atunci acest proiect gigantic, construirea bombei atomice, poate să fie transmis în condițiile unor întîlniri petrecute într-o stație de metrou sau la o masă dintr-un bistrou ? Ce au urmărit agenții sovietici ? Evitarea unei surprize. Ei doreau să afle, de exemplu, cantitatea de uraniu și de plutoniu produsă sau stocurile de bombe atomice. (Bergier Jacques : *La troisième guerre mondiale est commencée*, Ed. Albin Michel, Paris, 1976).

Primele informații asupra cantităților produse au putut fi obținute într-un mod cît se poate de prozaic și nu știm dacă aceasta se poate numi spionaj : examinînd bilanțul unor societăți americane furnizoare de materii prime și produse chimice sau, și mai simplu, curentul electric furnizat uzinelor atomice (Un Megawatt de curent electric consumat într-o centrală electro-nucleară reprezintă sinteza unui gram de plutoniu).

Deci, pe scurt, acestea sînt faptele consumate de istoria cercetărilor și realizărilor din primii ani în domeniul folosirii energiei atomice. Ele au demonstrat lumii întregi că în domeniul științei, în general, și concret în cazul analizat de noi, nu a existat un „secret atomic" real, după cum nu există nici în zilele noastre. Datele științifice au fost cunoscute oamenilor de știință, specialiștilor. Țara care a avut posibilitatea tehnică și economică și a dorit să realizeze bomba atomică a putut s-o facă cu eforturi proprii.

Totuși, ceea ce astăzi pare a fi un adevăr evident, în timpul și, mai ales, după război lucrurile au fost privite cu totul altfel. Au fost oameni în Occident, politicieni, în

special din Statele Unite ale Americii, care au dat o altă interpretare evenimentelor. Ei au sperat, au dorit să mențină un monopol asupra energiei atomice pe care să-l folosească drept mijloc de intimidare politică împotriva altor popoare. În acest scop, în S.U.A., în primii ani de după cel de-al doilea război mondial a fost instituit un cadru juridic destinat să evite orice concurență, să păstreze secretul energiei nucleare. Congresul S.U.A.a votat diferite legi, care purtau denumirea celor ce le inițiau, toate cu scopul arătat mai sus. A fost introdusă pedeapsa capitală împotriva oricărei persoane găsită vinovată de a fi transferat informații unei puteri străine în privința energiei atomice. Toate legile erau adoptate în numele securității S.U.A.

Au trebuit să treacă cîțiva ani pînă cînd cercurile politice americane să se convingă că nu spionajul a constituit principalul factor al succesului sovietic în domeniul nuclear. Oamenii de știință sovietici, puterea economică a statului sovietic au demonstrat că erau capabili să obțină realizări remarcabile în acest domeniu, fără nici un ajutor din afară. Dar pînă aici ? Cîte drame, anchete, condamnări la moarte, alții la închisoare, o atmosferă de suspiciuni și neîncredere. O adevărată „goană după vrăjitoare", ca în evul mediu, „un sistem de asasinat moral bazat pe o defăimare oarbă și sălbatică", așa a fost caracterizată această perioadă de un martor, Raymond Cartier. Să reamintim cititorilor doar cîteva evenimente din sutele de cazuri care au zguduit lumea.

Robert J. Oppenheimer, fizician american, s-a remarcat prin lucrări originale de fizică teoretică și cercetări în domeniul energiei atomice. A condus lucrările pentru construirea primei bombe atomice. După război i s-a încredințat funcția de director al Institutului din Princenton și de președinte al Comisiei consultative privind energia atomică. În 1954 este acuzat de către „anchetatorii loialității" că ar fi... spion sovietic. În ciuda serviciilor aduse în trecut a fost demis din funcțiile guvernamentale. După unii autori, Oppenheimer, tracasat de „anchetatori" și-a denunțat soția, fratele și prietenii ca fiind agenți ai unor puteri străine. Abia în 1963 s-a recunoscut oficial nedreptatea ce i s-a făcut savantului american. La puțin timp

după aceasta, moare fără să fi putut uita săptămînile şi lunile de tracasări şi anchete neplăcute, acuzaţiile şi învinuirile, nedreptatea şi atmosfera de nesuportat creată în privinţa activităţii lui.

David Greenglass era sergent, în vîrstă de 23 ani, care făcuse parte din corpul de pază al Centrului de cercetări atomice de la Los Alamos. Ce informaţii atomice putea furniza Greenglass, dacă ţinem seama de pregătirea şi funcţia pe care o deţinea ca paznic ? Ştim că el a fost denunţat de un alt arestat şi a fost condamnat la 15 ani închisoare.

O dată cu Greenglass a început tragedia soţilor Iulius şi Ethel Rosenberg, primul fiind cumnatul lui Greenglass.

Soţii Rosenberg au fost executaţi pe scaunul electric în ciuda faptului că erau nevinovaţi. Ei au fost victimele perioadei de teroare instaurate în acei ani în S.U.A. Prin moartea lor s-a vroit să se demonstreze că spionii vor fi pedepsiţi fără milă. Soţii Rosenberg nu s-au făcut vinovaţi de acuzaţiile grave ce li s-au adus. Pentru a ne convinge, este suficient să se studieze cazul lor, aşa cum a fost prezentat în „Bulletin des Savants Atomistes" din octombrie 1953. Autorul articolului era biologul francez Jacques Monod, laureat al premiului Nobel ; din analiza prezentată rezulta nevinovăţia soţilor Rosenberg.

Este cunoscut că soţii Rosenberg aveau vederi de stînga ; dar cîţi oameni din Occident, chiar aflaţi în posturi politice de răspundere nu au asemenea vederi ? Soţii Rosenberg nu au fost agenţi secreţi şi denunţarea lor de către Greenglass se pare că s-a datorat unor motive de ordin personal, unor neînţelegeri familiare.

Condamnarea la moarte a celor doi soţi Rosenberg a provocat un val de proteste în lumea întreagă. Dar lui Mac Carthy îi trebuiau ţapi ispăşitori cu orice preţ. În 1953 soţii au fost executaţi. Pînă în ulimul moment s-a sperat în graţierea lor. Dar aceasta nu a venit.

Scrisorile schimbate de soţii Rosenberg în timp ce îşi aşteptau moartea în închisoare au fost publicate în Franţa. Condamnaţii probabil că şi-ar fi salvat viaţa dacă ar fi acceptat să-şi recunoască culpabilitatea, dar au refuzat, dînd dovadă de mult curaj şi luciditate. Înainte de a se aşeza pe scaunul electric, Ethel Rosenberg şi-a făcut

ultima menţiune în caietul de însemnări : „Mor cu onoare şi demnitate, ştiind că Istoria ne va face dreptate".

Este limpede că soţii Rosenberg nu au avut niciodată de-a face cu vreo reţea de spionaj; mai mult, cunoştinţele lor ştiinţifice erau insuficiente şi dintr-un domeniu care nu prezenta interes pentru un stat care făcea cercetări în domeniul energiei atomice. În sfîrşit, în timpul procesului nu s-a putut aduce nici o dovadă concretă în privinţa pretinsei lor trădări. Cu cîteva zile înainte de execuţie, Harold Urey, laureat al premiului Nobel şi descoperitorul apei grele, a telegrafiat preşedintelui Eisenhower : „Este evident că acuzaţia soţilor Rosenberg nu e reală şi martorii acuzării sînt nesinceri". Profesorul Urey a solicitat o audienţă preşedintelui american ; ea nu i-a fost acordată.

Tragedia soţilor Rosenberg a declanşat mitul spionilor atomici, bine informaţi, care comunică totul U.R.S.S. Aceasta a culminat, cîţiva ani mai tîrziu, cu afacerea Pontecorvo. Bruno Pontecorvo, era un fizician italian, fost asistent al profesorilor Fermi şi Joliot-Curie. El se stabilise în Anglia, la Centrul Harwell, unde efectua o serie de studii care nu aveau legătură cu energia atomică. Cercetările sale au declanşat persecuţii susţinute din partea autorităţilor. Împreună cu familia sa a hotărît, în cele din urmă, să plece în U.R.S.S., sosind la Moscova în vara anului 1950. Gestul său a provocat panică în cercurile politice din Occident. El a fost acuzat de a fi dus cu sine secrete atomice. În repetate rînduri presa occidentală a publicat articole fanteziste în privinţa sa, menţionînd printre altele că fizicianul italian conducea lucrările de fizică nucleară în oraşul „Atomgrad". Or, acest oraş n-a existat niciodată pe harta U.R.S.S. Pentru a demonstra inconsistenţa fantezistelor afirmaţii, Pontecorvo a participat la o conferinţă de presă, cu care prilej a arătat că lucra la o serie de cercetări pur teoretice care nu au nici o legătură cu bomba atomică.

Scriitorul Isaac Asimov a persiflat pe toţi cei care alimentau această spionomanie atomică : „Ah ! ce păcat — spune un poliţist american — că s-a încredinţat secretul

bombei atomice la atîţia oameni de ştiinţă. Atîta timp cît generalul Groves ar fi rămas singurul care să-l deţină, toţi am fi fost liniştiţi !".

Îngrijorare justificată

Astăzi scena nucleară, faţă de perioada de început, s-a schimbat foarte mult. Ţările posesoare de arme nucleare s-au înmulţit. Sînt şi mai multe state în care funcţionează centrale electrice nucleare. În mod declarat sau nu, mereu alte ţări se hotărăsc să lanseze programe nuclare. Presa ne informează periodic despre opţiuni ale unor state pe care cititorul nu ar fi bănuit că au posibilităţi ştiinţifice şi economice pentru producerea plutoniului sau a unor centrale atomo-electrice. Prin sateliţi s-a detectat în deşertul Kalahari, aproape de graniţele Namibiei, explozia subterană a unei bombe atomice. Era în 1977, şi asemenea experienţe, în acelaşi loc, s-au repetat. Totuşi Africa de Sud nu a confirmat nimic, deşi ea este singura ţară din acest continent care ar avea toate posibilităţile ştiinţifice şi economice în acest domeniu. În 1979 lumea a fost surprinsă aflînd că Pakistanul va obţine, cu mijloace proprii, uraniu-235. În 1981, Irakul construia un reactor, la centrul nuclear Tammuz, la periferia Bagdadului, distrus ulterior de o escadrilă de bombardiere israeliene. Israelul, la rîndul ei, a recunoscut public că dispune de capacitatea de a produce bombe nucleare. Prin urmare, nici nu se poate alcătui o listă completă a ţărilor care posedă arma nucleară, care au toate condiţiile s-o facă, „dacă va fi nevoie", altele care folosesc energia nucleară şi, deci, au posibilităţi să producă şi explozivi etc., etc.

S-a scris mult pe această temă, apreciindu-se că şi alte ţări ar dispune sau ar fi într-un stadiu avansat al cercetărilor privind bomba atomică. Unele ţări, nereuşind să aibă acces la bomba atomică au imaginat o altă posibilitate de distrugere, nu mai puţin devastatoare : răspîndirea de pulberi şi cenuşă radioactive deasupra teritoriului inamic, de la mare înălţime, cu ajutorul rachetelor.

Acesta ar fi un aspect, adică al țărilor posesoare de bombe atomice. Trecînd peste o serie întreagă de considerații — nu este nici locul și nici cazul să le examinăm — reținem doar că, totuși, cu o țară, cu un guvern, se poate trata. Nu același lucru este cazul cu organizațiile teroriste. Dacă o asemenea organizație ar dori să intre în posesia unei bombe atomice, ar avea de ales între două căi : fie să fure o bombă atomică, fie a-și procura — tot prin sustragere, bineînțeles, uraniul și plutoniul necesar — și construi artizanal bomba în cauză.

Furtul unei bombe atomice nu este astăzi o chestiune de domeniul romanelor științifico-fantastice. Spre exemplu, Comisia pentru Energia Atomică (A.E.C.) a S.U.A. a anunțat că niște indivizi — rămași neidentificați — au amenințat, telefonic, că vor fura o bombă atomică. Numărul imens de victime pe care le-ar putea provoca furtul și apoi detonarea unei asemenea bombe a obligat Comisia pentru Energia Atomică și Biroul Federal de Investigații să ia în serios asemenea amenințări și să intensifice măsurile de securitate a armelor de distrugere în masă.

Pe calea ferată, o bombă atomică poate fi transportată într-un vagon blindat, al cărui acoperiș de oțel, în greutate de două tone, asigură pe baza unui sistem electronic, o perfectă etanșeizare. Pe șosele, în general se evită transportul bombei atomice. Ar fi necesar un camion blindat cu plăci de oțel.

Comisia amintită a analizat problema perfecționării unor mijloace de securitate similare pentru transportul rutier de materiale nucleare folosite la fabricarea bombelor atomice. Mai mulți cercetători americani, foști proiectanți ai bombelor atomice, consideră că, beneficiind de material nuclear, doi, trei inși, cu cunoștințe științifice, ar putea, în condițiile actuale, fabrica o bombă atomică cu o forță destructivă egală cu cea lansată asupra Hiroșimei. Modul de construire a bombei nu mai este de mult un secret. În librăriile din Statele Unite și din alte țări se găsesc manuale care conțin toate datele necesare pentru a construi o bombă nucleară. Cel mai explicit procedeu tehnologic de fabricare a bombei poate fi găsit în „Enciclopedia americană", sub semnătura unui fost director al secției de cercetări militare a Pentagonului.

Cu cîțiva ani în urmă, A.E.C. a inițiat un test pentru a putea constata cît de facilă sau de grea este fabricarea unei bombe atomice pentru cei ce nu se ocupă direct de cercetările aplicării energiei atomice în domeniul militar. În acest scop a angajat doi tineri fizicieni, cu o experiență egală cu cea a oricărui doctorand, le-a pus la dispoziție un mic computer și o bibliotecă la care avea acces orice cetățean și le-a cerut să proiecteze o bombă nucleară și, apoi, să-i calculeze puterea de distrugere. În numai șase luni de zile, cei doi tineri fizicieni au înaintat proiectul direcției A.E.C. Experții l-au apreciat drept realizabil și au afirmat că, doar în calcularea puterii de distrugere, cei doi au greșit cu circa zece la sută suprafața afectată de explozia bombei.

Preocupat de riscul ce-l implică furtul unei cantități de material nuclear, directorul Departamentului de licență al A.E.C., John O'Lary, a cerut investigarea acestei posibilități. Din grupul format în acest scop au făcut parte, între alții, un profesor de fizică, un proiectant de arme de la Laboratorul Sandia și William Sullivan, fost asistent al directorului F.B.I. Constatările lor au justificat temerile celor care se pronunță pentru asigurarea unei paze absolut ermetice a materialelor nucleare : „Avem de-a face cu o largă proliferare de instrucțiuni precise și clare pentru fabricarea unei bombe nuclare : de asemenea, are loc o mișcare lentă, dar continuă, de personal în și din laboratoarele de proiectare și fabricare a acestor arme. Noi considerăm că trebuie acționat imediat împotriva acestor factori, pentru a garanta securitatea programelor".

Transportarea de la o bază militară la alta a bombelor atomice, în ciuda pazei care li se asigură, implică multe riscuri, mai ales ca urmare a solicitării nervoase a piloților avioanelor „B-52", cu care, de regulă, se efectuează astfel de transporturi, încordare cauzată de imensa răspundere care li se încredințează. Sînt, de altfel, cunoscute situațiile cînd, datorită tensiunii nervoase, piloții unor avioane „B-52", folosind greșit comutatoarele de bord, au lansat patru bombe nucleare în vecinătatea localității Palomares din Spania și alte patru în Groenlanda. Din fericire, bombele nu aveau focoasele puse și nu au făcut explozie. După multe luni de căutări, Pentagonul a anunțat că toate cele

opt bombe au fost recuperate. Unii susţin că trei dintre ele nu au putut fi găsite. Cu ani în urmă, un accident similar a avut loc în statul Carolina de Sud. Bomba nu a fost găsită nici pînă acum. Se bănuieşte că ar fi căzut într-una din mlaştinile din partea locului.

A.E.C. este neliniştită şi de posibilitatea furtului de material nuclear. „Washington Post" aprecia că în Statele Unite ar exista o cantitate de circa 4 milioane livre de uraniu (o livră este egală cu 0,453 kg). Se transportă uraniu de la uzinele de înnobilare a acestui produs spre reactoarele din Hanford, statul Georgia. Plutoniul este transportat de la Hanford şi Savannah River spre uzinele militare din Rocky Flats, Colorado, iar de aici la uzinele atomice Pantex, statul Texas, şi Burlington, statul Iowa. În afara acestor frecvente transporturi destinate scopurilor militare, pe teritoriul S.U.A. se efectuează transporturi de uraniu destinat altor experienţe.

O altă problemă aflată în atenţia A.E.C. este dispariţia uraniului şi plutoniului în timpul procesului de fabricaţie. Anual, potrivit statisticilor oficiale, A.E.C. a pierdut circa 100 livre de uraniu şi circa 60 livre de plutoniu, cantităţi suficiente pentru fabricarea a circa 40 bombe nucleare. De fiecare dată cînd se constată lipsurile încep investigaţiile, sînt închise reactoarele şi se administrează amenzi. Uneori, pentru liniştea opiniei publice se anunţă că s-au greşit calculele, însă în alte ocazii investigaţiile nu au putut lămuri cauzele lipsurilor din inventar. În 1965, din reactorul atomic „Apollo" (Pennsylvania) au dispărut 207 livre de uraniu ; imediat reactorul a fost închis şi au început cercetările. După intense investigaţii s-au găsit doar 59 de livre, restul de 148 figurează şi astăzi în registrele A.E.C. drept „dispărute".

În ciuda măsurilor de securitate anunţate, se pare totuşi că realitatea este cu totul alta. Fizicianul american Theodore B. Taylor, într-un raport înaintat Fundaţiei „Ford", a demonstrat că este mai uşor să se fure plutoniu, decît să se atace o bancă. Care este stadiul asigurării securităţii întreprinderilor unde se produc materiale fisionabile ? Spre deosebire de armată, aici lucrurile nu sînt aşa de sigure. Taylor ne oferă un exemplu concret : în 1972,

în S.U.A. sistemul de securitate al uzinelor atomice era cu mult inferior față de sistemul unei bănci oarecare. De pildă, în uzina aparținînd lui „Nuclear Fuel Service" (statul New York), doi oameni înarmați ar putea cu ușurință neutraliza mica gardă de pază și ar putea încărca lesne în camion o cantitate suficientă de nitrat de plutoniu pentru fabricarea unei bombe atomice. Desigur, în momentul furtului, ar suna alarma, însă paznicii fiind neutralizați, nimeni n-ar auzi-o, singura legătură cu poliția fiind cea telefonică. O soluție și mai simplă și ușoară — spune fizicianul american — ar consta în deturnarea camionetei care, cu regularitate, transportă nitratul de plutoniu de la uzină la hala de stocare, situată undeva în pădure. Transportul se efectuează cu un camion obișnuit : un însoțitor la bord și șoferul, fără escortă, fără legătură radio.

Aceste deficiențe în paza și securitatea unor asemenea întreprinderi explică și știrile tot mai des apărute în presa din țările occidentale privitoare la dispariția unor cantități de uraniu sau plutoniu. Dar iată încă un caz concret petrecut în S.U.A. În seara de 13 noiembrie 1974, un automobil „Honda", de culoare albă, a părăsit brusc autostrada 74 din statul Oklahoma și s-a zdrobit de un zid de beton. Singură în mașină, o tînără femeie în vîrstă de 28 ani, Karen Silkwood, a murit pe loc.

Accident banal ? Silkwood era laborantă la uzina „Kerr McGee", una din principalele întreprinderi americane care fabrică bare de combustibil — uraniu sau plutoniu — destinate centralelor nucleare. Șase zile înaintea accidentului, cu prilejul verificărilor la care erau supuși cu regularitate salariații uzinei, s-a constatat că ea era contaminată cu plutoniu. O informație șocantă, mai ales datorită faptului că mulți medici consideră că o milionime de gram de plutoniu fixat în plămîni este suficient să provoace cancerul.

Silkwood participa activ la lupta pentru asigurarea unei securități a instalațiilor nucleare și protejarea oamenilor care lucrau acolo. În septembrie, ea se prezentase ca martor în fața „Comisiei pentru energia atomică" pentru a denunța nerespectarea reglementărilor legale de către conducerea uzinelor unde lucra. În seara respectivă, cînd a avut loc accidentul, ea se ducea la o întîlnire cu un conducător al sindicatului și cu un redactor de la „New

York Times", cărora le promisese că le va furniza probe în sprijinul acuzaţiilor sale.

Pentru reprezentantul sindicatului din Washington, Anthony Mazzochi, acest eveniment era o întîmplare suspectă. El se adresă unui detectiv particular, cerîndu-i să întreprindă o anchetă cît mai minuţioasă. În ceea ce priveşte poliţia din Oklahoma City, aceasta considera afacerea ca încheiată, moartea tinerei datorîndu-se unui accident : sîngele victimei conţinea urme importante de alcool şi de tranchilizante. Astfel se explică, după părerea lor, pierderea controlului vehiculului. Detectivul particular, însă, înclina să creadă că e vorba de o crimă : în partea din spate a automobilului, el a descoperit urmele unei coliziuni anterioare accidentului fatal. Prin urmare, Silkwood fusese proiectată în zid de către un alt autovehicul.

La sesizarea lui Mazzochi, Departamentul de justiţie a cerut intervenţia F.B.I. Accident sau crimă ? Timp de şase săptămîni, anchetatorii au strîns 39 de capete de acuzare împotriva conducerii uzinei privind infracţiuni la reglementările stabilite pentru securitatea salariaţilor. În cele din urmă, raportul Comisiei pentru energia atomică, dat publicităţii la 7 ianuarie 1975, nu a prezentat decît trei acuzaţii grave împotriva conducerii firmei „Kerr McGee". În primul rînd, aceasta a omis să informeze Comisia asupra unui accident de fabricaţie care a determinat închiderea uzinei timp de 40 de ore. Apoi, în două rînduri, ea a lăsat să se acumuleze la un loc de muncă mai mult plutoniu decît este prevăzut în programul de „protecţie împotriva masei critice".

Opinia publică nu a fost satisfăcută de concluziile anchetei. Chiar salariaţii uzinei au considerat că ancheta a fost prea indulgentă cu „Kerr McGee". Din anul 1972, Comisia a trebuit să intervină în cinci rînduri pentru a semnala nerespectarea contractelor privind livrarea produselor de către uzina „Kerr McGee". Însă uzina şi-a continuat activitatea, iar accidentele s-au succedat.

Chiar în timpul efectuării ultimei anchete, la jumătatea lui decembrie 1974, s-au produs încă două accidente. Printr-o conductă spartă, o soluţie de plutoniu s-a răspîndit pe sol, intoxicînd grav patru lucrători. Pe de altă parte, fragmente de uraniu au fost răspîndite pe peluza din faţa

uzinei, fără să se poată explica cum au ajuns acolo. În acest timp, un salariat al uzinei, exprimîndu-şi dorinţa de a nu i se divulga numele, a comunicat unui gazetar că, după ultimul inventar făcut, sînt date lipsă din gestiune 30 kg de plutoniu ! Experţii comisiei pentru energia atomică au contestat cifra, însă au recunoscut că o „mică cantitate de plutoniu lipseşte din gestiune". Furt, spionaj economic sau eroare contabilă ? La aceste întrebări nu s-au dat încă răspunsuri.

Concluziile anchetei asupra contaminării laborantei Silkwood nu sînt mai puţin tulburătoare. După efectuarea autopsiei şi după ce s-au descoperit urme de plutoniu în apartamentul ei, experţii afirmă că Silkwood nu a fost contaminată accidental. Ea a sustras plutoniu din uzină şi l-a depozitat acasă. În ce scop ? Pentru a-şi justifica acuzaţiile ? În acest caz este greu de presupus că nu cunoştea riscurile extrem de grave la care se expunea. Ipoteza unui „comerţ" cu aceste substanţe nu a fost exclusă.

Indiferent de explicaţiile menite să calmeze opinia publică şi să justifice pînă la un punct acţiunile tinerei laborante, este limpede că aceasta a sustras o cantitate importantă de plutoniu din uzină, în ciuda existenţei dispozitivelor de detecţie, plutoniu pe care l-a adus la ea acasă. Unde este această substanţă acum ? Karen Silkwood a murit. O victimă în plus a spionajului, a spionajului atomic.

Secretul „Dimonei"

„Dimona". Un nume cu rezonanţe mitologice, ce evocă o zeiţă păgînă. În realitate, „Dimona" [1] este o aşezare omenească, dar nu vă grăbiţi s-o căutaţi pe hartă, căci nu figurează. „Dimona", oraşul fără istorie, se înalţă într-un deşert de roci şi de argilă amestecată cu nisip, totul presărat ici, colo cu o vegetaţie pipernicită, specifică locurilor aride, arse de soare şi bătute de vînt.

[1] Paul Eddy, Elaine Davenport şi Peter C. Gillman, *L'afaire Plumbat*, Fayard, Paris, 1978.

În mijlocul pustiului, țîșnește brusc o construcție în formă de dom, avînd aspectul unei bazilici bizantine ; după o privire mai atentă, constați că seamănă mai curînd cu jumătatea unei mingi gigantice de fotbal. Alături, coșuri strîmte se ridică de trei ori mai înalte decît construcția principală sau clădirile perfect dreptunghiulare. O remarcă : acestea au ferestre din aluminiu cu obloane din oțel strălucitor. Pe o mare porțiune, jur împrejur, întreaga zonă este încercuită cu un gard de beton, continuat cu șiruri de sîrmă ghimpată, presărat din loc în loc cu inscripții în cîteva limbi. Imaginea este neobișnuită în comparație cu deșertul, care a rămas încremenit și neschimbat.

Pentru curiosul care s-ar încumeta s-o vadă, nu este ușor să arunce o privire asupra „Dimonei". Strania așezare este situată la circa 60 km de bătrînul oraș Beer Sheba. Turistul care pleacă cu automobilul pe șoseaua ce duce în direcția sud-est, spre deșertul Neguev, este oprit imediat de patrule militare cu mult mai înainte de a fi putut vedea alt lucru decît înaltele coșuri cenușii ale „Dimonei". Politicoși, dar fermi, soldații îi invită pe drumeții curioși să facă cale întoarsă. Admițînd chiar că ar putea evita patrulele și ar trece, eventual, peste invizibilele bariere electronice ce brăzdează deșertul, în cele din urmă, curiosul ar fi totuși oprit de gardul ce împrejmuiește „Dimona". Pretutindeni tăblițe reflectorizante cu inscripții, în limbile ebraică, arabă, engleză și franceză, îi recomandă să se îndepărteze imediat și totodată avertizează că fotografiatul este „Strict interzis". „Dimona" este supusă unei supravegheri implacabile, atît de pe uscat, cît și din aer.

Încă de la conceperea sa, un mister de nepătruns a învăluit proiectul „Dimona". După cum avea să se afle, mult mai tîrziu, construcția a început în 1958. Pentru cei ce se arătau prea curioși s-a lansat zvonul că este vorba de o uzină de textile. Un timp, triburile de beduini care parcurgeau traseul lor tradițional, așa cum o făcuseră din timpuri imemoriale și strămoșii lor, nu au fost oprite, și oamenii deșerturilor priveau mirați la așezarea ce lua contur. Nu știau ce se întîmplă acolo și nici nu bănuiau despre ce ar putea fi vorba în realitate. Însă, de la o vreme nu li s-a mai permis să treacă pe vechiul drum și au trebuit să se

abată, deschizîndu-şi o nouă cale pe lîngă graniţa iordaniană.

„Dimona" arăta, la început, ca o colonie, oarecum asemănătoare cu cele din deşert, cu deosebirea că ea a luat, peste noapte, proporţiile unui mic oraşel. Cînd au început lucrările propriu-zise la uzina atomică, povestea cu „fabrica de textile" nu a mai fost crezută. În 1960, un agent al serviciilor secrete al unei ţări din regiune a făcut prima dată remarca după care un complex industrial de asemenea proporţii nu seamănă cu imaginea unei fabrici de textile. La scurt timp, Statele Unite ale Americii au fost încunoştinţate de lucrările misterioase ce se desfăşurau în deşertul Neguev. Fără să se piardă timp, s-a hotărît să se facă primul pas pentru dezlegarea enigmei. Astfel, la 8 decembrie 1960, un avion de recunoaştere aparţinînd forţelor aeriene ale S.U.A. — ce a decolat în secret de pe o bază din Turcia — a survolat teritoriul unde se afla „Dimona", la o înălţime ce-l punea la adăpost de orice surpriză. El a adus fotografii pe care se puteau observa linii de cale ferată, şosele, reţele cu cabluri de înaltă tensiune, baracamente şi domul în formă de minge de fotbal, construcţii destul de revelatoare pentru specialişti. După examenul clişeelor, experţii C.I.A. au conchis că în acel loc se construieşte un reactor nuclear.

Reacţia Washingtonului a fost neobişnuită, menţionează Bar Zohar *(Histoire secrète de la guerre d'Israel,* Lib. Arthème Fayard, Paris, 1968). Existenţa „Dimonei" demonstra în mod cert că S.U.A. putea scăpa de sub control „jocul de şah" ce se desfăşura în Orientul Mijlociu.

În acelaşi an, la 9 decembrie, C.I.A. şi-a înaintat concluziile sale Departamentului de Stat. Fără să se piardă timp, în după-amiaza zilei, secretarul de Stat, Christian Herter, a convocat pe ambasadorul israelian, Abraham Harman, şi i-a pus fotografiile în faţă. Ambasadorul le-a privit şi a dat neputincios din umeri : nu ştia nimic, nu avea ce să spună ; a adăugat doar că va pleca imediat să-şi consulte superiorii. A revenit 12 zile mai tîrziu, declarînd că guvernul său recunoaşte construirea unui reactor nuclear în ţară, dar acesta este destinat în exclusivitate unor scopuri paşnice. În aceeaşi zi, David Ben Gurion, pe atunci prim-ministru, a luat cuvîntul în Kneset (Parla-

mentul israelian) pentru a face o declarație publică. El a confirmat că Israelul nu are nici o intenție să fabrice arme nucleare. „Dimona", a continuat demnitarul israelian, urmează să servească exclusiv nevoilor industriei, agriculturii, sănătății și științei.

Presiunea diplomatică americană nu a putut opri construcțiile de la „Dimona". Orășelul atomic a prins contur și, în 1964, reactorul a fost terminat, intrînd imediat în funcțiune. Nedispunînd de altă alternativă, S.U.A. s-au mulțumit să remarce ca Israelul să-și țină promisiunea. În caz contrar, „Dimona" trebuia să fie lipsită de mijloacele necesare construirii armelor nucleare.

Totuși, la drept vorbind, adevăratul rol al „Dimonei" nu putea fi stabilit cu precizie decît prin inspecții minuțioase și efectuate la fața locului cu regularitate. În fapt, reactorul adăpostit în interiorul clădirii de formă sferică, era un gigantic furnal în care uraniul se introducea sub formă de bare. În timp ce era ars, sau, mai corect, bombardat cu neutroni, furniza un subprodus, plutoniu 239, element cu care sînt fabricate bombele atomice. La un oarecare punct, cantitatea de plutoniu 239 atinge un maximum, după care începe să scadă, dezagregîndu-se treptat. Se punea problema cunoașterii cu exactitate, de către americani, a momentului în care barele de uraniu ale reactorului trebuiau scoase și mai ales dacă, într-adevăr, erau scoase și era separat plutoniul 239. Dacă dimpotrivă, Israelul urmărea producerea de energie în scopuri pașnice, așa cum declarase, barele trebuiau lăsate în reactor pînă la completa lor epuizare, iar în acest caz, cantitatea de plutoniu 239 ce ar fi rămas era mică, nefiind în măsură să servească nevoilor militare. Dacă s-ar fi voit să fabrice arme atomice, atunci barele trebuiau scoase mult mai devreme, în momentul calculat înainte ca plutoniul 239 să înceapă să se dezintegreze. Supus la o intensă presiune din partea S.U.A., în cele din urmă, Israelul a permis experților americani să viziteze reactorul de la „Dimona" în trei rînduri : în primăvara lui 1964, în februarie 1965 și în 1966. Experții nu au putut face dovada că plutoniul 239 era extras, dar nici nu au stabilit cu exactitate stadiul în care barele de uraniu erau scoase din reactor. În final, nu

au formulat o concluzie privitor la adevăratele intenţii ale Israelului.

În această incertitudine, S.U.A. au fost nevoite să recurgă la singura soluţie care le mai rămînea la îndemînă : să priveze „Dimona" de combustibilul necesar funcţionării sale neîntrerupte. Operînd cu capacitatea maximă, reactorul ar fi fost în măsură să producă suficient plutoniu 239, adică material fisionabil, pentru a fabrica anual o bombă atomică de dimensiunea celei de la Hiroşima, şi pentru aceasta i-ar fi fost necesare aproximativ 20—25 tone de uraniu, ceea ce însemna aproximativ 0,1% din consumul mondial de uraniu din acea vreme. Din cîte a rezultat, S.U.A. erau ferm hotărîte să împiedice Israelul să cumpere chiar cantitatea cea mai mică din acest metal fisionabil.

S.U.A. şi Canada aveau mai mult de jumătate din uraniul existent pe glob, dispunînd de rezerve ce se cifrau la aproximativ patru milioane tone, cantitate suficientă pentru a controla piaţa uraniului în emisfera Occidentală. Republica Sud Africană, cu rezervele sale de circa 200 mii tone, se situa pe locul următor în rîndul marilor producători, dar nu era nici ea dispusă să ajute Israelul care, urmărind anumite scopuri, începuse tratative cu unele ţări africane pentru a le oferi asistenţă de ordin tehnic.

Dintre toate ţările occidentale, singura care ar fi putut totuşi stînjeni jocul S.U.A. era Franţa. Aceasta se afla în posesia a aproximativ 70 mii tone de uraniu, parte aflat în ţară, parte în fostele colonii din Africa. Sub preşedinţia generalului de Gaulle, se ştie că Franţa refuzase sistematic să cedeze presiunii americane, indiferent de natura imixtiunii acesteia. Această atitudine devenise de acuma un reflex la tot ceea ce provenea de peste ocean. Se povesteşte că generalul de Gaulle a fost nevoit să poarte o sondă de cauciuc de provenienţă americană. Cînd a aflat de la medicul său natura acesteia, din orgoliu nemăsurat a dat ordin să se considere ca un secret de stat originea banalei sonde, pentru a nu se compromite că a abdicat în faţa cuceririlor ştiinţifice medicale americane !

S.U.A. aflaseră că Franţa, mai bine-zis un consorţiu de firme specializate franceze, ajutase Israelul la construirea reactorului de la „Dimona" şi îi furnizase chiar o parte

din mica sa provizie de combustibil nuclear. Situaţia era însă mult mai complexă, căci, după cum se ştie, în perioada anilor '60, generalul de Gaulle arăta puţină simpatie pentru statul Israel, iar relaţiile dintre cele două ţări erau chiar încordate.

Prietenia care unea Israelul şi Franţa îşi avea originea încă din primii ani ce urmaseră după cel de-al doilea război mondial. Să ne amintim că, în 1956, Franţa se aliase cu Anglia şi Israelul pentru a se lansa în hazardanta şi aventuroasa campanie împotriva Egiptului, care încercase să recapete Canalul de Suez.

Între unele ţări occidentale se înjghebase ulterior o strînsă colaborare în privinţa domeniului nuclear, acestea înţelegînd să-şi unească eforturile într-o acţiune de cooperare ştiinţifică şi tehnică, pentru a surmonta unele dificultăţi importante. Astfel, în cadrul acestei colaborări, Israelul şi-a trimis tineri în S.U.A., Anglia, Elveţia şi Olanda pentru a studia fizica nucleară. Dar cunoştinţele pe care le-au dobîndit aceştia prezentau, în acelaşi timp, interes şi pentru Franţa, ce dorea încă de pe atunci să devină o putere nucleară. După unii autori, se presupune că între cele două ţări ar fi fost semnat chiar un acord, în baza căruia oamenii de ştiinţă, în schimbul cunoştinţelor pe care le ofereau Franţei, căpătau la rîndul lor permisiunea să cunoască programul nuclear francez.

Acordul între cei interesaţi a fost încheiat şi parafat în cel mai mare secret, despre el aflîndu-se cu mult mai tîrziu. Echipamentul furnizat de firmele franceze a fost expediat, închis în containere sigilate, care purtau menţiunea de „Utilaje şi maşini textile". Pentru a asigura un plus de conspirativitate, Comisariatul francez al Energiei Atomice, cu consimţămîntul căruia de fapt se efectuase tranzacţia, a deschis o filială „fantomă" cu sediul la Courbevoie. Detaliile administrative ce vizau camuflajul operaţiunii i-au revenit cumpărătorului. Deşi vălul secretului nu a fost ridicat decît puţin, şi aceasta abia atunci cînd s-a aflat ce se construieşte la „Dimona", totuşi firmele furnizoare şi-au continuat în mod imperturbabil derularea tranzacţiilor şi chiar aprovizionarea reactorului cu combustibilul nuclear necesar.

În 1964, în momentul în care reactorul și întreg complexul de la „Dimona" a devenit operațional și capabil să funcționeze la întreaga sa capacitate, Franța, în mod surprinzător, și-a schimbat brusc și total atitudinea față de Israel. „Afacerea Suezului" a început să fie considerată ca o poveste veche, care punea capăt diplomației de forță în Orientul Mijlociu. Treptat, Franța și-a îmbunătățit relațiile cu țările arabe producătoare de petrol. Se conturau, astfel, alte interese ale Franței, orientate în funcție de situația conjuncturală nou creată.

În 1967, rezervele de uraniu ale reactorului de la „Dimona" se epuizaseră, iar prietenia cu Franța se afla la cota cea mai scăzută. Mai mult, războiul arabo-israelian, din luna iunie, a declanșat o criză puternică. Israelul a atacat simultan Egiptul, Iordania și Siria, declarînd că amenințarea cu un embargou francez asupra aprovizionării cu arme a contribuit la slăbirea securității țării și că, de fapt, aceasta a constrîns-o să declanșeze un război preventiv.

Franța nu a luat în seamă declarațiile fostului partener, punînd în practică embargoul materialului de război. Printre altele, a început să priveze Israelul de cele 50 avioane „Mirage" care au fost comandate uzinelor „Dessault" de lîngă Bordeaux și de care aviația Israelului avea cea mai stringentă nevoie în situația tensională creată.

După Franța, a urmat la scurt timp o altă țară vest-europeană care, deși inițial se angajase să furnizeze Israelului uraniul necesar a reziliat contractul în momentul în care țările arabe și-au manifestat nemulțumirea. Anglia și-a revizuit și ea politica de furnizare a tehnologiei, orientîndu-se către țările arabe.

Războiul arabo-israelian din iunie 1967, cu deznodămîntul pe care îl cunoaștem, a condus la izolarea și mai mare a Israelului. Analizînd situația, miniștrii cabinetului israelian au constatat că raportul de forțe era inegal, cu toată victoria fulgerătoare înregistrată de țara lor. Țările arabe dispuneau de resurse umane și materiale, inclusiv de spațiu de manevră.

Unii dintre miniștrii cabinetului israelian, în special Moshe Dayan, erau de părere că achiziționarea de arme

convenţionale nu era atît de importantă ca asigurarea funcţionării complexului atomic de la „Dimona".

Pentru „Dimona" s-a pus problema să reintre în stare de funcţiune în anii care urmau. Israelul trebuia să asigure o aprovizionare a reactorului pe o perioadă de zece ani, interval necesar constituirii unui stoc de material fisionabil. Dar nici o ţară şi nici un furnizor comercial nu se putea decide să livreze uraniul necesar datorită convenţiilor internaţionale. Rămînea o singură soluţie : să cumpere materialul „pe sub mînă", de la „Piaţa neagră". La sfîrşitul anului 1967, „Mossad" (Serviciul secret al Israelului) a primit sarcina să se ocupe de această problemă, care trebuia rezolvată.

La sfîrşitul anului 1967 „Mossad"-ul a început să întreprindă acţiuni secrete pentru aprovizionarea cu uraniu a reactorului de la „Dimona". Operaţiunea a fost codificată cu numele de „Plumbat".

Pentru cei care s-au ocupat de reconstituirea evenimentelor ce au avut loc, legate de această operaţiune, trebuie să spunem că nu a fost o treabă uşoară, ci le-a dat foarte multă bătaie de cap. Să începem cu termenul de „Plumbat" ; el nu se găseşte menţionat în nici un dicţionar, iar semnificaţia sa a dat naştere la tot felul de interpretări. De pildă, este foarte posibil ca el să reprezinte un joc subtil de cuvinte. Ştim că scopul operaţiunii era de a obţine uraniu ; un element ce derivă din uraniu este plumbul, a cărui denumire în latina evului mediu este „plumba". După o altă ipoteză se poate ca unul dintre agenţii „Mossad"-ului să fi combinat cuvintele „plumb" şi „bat", care în engleza veche constituia o expresie argotică şi însemna „păcăleală". Or, dacă ne gîndim bine, după cum vom vedea, întreaga operaţiune concepută de „Mossad" se baza, în ultimă instanţă, pe o păcăleală ! Se mai poate să se fi ales termenul „Plumbat" şi dintr-un motiv mult mai prozaic : această denumire era scrisă pe etichetele lipite pe containerele cu produse chimice, uraniul fiind exportat sub acest nume.

Dar lăsînd speculaţiile la o parte, şi oricare ar fi fost cauza unei denumiri atît de stranii, în fond, operaţiunea „Plumbat" era de o importanţă vitală pentru Serviciul

secret israelian și, în ultimă instanță, pentru statul Israel. Obiectivele care trebuiau îndeplinite neapărat au fost formulate astfel : să se obțină, apelînd la un subterfugiu, o cantitate minimă de uraniu, apreciată la circa 200 tone, material de care avea absolută nevoie pentru ca „Dimona" să poată funcționa continuu ; să nu se lase nici o urmă susceptibilă de a dovedi că a intrat în posesia materialului fisionabil, cel puțin în perioada obținerii și alimentării reactorului.

Sondajele discrete asupra posesorilor de uraniu au condus la descoperirea, în Belgia, a unui furnizor comercial care dispunea de cea mai mare rezervă particulară din lume de uraniu. Și, ceea ce convenea de minune agenților secreți îl constituia faptul că, acest furnizor, căuta la rîndul său cu febrilitate cumpărători pentru materialul de care nu știa cum să scape. Și cum coincidențele își au regulile lor neștiute, la toate acestea se adăuga și prilejul că Belgia, în calitate de membră a Pieței Comune, se bucura de avantajul a fi supusă, din punctul de vedere al materiilor nucleare, unei supravegheri mai puțin riguroase. Aceasta constituia, ca să spunem așa, partea favorabilă a desfășurării acțiunii din partea agenților însărcinați cu aducerea la îndeplinire a misiunii. În schimb, partea cea mai grea a acțiunii era cumpărarea uraniului, scoaterea sa din Europa și transportarea pe o distanță de aproximativ 6 000 km. pînă la „Dimona". Toate acestea necesitau multă imaginație și temeritate, cu alte cuvinte, un mecanism care să funcționeze perfect și cu o precizie matematică.

Statul major al serviciului secret a imaginat un plan de acțiune, care cuprindea cinci elemente majore : recrutarea unui „prieten" care să dispună de o acoperire suficientă pentru a putea cumpăra uraniul fără a trezi suspiciuni în privința destinației sale ; găsirea unui pretext pentru a transporta uraniul pe mare ; pentru a efectua transportul erau necesare o navă și un echipaj adecvat ; să se găsească o explicație perfect plauzibilă pentru drumul ce trebuia parcurs din Belgia și pînă în Marea Mediterană, care constituia o primă etapă ; organizarea, pe mare, a transbor-

dării încărcăturii pe un alt vas, de astă dată propriu, cu destinație finală.

Odată planul aprobat, s-a trecut de îndată la îndeplinirea sa. S-a început prin studierea cartotecii serviciului secret, unde figurau persoanele de încredere și potențialii colaboratori pe care se putea conta atunci cînd împrejurările o cereau. Una dintre alegeri s-a oprit asupra lui Herbert Scharf, fost ofițer de carieră în armata hitleristă. Sfîrșitul celui de-al doilea război mondial a însemnat o cotitură importantă în viața sa. Astfel, la 50 de ani, s-a pomenit fără slujbă, fără domiciliu, fără bani și, ceea ce era și mai sumbru, fără nici o perspectivă. Dîndu-și seama că într-o țară pustiită de război îi va fi greu să întreprindă ceva, a ales ca refugiu Etiopia, o fostă colonie italiană, în care, pe atunci, domnea o situație confuză, loc cît se poate de ideal pentru un aventurier pus pe căpătuială. La Asmara, capitala provinciei de nord, Scharf s-a ocupat cu comerțul de pietre semiprețioase pe care le vindea personal în restaurantele și barurile din partea europeană a orașului. Afacerea prosperă și, în scurt timp, reușește să adune ceva bani cu care mai apoi intenționa să se întoarcă în R.F.Germania pentru a-i plasa într-o afacere oarecare. După cum se știe, în anii '50, întreprinderile răsăreau peste noapte, ca ciupercile, nemaivorbind de cele care dispăreau tot așa de repede, înghițite de concurență. În ultimele zile ale ședерii sale la Asmara, întîmplarea i-a scos în cale un francez, Marcel, negustor de produse chimice. Cei doi se împrietenesc și încep să comercializeze împreună algină, furnizată de o societate din Casablanca („Chimagar") și coloranți produși de firma franceză „Francolor".

Dar piața etiopiană era modestă și vînzările nu ofereau speranța de îmbogățire a întreprinzătorului nostru. Astfel că Scharf se reîntoarce în țara sa natală, stabilindu-se la Wiesbaden, un orășel așezat pe malul nordic al Rinului, la aproximativ 30 km de Frankfurt. Cu micul capital acumulat în Etiopia, dornic să-l fructifice cît mai eficient și avantajos, înființează o „societate" pe care o înscrie la Camera de Comerț vest-germană sub numele de „Herbert G. Scharf Chemische-Tehnische Zentrale". În ciuda

titlului destul de pompos, care te ducea cu gîndul la cine ştie ce trust, sediul era mai mult decît modest : trei cămăruţe anodin mobilate, situate la parterul unui imobil dărăpănat de pe strada Hildestrasse nr. 30. Scharf se ocupa cu vînzarea de produse chimice, mai bine-zis cu revînzarea, adică era intermediar. Afacerile nu mergeau prost, dar nici nu se situau la anvergura pe care o visase proaspătul întreprinzător. Nu era cîtuşi de puţin mulţumit cu rolul modest de intermediar în plasarea unor produse banale şi vroia, cu orice preţ, să devină fabricant. În 1950, Scharf a întîlnit un om care, în afară de o calificare superioară, poseda şi o doză nemărginită de ambiţie. El se numea Herbert Schulzen.

Să ne oprim puţin şi asupra acestui de-al doilea personaj ce-şi face intrarea în povestirea noastră. Schulzen, mai tînăr cu aproape treizeci de ani decît Scharf, era inginer textilist şi lucra pentru o societate de produse chimice, „Benikser", situată la Ludwigshafen, circa 75 km de Wiesbaden. Şi Scharf lucra pentru „Benikser" ; de fapt, cei doi se cunoscuseră în birourile firmei pe care o deserveau. La o halbă de bere au început să-şi povestească fiecare necazurile şi, în cele din urmă, dîndu-şi seama că se pot completa de minune reciproc, entuziasmaţi de descoperirea lor, s-au hotărît pe loc să-şi unească eforturile fondînd o întreprindere comună. Fără să stea pe gînduri, Schulzen şi-a dat imediat demisia de la „Benikser" şi a devenit asociatul lui Scharf. Tatăl lui Schulzen lucra în industria textilă şi s-a oferit să le găsească, prin relaţiile pe care le avea, debuşee pentru produsele firmei lor.

„Asociaţia" Scharf-Schulzen prospera, ocupîndu-se cu vinderea produselor altor companii chimice. Printre furnizorii lor se afla şi societatea italiană „Saica", care, vom vedea ulterior, va juca un rol bizar în operaţiunea „Plumbat".

Pe orbita pe care evolua Scharf şi Schulzen a apărut un alt întreprinzător plin de ambiţie, Ingo Trepel. Într-o seară, Trepel şi Schulzen s-au întîlnit la barul „Parisiana" din Wiesbaden. Schulzen l-a întrebat dacă ar putea cumpăra din produsele pe care el şi Scharf le intermediază. Trepel a stat o clipă pe gînduri şi i-a venit brusc o ideeː

se căuta săpun... industrial ! La ieşirea din schimb, pentru spălatul mîinilor, muncitorii folosesc foarte mult săpun. Cei trei s-au hotărît să încerce. Au găsit un local ce tocmai se eliberase la parterul clădirii de pe Am Schlosspark, la nr. 54 în Wiesbaden, unde îşi avea sediul şi Trepel. Pe data de 10 aprilie 1952, Scharf şi Schulzen au înregistrat la notariatul din Wiesbaden noua lor societate, al cărei nume îi evoca lui Scharf anii petrecuţi în Eritreea — „Asmara".

Dintr-un oraş cu tradiţie balneară — dispunea de 27 de izvoare termale — Wiesbadenul devenise rapid, în anii '50, un veritabil oraş industrial : turnătorii şi uzine metalurgice, fabrici de ciment şi produse chimice, uzine textile şi cîte altele se îngrămădeau pe platforma din zona industrială ce se construise la marginea oraşului. De aici şi ideea lui Trepel de a fabrica săpun industrial. „Asmara" avea clienţi pentru produsul său. A început mai întîi prin a fabrica o cantitate mai mică de săpun. Cu banii încasaţi a cumpărat materiile prime pentru şarjele următoare. Între timp şi-a lărgit paleta produselor : „Handwaschpaste", un săpun concentrat sub formă de pastă destinat uzului casnic. Reclama ce se putea citi pe ambalajele de 1 şi 3 kg era cît se poate de atrăgătoare : „Neutru, moale, agreabil pentru piele şi igienic. Numai cine spală, ştie ce înseamnă un săpun sodos". Şi fabricantul adăuga în recomandarea produsului său miraculos : „Această combinaţie de produse sintetice moderne poate curăţi tot atît de bine corpul, ca şi vasele din aluminiu, hainele, salopeta, automobilul, baia, părul, cîinele, covoarele şi... caii !" Recomandările noului produs stîrneau zîmbete, dar au avut şi efectul scontat asupra clienţilor : se vindea foarte bine.

Fabricarea lui „Handwaschpaste" prezenta pentru „Asmara" un dublu avantaj : era uşor de preparat şi, fiind ieftin, se vindea uşor. „Societatea" dispunea de cîţiva salariaţi care amestecau ingredientele transportate şi aduse cu o camionetă veche şi apoi ambalau produsul rezultat în cutii atrăgătoare.

În afara uzinelor şi fabricilor din marginea Wiesbaden-ului, unde „Asmara" îşi vindea produsele, se aflau „clienţi" şi mai serioşi în regiune : bazele militare ame-

ricane şi cele vest-germane. Dar contactarea acestora se dovedea a fi o operaţie dificilă. În 1961, Scharf şi Schulzen au angajat doi vînzători recunoscuţi pentru îndemînarea şi capacitatea lor de a atrage noi clienţi. Unul era Wilhelm Bargon şi celălalt Herbert Lettko, chimist. Toţi au alcătuit o echipă extrem de sudată şi ofensivă, reuşind performanţa de a vinde produsele lui „Asmara" militarilor americani, cît şi intendenţei armatei federale.

Întîmplarea şi spiritul de observaţie au contribuit ca afacerile să se dezvolte. În 1962, Herbert Scharf tocmai se întorcea dintr-un voiaj de afaceri făcut la Paris. Pe aeroportul Orly, în aşteptarea avionului, a fost spectator la decontaminarea unui avion ce transportase nişte materiale radioactive. Scharf a asistat la curăţirea aeronavei, operaţie efectuată cu o mare cantitate de spumă chimică.

Ajuns la Wiesbaden, a convocat urgent în biroul său pe Lettko şi Bargon şi i-a încunoştinţat că : „De azi înainte firma noastră va produce şi substanţe decontaminante !". Ca urmare, cei doi comis-voiajori ai firmei trebuiau să facă reclamă şi pentru noile produse. Nimeni nu ştia însă ce sînt aceste „substanţe", dar acest lucru nu era un obstacol pentru Scharf. Soluţia a fost găsită în nişte manuale militare care arătau detaliat cum se efectuează decontaminarea chimică, inclusiv prepararea şi formulele produselor în cauză. „Asmara" a început fabricarea de „produse decontaminante".

După 18 luni a primit o comandă în valoare de o jumătate milion de dolari din partea Ministerului Apărării vest-germane. Bineînţeles că, în prealabil, a fost necesară o perioadă de pregătire. Schulzen a scris un articol despre substanţele chimice de luptă într-o revistă destinată Apărării civile. În încheiere, el aducea mulţumiri ministrului vest-german al apărării, „pentru numeroasele sale sugestii şi sprijinul acordat". Schulzen nu s-a mulţumit numai cu publicarea articolului. A declarat într-un cerc de prieteni că fusese numit consilier în domeniul apărării chimice, în cadrul N.A.T.O. Între timp, „Asmara" a pus la punct fabricarea unei game largi de produse chimice pe care le-a furnizat armatelor din mai multe ţări vest-europene.

Într-una din zile, Schulzen se împrietenește cu un om de afaceri din Orientul Mijlociu. Pentru a se înțelege cum a ajuns el la această legătură vom aminti că, în timpul celui de-al doilea război mondial, Schulzen fusese pilot. În timpul unei lupte aeriene avionul său fusese atins de un proiectil și forțat să aterizeze ; s-a ales cu o rană la cap. Pe măsură ce anii treceau, durerile reveneau mereu mai des, încît, în cele din urmă, medicii l-au sfătuit să se opereze. În 1964 i s-a făcut o intervenție chirurgicală reușită. În convalescență face cunoștință cu un om de afaceri care, plin de amabilitate, îl invită, pe cheltuiala sa, în țara lui pentru a se reface. Schulzen dă curs invitației și la Tel Aviv face cunoștință cu mulți prieteni. Toate acestea erau dirijate de agenți ai serviciului secret. Devenise „un om" pe care se putea conta.

La scurt timp după întoarcerea sa în țară, Schulzen culegea roadele călătoriei sale în Orientul Mijlociu : „Asmara" primi numeroase comenzi din partea noilor săi „prieteni". Unele dintre comenzi îi parveneau fie direct, dar, de cele mai multe ori, ele i se ofereau prin intermediul unor întreprinderi din R.F.G. cărora „Asmara" le plătea un comision. Printre multe alte produse, „Asmara" furniza Israelului „Tuftophil K", un înmoitor chimic, folosit în industria textilă.

Anul 1967 a fost marcat de evenimente deosebite pentru Israel. În urma războiului din iunie a fost confruntat cu embargoul impus de o serie de țări privind livrarea de material de război și produse strategice. Trebuiau, deci, căutați neîntîrziat „prieteni" susceptibili să dea o mînă de ajutor și, eventual, să contribuie la evitarea obstacolelor nou ivite.

Cît privește „Asmara" și ea a fost confruntată cu unele schimbări. Herbert Scharf, în vîrstă de 70 de ani, a hotărît să se retragă din conducerea firmei și, la 19 iunie, și-a declinat calitatea în favoarea lui Schulzen, acesta avînd mînă liberă pentru a trata afacerile în numele „Asmarei". Prima comandă de cîteva sute de kg de produse decontaminante a fost primită din partea armatei israeliene, la care, după un scurt interval, s-a adăugat operațiunea de mijlocire a procurării unei instalații de luat vederi din avion.

Pe la începutul anului 1968, Schulzen s-a întîlnit cu fostul său angajat Herbert Lettko, care între timp reușise să devină proprietarul unei întreprinderi. Din vorbă în vorbă, printre altele, Schulzen i-a spus lui Lettko că e pe punctul de a încheia cu Israelul un important contract privind livrarea de uree. Lettko a crezut că Schulzen se referă la îngrășămîntul chimic folosit de agricultori. Nu și-a dat seama că de fapt era vorba de un joc de cuvinte bazat pe asemănarea dintre *uree* și *uran,* ultimul cuvînt desemnînd uraniu în limba germană.

În martie 1968, „S.G.M." (Société Générale des Minerais) — o companie belgiană — a primit în scris o comandă din partea lui „Asmara Chemie" (care între timp devenise o firmă bine cunoscută și „respectabilă" în R. F. Germania) pentru 200 tone oxid de uraniu. De unde, poate vă întrebați, avea „S.G.M." uraniul ? Trebuie să spunem că „S.G.M." făcea parte din Société Generale de Belgique, care cuprindea numeroase întreprinderi mai mici, printre care unele se ocupau de exploatarea minereului de uraniu în Congo. Pînă în 1960, an cînd Belgia a fost nevoită să se retragă din această colonie, au fost aduse în țară mari cantități de oxid de uraniu, acesta fiind depozitat, sub cerul liber, în apropiere de mica localitate Olem, situată în nordul Belgiei.

Depozitul de concentrat de minereu de uraniu luase proporții impresionante și „S.G.M." întîmpina reale dificultăți în privința găsirii unor cumpărători. Atunci cererea de uraniu era mică, ca urmare a acordurilor încheiate privitor la încetarea experiențelor atomice.

Administratorul delegat al „S.G.M." era Denis Dewez. El a primit comanda venită din partea lui „Asmara Chemie". La început, Dewez a fost oarecum circumspect : „Asmara Chemie" putea onora o comandă în valoare atît de ridicată ? Se impuneau unele sondări discrete. Rezultatul a dezvăluit nu numai că „Asmara" era capabilă să onoreze suma la care se ridica tranzacția, dar banii fuseseră deja vărsați la o bancă din Zürich, așteptînd să fie transferați în contul lui „S.G.M.", cînd aceasta va anunța expediția oxidului de uraniu.

Dar, s-a întrebat mai departe suspicios Denis Dewez, la ce îi folosea oxidul de uraniu societăţii vest-germane ? Motivele invocate de aceasta păreau plauzibile şi specialiştii firmei belgiene şi-au dat avizul, astfel încît s-a trecut la perfectarea contractului.

Schulzen, sfătuit de partenerul său israelian, se documentase asupra motivaţiei comenzii de oxid de uraniu. „Asmara" urma să fabrice... catalizatori destinaţi industriei petrochimice ! Este drept că, o persoană avizată, ar fi descoperit imediat că afacerea nu era „curată". Dintre cei doi izotopi ai uraniului U_{235} şi U_{238}, doar cel de-al doilea putea servi la fabricarea de catalizatori, nefiind dezintegrabil. Explicaţiile date de Schulzen se refereau la obţinerea catalizatorului ; adică „Asmara" nu dispunea de instalaţiile necesare, încît conducerea s-a văzut obligată să apeleze la serviciile companiei „Chimagar" din Casablanca. Acesta este motivul pentru care a solicitat ca încărcătura de oxid de uraniu să fie expediată în Maroc, urmînd ca metalul să fie ulterior adus la Wiesbaden pentru prelucrarea finală în catalizatori.

De ce tocmai la Casablanca ? se întreabă poate cititorul. Să ne amintim că Scharf colaborase cu această societate încă de pe vremea cînd lucra în Eritreea, la „Asmara". Agenţii secreţi mizaseră pe o lovitură : direcţionarea încărcăturii spre Marea Mediterană, fără a trezi suspiciuni.

Planul, în ciuda faptului că fusese bine ticluit, a eşuat. R. F. Germania era membră a Pieţei Comune, iar intrările şi ieşirile de materiale fisionabile erau supuse controlului strict al Agenţiei de energie nucleară „Euratom". Deci, Marocul, cu respectiva societate din Casablanca, nefăcînd parte din Piaţa Comună (care pe atunci era formată doar din şase membri : Franţa, Belgia, Italia, Olanda, Luxemburg şi R.F.G.), nu putea primi autorizaţia de export, Schulzen i-a telefonat lui Dewez că este în căutarea unei companii dintr-o ţară membră a C.E.E. capabilă să-i prelucreze oxidul de uraniu. Cerea doar o mică păsuire. În acest timp, între cele două societăţi au continuat negocierile privitoare la termenii contractului, cum ar fi de pildă preţul, condiţiile de livrare şi alte detalii. De remarcat că toate aceste discuţii au avut loc fie în scris, fie la

telefon iar „S.G.M.", respectiv Dewez, nu poseda nici cea mai mică idee în privința adevăratei dimensiuni a societății „Asmara" : trei birouri modeste situate la parterul unui imobil care urma peste puțin timp să fie demolat.

Într-o zi, Dewez l-a anunțat pe Schulzen că dorește să-i vorbească personal. Pe scurt, va face un voiaj pînă la Wiesbaden, urmînd ca nota cheltuielilor de transport să fie inclusă în valoarea tranzacției. Schulzen a intrat în panică : venirea lui Dewez ar fi dus la descoperirea faptului că firma „Asmara" exista mai mult cu numele, iar în localul de pe Hildestrasse 30, nu pot fi depozitate cele 200 t de uraniu ! Toată înșelătoria, înjghebată cu atîta migală și perseverență ar fi ieșit la suprafață. După ce au trecut primele clipe de panică, s-a găsit o soluție salvatoare : Schulzen îl va primi pe Dewez la locuința sa de lîngă Wiesbaden. Dewez n-a sesizat motivul și nici nu și-a manifestat dorința sau curiozitatea să viziteze „Asmara".

Schulzen l-a primit pe Dewez cu un fast deosebit, dînd impresia unui conducător de întreprindere prosperă. Dewez nu vorbea limba germană (Schulzen știa aceasta din convorbirile avute la telefon cu el) și a presupus că ceilalți bărbați participanți la întîlnire alcătuiau consiliul de administrație al „Asmarei". Discuțiile dintre Dewez și Schulzen aveau loc în limba engleză. Partenerul belgian venise și cu o propunere ce avea să rezolve problema principală a colaborării : o societate milaneză era în măsură să efectueze tratarea oxidului de uraniu. Italia era membră C.E.E., astfel încît trimiterea uraniului la Milano nu ridica nici o dificultate. Schulzen a răspuns că nu există decît un singur impediment : transportul pînă la întreprinderea din Milano, numită „SAICA", („Societa Anonima Italiana Colori e Affini"). Era nevoie de un cargou care să poată încărca toată cantitatea și să fie și convenabil din punctul de vedere al costului.

Dar „S.G.M." a săvîrșit o a doua greșeală : dacă nu se interesase de „Asmara", nu a făcut demersuri nici în privința societății milaneze pe care o „descoperise" Dewez. Acesta din urmă nu avea să știe că de fapt „SAICA" îi ieșise în cale la momentul oportun în mod cu totul deliberat. Directorul „SAICA", Francesco Sertario, era un

vechi prieten al lui Schulzen şi acceptase „jocul" în schimbul unui comision. Întreprinderea sa nu manipulase niciodată uraniu şi era total în afara domeniului. Dar aceasta nu putea fi o piedică pentru Schulzen şi Sertario.

. Introducem aici o mică paranteză pentru a ajuta pe cititor să înţeleagă că „Operaţiunea Plumbat", ca şi alte multe cazuri de spionaj economic, a fost pregătită minuţios folosindu-se procedee specifice. Acest gen de spionare a activităţii economice presupune o sferă foarte largă de investigaţii din partea agenţilor. Aceştia culeg date amănunţite despre relaţiile personale şi familiale ale principalilor conducători ai firmelor în cauză, informaţii cu caracter financiar, o statistică a producţiei, aria de repartizare a acesteia etc. Sînt întocmite adevărate „fişe personale" care cuprind date privind sentimentele politice, cine sînt prietenii casei, dacă are vicii, care este averea sa, ce insatisfacţii îl frămîntă, care sînt legăturile sentimentale, ce localuri frecventează, dacă sînt motive să fie şantajat, cine este medicul familiei, date despre soţia şi copiii persoanei respective şi multe alte informaţii pe care spionul le poate exploata cînd are nevoie. Toate aceste date agentul abil le poate afla cu uşurinţă de la diferiţi funcţionari şi secretari ai întreprinderii, oameni de serviciu, care, în schimbul unei „atenţii", nu vor întîrzia să spună tot ce ştiu.

Aşa s-au întîmplat lucrurile şi în cazul întregii „Operaţiuni Plumbat". De pildă, ce au aflat agenţii despre întreprinderea „SAICA", din Milano ? Societatea fusese înfiinţată în 1934 şi producea mai ales vopsele pentru vapoare. În momentul cînd industria navală se găsea în criză economică, firma s-a reorganizat fabricînd coloranţi pentru textile. După cel de-al doilea război mondial, afacerile au mers din ce în ce mai slab şi „SAICA" se afla aproape în pragul falimentului. Sertario, inginer în întreprinderea respectivă, a reuşit să pună la punct o metodă originală de combinarea coloranţilor textili, care conferea materialului vopsit o culoare mai vie. Brevetîndu-şi invenţia şi comercializînd-o în mai multe ţări, Sertario a reuşit să repună pe picioare firma, scoţînd-o deci din impas, drept care, ca recompensă, a fost numit în funcţia de director general. De fapt „SAICA" nu era decît o întreprin-

dere ce se ocupa cu comerțul și nu cu producția coloranților. Principalii asociați ai lui Sertario erau frații Campari : Gian Carlo și Franco. La 19 martie 1968, Gian Carlo moare într-un accident de automobil ; la scurt timp după această întîmplare, Franco demisionează, ca urmare a unei neînțelegeri avute cu Sertario.

Acesta a fost momentul cînd Schulzen i s-a adresat cu propunerea sa lui Sertario. „Asmara" mai reprezentase interesele lui „SAICA" în R.F.G. și, între cei doi se închegase o prietenie strînsă. Propunerea lui Schulzen era valoroasă și venea la timpul potrivit, avînd în vedere situația financiară de la „SAICA", dar rămîneau de rezolvat două probleme majore : mai întîi, „SAICA" nu dispunea de nici o instalație pentru prelucrarea oxidului de uraniu. Ea ocupa un local modest la Milano, la fel ca și „Asmara". Se întrevedea totuși o soluție. Sertario era și director la „Chemitalia", o întreprindere de vopsitorie situată la o distanță de circa 15 km de Milano. A doua problemă se referea la domeniul de activitate al întreprinderii conduse de Sertario : comerțul cu coloranți și produse derivate. În această situație era dificil să explici cum s-ar putea folosi într-o asemenea întreprindere cantități atît de mari de oxid de uraniu. Pentru a se rezolva această problemă s-a găsit soluția : firma și-a modificat „statutul" la data de 26 august 1968, lărgindu-și considerabil aria produselor comerciale.

Acești pași odată făcuți, „regizorii din culise ai afacerii" au trecut neîntîrziat la aplicarea unei noi etape a planului lor. De astă dată, locul acțiunii a fost la Zürich, capitala financiară a Elveției. La 19 august, un avocat cu numele de Guerd Lanz, în schimbul unui comision substanțial, a primit misiunea să înființeze o companie de navigație avînd ca sediu Liberia. După cum se știe, Liberia, pentru a dobîndi unele venituri, acordă pavilioane de navigație celor ce achită o taxă modestă : un dolar pentru fiecare 20 de tdw. Formalitățile fiind îndeplinite, nava poate arbora drapelul Liberiei (roșu, alb și albastru cu o stea) și navighează fără a se mai sinchisi de multitudinea de formalități impuse de alte țări.

Înregistrarea unei companii de navigație reprezintă o operațiune și mai ușoară : este suficient să depui o cerere

şi să achiţi taxa de 600 de dolari. Nici nu este obligatoriu ca societatea în cauză să dispună de vreo navă. Mai mult, conform jurisdicţiei liberiene, respectiva firmă solicitatoare poate să exercite orice activitate, inclusiv de investiţii imobiliare sau exploatarea unor brevete de invenţii. Această jurisprudenţă binevoitoare, favorizează dezvoltarea în Liberia a numeroase societăţi, majoritatea, bineînţeles, neexistînd decît pe hîrtie. Pentru a uşura formalitatea înregistrării unei companii de navigaţie sau a unei întreprinderi a fost creată „Liberian Corporation Incorporation" (L.C.I.) cu sediul la New York, iar în Europa, cu sediul la Zürich.

Oricine doreşte poate să înfiinţeze o societate liberiană, cu condiţia să respecte o mică formalitate : cererea să parvină prin intermediul unui avocat înscris în barou. Naţionalitatea nu constituie un impediment. Pentru acest rol, „Mossad"-ul l-a ales pe Guerd Lanz, care întrunea toate condiţiile cerute de legislaţia liberiană. Cînd acesta, la 19 august, a pătruns în birourile reprezentanţei „L.C.I." din Zürich, nimeni nu l-a întrebat ce naţionalitate are sau cine sînt clienţii săi. Şi în 24 de ore i-a fost satisfăcută cererea : la 20 august, constelaţia societăţilor liberiene s-a îmbogăţit cu încă una : „Biscayne Traders Shipping Corporation", care şi-a instalat sediul la Monrovia, capitala Liberiei. Adresa societăţii era : 80 Broad Street, Monrovia, iar ca directori figurau P. Satia, E.K. Nugha şi J.D. Boyd. Pentru cine ar fi fost curios şi dornic să ştie mai multe, la această adresă se afla, de fapt, cartierul general al lui „Liberian Corporation Incorporation" şi care reprezenta cea mai mare parte a societăţilor ce fiinţau în această umbră protectoare.

Satia, Nugha şi Boyd erau nişte funcţionari mărunţi la „L.C.I." iar acum, în paralel, îndeplineau şi rolul de „directori fondatori" ai noii societăţi. Desigur că nu o făceau gratuit, ci pentru un comision, de vreme ce în următoarele 24 de ore, toţi trei au demisionat ! La 21 august, notarul public din departamentul Monsenado a înregistrat o declaraţie din partea societăţii „Biscayne Traders Shipping Corporation" prin care se consemna că delegatul împuternicit să decidă în numele acesteia era desemnat un oarecare Burham M. Yarisal.

Yarisal întruchipa imaginea perfectă a individului ce aparţinea lumii interlope a capitalului. Greu de găsit undeva, era în acelaşi timp pretutindeni : în Elveţia, Italia, Turcia, Extremul Orient şi chiar în S.U.A. Partenerii de afaceri nu tratau direct cu el, ci prin intermediul telegrafului. Nu era găsibil la telefon, însă mesajele erau recepţionate şi transmise urgent de către secretare extrem de experimentate. Aşa obişnuia să conducă afacerile misteriosul întreprinzător. Iată cîteva amănunte despre el : se născuse, conform puţinelor înregistrări oficiale la care fusese constrîns să se supună, la 28 august 1919, la Tekirdag, un port situat la 75 km de Istanbul. Burham Yarisal se dădea drept „armator" şi înfiinţase societatea „Falken Shipping Corporation" cu sediul la Geneva. În privinţa domiciliului lui Yarisal, lucrurile stăteau astfel : pe cărţile de vizită era menţionat Avenue des Amazones, în timp ce în anuarul de telefon figura cu locuinţa în altă parte. Prima adresă aparţinea uneia dintre acţionarele lui „Falken Shipping Corporation"; o femeie, Giuseppina Milena Guerra. La cealaltă adresă, portăreasa imobilului se jura că nu a locuit niciodată cineva acolo avînd numele de Yarisal. Totuşi, acest enigmatic personaj avea un domiciliu. Pe o străduţă liniştită, departe de tumultul marii artere rezidenţiale din Geneva, locuia doamna Rinka Yarisal. Celui ce se interesa de soţul său, îi răspundea invariabil, cu un aer plictisit de persoană deranjată din ocupaţiile sale, că este plecat în interes de afaceri.

În ce priveşte firma „Falken Shipping Corporation", aceasta ocupa o singură cameră la etajul 10, via dei Archi, la Geneva. Mobilierul era redus la minimum : un birou, un telefon, un dulap în perete, un telex şi o hartă mare ce atîrna pe perete. Personalul era compus din fiica lui Yarisal, ajutată din cînd în cînd de un bătrîn pensionar. Dacă era întrebat despre activitatea firmei, răspundea invariabil : „Falken" dispunea de un cargou denumit „Flower Bay". Dar informaţia era desigur greşită : în registrele Lloyd's era scris negru pe alb că „Flower Bay" aparţinea lui „Doriman Shipping Corporation" din Liberia. În rubrica ce trebuia completată cu numele proprietarului, locul rămăsese liber. Poşta era primită pe adresa lui „Falken Shipping Corporation", via dei Archi, Geneva,

Yarisal era președintele altei companii liberiene : „Luby Shipping and Trading Corporation", fondată la 19 iunie 1958, avînd trei directori, care, după cum s-a arătat ceva mai înainte, erau funcționari la „Liberian Trust Company" și demisionaseră în grup a doua zi pentru a-i ceda locul lui Burham Yarisal. Zece ani mai tîrziu, același procedeu a servit la crearea lui „Biscayne Traders".

„Luby Shipping" poseda două nave : „Limora" și „Almaflora". Echipajele vaselor erau alcătuite din cîțiva oameni de diferite naționalități. Ofițerii erau, în majoritate, vest-germani. Unul dintre ei, Peter Koerner, inginer de marină, locuia la Hamburg. Fusese recrutat de Yarisal în februarie 1965, în portul Rouen. Era dintre puținii care îl văzuseră și-l cunoscuseră personal pe Yarisal, individ misterios ce obișnuia să-și înjghebeze și conducă afacerile de la distanță. Ofițerul l-a descris pe armator ca fiind mic de statură, corpolent, cu părul grizonat și întotdeauna extrem de elegant îmbrăcat. Nu fuma și își alegea cu grijă cuvintele.

Koerner nu-și putea explica de ce era schimbat cu regularitate de pe bordul vasului „Limora" pe „Almaflora". La începutul lui septembrie 1968, Yarisal, prin intermediul unui partener al său de afaceri, a achiziționat un nou vas : „Scheersberg". Construit în 1955 la Rendsburg, era un cargou de 90 m lungime, 2 620 tone, fiind dotat cu un motor Diesel de 1 560 CP ce-i conferea o viteză de 12 noduri. Vasul a intrat în dotarea firmei „Biscayne Traders", care i-a modificat numele, adăugîndu-i litera „A" la coadă, adică „Scheersberg A". Și vasul a trecut sub pavilion liberian.

Peter Koerner, inginerul care navigase alternativ pe „Limora" și „Almaflora" se afla în concediu la Hamburg cînd Yarisal i-a transmis oferta că are postul liber de mecanic șef pe „Scheersberg A". Koerner a acceptat bucuros și, la 7 octombrie, s-a îmbarcat pe noul vas. Comandantul — nou și el — se numea Peter Barow. Împreună cu noul mecanic șef s-au apucat temeinic de repararea vasului ce fusese neglijat de echipajul precedent. Urma ca nava să întreprindă o călătorie relativ lungă : din Europa pînă în Marea Mediterană, prin Strîmtoarea Gibraltar.

După acest intermezzo să revenim la Denis Dewez, în birourile lui „S.G.M.". Mulţumit de întrevederea cu Schulzen şi atenţia cu care acesta şi „consiliul de administraţie" îl înconjurase la Wiesbaden, i-a trimis un contract pentru cumpărarea uraniului. Conform specificaţiei acestuia, „S.G.M." livra lui „Asmara Chemie" cantitatea de 200 tone oxid de uraniu pentru suma de 190 milioane franci belgieni, la data respectivă aceasta echivalînd cu aproximativ 3,7 milioane dolari. Herbert Schulzen, fără să stea pe gînduri sau măcar să mai facă tatonări asupra preţului, a semnat contractul imediat şi, cu prima poştă, l-a trimis la „S.G.M." Dewez a luat asupra sa obligaţia să obţină aprobarea Euratomului, al cărui sediu se afla la Bruxelles. Departamentul care dădea aprobări era cel al aprovizionării, fiind condus de un german, Felix Oboussier, jurist. Dewez i-a explicat lui Oboussier, în linii mari, declaraţia lui „Asmara" în privinţa destinaţiei celor 200 de tone de oxid de uraniu. Într-o primă etapă, încărcătura va fi expediată de la Anvers, via Marea Mediterană, la Genova, după care va lua drumul instalaţiilor lui „SAICA", de lîngă Milano. După ce operaţiunea de tratare a uraniului va fi terminată, în cea de a doua etapă el îşi va relua drumul spre Europa de Nord, la Rotterdam, urmînd ca, fie cu trenul, fie cu camioane, să ajungă lîngă Wiesbaden, la „Asmara Chemie", ce îl va utiliza pentru prepararea de catalizatori şi nu în scopuri nucleare. Oboussier nu a găsit nimic anormal în cele relatate de Dewez şi, pentru mai multă siguranţă, a cerut să i se confirme în scris cele de mai sus de „Asmara Chemie". Dewez i-a transmis lui Oboussier rugămintea clientului său ca tranzacţia şi detaliile ce o priveau să fie confidenţiale. Nu era nimic anormal în aceasta, întrucît tot ce era în legătură cu uraniul avea acest regim special, iar rugămintea solicitatorului său nu l-a surprins pe Oboussier.

După plecarea lui Dewez, Oboussier, care, aşa cum am menţionat, nu era tehnician, ci avocat, s-a gîndit că totuşi nu a auzit de utilizarea uraniului în alte scopuri decît cel fisionabil. A întrebat pe cîţiva specialişti ai Euratomului. Răspunsul i-a spulberat îndoielile. Cu puţin timp în urmă guvernul olandez cumpărase o cantitate de uraniu în acelaşi scop. Lucrurile s-au oprit aici fără ca cineva să com-

pare cantităţile, diferenţa fiind enormă, căci şi un elev de şcoală ştie că folosirea catalizatorilor reclamă cantităţi mici, nicidecum de ordinul a 200 tone. De asemenea, nimeni nu a întreprins o anchetă asupra lui „Asmara Chemie". La 30 octombrie vînzarea uraniului şi expedierea pe cale maritimă erau oficial autorizate şi operaţiunea putea începe.

Mai înainte de a continua relatarea, se impun cîteva amănunte. Oxidul de uraniu are aspectul unui nisip fin, de culoare galbenă. El se afla depozitat în silozurile lui „Hobken-Overpelt", o societate soră cu „S.G.M." Fabrica se afla pe malul unui canal, la o distanţă de 8 km de Olen, un mic sat din preajma Anversului.

La începutul lui noiembrie, echipajul lui „Scheersberg A", în frunte cu Koerner, mecanicul şef, lua la cunoştinţă că este... concediat. Bineînţeles că preavizul era compensat de un salariu suplimentar. Căpitanul Barrow le-a adus la cunoştinţă vestea imediat ce au ancorat la Rotterdam. A motivat că Yarisal fusese nevoit să vîndă cargoul, iar noul proprietar îşi avea pregătit un alt echipaj. Barrow a adăugat, în încheiere, că şi el a fost concediat ; dar mintea ! La 11 noiembrie întreg echipajul şi-a luat bagajele şi a coborît în port.

19 noiembrie 1968. La Olen, 200 tone oxid de uraniu sînt scoase din siloz. Minereul este ambalat în bidoane de benzină de 200 litri, închis cu capace menţinute fix cu ajutorul unui sistem de etanşeitate complicat. Excepţie făcînd cuvîntul „Plumbat" scris pe fiecare capac la cererea expresă a lui „Asmara", nimic nu indica natura conţinutului celor 560 de recipiente.

La Olen, calea ferată traversează prin gara satului şi continuă pînă la depozit. Unsprezece vagoane acoperite, închiriate de Ziegler, tractate de o locomotivă, au fost garate de-a lungul silozului. După încărcarea bidoanelor cu „Plumbat", vagoanele au fost închise şi sigilate. Doi paznici au urcat în vagoane. Unul dintre ei era desemnat de Ziegler, iar celălalt de compania de căi ferate belgiene, proprietara vagoanelor. Sub supraveghere, trenul s-a pus în mişcare, cu direcţia Anvers. În acest timp, Herbert Schulzen a sosit pe neaşteptate în biroul societăţii „Zie-

gler", aflat în centrul docurilor din Anvers. Era însoţit de un bărbat de statură mică, corpolent, ce purta ochelari. Ambii s-au grăbit pentru a îndeplini ultimele formalităţi. Marcel Heynen i-a asigurat că operaţiunea se derula fără nici cea mai mică defecţiune.

A doua zi, către orele 4 dimineaţa, „Scheersberg A" a sosit la Flushing. Acesta se afla la confluenţa cu Escaut, fluviu ce se varsă în Marea Nordului printr-un lung estuar, la al cărui capăt se află Anversul. Un pilot, ce aştepta pentru a ghida cargoul către docuri, s-a urcat la bordul vasului. La Anvers, Joseph Verhurst, agent al lui Ziegler, a fost trezit de un telefon care-l informa că „Scheersberg A" era pe drum. Verhurst calculase că încărcarea uraniului putea să înceapă după-amiază. S-a îmbrăcat şi s-a dus la birou pentru a face ultimele preparative.

„Scheersberg A" a sosit în docurile Anversului la orele 8 dimineaţa. Îi mai rămăsese o mică distanţă de parcurs pentru a ajunge la locul de staţionare şi pilotul care îl ghidase de-a lungul Escaut-ului a fost înlocuit de un altul aparţinînd docurilor, sarcină ce îi revenea secundului vasului. După documentele ce le avea, secundul de pe „Scheersberg A" era un englez numit Tilney ; el nu avusese timpul necesar să cunoască cargoul şi să se familiarizeze cu manevrarea navei, dar a luat în primire, fără să ezite, timona. Pilotul docurilor stătea lîngă el şi-l ghida, în timp ce comandantul Barrow observa derularea operaţiunii. Nu era momentul să pălăvrăgească. Rafale de vînt puternice jenau manevrarea şi chiar cu ajutorul unui remorcher, Tilney ar fi avut dificultăţi să păstreze direcţia.

Părăsind canalul principal al portului, „Scheersberg A" a luat-o la stînga pentru a se angaja în ecluza Royers. A traversat, fără dificultate, cele două serii de porţi ale ecluzei, apoi a virat brusc la tribord şi a intrat într-un mic canal numit Suez. Tilney a trebuit să manevreze cu multă îndemînare pentru ca partea din faţă să treacă pe sub un pod, însă, în timp ce manevra, soarta i-a jucat un renghi. O rafală de vînt a lovit prova şi a împins-o brutal spre piciorul podului. Părea că „Scheersberg A" va rupe atît piciorul cît şi podul. Totuşi, în ultima clipă, vîntul s-a diminuat şi nava a fost în măsură să se redreseze. Coca sa a atins totuşi podul la tribord, însă stricăciunile s-au

dovedit superficiale şi Ziegler a promis autorităţilor portuare că va plăti daunele.

După acest incident, „Scheersberg A" a traversat canalul pentru a atinge docul Kattendijk şi a fost amarat la dana 42. Ceasul arăta orele 12,00. Vagoanele conţinînd preţioasa încărcătură aşteptau deja pe calea ferată ce ducea la malul apei. Joseph Verhurst şi individul mic de statură şi corpolent care-l însoţea pe Herbert Schulzen erau prezenţi pe chei. Ambii au urcat imediat la bord. Verhurst l-a însărcinat să se ocupe de toate formalităţile privind sosirea navei în portul Anvers. El a început prin a plăti pe cei doi piloţi, apoi a cerut comandantului Barrow o listă cu membrii echipajului, pe care a dus-o imediat la poliţia din port. Nici unul dintre numele scrise acolo nu a trezit curiozitatea autorităţilor.

La orele 14,00, hamalii lui Ziegler au început încărcarea cargoului. Bidoanele cu „Plumbat" au fost luate cu macarale şi coborîte în cele două cale ale lui „Scheersberg A", unde au fost solid prinse cu stelaje de lemn. La căderea serii încărcarea era aproape terminată. Marcel Heynem a urcat la bord pentru a se asigura că totul decursese bine. Cu acest prilej a remarcat că bărbatul mic, cu ochelari număra butoaiele pe măsură ce erau coborîte şi nota totul într-un carneţel. Pe comandant l-a găsit în cabina sa şi Barrow i-a oferit un pahar cu whisky. Amîndoi au vorbit despre vremea ce părea că se face frumoasă. Heynem i-a urat drum bun şi apoi a coborît. La căderea nopţii, încărcarea se terminase. Verhurst a urcat la bord pentru a cere o recipisă din care să rezulte că 208 998,500 kg de „Plumbat" (greutatea includea şi ambalajul) sosiseră cu bine la bordul lui „Scheersberg A". Locotenentul Tilney a acceptat s-o semneze, însă numai după ce a adăugat o menţiune prin care se specifica faptul că încărcătura se compunea din „butoaie închise ce conţineau produse chimice".

La orele 22,00, „Scheersberg A" era gata de plecare. Un nou pilot, pe nume Pierre Slagh-Meulen, a urcat la bord pentru a-l ghida la ieşirea din docuri. Verhurst a telefonat de două ori la poliţie pentru a obţine permisul de ieşire. Vameşii şi poliţiştii au urcat la bord pentru control, însă interesul lor era îndreptat cu precădere asupra

pasagerilor clandestini și mărfurilor de contrabandă. În cele din urmă, negăsind nimic suspect, au coborît după ce au primit o „gratificație".

„Scheersberg A" a plecat în ziua de 17 noiembrie, un sfert de oră după miezul nopții. Opt ore mai tîrziu, ajunsese la Fluishing. Aici pilotul a coborît, misiunea sa terminîndu-se, după care cargoul și-a continuat drumul pe o mare rece și amenințătoare, cu valuri puternice.

„Asmara" declarase că uraniul va fi transportat în Italia. Pe baza acestei afirmații, prețioasa încărcătură fusese autorizată să părăsească Belgia și frontierele C.E.E. În timpul primei săptămîni, nimic din drumul cargoului nu a dezmințit acest lucru. El s-a îndreptat mai întîi către sud-vest, de-a lungul coastei belgiene, a traversat Pas-de-Calais și a pătruns în Marea Mînecii, zonă maritimă foarte aglomerată. Primele două zile, micul cargou a trebuit să facă față vîntului care sufla în rafale de la sud-est, dar după două zile, pe cînd se afla în apropiere de golful Gascogne, vîntul a încetat. În cursul celor trei zile care i-au trebuit după aceea pentru a ajunge în Strîmtoarea Gibraltar și a trece în Mediterana, marea a fost de un calm absolut.

La 24 noiembrie, către prînz, „Scheersberg A" a ajuns în dreptul Balearelor. Aici trebuia să cotească spre nord, pentru a se îndrepta spre Genova, dar și-a continuat drumul spre est. La 27 noiembrie a trecut pe lîngă coastele Tunisiei și Siciliei, după care a pătruns în Mediterana Orientală. Apoi, vasul s-a îndreptat spre Cipru. De aici mai era puțin pînă la un anumit sat de pescari de pe malul Turciei. Un cargou sub alt pavilion se afla acolo și operațiunea de transbordare a prețiosului minereu s-a făcut foarte repede. Astfel „Dimona" a primit materia primă pentru a putea funcționa continuu.

Cîteva zile după sosirea uraniului la „Dimona", Peter Koerner a primit un telefon de la Burham Yarisal. Acesta îi solicita să ducă vasul „Scheersberg A" la Palermo. A sosit la Palermo la 11 decembrie, cu întregul echipaj, dar nu erau singurii ce fuseseră convocați de Yarisal. Vechiul echipaj al lui „Scheersberg A" se afla acolo, mai puțin comandantul Barrow. Cargoul avea în fruntea sa un alt căpitan numit Francisco Cousillos. Acesta împărtășea cu-

riozitatea echipajului în privința deplasărilor lui „Scheersberg A" în cursul lunii precedente. Ei au consultat jurnalul de bord pentru a descoperi itinerarul urmat după plecarea din portul Rotterdam. Ultimele două pagini din jurnal erau lipsă ; fuseseră smulse !

S-a scurs ceva vreme pînă ce „Euratom"-ul să remarce că uraniul nu urmase ruta prevăzută. Certitudinea că afacerea nu era curată a venit foarte tîrziu, după aproape șapte luni. Nimeni nu avea nici o idee și nici o dovadă în ce privește locul unde ar fi putut ajunge cargoul. Alertate, serviciile de securitate germane, italiene și belgiene nu au reușit să străpungă misterul. Jenate de această inexplicabilă dispariție, guvernele celor 6 națiuni membre ale Pieței comune au căzut de acord de a înăbuși scandalul ce era pe punctul de a izbucni.

Primele bănuieli s-au ivit la două luni după apariția lui „Scheersberg A" la Anvers. După reglementările stabilite în cadrul „Euratom"-ului, societatea italiană „SAICA" avea termen pînă la 15 ianuarie 1969 să comunice recepția cargoului de uraniu. Dar nici o veste nu s-a primit de la Milano. Erau posibile două explicații : sau uraniul fusese reținut de vama italiană, sau probabil „SAICA" nu înțelesese clauza privind comunicarea primirii. La 21 ianuarie, „Euratomul" a transmis un telex pe adresa „SAICA" pentru a-i aminti obligațiile sale. O copie a clauzei în chestiune era anexată scrisorii. „Euratomul" a mai scris și lui „Asmara Chemie", la Wiesbaden, pentru a-i aminti, în termeni politicoși dar fermi, societății germane că în ceea ce o privește era, de asemenea supusă obligației de a completa o fișă, în momentul primirii uraniului și de a comunica acest lucru. Dar cele două scrisori au rămas fără răspuns.

Au trecut alte două luni fără ca să se poată afla ceva. Afacerea a fost adusă, de această dată, în atenția directorului Departamentului Securității „Euratomului". Acesta însă, un italian numit Enrico Jacchia, nu s-a neliniștit de tăcerea manifestată de „SAICA" și „Asmara". A pus-o pe seama serviciilor poștale italiene care aveau de expediat milioane de scrisori acumulate în timpul vacanței de iarnă.

Dosarul „Plumbat" a fost trecut în clasorul problemelor ce pot aştepta.

Dosarul a fost reluat pentru a treia oară în luna aprilie 1970. Absenţa unor noutăţi de la „SAICA" se explica, de data aceasta, prin greva poştei italiene, însă în ceea ce priveşte tăcerea „Asmarei" era mai greu de înţeles. „SAICA" ar fi trebuit să expedieze uraniul — sub formă de catalizator — între lunile ianuarie şi martie, apoi să comunice „Euratomului", primirea sa la 15 aprilie. Profesorul Jacchia a decis că sosise momentul de rezolvare a problemei. S-a hotărît să ia contact telefonic cu „SAICA". Apelul nu a adus nimic concret. „Euratomul" a întrebat dacă societatea tratase uraniul şi îl expediase în R.F.G. A primit un răspuns vag. „SAICA" a fost de asemenea foarte neclară şi în ceea ce priveşte locul unde se afla uraniul. Din cele discutate la telefon nu a înţeles nimic în legătură cu cargoul ce transportase uraniul. În speranţa că va obţine lămuriri, Jacchia a telefonat la „Asmara", dar acelaşi lucru : nu a obţinut decît răspunsuri din care nu se putea înţelege nimic. În mod imperios se impunea o acţiune fermă. La mijlocul lunii martie, greva poştaşilor italieni a luat sfîrşit. „Euratomul" a trimis scrisori imperative lui „SAICA" şi „Asmara", insistînd pentru a trimite neîntîrziat informaţiile necesare. „SAICA" nu a răspuns. „Asmara" a răspuns cinci săptămîni mai tîrziu. Scrisoarea avea data de 29 iunie 1969, fiind la fel de confuză ca şi răspunsul telefonic. „Asmara" se mira de cererile repetate ale „Euratomului". Societatea cumpărase uraniul conform instrucţiunilor unui client ; acesta indicase că dorea ca încărcătura să fie trimisă lui „SAICA" apoi se răzgîndise. „Asmara" a încetat să se mai ocupe de această afacere. „Euratomul" a întrebat : cine era noul client al lui „Asmara" ?

Un avocat din Bonn a răspuns că „Asmara" i-a încredinţat afacerea. Identificarea clientului „Asmarei" era, după părerea avocatului, o „afacere comercială confidenţială" ce nu privea „Euratomul" ! Avocatul cunoştea că regulamentul „Euratom"-ului interzicea amestecul în afacerile comerciale ale firmelor.

Enrico Jacchia şi oamenii din departamentul său de securitate nu erau în măsură să se descurce în iţele încîl-

cite de cele două întreprinderi. S-a raportat organului superior că nu au putut rezolva cazul, deci nu au aflat unde a dispărut uraniul. În aceste condiții, „Euratomul" nu putea decît să-și continue investigațiile discrete, în timp ce ancheta propriu-zisă era încredințată unui organism mai puternic.

În iulie 1969, „Comisia europeană" a informat cele șase țări membre de dispariția uraniului ; după care a cerut celor două țări implicate, R.F.G. și Italia, să întreprindă anchete separate. Serviciile de securitate belgiene și italiene s-au interesat, în special, să afle dacă uraniul nu a căzut în mîinile subversive din interiorul propriilor granițe. Fiind sigure că încărcătura de „Plumbat" părăsise Anversul și nu sosise la Genova, afacerea s-a clasat. Belgienii nu și-au dat nici măcar silința să-i chestioneze pe Marcel Heynem și pe Joseph Verhurst, funcționari care fuseseră în contact cu echipajul lui „Scheersberg A".

Germanii s-au arătat însă mai energici. „BKA" (Bundes Kriminal Amt), omologul vest-german al F.B.I.-ului din S.U.A., își avea Cartierul General la Wiesbaden. Agenții lui „BKA" au anchetat un timp trecutul „Asmarei" și al celor doi Herbert — Schulzen și Scharf —, dar nici unul nu comisese delicte, astfel încît „BKA" nu a avut posibilitatea să descopere urmele clientului „Asmarei". Un agent s-a dus totuși la Hamburg, pentru a se informa asupra misteriosului Burham Yarïsal, punînd o serie de întrebări societății „Auguste Bolten", ce îi vînduse cargoul. Bolten nu a putut să-i furnizeze informații în privința lui Yarisal, însă știa un singur lucru, și anume, că Peter Koerner fusese ofițer la bordul lui „Scheersberg A". Era o informație prețioasă.

A fost supravegheată logodnica inginerului Koerner, descoperindu-se astfel că el, și nava pe care se afla, vor sosi în canalul Kiel la 11 noiembrie 1969, înainte de a ajunge prin Baltica în Suedia. Cînd cargoul a sosit, agenții au urcat la bord. Au crezut, în sfîrșit, că au găsit o pistă ; misiunea lor consta în a descoperi ce făcuse „Scheersberg A" între 17 noiembrie, data plecării din Anvers, și 2 decembrie, data apariției sale în Turcia. Ca și alți membri ai echipajului, Koerner a declarat că nu știe, dar documentele sale demonstrau contrariul. Ele indicau că a fost an-

gajat ca şef mecanic la 7 octombrie 1968. Agenţii s-au agitat pînă în momentul în care s-a stabilit că Koerner nu urcase la bord înainte de 11 decembrie. Căpitanul spaniol Cousillos comisese o greşeală completîndu-i hîrtiile. Cît priveşte jurnalul de bord al lui „Scheersberg A", acesta nu a oferit nimic care să elucideze misterul. Privind registrul, agenţii aveau impresia că echipajul precedent îl lăsase în mod deliberat murdar şi pătat cu grăsime de motor, pentru a justifica dispariţia celor două pagini. De asemenea, nici echipajul nu putea furniza vreo informaţie asupra voiajului sau asupra lui Yarisal.

Agenţii au plecat fără să fi realizat nici cel mai mic progres ; neputincioşi, şefii lor au declarat că misiunea era „ultra secretă". „B.K.A." nu avea nici măcar posibilitatea să ştie dacă „Scheersberg A" fusese folosit într-un act de piraterie. Ancheta s-a încheiat aici, fără să se găsească un indiciu care să dovedească că uraniul se afla în R.F.G. sau că unul dintre partenerii afacerii „Plumbat" călcase legile ţării.

În schimb, „Euratomul" se impacienta. Jacchia nu înceta să întrebe pe anchetatorii oficiali asupra rezultatului cercetărilor lor. Trebuia să se mulţumească să dea afacerea pe mîna unui funcţionar cu experienţă, în speranţa de a descoperi cîteva indicii. Unul dintre colaboratorii săi, un francez, Pierre Borumelle, a primit această misiune.

Fără altă autoritate decît aceea a unui cetăţean obişnuit — străin de afacere —, Borumelle s-a deplasat în R.F.G. pentru a vizita „Asmara". La începutul lui 1969 societatea îşi instalase birourile la 50 km de Wiesbaden, într-o baracă de lemn construită în marginea unui drum departamental. Poziţia era foarte comodă pentru Herbert Schulzen, căci se afla la circa trei km de domiciliul său, din Hettenhain. Borumelle a adus cu sine, în servietă, un contor Geiger, pentru a-l folosi la detectarea urmelor de uraniu.

Schulzen şi-a primit vizitatorul, s-a arătat chiar politicos, dar s-a menţinut pe poziţia de a nu dezvălui numele clientului lui „Asmara" şi a pretins că nu avea nici o idee de locul unde ar putea să se găsească uraniul. Cu contorul Geiger în mînă, Borumelle a solicitat permisiunea să treacă prin toate încăperile întreprinderii „Asmara". Schul-

zen a fost de acord. Clădirea era goală ; nici o urmă de uraniu.

Borumelle şi-a pus ultima speranţă în lămurirea misterului în persoana lui Francesco Sertario, director la „SAICA". Compania italiană nu-şi dăduse niciodată silinţa să răspundă scrisorilor „Euratomului", ce solicita informaţii. În noiembrie 1969, la un an după plecarea uraniului din portul Anvers, Borumelle s-a deplasat la Milano, nedespărţit de contorul său Geiger. Era evident că modestul birou al „SAICA" nu putea adăposti 200 tone de uraniu. Totuşi dosarele erau prezente şi Borumelle a întrebat dacă poate să le consulte întrucît Sertario părea să-şi amintească cu greu detaliile afacerii „Plumbat". Sertario, neavînd încotro, a acceptat. Arborase un aer indiferent şi nici măcar nu s-a sinchisit să-şi arunce privirea asupra legitimaţiei pe care i-a prezentat-o Borumelle.

Dosarele relevau existenţa unei scrisori foarte importante. Aceasta era scrisă de Schulzen în numele „Asmarei" şi data din 2 decembrie 1968. Textul se referea la faptul că „Asmara" se vedea, din nefericire, obligată să-şi anuleze contractul cu „SAICA" şi că uraniul nu va mai fi transportat în Italia pentru prelucrare. Surprinzătoarea descoperire a lui Borumelle părea să reîmprospăteze memoria lui Sertario. El îşi amintea că încheiase o înţelegere cu „Asmara". După anularea contractului, „Asmara" plătise o sumă substanţială, de 20 000 dolari, drept compensaţie. Nu avea nici o idee ce s-a întîmplat mai departe şi spera că uraniul nu căzuse în mîini rele.

Borumelle s-a reîntors la Bruxelles. Ascultîndu-i raportul, şeful lui nu a putut decît să-şi exprime admiraţia privitor la modul în care îşi desfăşurase activitatea subordonatul său. Comisia europeană, ce reprezenta cele şase ţări, membre ale Pieţei comune, s-a reunit în conferinţă secretă, apoi a decis să claseze dosarul afacerii „Plumbat". Parlamentul european, organism în faţa căruia Comisia era responsabilă, nu a fost informat de dispariţia celor 200 de tone de uraniu. Cum a declarat mai tîrziu un membru al Comisiei : „Regulamentele noastre de securitate ar fi părut ridicole".

O altă anchetă a fost întreprinsă de C.I.A. Pe la mijlocul verii lui 1969, Comisia europeană a informat Departamentul de Stat al S.U.A. în privința dispariției uraniului. Agenții C.I.A. au primit ordinul să efectueze o anchetă discretă. În urma cercetărilor, versiunea C.I.A. era complet diferită. Într-un raport adresat subcomisiei Senatului, C.I.A. a declarat că toate pistele, pe care le urmărise, conduceau la societăți din R. F. Germania. Din nefericire ea nu putea merge pînă la capăt pe aceste urme, căci serviciile secrete germane refuzau să coopereze. Totuși, după informațiile culese, C.I.A. presupunea că uraniul plecase cu destinația „Dimona". La 7 iulie 1970, Richard Helms, directorul Agenției, a raportat comisiei Relațiilor străine a Senatului S.U.A., că se utiliza uraniul pentru a alimenta reactorul la „Dimona". Dar și acestea erau doar supoziții, bănuieli. Nimeni, pînă atunci, nu putea spune cu certitudine cum a ajuns să se transporte uraniul la destinație.

Anii treceau și, din cînd în cînd, cîte un ziarist, în căutare de subiecte senzaționale, mai amintea de cazul „Plumbat". Știrile veneau de unde nu te aștepțai. Astfel, în vara anului 1973 o știre sosită din Norvegia în legătură cu un asasinat, amintea, printre altele, de cargoul „Scheersberg A". Iată despre ce era vorba.

Lillehammer este un mic orășel norvegian, situat într-o regiune de munte, la circa 150 km de granița cu Suedia. Despre existența lui avea să afle multă lume cînd agențiile de presă internaționale îi vor menționa numele legat de un răsunător caz, operă a unor servicii secrete aparținînd unei țări tocmai din Orientul Mijlociu.

21 iulie 1973. Fusese o zi însorită, neobișnuit de frumoasă, o adevărată zi de vară. În timpul pauzei de prînz oamenii năvăliseră pur și simplu pe străzi, umplînd parcurile și scuarurile, bucurîndu-se de natura strălucitoare și caldă.

În centrul orășelului, în partea opusă cinematografului „Astoria", se afla o cofetărie. Se lăsase seara și la o măsuță din dreptul ferestrei un bărbat, între două vîrste, nu scăpa din privire intrarea cinematografului. Consumase cafele, iar scrumiera din fața sa era plină de mucuri strivite nervos. Potrivit de statură, cu o figură anodină ce nu atrăgea atenția, îmbrăcat într-un costum ieftin. Era

Aerbel, agent secret, şi îl urmărea pe Ali Salameh, un arab care intrase în sala de cinematograf. Aerbel şi ceilalţi nouă agenţi îl urmăriseră pe Salameh pas cu pas în tot timpul zilei. De fapt, îl reperaseră încă din dimineaţa aceea, pe cînd se afla într-o cafenea micuţă din centrul cochetei staţiuni de schi, situată la 180 km de Oslo. Salameh, nebănuind ce îl aşteaptă şi nici că a fost reperat şi este urmărit, s-a dus la sauna municipală, de unde s-a deplasat cu autobuzul la periferia oraşului, pătrunzînd într-un imobil cu cinci etaje.

Urmăritorii şi-au petrecut după-amiaza aşteptîndu-l, risipiţi în patru autoturisme închiriate. Cînd îşi pierduseră aproape orice speranţă că îl vor mai revedea, pe la 19,30, Ali Salameh a apărut însoţit de o femeie tînără.

Perechea s-a îndreptat către centrul oraşului, urmărită de agenţii secreţi. Au cotit pe o străduţă laterală, paralelă cu cea principală şi ceva mai puţin animată şi au intrat în cinematograful „Astoria". Aerbel şi doi dintre însoţitorii săi, Marianne Gladnikoff şi Abraham Gehmer, se hotărîseră să aştepte ieşirea perechii şi apoi să acţioneze. Ceilalţi agenţi s-au răspîndit în automobile, în aşteptarea derulării evenimentelor. Automobilele erau parcate prin străzile din jur.

Filmul s-a terminat la 22,35 ; Salameh şi însoţitoarea sa au părăsit cinematograful şi au plecat pe jos, urcînd încet strada Storgaten. Lăsînd o distanţă între ei, Aerbel şi Gladnikoff i-au urmărit pînă la staţia de autobuz. După cîteva minute de aşteptare, a apărut şi ultimul autobuz ce-şi încheia cursa.

Ora fiind tîrzie, în autobuz se aflau puţini călători. La prima staţie, cînd s-a oprit, a coborît o fetiţă, apoi la a doua, aflată exact în faţa imobilului în care Salameh îşi petrecuse după-amiaza, au coborît cei doi. Bărbatul a coborît primul, ajutîndu-i însoţitoarei să facă acelaşi lucru. Femeia respira greu şi se vedea că fiecare mişcare o solicită. Imediat autobuzul a demarat şi şi-a continuat drumul, pierzîndu-se în noapte. Se lăsase ceaţă, iar luminile portocalii ale felinarelor cu vapori de halogen, păreau agăţate undeva, sus în aer.

„Am remarcat fără să vreau o maşină ce staţiona în faţa noastră, avea să declare femeia ceva mai tîrziu. Lu-

minute de poziție îi erau aprinse și motorul funcționa. M-am gîndit că se oprise și aștepta probabil trecerea autobuzului pentru a putea să întoarcă ; după aceea a avansat încet în direcția noastră, trecînd foarte aproape pe lîngă noi, ne-a depășit puțin și s-a oprit iarăși".

Din automobil, un „Mazda" alb, au coborît doi bărbați ; aveau în mîini pistoale, prevăzute cu amortizor.

„Soțul meu, a menționat femeia, le-a spus «Nu trageți», dar cei doi și-au descărcat aproape simultan armele. Imediat Salameh s-a prăbușit cu fața la pămînt. Ucigașii au venit lîngă el și au mai tras încă șase focuri în spate". Scena se aseamănă cu o secvență dintr-un film cu gangsteri sau cu o reglare de conturi mafiotă.

Femeia a căzut în genunchi, lîngă muribund. Cei doi agresori nu i-au acordat nici o atenție, au mai privit victima și s-au urcat grăbiți în automobilul ce-și păstrase tot timpul portierele deschise. Conducătorul a demarat brusc, cu forță, și mașina a dispărut în întuneric.

Puțin mai tîrziu, un „Volvo", de culoare verde închis, s-a oprit în dreptul corpului ce zăcea pe caldarîmul străzii. Șoferul a coborît geamul și l-a privit o clipă. Convins că Salameh era mort, a luat în mînă un microfon minuscul și a transmis în limba engleză : „L-au achitat, în mod cert. Întorceți-vă cu toții !".

Aerbel se afla într-un „Peugeot" alb, parcat lîngă o braserie, în centrul orașului cînd i-a parvenit ordinul. Gladnikoff și Gehmer erau cu el. Sylvia Raphael, un alt agent, conducea automobilul ce venise să-i întîlnească pentru a pleca apoi împreună. Cele două mașini au părăsit orașul, iar la prima bifurcație au luat-o spre sud, direcție spre care tăbliță indicatoare arăta orașul Oslo. Au rulat circa șapte kilometri, după care s-au oprit într-un parcaj străjuit de un panou imens, o reclamă pentru liniile aeriene „SAS". Aici îi așteptau deja ceilalți membri ai grupului. Marianne Gladnikoff era extrem de înfrigurată pentru a mai putea vorbi ; Sylvia Raphael, cu o voce răgușită, l-a întrebat pe Ingleby, bărbatul care coborîse din mașină și trăsese în Salameh :

— Cum a decurs operațiunea ?

— Fără probleme, doar mă știi ! a răspuns el ridicînd din umeri.

Au urcat în tăcere şi convoiul de maşini şi-a continuat drumul spre Oslo. În ciuda uşurinţei cu care operaţiunea fusese executată, Dan Aerbel, aşezat pe bancheta din spate a unuia din automobile, nu se simţea cîtuşi de puţin sigur pe el. Se plîngea că îl doare stomacul şi, din cînd în cînd, trăgea cîte o duşcă de whisky, deşi mărturisise că este antialcoolic. Tînăra de lîngă el era şi ea neliniştită şi privea apatic în gol. Cînd a atins-o din întîmplare cu mîna, a tresărit puternic. În Oslo, mica echipă s-a risipit, fiecare urmînd să plece din ţară pe altă cale.

La 24 de ore după atentat, Dan Aerbel se afla din nou la Lillehammer, exact pe aceeaşi stradă unde îl urmărise pe Salameh, dar de această dată rolurile se inversaseră : cel urmărit era el. Bănuit de crimă, fusese arestat la Oslo şi condus imediat la comisariatul de poliţie din Lillehammer. Nu era vorba de un denunţ, ci de simplul fapt că toate serviciile de siguranţă vest-europene erau în posesia unei fişe detaliate în care erau descrise multe din acţiunile asupra cărora plutea bănuiala că fusese implicat. Odată identificat, arestarea lui s-a făcut fără dificultăţi.

Într-un birou situat la primul etaj, Aerbel înfrunta pe unul dintre inspectorii de poliţie cei mai abili din Norvegia, Steinar Ravlo, membru al brigăzii anticriminale „E-Gruppa". Ravlo, care împlinise de curînd 29 de ani şi participase la dezlegarea mai multor afaceri răsunătoare, dovedise că poseda talent de anchetator, combinînd răbdarea cu imaginaţia. Aerul său, tipic nordic, ochi albaştri, păr blond şi mai ales cu surîsul său amical, inspectorul, după primele discuţii, era ferm convins că Aerbel participase la această stranie execuţie, primul omor în mai bine de patruzeci de ani al cărui teatru fusese cochetul orăşel de munte — Lillehammer.

La primul interogatoriu, inspectorul Ravlo nu a obţinut decît negări vehemente ; o noapte petrecută singur într-o celulă a avut însă un efect fulgerător asupra lui Aerbel. Agentul a clacat şi dimineaţa a început să dea primele semne de oboseală psihică. Repeta fără convingere „legenda" pe care o inventase în ajun. Ravlo nu se lăsa înşelat. A urmat o tăcere ce a durat mai bine de zece minute ; Aerbel privea pe fereastră automobilele ce treceau zorite în ambele sensuri ale străzii în timp ce mintea

îi lucra cu febrilitate. În cele din urmă s-a decis să vorbească. „Bine ! Iată ce s-a întîmplat".

În cursul următoarelor trei săptămîni, Ravlo l-a interogat pe Aerbel în fiecare zi într-un tempo epuizant, neîntrerupt, nedezmințind expresia „ca la poliție". Aerbel a declarat că este agent secret încă din anul 1964. Sub nume diferite el a executat misiuni în Franța, Italia, țările nordice și chiar în Libia. Ultima sarcină încredințată de șefii săi fusese atentatul de la Lillehammer.

Acum, pentru polițistul norvegian lucrurile începeau să se închege, formînd o imagine coerentă : arabul Salameh, probabil, se dovedise a fi un personaj incomod și asupra sa plana o condamnare implacabilă. Fiind avertizat, pentru a-și pierde urma, cel puțin pentru o bucată de vreme, căutase împreună cu soția sa un refugiu în micul orășel norvegian.

Inspectorul Ravlo a înregistrat spusele arestatului cu cea mai mare prudență, omițînd, în mod deliberat, să adauge propriile sale păreri. Comparativ cu alte țări occidentale, procentul de criminalitate la mia de locuitori este mai scăzut în Norvegia și, ca urmare, o bună bucată de vreme poliția norvegiană s-a preocupat prea puțin de cunoașterea și combaterea unor forme de criminalitate care între timp luaseră o extindere crescîndă în majoritatea țărilor capitaliste. Ravlo era aproape convins de sinceritatea lui Aerbel, dar aceasta nu-l împiedica totuși să persevereze în a stoarce la maximum informațiile posibile. În cele din urmă această tactică a fost încununată de succes, căci pe măsură ce Aerbel îi furniza detalii, Ravlo se arăta tot mai incredul.

Inspectorul, de altfel plin de tact, mai întîi s-a prefăcut că îi acordă unele favoruri arestatului său, care i-a rămas recunoscător. Așa se face că, treptat, a început să se stabilească o anumită relație între cei doi, lucru ce constituie un exemplu clasic de sentiment de dependență pe care îl poate nutri un arestat față de anchetatorul său, sentiment pe care Ravlo s-a străduit să-l încurajeze și să-l exploateze în favoarea sa.

În acest climat propice, mărturisirile au început să se succeadă. Aerbel a oferit ample detalii relevînd pînă și numărul de telefon pe care serviciile secrete i-l încredin-

ţaseră la începutul operaţiunii, recomandîndu-i să nu se folosească de el decît în alternativa unei situaţii neprevăzute şi de extremă urgenţă. A mai dezvăluit contactul pe care-l avea la Oslo precum şi numele celorlalţi membri însărcinaţi cu operaţiunea. Imediat au fost transmise ordine tuturor secţiilor de poliţie din ţară, cît şi punctelor de trecere a frontierei, cu descrierea celorlalţi membri ai grupului. Aceştia nu au mai fost găsiţi ; părăsiseră Norvegia imediat după atentat.

Pe la mijlocul lunii august, ca o măsură de securitate, Aerbel a fost transferat la închisoarea din Trondheim, un oraş situat în nordul ţării, aproape de cercul Arctic, la aproximativ 500 km de Oslo. Datorită distanţei care îl separa pe anchetator de arestat, vizitele primului s-au rărit. La drept vorbind, Aerbel îi dezvăluise acestuia majoritatea secretelor pe care le deţinea ; nu-i mai rămăsese decît unul, în fond şi cel mai important. Îndată ce l-a dezvăluit şi pe acesta, Aerbel a realizat cu groază că mersese prea departe, că săvîrşise o greşeală de neiertat. Ravlo a încercat să insiste, să obţină detalii, dar arestatul s-a închis în sine, lucru ce l-a surprins pe anchetator.

Intrigat, Ravlo a bătut în retragere, căutînd să cîştige timp pentru a-şi modifica tactica. Examinînd notiţele, a remarcat repetarea fără nici o legătură a două cuvinte : „Scheersberg A" şi „uraniu". Şi-a dat seama că trebuie să fie vorba de ceva important şi s-a grăbit să scrie un raport extrem de concis — numărînd exact 120 de cuvinte — în care relata superiorilor săi tot ceea ce Aerbel îi comunicase. Fără să piardă timp, l-a prezentat lui Rolf Johrmann, comandantul lui „E-Gruppa". Johrmann a anexat nota prezentată de Ravlo în dosarul „Afacerii Lillehammer".

În cursul lunii august, dosarul şi-a continuat drumul către eşaloanele superioare ale poliţiei. Agenţii norvegieni au citit raportul inspectorului Ravlo, însă de data aceasta cuvintele misterioase şi-au dezvăluit semnificaţia. Fragmentul de informaţie deconspirat de Aerbel constituia elementul vital al unei afaceri pe care serviciile secrete ale unor ţări vest-europene se străduiau de aproape cinci ani să-l reconstituie. Agenţii Serviciului secret norvegian au studiat dosarul, „Lillehammer", adus pe calea aerului

la cartierul general al poliției din Oslo. Note cifrate purtînd mențiunea „Top Secret" au fost transmise și altor servicii de informații vest-europene.

În ce consta enigma pe care o dezlegaseră agenții contraspionajului norvegian, mai bine-zis care era relația dintre cuvintele citate : „Scheersberg A" și „uraniu" ? Cititorul știe despre ce este vorba din cele relatate pînă aici.

Contrar tuturor așteptărilor, în august 1973, agenții serviciilor de securitate norvegiene au descoperit răspunsul căutat de cinci ani. Mărturisirile lui Dan Aerbel arătau cu claritate că bătrînul cargou „Scheersberg A" a transportat minereu de uraniu pînă în Turcia, de unde a fost transbordat pe un alt vas. Aerbel participase la această operație și a confirmat că „Dimona" primise materia primă necesară funcționării.

Dar nici anul 1973 nu a pus capăt știrilor privind „Afacerea Plumbat". În vara anului 1976, americanul Paul Leventhal a întreprins strîngerea de materiale în vederea scrierii unei cărți în care își propusese să demonstreze insuficiența măsurilor de securitate luate în Occident privind materialele nucleare. Dezvăluirea celor constatate de el a produs o adîncă consternare în opinia publică. Astfel, au fost făcute cunoscute metodele utilizate de serviciile secrete israeliene privind sustragerea oxidului de uraniu.

În martie 1977, Paul Leventhal a avut o primă convorbire cu Felix Oboussier, funcționar la „Euratom". El fusese, după cum știm, acela care aprobase contractul încheiat între „S.G.M." și „Asmara Chemie". Cunoștea, deci, cel puțin o parte din dedesubturile operațiunii cu numele de cod „Plumbat".

Intuind riscurile inerente, Leventhal a luat hotărîrea să facă cunoscute lumii întregi cazurile menționate. Primul pas l-a făcut cu prilejul unui discurs ținut la un congres antinuclear, la Salzburg, în aprilie 1977. Pentru a fi sigur că declarațiile sale vor fi difuzate, le-a oferit și unui redactor al ziarului „Time" din Los Angeles.

Declarațiile lui Leventhal au făcut senzație, dar aveau deficiența că multe cazuri prezentate erau încă obscure. El nu oferea nici data „Operațiunii Plumbat" și nici nu-

mele cargoului ce servise la transportul celor 200 tone de oxid de uraniu. Americanul menționa doar că, după efectuarea transferului uraniului, vasul a reapărut sub un nou nume și o nouă înmatriculare, lucru complet eronat.

Dar cele spuse de Leventhal au avut efectul scontat. Alertați și intrigați, ziariștii nu au întîrziat să depună eforturi pentru exploatarea unui „filon" atît de bogat în articole de senzații. La rîndul lor au început o anchetă, pe cont propriu, dar, întrebîndu-l pe Leventhal, acesta nu mai avea mare lucru de adăugat, doar că, după părerea sa, nava ar fi fost descărcată undeva. Revelația lui Leventhal, amplificată de ziariști, a fost de natură să creeze panică în sînul Comisiei C.E.E. care, după o serie de refuzuri, a fost nevoită, în cele din urmă, să dezvăluie public secretul pe care îl păstra de aproape nouă ani. Comunicatul era laconic și lipsit de comentarii : „Două sute de tone de oxid de uraniu fuseseră pierdute în noiembrie 1968 undeva, pe mare, între Anvers și Genova". Nici un cuvînt despre firma cumpărătoare.

Incitat și gelos de publicitatea făcută în jurul lui Leventhal, Enrico Jacchia, care între timp se pensionase (fostul director al serviciilor de supraveghere a „Euratomului"), a considerat că are amănunte și mai senzaționale de dezvăluit. A doua zi după conferința de presă televizată de la C.E.E., Jacchia a organizat și el o conferință de presă la Roma. Într-o carte scrisă ulterior, referindu-se la aceasta, avea să menționeze : „În cursul unei conferințe de presă internațională ce reunea 200 de jurnaliști și corespondenți de televiziune din șapte țări, am dezvăluit planul operațional al afacerii «Plumbat»". Jacchia a exagerat, iar amănuntele pe care le-a furnizat cu acest prilej au atras antipatia foștilor colegi de la C.E.E., care și-au exprimat oprobriul față de comportarea lui.

A urmat o perioadă care, în presa occidentală, nu era număr de ziar în care să nu apară cel puțin un articol despre cazul respectiv. După părerea unor ziariști, în R.F.G., unele cercuri ar fi ajutat efectiv să se cumpere uraniul pentru „Dimona". Revista vest-germană „Der Spiegel" admitea chiar că operațiunea fusese organizată de unii compatrioți, lăsînd să se întrevadă posibilitatea unei complicități și a altora

Guvernul israelian s-a simţit dator să răspundă tuturor acuzaţiilor, mulţumindu-se să nege orice legătură cu afacerea uraniului.

În Italia, Francesco Sertario de la „SAICA", a încercat să explice rolul pe care l-a jucat, dar s-a pierdut într-o frazeologie stufoasă. Acesta a decedat în iunie 1977, ca urmare a unei crize cardiace. Familia sa a rămas convinsă că tensiunea provocată de „Operaţiunea Plumbat" i-a fost fatală.

La Bruxelles, „S.G.M." a continuat să prospere, şi în cele din urmă a reuşit să vîndă întreg muntele de oxid de uraniu de la Olen. În 1977, penuria de uraniu fiind mare, Denis Dewez se plîngea clienţilor săi că nu le poate satisface cererile.

Între timp „Asmara Chemie" a dat faliment. Un portărel, sosit la baraca de lemn ce adăpostea sediul întreprinderii, avea misiunea să ridice registrele şi actele firmei păstrate într-o casă de bani. Dar venise prea tîrziu : altcineva i-o luase înainte şi spărsese blindajul servindu-se de un aparat de sudat. Portărelul nu a fost în măsură să precizeze ce documente sînt lipsă, iar despre afacerea „Plumbat", nici o urmă.

Herbert Scharf se pensionase şi cedase partea sa din acţiunile societăţii firmei „Scharf Chemie" aparţinînd lui Wilhelm Bargon, care fusese contabil la „Asmara Chemie". Întrebat, Bargon ridica din umeri şi răspundea plictisit că nu a auzit niciodată vorbindu-se de o tranzacţie cu uraniu. Şi Scharf se jură că nu ştie de aşa ceva, pretinzînd că suferă de inimă şi nu mai are nimic de adăugat. Invariabil, ultimele sale cuvinte erau : „Adresaţi-vă lui Schulzen".

Herbert Schulzen vorbea cu plăcere despre orice, dar numai despre afacerea „Plumbat" nu. Şi-a fondat propria sa firmă „Kaloid Chemie", instalată într-un local elegant din Wiesbaden. Putea fi văzut după-amiezele, cînd pleca acasă la volanul unui „Citroën" de lux, îndreptîndu-se spre un cartier rezidenţial, unde posedă o vilă cu seră şi piscină acoperită. Ziariştilor le răspundea : „Despre operaţiunea «Plumbat» ? Aş avea multe de spus, dar din motive ce mă depăşesc, n-o pot face".

Mai rămînea o ultimă urmă din „Operaţiunea Plumbat" : cargoul „Scheersberg A" şi „Biscayne Traders Shipping Corporation". Cu lichidarea acestora a fost însărcinat un agent. Acesta a primit dispoziţia să facă vasul nevăzut. Dar agentul nu a acţionat direct, ci s-a folosit, conform obiceiului, de un intermediar, pe nume Moeller, care trebuia să găsească un cumpărător pentru vas. Dar „Scheersberg A" mai necesita unele mici reparaţii, care au fost executate la şantierele din Bilbao.

Lucrările de reparaţii fiind terminate, nava a fost vizitată de un armator grec, Franjistas, care a urcat la bord. El a examinat cargoul cu atenţie, s-a declarat satisfăcut şi a semnat un cec către „First National City Bank" din Hamburg care trebuia să verse suma de 235 000 dolari în contul lui „Biscayne Traders". Armatorul a transferat „Scheersberg A" în registrul de navigaţie grec şi l-a rebotezat „Harula" şi, sub pavilion grec, a părăsit Bilbao la 27 ianuarie 1971.

La 8 ianuarie 1971, Consiliul de administraţie al lui „Biscayne Traders" s-a reunit în şedinţă extraordinară. Participau, conform minutei încheiate, trei persoane. Rezoluţia era scurtă : „Dizolvarea lui Biscayne Traders Shipping Corporation a fost decisă în unanimitate...". La 18 mai 1971, un notar din Copenhaga a autentificat semnăturile celor prezenţi, iar la 24 septembrie 1971 autorităţile liberiene au confirmat dizolvarea societăţii.

Vă aduceţi aminte de mecanicul şef Knud Lindholm Pedersen ? În octombrie 1970, Pedersen în vîrstă de 52 de ani, a fost arestat în Anglia. El încercase să debarce clandestin un grup de imigranţi asiatici ; nava sa veche s-a defectat. Vasul a fost remorcat pînă în portul Arwich şi Pedersen a fost predat poliţiei. A compărut în faţa tribunalului, dar a fost pus în libertate pe cauţiune. Imediat a fugit în Olanda ; în ciuda faptului că poliţia britanică l-a urmărit, aceasta nu putea acţiona, căci Pedersen nu fusese inculpat de un delict care să justifice extrădarea sa.

Într-o zi, citind în ziarul „Politiken" articolele ce relatau cazul „Plumbat", mai ales ceea ce se scria despre transportul pe nava „Scheersberg A", în care era pomenit şi numele lui, Pedersen a scris redactorului şef al ziarului că articolele conţin multe lucruri cronate şi că, dacă con-

sideră necesar, el este dispus să stea de vorbă cu el pentru a da unele lămuriri.

Cei doi s-au întîlnit, iar marinarul a relatat cu lux de amănunte modul cum a participat la transportul cu cargoul în Mediterana. Pedersen a răspuns fără ezitare la toate întrebările puse de ziarist. Ceea ce l-a surprins pe ziarist a fost faptul că marinarul nu a pretins bani în schimbul informațiilor. După cîteva ore de discuții, cei doi s-au despărțit. Nu aveau să se mai vadă niciodată. După un an, Pedersen pierise într-un accident produs la bordul unui vas ancorat într-un port belgian.

Dacă despre „Afacerea Plumbat" [1] astăzi nu se mai scrie nimic în presa occidentală, în schimb apar alte știri privind spionajul economic care are legătură și cu spionajul nuclear. De pildă, în 1984, a izbucnit în S.U.A. scandalul „Krytrons". Un resortisant american din California, Richard Smyth, a fost inculpat, potrivit unor surse oficiale de la Washington, sub acuzația de a fi exportat ilegal o serie de aparate de mare precizie, numite „Krytrons", susceptibile a fi utilizate în industria nucleară. Exprimînd neliniștea guvernului american în legătură cu această problemă, un purtător de cuvînt al Departamentului de Stat a menționat că Israelul — care a cooperat „pozitiv" la ancheta întreprinsă — a dat asigurări Washingtonului că aparatele respective „nu au fost folosite în scopuri nucleare". La rîndul său, procurorul Robert Bonner, de la Departamentul Justiției, a precizat că Richard Smyth, a început să expedieze aparatele în Israel din ianuarie 1980, fără a cere, conform uzanțelor, o licență de export din partea Departamentului de Stat [2]. Putînd să fie utilizate, deopotrivă, în cercetările petroliere și medicale, ca și în fabricarea de rachete și lasere, aceste aparate figurează pe lista materialelor considerate strategice și care nu pot ieși din S.U.A. fără o autorizație specială.

Începînd din 1980, timp de doi ani, Richard Smyth a exportat în mod ilegal, circa 800 de aparate numite

[1] Pentru detalii recomandăm cititorilor lucrarea : *Un pavilion sans complaisance*, de Paul Eddy, Elaine Davenport și Peter C. Gillman, Editura Fayard, Paris, 1978.

[2] Afacerea „Krytrons", revista *Lumea* nr. 22 din 30 mai 1985.

„Krytrons", în 15 tranşe diferite. Conform precizărilor lui Bonner, inculparea sa este rezultatul „unei anchete aprofundate" a autorităţilor vamale americane, în cadrul aşanumitei operaţii „Exodus", destinată a face „să eşueze fuga de echipamente militare şi de înaltă tehnologie din Statele Unite". Intervievat, un reprezentant oficial nu a dezminţit, potrivit agenţiei „France Presse", prezenţa aparatelor în ţara sa. „Nu pot vorbi în amănunţime despre aceasta, a spus el, deoarece nu cunosc toate detaliile", adăugînd că instrumentele în cauză „nu sînt utilizate pentru construirea de arme atomice".

Referindu-se la cazul menţionat, cunoscutul ziar „Washington Post" afirmase, încă înaintea precizărilor legate de inculparea lui Richard Smyth, că Statele Unite ar fi cerut să inspecteze instalaţiile nucleare, pentru a se convinge dacă aparatele exportate ilegal nu sînt folosite în fabricarea de arme atomice sau reexportate spre alte ţări; totuşi, un înalt funcţionar al Departamentului de Stat a dezminţit această afirmaţie. Pe de altă parte, revista „Newsweek", care a publicat primele informaţii referitoare la afacerea „Krytrons", menţiona că, la Los Angeles, a început o anchetă menită a stabili dacă există vreo ţară implicată în „contrabanda" cu aparatură strategică din S.U.A.

Căpitanul Morris et Co.

Pedro îşi plăti paharul cu whisky şi ieşi din barul „Minza". Avea întîlnire cu Georges Puchert, unul dintre oamenii cei mai „grei" din Tanger. Pedro venea totdeauna la întîlnire ceva mai devreme. Era un vechi obicei al său : sosea în apropierea locului stabilit, se posta la o oarecare distanţă şi urmărea atent ce se întîmplă în jur. Se asigura astfel că totul este în regulă şi că nu-l ameninţă nici o primejdie ; nu de altceva, dar nu poţi să ştii ce îţi rezervă „necunoscutul".

Pedro nu dispunea de un capital suficient, cum avea Georges Puchert. Prin anii '50, la Tanger, acesta era „preşedintele" unei societăţi anonime pentru „pescuitul langustelor". În realitate era singurul acţionar al firmei „S.A. Astramar", care de fapt se ocupa, la început, cu contrabanda de ţigări americane „Morris". De aici şi porecla lui Puchert : „căpitanul Morris". Rapid, de la o mică ambarcaţiune ce naviga sub pavilion costarican, Puchert a ajuns să dispună de o adevărată flotilă de nave de transport care brăzdau apele Mediteranei şi Atlanticului de Sud cu mărfuri de contrabandă. Acesta nu era însă mulţumit. Năzuia mereu spre cîştiguri mult mai mari. S-a avîntat pe căile tenebroase ale traficului cu arme (Eric Gerdon : Dossier A., comme Armes, Ed. Alain Moreau, Paris, 1975). Pentru început, la cererea unei asociaţii „vînătoreşti", a livrat 1,5 milioane de gloanţe, necesare „combaterii invaziei elefanţilor şi rinocerilor". Apoi s-a angajat să procure 200 tone de trinitrotoluen pentru „aruncarea în aer a unor nave care blocau rada portului Monrovia din Liberia !"

Afacerile le încheia cu fel de fel de oameni, intermediari care îi furnizau informaţiile necesare încheierii tranzacţiilor.

Aşa îl cunoscu şi pe Pedro. Descurcăreţ, beneficiind de relaţii pe care nimeni nu căuta să le dea de capăt — discreţia era doar arma principală a traficanţilor de tot felul —, Pedro ştia să descopere la momentul oportun mici stocuri solicitate de cumpărători anonimi : o sută de automate ici, două sute de pistoale în altă parte, cu muniţia respectivă, bineînţeles, totul nou şi bine învelit în vaselina protectoare. Marfă care se plătea cu bani gheaţă. Nu se încheiau contracte, nu se lansau comenzi scrise. Era suficient o strîngere de mînă, fără martori.

Giganticul Puchert — cîntărea peste o sută de kilograme — îl simpatiza pe Pedro, cu faţa sa buhăită şi privirea neliniştită ce privea în toate părţile. De altfel, se dovedise a fi un partener liniştit, corect şi, mai ales, discret. Iată de ce, traficantul ceruse lui Pedro să vină să-l vadă „la biroul" său.

— Intră, Pedro, şi ia loc ! Cei doi bărbaţi şi-au strîns mîinile şi şi-au ocupat fiecare locurile. Puchert îndărătul unui birou care avea un oblon protector, iar Pedro într-un fotoliu de piele, ce trebuia să fie de mult aruncat.

— Ceva nou, căpitane Morris ? întrebă Pedro. Lui Puchert îi plăcea nespus să i se spună astfel.

— Da. Şi aş spune chiar lucruri bune. Aş avea nevoie de o cantitate ceva mai mare de arme, de tot soiul. Cam de ce dispui în momentul de faţă ?

— Am nişte automate germane „Smeyscher" de 9 mm. Bineînţeles în perfectă stare.

— Şi, mă rog, cîte ?

— Să zicem o sută !

— Preţul ?

— Nu sînt scumpe. Patruzeci şi cinci de dolari.

— Ofer patruzeci !

— Patruzeci ? să fie. Accept !

Acest traficant le cumpăra cu patruzeci de dolari bucata şi le revindea cu o sută douăzeci şi cinci de dolari. Dacă cineva l-ar fi întrebat, motiva, cu tonul cel mai serios din lume : preţul se datoreşte... riscului ! Şi existau destule. In mai puţin de un an, două nave, „Sirocco" şi

„Vrăjitoarea Roșie" se scufundaseră în portul Tanger, în urma unor explozii misterioase izbucnite la bord în toiul nopții. Un „binefăcător" îl avertizase. Dar, amețit de valoarea beneficiilor de peste 300%, nu a dat importanță avertismentelor. Cu atît mai mult cu cît comenzile sporiseră într-o proporție neobișnuită.

— Pedro, ascultă-mă bine. Nu trebuie pierdută ocazia. Am nevoie de mult material, chiar foarte mult. De toate tipurile. Și, se subînțelege, muniția respectivă. Adună tot ce poți. E o comandă colosală. Am tratat personal cu unul dintre șefi. Este o treabă serioasă. Au nevoie de armament și nu vreau să-i scăpăm din mînă. Sînt destui amatori, o știi foarte bine. Voi mări, nu te teme, și eu prețul, dar îți cer exclusivitatea. Nu mai vinde la nimeni. Voi pleca în Germania să văd, eventual, ce pot lua și de acolo.

— Așa de importantă este comanda, șefule ?

— Da. Foarte. Este în interesul nostru. Pentru asta te-am chemat aici. Bei un pahar ? Și Puchert scoase dintr-un dulap o sticlă și două pahare. Băutura galbenă, precum chihlimbarul, păru un torent de lavă topită. Mai vorbiră de una, de alta și se despărțiră.

Cînd Pedro părăsi „biroul" căpitanului Morris, se duse drept la locuința sa. Nu era ziua sa de „legătură", dar informația pe care o primise merita să fie transmisă fără întîrziere lui Boussouf, patronul lui Pedro. Își întocmi mesajul, îl codifică și aștepta să se facă ora nouă seara. Fix la această oră, undeva în marginea orașului, un „corespondent onorabil" căruia nu îi cunoștea decît indicativul, își punea căștile la urechi și asculta pe o anume lungime de undă, nemișcat timp de o oră. Și astfel, chiar mai înainte ca Georges Puchert, unul dintre furnizorii „en gros" de arme să fi părăsit Tangerul pentru a pleca în R.F. Germania, un alt negustor de arme era prevenit.

Pentru ca Pedro să-și poată îndeplini misiunea de spion, i s-a întocmit o „acoperire" cît se poate de ingenioasă : pentru toată lumea, Pedro era un traficant ordinar și ambițios, băutor și stîlp de cafenea, gata de orice ar fi putut aduce un cîștig necinstit. Lumea interlopă din Tanger l-a admis foarte repede în sînul ei, mai ales că Pedro nu era zgîrcit cu banii și făcea cinste ori de cîte ori îi „ieșea pa-

sienţa". Spunea des că a mai încheiat o afacere „grasă". În acest mediu al cartoforilor, traficanţilor, borfaşilor de tot soiul şi ucigaşi de profesie, l-a cunoscut pe Puchert. Astfel Pedro a început să-i vîndă lui Puchert... arme, care aparţineau lui Boussouf. Cantităţile furnizate erau neînsemnate : cîteva sute de puşti sau pistolete. Lovitura cea mare trebuia pregătită cu deosebită grijă şi şiretenie. În momentul cînd Boussouf a primit ştirea de la Pedro, privind deplasarea lui Puchert în R.F.G., a trimis o telegramă „echipei" din Frankfurt : „Puchert va veni în Germania. Stop. Supravegheaţi-l. Stop. Urmează instrucţiuni. Stop". Mesajul era cifrat. [1]

Sosirea lui Puchert la Frankfurt fusese, deci, anunţată. De la aeroport, agenţii firmei concurente în vînzarea armamentelor au început urmărirea lui pas cu pas. O maşină îl duse pe Puchert la hotel, unde îşi lăsă bagajele. Imediat luase legătura cu patru din clienţii care îl aşteptau. „Comanda" unuia dintre ei, după cum aflase Boussouf, era neobişnuit de mare. Puchert simţea că este urmărit, avea experienţa anilor petrecuţi în afaceri şi ştia foarte bine cum se pot sfîrşi „zilele bune". Avea şi el „oamenii" lui. „Dar poţi avea încredere ? Pedro, oare, este de partea lui ?" Îşi punea mereu asemenea întrebări. Şi nu întîmplător.

Cu cîteva luni în urmă, avusese o întîlnire de afaceri în alt oraş european. Cu o oră înainte de întîlnirea cu „clientul", pe strada respectivă, dar la o distanţă de 200 de metri de locuinţa unde urma să se vadă cu cumpărătorul, a sărit în aer o limuzină. Nu a fost nici o victimă. Dar valiza cu explozibil care a cauzat „accidentul" avea destinaţia Puchert. Acest lucru avea să-l afle mai tîrziu, de la un agent din partea adversă. Acesta îi povestise că primise misiunea, destul de bine plătită, să se posteze cu maşina, în care se găsea explozivul respectiv, în faţa clădirii pe unde urma să intre Puchert la întîlnirea cu clientul său. Explozivul urma să-şi facă efectul la o anumită oră, presupusă să coincidă cu sosirea negustorului de arme. Agentului însărcinat cu ducerea la îndeplinire a acestui plan i-au cedat nervii, nu a mai avut curajul să îndeplinească ordinul primit. Şi atunci a plătit un şofer, care să

[1] François de Vivie (*Historia*, hors serie nr. 23, 1971, p. 80).

ducă mașina pînă la adresa dată. Omul, neștiind despre ce este vorba, înainte de a ajunge la punctul fixat, a oprit la o cîrciumă aflată în drum, să bea o bere. În timp ce se afla în interior, explozia cu efect întîrziat a aruncat mașina în aer. Și astfel Puchert scăpase cu viață în acea zi. Dar încercările nu se vor repeta ? El era convins că da. De fapt așa proceda și el cu alții.

Comanda pentru care venise la Frankfurt era neobișnuită : două milioane de cartușe de 7,22, 2 000 puști mitraliere cu 3 milioane de cartușe, 2 000 pistoale, cu 2 milioane de cartușe de 9 mm și 200 tone exploziv plastic sau TNT. Valoarea facturii era de un miliard și jumătate, iar beneficiul net ce ar fi rămas în buzunarele lui Puchert se ridica la 500 milioane de dolari.

Puchert îl contactă și pe Schluter (despre care vom mai aminti), dar acestuia din urmă i se păru dubioasă comanda, prin faptul că era prea mare și nu acceptă, în ciuda cîștigului neobișnuit de atrăgător.

Mai era prezentă pe „piața neagră" și o „societate" care se ocupa cu desfacerea din depozitele de arme rămase din timpul celui de-al doilea război mondial. Se mai spunea (dar cine putea controla ?) că unele carabine și automate erau recent fabricate. Negoțul decurgea destul de simplu : lotul era adus la avion, încărcat noaptea la lumina reflectoarelor și banii se predau la scara avionului sub privirile „gorilelor" însărcinate cu supravegherea operațiunii. Spre deosebire de nave, avioanele erau mai puțin vulnerabile la transport. Decolau de pe aerodroame mici, mereu altele, și nu se putea urmări itinerarul. Acest gen de trafic devenise preferat.

Puchert era pe punctul de a satisface comanda unui client. Îi livrase deja mai bine de jumătate din cantitatea cerută și își freca mulțumit mîinile la gîndul cîștigului. Însă întîmpina dificultăți în ceea ce privește procurarea de exploziv. Plasticul constituia o marfă rară și scumpă. El nu putea fi stocat. Compus dintr-un amestec de nitroglicerină și nitroceluloză, formează o masă ce-și pierde, cu timpul, stabilitatea prin separarea nitroglicerinei, care, după cum se știe este extrem de sensibilă la șocuri și modificări de temperatură, chiar foarte mici. Din aceste mo-

tive, societăţile de asigurare nici nu vor să audă să-şi ia în sarcină o asemenea încărcătură, nu garantează că va ajunge cu bine la destinaţie. Ca atare, traficantul trebuia să plătească pe loc.

În faţa atîtor dificultăţi, Puchert se decise să trateze cu un „colaborator" elveţian, John Wallace. A fost fixat locul întîlnirii : restaurantul chinezesc „Dragonul de aur". Cei doi au pus la cale tranzacţia : 50 000 franci elveţieni pentru 50 kg de plastic. A doua zi, Wallace a predat marfa : doi saci plini cu o materie al cărei aspect era indefinit. Cumpărătorul a trecut de îndată la confecţionarea unei bombe artizanale. Nu mică i-a fost mirarea cînd a constatat că „plasticul", în loc să explodeze, sfîrîia şi emana un miros îngrozitor de pene arse. Era de fapt cazeină. John Wallace îl trăsese pe sfoară pe Puchert, dar şi-a semnat, în acelaşi timp, şi condamnarea la moarte.

Era o zi frumoasă de septembrie. John Wallace mergea cu un pas egal de-a lungul cheiului Rives din Geneva. Ca în fiecare zi, la aceeaşi oră, a intrat în imobilul în care ocupa un apartament format din patru camere, cu aspect modest. Adresa : cheiul Rives nr. 16. Întotdeauna respecta cu stricteţe acelaşi itinerar, mergea pe acelaşi trotuar, traversa strada prin acelaşi loc şi privea mereu, examinîndu-se, în aceleaşi vitrine.

Traversă holul şi pătrunse în ascensorul de patru persoane ; cînd să închidă uşile liftului a apărut un alt bărbat, cam de 40 de ani, bine legat. În mîna stîngă ducea o servietă din piele maro. Avea aspectul unui funcţionar, încasator ce vizitează apartamentele.

Cei doi bărbaţi s-au salutat, aşa cum fac de obicei oamenii care, deşi nu se cunosc, aflaţi într-un spaţiu strîmt, simt instinctiv nevoia să se salute şi să schimbe cîteva cuvinte.

Era ora douăsprezece şi zece minute. Ascensorul începu să urce, la început încetişor, apoi tot mai repede. Cîteva momente mai tîrziu, Lola, soţia lui John Wallace, auzi soneria de la intrare. Deschise uşa : soţul său se afla în faţa ei, alb ca varul, sprijinindu-se de perete, gîfîind, cu o mînă apăsîndu-şi inima, ca şi cum ar fi urcat în goană scările.

— M-au otrăvit ! spuse el. Și imediat se clătină și, pierzîndu-și echilibrul, se prăbuși în brațele soției, care, înspăimîntată, nu reuși să-l susțină. John Wallace era mort !

Fiind anunțată poliția s-a crezut, mai întîi, că este vorba de o criză cardiacă, mai ales că Wallace era extrem de corpolent. La autopsie, corpul victimei căpătase o tentă albăstruie-negricioasă : s-a constatat că fusese lovit la gît cu o săgeată minusculă îmbibată cu curara — o otravă vegetală utilizată de indienii din jungla Americii de Sud pentru a-și ucide vînatul. Polițiștii, la o cercetare mai atentă, au găsit un instrument extrem de bizar, ce semăna cu o pompă de bicicletă. Întîmplarea nu a aruncat nici o bănuială asupra lui Puchert. El și-a continuat afacerile, cu orice risc, pentru a-și încasa cît mai repede banii.

Boussouf încercînd să obțină el „comanda" deosebit de prețioasă întreprinse o nouă tentativă asupra lui Puchert. Mai înainte de a-l suprima, încercă să-l prevină prin Pedro, chiar cu riscul de a-și demasca agentul extrem de prețios. Acesta trebuia să-l întîlnească pe Puchert și să-i transmită mesajul : sau va „ceda comanda" în favoarea lui Boussouf, sau își va semna singur propria condamnare la moarte.

Era într-o zi de februarie, cînd Pedro l-a acostat pe Puchert pe peronul gării din Frankfurt.

— Ce faci aici, Pedro ? l-a întrebat Puchert surprins, dar prietenos.

— Am venit să te previn. Am primit această misiune.

Și urmă, în fraze scurte, propunerea de a renunța la tranzacția cu arme care era pe punctul de a fi încheiată.

Puchert asculta cu sînge rece. Nici nu clinti în timp ce Pedro îi vorbea. Nu spuse nici da, nici nu. Agentul îl mai întîlni încă de două ori. La ultima întîlnire, Puchert fu categoric :

— Nimeni nu are dreptul să se ocupe de afacerile mele. Nu dau socoteală nimănui !

Pedro nu lucra singur. Alături de el era o echipă întreagă de agenți deplasată la Frankfurt. Se cunoștea totul despre Puchert : adresele, lista deplasărilor obișnuite, rutele, fotografiile lui Puchert și ale persoanelor din anturajul său, pînă și cheile automobilului, un Mercedes 190, bej. Adversarii hotărîseră să repete operațiunea care dăduse greș cu cîteva luni în urmă. De această dată trebuia

să reușească, luîndu-se toate măsurile să fie riscuri cît mai puține.

La începutul lunii martie, spre seară, un agent pătrunse în Mercedesul garat în fața imobilului cu nr. 3 de pe Lindenstrasse. Un altul fixă sub mașină o încărcătură explozivă. În interiorul dispozitivului se aflau multe bile de oțel. La o distanță de o sută de metri, trei agenți, ce păreau că se află acolo din întîmplare, erau gata să declanșeze o încăierare în cazul unui rond inopinat al poliției. Riscau, în cel mai rău caz, maximum cincisprezece zile de închisoare.

A doua zi, la orele 10 dimineața, Georges Puchert, deceda la volanul mașinii sale. Corpul era ciuruit de bile de oțel. Partea din față a Mercedesului era făcută fărîme, partea din spate, rămăsese aproape intactă.

*

Comerțul cu arme nu este o invenție a secolului XX. Întotdeauna a pus la îndemîna adepților politicii violenței instrumentele necesare înfăptuirii planurilor lor agresive. Niciodată însă rețeaua invizibilă a traficului de armament nu a avut amploarea din prezent, nu a cuprins în tentaculele ei atîtea companii industriale și firme comerciale, atîția indivizi situați pe diferite trepte ale ierarhiei politice și economice a lumii capitaliste ca în zilele noastre ; niciodată apetitul monstruos al „neguțătorilor de tunuri" n-a generat atîtea pericole pentru cauza păcii popoarelor.

A făcut vîlvă în presa occidentală procesul care a avut loc la tribunalul federal din Lousanne. Pe banca acuzaților se găseau șapte oameni „bine îmbrăcați și sobri", din consiliul de administrație al uzinelor elvețiene „Buchrle-Oerlikon". Ei trebuiau să răspundă pentru traficul ilegal de arme. Ani în șir, încălcînd legile țării au vîndut armament în valoare de sute de milioane franci elvețieni. Procesul a scos la iveală că cei șapte aveau complici în rîndul unor funcționari superiori din Elveția. După cîteva luni de investigații au fost întocmite zeci de dosare voluminoase pline de acuzații la adresa fabricanților și traficanților de arme.

Nu numai faptele citate de noi, dar şi multe altele demonstrează că istoria traficului cu arme este îndelungată. Numele lui Zacharias Basileios Zaharoff a devenit poate cel mai cunoscut în acest domeniu. Şi aceasta pentru că, datorită traficului cu arme, a devenit omul de afaceri fără scrupule : vindea armament ambelor tabere beligerante : mintea, trişa, fura şi viola legile ţărilor de pe toate continentele ; a vîndut arme beligeranţilor din primul război mondial, cît şi celor din al doilea război ; a cumpărat sau a vîndut de la Clemenceau şi de la Hitler. Timp de 50 de ani a fost cel mai mare pirat pe piaţa armamentelor.

Afacerile şi practicile pe care le-a împămîntenit Zaharoff au luat astăzi o amploare la care nici cel mai mare rechin al pieţei armamentelor n-a năzuit vreodată. Astăzi traficanţii de armament au birouri în clădiri moderne, cu firme discrete şi cifre de afaceri care întrec cu mult sumele jonglate de regele neîncoronat al traficanţilor de armament.

La Monte-Carlo, la intrarea unei clădiri impunătoare o firmă discretă, „Interarmco", marca existenţa, celei mai mari întreprinderi de trafic cu arme. Preşedintele societăţii era un american — Sam Cummings. După o scurtă perioadă în care şi-a început cariera ca agent la C.I.A., a demarat furtunos în domeniul comerţului cu arme, cumpărînd începînd cu săbii de Toledo şi terminînd cu tancuri şi submarine. Cumpăra şi revindea tot ce se poate folosi în război. Dictonul lui era : „Mie nu-mi pasă ce se întîmplă cu armele vîndute de mine, aşa cum o uzină care vinde automobile nu răspunde de accidentele de pe şosele". Mijloacele folosite, însă, pentru a cumpăra şi vinde nu diferă faţă de cele de pe vremea lui Zaharoff : înşelătoria, corupţia, crima, violarea legilor sînt realizate astăzi cu o tehnică mai perfecţionată. Principalul pentru asemenea traficanţi a fost şi este profitul cît mai mare.

„Confraţii" lui Cummings se găsesc în toate capitalele şi oraşele occidentale. De pildă, în Hamburg este cunoscută firma condusă de Otto Schluter. Din tată în fiu s-a transmis „pasiunea" pentru vînzarea armelor. De trei generaţii în familie se comercializează aceleaşi produse destinate curmării vieţii oamenilor.

Firma dispune şi de un magazin cu o mare sală în care sînt expuse „produsele", sînt afişate caracteristicile, performanţele etc. Clienţii au la dispoziţie cataloage cu toate datele necesare despre diverse tipuri de armament : arme automate, puşti-mitralieră, aruncătoare de mină şi rachete.

Abil în derularea tranzacţiilor, întreprinzătorul prefera contractele mari şi nu se pierdea în comenzi mici. Şi, mai ales, prefera clienţi din ţări cît mai depărtate, care să nu-i ofere bătaie de cap şi scandaluri. Concurenţa, însă, a existat şi există ca pe orice piaţă capitalistă, mai ales cu asemenea produse care aduc profituri fabuloase, după cum relatează Yves Courrière (*Historia,* hors serie nr. 23, 1971, p. 94).

Într-o zi, în timp ce mergea pe stradă, un necunoscut l-a oprit pe Schluter.

— Domnul Otto Schluter ?.

— Da, ce doriţi ?

— Aş dori să vă vorbesc !

— Poftiţi, vă rog la birou.

— Nu ! am să vă spun cîteva cuvinte doar. Va dura puţin. Ascultaţi-mă bine. Afacerile pe care le faceţi cu unii cumpărători ne deranjează foarte mult...

— „Ne" deranjează ? Ce vreţi să spuneţi ?

— Să spunem... Noi înţelegem că trebuie să vă faceţi treaba, dar vă propunem tîrgul următor : vindeţi, şi de fiecare dată comunicaţi-ne tot ce este legat de derularea tranzacţiei. Mai bine-zis transportul mărfii. Restul, ce urmează, ne priveşte pe noi. Nu pierdeţi nimic !

— Şi, după două, trei „accidente" cumpărătorii mei să-şi dea seama de unde li se trage sabotajul ? Îi consideraţi atît de naivi ?

— Nu, cîtuşi de puţin. Ştim foarte bine cine vă sînt cumpărătorii. Dar nu vă putem oferi altă soluţie. Aveţi opt zile pentru a vă hotărî. La revedere !

Opt zile mai tîrziu, Schluter era din nou oprit pe o stradă din Hamburg de acelaşi necunoscut, care i se adresă prevenitor :

— Vă salut, domnule Schluter. Care este răspunsul dumneavoastră ?

— Nu vă cunosc ! Nu vă datorez nimic, nu-mi datorați nimic. Punct. Aceasta este totul !

Necunoscutul schiță un salut și se pierdu într-un pasaj. Totul durase mai puțin de un minut.

După două zile, o bombă plasată în birourile fabricantului vest-german, făcu explozie. A fost ucis pe loc unul dintre clienții săi, pe nume Lorenjen, iar mama lui Schluter, aflată întîmplător într-o cameră alăturată, s-a ales cu răni grave. Cît privește patronul, acesta a scăpat fără nici o zgîrietură. Speriat, s-a abținut pentru o vreme să mai vîndă arme. La cîteva săptămîni, a doua bombă i-a pulverizat o parte din reședința sa pe care o avea la țară, fără să facă victime.

Otto Schluter începu să uite cele întîmplate și, puțin cîte puțin, își reluă tranzacțiile. Era primăvară. Adversarii erau hotăriți să pună punctul pe i. Adică să-l elimine.

Un grup format din trei oameni a reușit să fixeze o bombă sub Mercedes-ul fabricantului de arme, garat în fața domiciliului său, pe Loogestieg nr. 10, în cartierul Hamburg-Eppendorf. Dimineața, agentul însărcinat cu controlul executării misiunii, îl zări pe Schluter ieșind din casă însoțit de mama sa, o femeie în vîrstă, cu părul alb. Aceasta pășea cu greu, sprijinindu-se de un baston și de brațul fiului său. Otto o ajută să urce și să ocupe locul de lîngă șofer : închise portiera, ocoli automobilul și se instală la volan.

Prezența unei femei bătrîne nu era prevăzută în scenariul pregătit. Ce era de făcut ? Era exclus să fie prevenit Schluter că avea sub el o bombă ! Agentul secret văzu cum Mercedes-ul pornește, se îndepărtează și prinde viteză. Bomba era detonată de un sistem de declanșare bazat pe forța centrifugă a două mici greutăți și nu acționa decît în momentul cînd automobilul rula cu viteza de cincizeci de kilometri pe oră. Schluter bagă în viteza a doua, acceleră și... Îndată ce auzi explozia, agentul secret porni mașina sa în sens invers și părăsi locul. Misiunea era îndeplinită.

Totuși nu era așa. În automobilul devastat de explozie, mama lui Schluter fusese ucisă pe loc, dar fabricantul nu era decît rănit. Încă o dată Otto Schluter scăpase de la moarte. Împotriva lui s-a încercat un ultim atentat. Un trăgător de elită țintì în pneul din spate al automobilului

condus de Schluter pe autostrada Hamburg-Lubeck. Vehiculul dezechilibrat, la viteza de o sută de kilometri pe oră, se rostogoli în şanţul şoselei. Martori stupefiaţi, aflaţi întîmplător în preajmă, au putut zări un bărbat năuc, ieşind din maldărul de fierărie răsucit şi distrus. Era nevătămat !

Concurenţa a renunţat să lichideze un om care scăpase din atîtea întîlniri cu moartea. Poate că şi Schluter a meditat ceva mai profund la cele întîmplate. El trăieşte şi astăzi. Cineva a scris că l-a văzut şchiopătînd în timp ce se îndrepta spre avion, pe un aeroport spaniol.

*

Dacă Schluter a avut norocul să supravieţuiască, menţionează Eric Gerdon în lucrarea citată, caz foarte rar cînd este vorba de concurenţa într-un asemenea domeniu obscur, nu acelaşi lucru s-a întîmplat cu alte personaje. Un ultim caz vrem să relatăm în rîndurile ce urmează. (Pierre Accoce, *Action „Homo" contre un nabab,* Historia, hors serie, nr. 23, 1971, p. 104).

Este vorba despre Alberto Fernetti, o persoană puţin cunoscută de publicul larg, dar temută de marii fabricanţi: echivalentul din umbră al unui Onassis, Niarchos sau Gulbenkian. Avea prieteni puţini, în schimb, foarte mulţi adversari. Aşa cum se întîmplă în jungla de zgîrie nori, în lumea occidentală, un potentat poate manipula nenumăraţi oameni, dar nu reuşeşte niciodată să se facă iubit de cei din jur.

Înalt, elegant, dezinvolt, nu surîdea decît arareori, afişa un amalgam monstruos de energie şi egocentrism. În ciuda averii, locuia într-un apartament modest situat la ultimul etaj al unui bloc din Lugano. Această reşedinţă a fost aleasă mai mult dintr-o înclinaţie particulară şi nu din spirit de frondă pentru convenţionalism. Dacă ar fi dorit-o şi-ar fi putut permite să cumpere nu numai un bloc, ci toate hotelurile de lux din faimoasa staţiune.

Girîndu-şi plasarea capitalului, dispunea de o avere colosală, constituind practic un stat în statele Europei de vest. Fernetti era ceea ce se cheamă un cetăţean al lumii, nefiind nici elvetian, nici italian, nimeni nu ştia de fapt ce

este, căci nu vorbea niciodată de copilăria sa şi nici de unde venea. Nimic din trecutul său nu putea oferi prilej să i se aducă vreo imputare, sub nici o formă. Cît priveşte cariera sa aceasta era plină de succes, comparabilă cu abilitatea şi irezistibila ascensiune a marilor miliardari americani, monştri ai finanţelor şi industriei. Ocupa fotoliul, printre altele, în consiliul de administraţie a 16 bănci importante, era proprietarul a şase mine, opt companii de asigurări, trei trusturi chimice şi o societate petrolieră. Pe scurt, era un rege ocult pe piaţa bursei.

Oameni de acest „calibru" au trezit întotdeauna invidia. Duşmani avea destui, concurenţa era şi este mare, mai ales în momentele de criză. De fapt, ceea ce a determinat pregătirea şi dezlănţuirea „atacului" adversarilor împotriva lui Fernetti a fost criza petrolului. Ca preşedinte în administraţia numeroaselor bănci şi întreprinderi din Occident, Fernetti urmărea acum achiziţionarea unor importante zăcăminte de petrol. Se aflase că se găsea în tratative avansate cu unii proprietari din Orientul Mijlociu. Banii de care dispunea îi permiteau să ofere preţuri inacceptabile pentru alţi patroni care doreau şi ei să pună mîna pe asemenea surse de energie. Şi atunci, serviciile de spionaj ale cîtorva întreprinderi aliate împotriva lui Fernetti au pus la cale un plan de „înlăturare" a „egoistului" care refuzase oferta de colaborare în privinţa achiziţionării surselor de energie. El devenise duşmanul nr. 1 al ţării. În asemenea situaţii, capitaliştii fac apel la „sentimente naţionale", la „faima ţării" etc., etc. pentru ca să se justifice astfel orice acţiune întreprinsă împotriva respectivului.

Agenţii care acţionau în numele tuturor adversarilor lui Fernetti au întocmit un plan, în care se prevedeau mijloace „paşnice" şi „nepaşnice" de convingere. Primul pas a fost încredinţarea misiunii unui agent, camuflat în consilier de ambasadă, de a-l întîlni pe Fernetti. Întrevederea a avut loc într-un decor idilic pe malul lacului Leman. Discuţia nu s-a referit la petrol, ci la domeniul lui de activitate, adică comerţul cu arme. Magnatul a refuzat sfaturile de a renunţa la traficul de arme pe care îl botezase pudic, „comerţul său".

Puţin mai tîrziu, agenţii au făcut o tentativă să-i clatine poziţia lui Fernetti deţinută la Roma, Londra, Montreal

și Amsterdam. În limbajul serviciilor secrete această operațiune poartă denumirea codificată : „s-a deschis un robinet".

La început Fernetti a pierdut o mare parte din capital, dar și-a revenit repede, a sesizat ce se petrece și în scurt timp și-a astupat „găurile", recîștigînd totul și trecînd la contraatac cu energie.

O ultimă tentativă a fost efectuată, de astă dată, pe plan politic. Doi șefi de cabinet, promovați plenipotențiari în lumea ocultă a umbrelor, au încercat să-l convingă pe financiar „să vîneze" pe alte terenuri, invocînd faptul că prin activitatea sa stînjenea aliațele comerciale internaționale. Totul a fost în zadar. Alberto Fernetti s-a folosit în mod demonstrativ de influența avută.

Spionii, exasperați, au considerat atunci că arsenalul metodelor pașnice fusese epuizat. Era la începutul verii lui 1962. Exista o singură soluție : înlăturarea lui definitivă.

Personalitatea lui Fernetti impunea luarea unor precauțiuni fără fisură. Dispariția sa trebuia să pară un accident. Eventual o catastrofă aeriană, dacă ar fi fost posibil : potentatul se folosea, ca și alții de talia sa, de un avion personal pentru deplasările sale de rutină în lume. Nu este mai puțin adevărat, pentru o persoană avizată, că un accident este mai greu de mascat în cazul unui avion ușor. Or, circumstanțele „dramei", vor trebui să pară cît mai naturale. „Idealul" ar fi fost să se profite de existența unei furtuni adevărate.

S-a trecut la primul act : alegerea unui loc propice pentru producerea catastrofei. Apoi cunoașterea din vreme a momentului favorabil, care să facă perfect plauzibil „accidentul". Și, în sfîrșit, imaginarea unui motiv de-a-l constrînge pe Fernetti să folosească avionul chiar dacă condițiile atmosferice se anunță a fi nefavorabile. Acest scenariu nu era tocmai simplu, mai ales transpunerea lui în practică. Și totuși, agenții au făcut totul pentru a-l realiza.

Munții Alpi conveneau cel mai mult pentru fixarea locului, căci accidentele de avion cunoșteau o frecvență constantă. Pentru a se ști exact cînd va trebui acționat, era suficient să se „strecoare" un funcționar printre tehnicienii meteorologici naționale. Mai rămînea de găsit

mijlocul prin care Fernetti să fie obligat să plece cu avionul.

Răsfoindu-se fişele privind datele personale despre Fernetti s-a constatat că el nu se consulta decît cu un singur om, secretarul său, Eric Garnette. Or, Garnette era francez, ofiţer de rezervă şi un mare ambiţios, dornic de parvenire. Patronul putea, deci, fi atins prin intermediul celuia care visa să parvină.

În timp ce un agent pleca cu destinaţia Lugano, cu scopul de a pregăti, în secret, o primă luare de contact cu Eric Garnette, un alt agent a reuşit s-o angajeze pe fermecătoarea Denise M., în vîrstă de 28 ani, secretară la Serviciul Meteo. A fost suficientă o recomandare oficială pentru ca Denise să fie însărcinată cu întocmirea unui studiu privind prelucrarea informaţiilor meteo, în vederea efectuării de previziuni pe termen lung.

Denise M. şi-a prezentat primul său raport de activitate : o furtună foarte puternică provenind din Atlantic urma să atingă mai întîi Franţa, apoi Elveţia şi Italia, între 5 şi 15 septembrie.

— Frumoasă treabă ! aprecia şeful operaţiunii. Dar va trebui — şi aceasta este de cea mai mare importanţă — ca să-mi indici o dată precisă, cu o aproximaţie de 24 ore, în săptămîna care urmează. Nu numai ziua, dar şi ora de trecere a ciclonului.

Agenţii au pus în mişcare cea de a doua etapă a acţiunii. Unul dintre ei aştepta în apropiere de aerodromul Genéve-Cointrin. Misiunea sa se limita doar la o luare de contact. Ea s-a produs la 21 august 1962, la lăsarea serii, undeva în apropierea aeroportului. Agentul supraveghea ieşirea personalului de serviciu, privind din cînd în cînd la o fotografie. Ea reprezenta un bărbat de 30 ani. Se numea André Masson şi era unul dintre mecanicii însărcinaţi cu întreţinerea avionului lui Fernetti.

După ce şi-a luat rămas bun de la tovarăşii săi, Masson s-a urcat pe o motoretă şi a pornit în direcţia oraşului Geneva. Nu a remarcat autoturismul ce-l urmărea ca o umbră. Imediat ce a trecut de primul stop, André a accelerat mărind viteza. Nu s-a gîndit nici o clipă la accidentul spre care se îndrepta cu atîta spontaneitate. Aripa dreaptă a automobilului, condus de agent, s-a prins de

partea din spate a motoretei. André Masson execută un salt acrobatic şi rămase întins pe caldarîmul şoselei, cu capul îndreptat spre trotuar.

Trecătorii se strînseseră la locul accidentului. Şoferul îndepărtă mulţimea şi susţinînd capul motociclistului îi acordă primele îngrijiri medicale folosindu-se de trusa din maşină. Modul său prevenitor de ajutorare al rănitului nu au trezit bănuieli în privinţa adevăratei cauze a accidentului. Mai mult, cîţiva din cei prezenţi l-au ajutat la urcatul în maşină.

André Masson s-a trezit într-o cameră luxoasă, o rezervă de spital, cu piciorul stîng în ghips şi cu tînăra sa soţie la căpătîi. În fiecare zi, agentul îi aducea reviste, fructe şi diverse sticle cu sucuri. Nu înceta o clipă să se autoînvinuiască de producerea accidentului, fapt pentru care rezolvă toate problemele legate de asigurare şi plata spitalizării. După primele zile, odată şocul trecut, cînd lucrurile promiteau să evolueze fericit, rănitul se plînse :

— Sînt mecanic de avion şi specialitatea mea este reglatul aparatelor de bord. Sînt angajat al domnului Fernetti şi acesta este extrem de cusurgiu, nu vrea să lase pe nimeni, în afară de mine, să-i întreţină avionul personal. Vă rog să treceţi pe la aeroport şi să vorbiţi cu şeful de atelier pentru a mă înlocui cu cineva temporar, fără să ştie patronul.

Agentul nu a aşteptat să fie rugat şi a promis că-i va îndeplini cererea. A doua zi, după-amiază, a adus o veste bună. Masson îşi va recăpăta postul după convalescenţă, şeful de atelier a găsit un alt mecanic care să-i ţină temporar locul. Se numea Laurent Berthold şi fusese recomandat de însuşi domnul Garnette, secretarul de încredere al lui Fernetti. Berthold, impus de domnul Garnette, „convins“ să colaboreze, aparţinea la rîndul său acestui serviciu secret care pregătea atentatul la viaţa magnatului.

Au trecut cîteva zile de la cele întîmplate pe şoseaua ce duce spre Geneva. La Paris, în birourile Meteorologiei naţionale, Denise M. se pregătea să-şi strîngă lucrurile. Ajungînd în apartamentul său telefonă şefului.

— Ciclonul este prevăzut pentru 13 septembrie. Nebulozitate totală, pînă la înălţimea de şase mii de metri. Nu se întrevede nici o ameliorare.

— Asta înseamnă că va fi un timp urît ?
— O vreme cîinească, aprobă Denise.
— Mulţumesc. Cu bine !

Fusese declanşată ultima treaptă a acţiunii. Era acum rîndul lui Eric Garnette să intre în scenă. Nu i-a fost greu să găsească mijlocul de a-l smulge pe Fernetti din căminul său, indiferent cum ar fi fost vremea afară. A fost suficient să-i dea un telefon unui anume Baretto, reprezentantul lui Fernetti într-o importantă societate din Roma, dîndu-i de înţeles că va fi numit preşedintele consiliului de administraţie la o societate petrolieră. Era vorba, în schimb, de un mic serviciu. Pe data de 12 septembrie, la orele nouă seara, Garnette îi telefonă lui Fernetti, de la Roma :

— Baretto îşi arată adevărata lui faţă, domnule ! Pretinde că a intrat în posesia unui dosar compromiţător în ceea ce vă priveşte. Este un atac frontal în toată regula. Pare bine montat. A convocat adunarea generală a consiliului de administraţie pentru mîine.

— Rezolvă tu lucrurile, Eric. Eu trebuie să plec la New York, mîine seară, ştii bine. Mai e şi timpul, care s-a stricat brusc.

— New York-ul mai poate să aştepte, patroane, dar Roma nu. Baretto vrea să vă ia locul cu orice preţ. Credeţi-mă, veniţi de urgenţă aici.

— Nu te pripi, prietene. Dacă spui tu, am să fiu mîine acolo !

Fernetti făcu o pauză, după care adaugă :

— În ziua de 13... mi-a adus totdeauna noroc.

12 septembrie, orele 23,00. În timp ce Fernetti se îndrepta cu automobilul spre Geneva pentru a lua masa de seară, după care urma să zboare la Roma, pe aerodromul Cointrin se făceau ultimele pregătiri. Un mecanic în ţinută de stradă se îndreptă spre hangarele particulare din marginea aerodromului. Ducea în mînă un cufăr mic. Era Laurent, înlocuitorul lui André Masson. Se închise în incinta unde se aflau parcate avionete particulare aparţinînd diverşilor oameni de afaceri. După ce se orientă, se îndreptă spre avionul lui Fernetti. Afară vremea se stricase şi vîntul începuse să sufle. Laurent se strecură în cabina bimotorului. Începu să meşterească la mecanismul radio-

ghidajului. Desfăcu trei fire și le legă la loc, într-un mod extrem de rudimentar, astfel încît să se desfacă după cîteva smucituri ale avionului.

13 septembrie, orele 9 dimineața. Vreme din ce în ce mai închisă deasupra Alpilor. Vizibilitate redusă. Cointrin și împrejurimile abia se disting pierzîndu-se în ceață. În hangarul avioanelor particulare, doi mecanici verifică sumar comenzile aparatului lui Fernetti, supravegheați de șeful de serviciu al întreținerii.

— Cine a controlat aparatul domnului Fernetti ? întrebă el.

— Nimeni, răspunse moale șeful de serviciu. Ordinul de zbor ne-a parvenit abia în timpul nopții și nu am avut timp să facem o verificare așa cum trebuie.

— Cum ? Nu s-a efectuat controlul ? Dar eu răspund de el, eu și nu altcineva !

— Nu te grăbi, bătrîne. Avionul a rămas neclintit de la accidentul lui Masson. Și cu el ești întotdeauna la mare fix.

Cîteva minute mai tîrziu, automobilul lui Fernetti opri în fața bimotorului. Prost dispus, financiarul coborî.

— Încă nu sînteți gata ? mormăi el privind încruntat la personalul ce se tot învîrtea în jurul aparatului.

— Pilotul s-a dus la biroul meteo. Uite că vine.

În clipa în care Fernetti se pregătea să intre în cabina avionului, pilotul îngîndurat îl apucă de braț.

— Vremea este proastă, domnule. Perturbații mari deasupra Alpilor, vînt cu o viteză de 200 km/h. S-ar putea să fim forțați să ne întoarcem din drum.

— Trebuie să plec cu orice preț, spuse Fernetti. Înțelegi, Rodel ? Imediat, indiferent de risc.

— Prea bine, domnule, admise pilotul și se strecură pe locul de comandă închizînd în urma sa chepengul de plexiglas.

După o scurtă așteptare pentru primirea aprobării de zbor, Rondel ridică aparatul în direcția cerului ce părea o mare de cerneală. Fernetti nu mai era acum pentru lume decît indicativul avionului său : „Hotel-Bravo-Golf-Charlie-Tango".

După patruzeci și cinci de minute de la decolare s-au adunat cîteva mesaje laconice. Primul a fost înregistrat

în momentul cînd avionul se mai zărea de la Cointrin. „Geneva Radio Ghidaj cheamă Hotel-Bravo-Golf-Charlie-Tango. Cap la sud. Urcați încă două mii de picioare".

Apoi după cîteva minute : „Bravo... Charlie-Tango cheamă.. Tango cheamă..."

Apoi tăcere, în loc de răspuns la toate apelurile lansate de la Geneva, Lyon, Milano și Roma.

Două zile mai tîrziu, resturile avionului au fost găsite în Alpi. Ceea ce mai rămăsese din Fernetti a fost pus într-un cearșaf.

În rezerva sa din spital, André Masson se frămînta, deși știa că este în afara oricărei bănuieli. Binecuvînta accidentul. Nimeni nu-l putea acuza de neglijență.

La Roma ziarele relatau tragicul accident.

Concluzii ? Faptele dezvăluite atestă ce amploare au luat afacerile cu armament. Fascicolul de lumină aruncat asupra acestor cîtorva „cazuri" poartă în sine un aspru rechizitoriu împotriva lumii capitaliste care generează asemenea fenomene nocive : crime și arme pentru bani.

Ultima misiune

Zăcea cu fața la pămînt, îngropată în zăpadă, cînd dis-de-dimineață, trei cantonieri, care curățau șoseaua de ninsoarea cernută din abundență în ultimele zile, i-au descoperit corpul pe marginea drumului. Muncitorii nu i-au văzut capul și nimeni, o bună bucată de timp, nu știa cum arată locotenent-colonelul Bernard Nut, responsabilul din Nisa al lui D.G.S.E. (Direction Générale de la Sécurité Extérieure).

La 15 februarie 1983, întocmai ca o epură, o dungă groasă marca pe stratul de zăpadă locul unde zăcuse victima. Timp de mai multe zile, nici un fulg n-a mai căzut să acopere semnele polițiștilor.

Datele crimei au fost trecute cu minuțiozitate în revistă : un refugiu pe marginea șoselei naționale 202, care duce de la Nisa la Digne în apropiere de Puget-Theniers, în locul numit Pont de Cians. Cadavrul, ale cărui picioare se aflau exact pe marginea bandei asfaltate, era așezat perpendicular pe axa automobilului garat lateral, un „Peugeot 305", de culoare verde-metalizat, avînd numărul 209 DZ 75. O pată de sînge se răspîndise în jurul capului. Proiectilul, după cum avea să se stabilească la autopsie, îi pătrunsese între prima vertebră cervicală și urechea dreaptă și ieșise prin partea de sus a craniului. La doi metri de șosea, înainte și în stînga „Peugeot"-ului, pe drum, se afla un revolver „Smith and Wesson", calibru 11,43, ce putea foarte bine să fi fost aruncat acolo. În butoiașul acestuia, trei cartușe percutate și trei intacte. La locul crimei nu s-a găsit nici un proiectil. În rezervorul mașinii nu

se afla nici un strop de benzină, iar împrejur nici cea mai mică urmă de luptă. Un adevărat „Rebus" pe o pagină virgină în această regiune de munte acoperită cu zăpadă.

Enigma a luat amploare cu atît mai mult cu cît indiciile erau extrem de sărace, cel puțin în aparență. Ofițerul Nut, care își pierduse viața, era de nerecunoscut. Nu numai datorită faptului că glontele îl desfigurase, ci și datorită altor motive. În ziua de 15 februarie, după descoperirea crimei, agenții serviciilor secrete, foștii lui colegi, i-au vizitat locuința situată în cartierul Fabron, din Nisa. Telefonul din apartamentul său nu a funcționat între orele 11,45 și 20,00, ca urmare a unei „furtuni", așa cum se va motiva mai tîrziu. Fiica sa, Sylvia, a relatat reporterului revistei „Paris Match" că agenții serviciului secret, după ce au răscolit cu scrupulozitate ceasuri întregi în fiecare sertar, în fiecare dulap din casă, au luat cu ei toate fotografiile tatălui său. Aproape simultan, același lucru s-a produs la toate serviciile administrative din țară, începînd cu Poliția Judiciară, Identitatea Judiciară, la Arhivele stării civile și Prefectură. Era limpede că s-a procedat așa datorită unui ordin superior. Familia, aflată încă sub șocul puternic al evenimentului, nu înțelegea absolut nimic ; i s-a spus că Bernard Nut s-a sinucis și a fost sfătuită, în ciuda durerii ce o resimțea, să comunice aceasta tuturor acelora care, eventual, s-ar interesa de cele întîmplate.

Jandarmii din Puget-Theniers, care au efectuat primele constatări în raza unde se petrecuse evenimentul, au fost desărcinați de acest caz încă din primele ore ale zilei. Ancheta a fost încredințată comisarului principal Carivel și inspectorului Maure, care au primit instrucțiuni directe de la Serviciile Secrete și, în mod cu totul special, de la Serviciul de Informații din cadrul D.G.S.E.

Pentru acreditarea tezei sinuciderii s-a găsit de cuviință de către anchetatori să se ia drept sprijin testul alcoolemiei : procentul de alcool găsit în sîngele victimei era impresionabil : 1,67 gramă la mie. După cum este știut, un procent de 0,8 la mie este suficient pentru a cauza beția. Nut, care suferea de ficat și de inimă, bea foarte puțin, și doar o stare depresivă neobișnuită ar fi fost în măsură să-l determine să comită un astfel de exces.

Decanul judecătorilor de instrucţie din Nisa, Pierre Lasfargue, nu s-a arătat satisfăcut de explicaţiile date de anchetatori şi a solicitat informaţii suplimentare, mai ales în ceea ce-l priveşte pe un domn „X", un personaj misterios.

În următoarele zece zile care s-au scurs după moartea lui Nut, doi inspectori de poliţie s-au prezentat la o adresă din Vésinet pentru a interoga o tînără libaneză ce locuia la Nisa. Un mister de nepătruns învăluia atît pe această enigmatică femeie, cît şi declaraţiile ei făcute poliţiştilor. Să fi fost amanta celui ucis ? Avea cunoştinţă de cele întîmplate ?

Prietenii lui Nut erau în mod vizibil înspăimîntaţi de toate cele întîmplate şi cu greu se putea afla ceva din partea lor. Dar, puţin cîte puţin, a început să se închege profilul agentului dispărut în mod misterios.

Fiu al unui ofiţer de carieră, ucis în Liban în 1941. Bernard s-a înrolat în armata franceză la vîrsta de 18 ani. Şi-a făcut serviciul mai întîi în Algeria, în 1953, apoi în Tunisia şi un stagiu în Martinica, unde a cunoscut-o pe Jacqueline, viitoarea sa soţie, şi ea fiică de militar. Reîntors în 1961 în Algeria, a fost inclus într-o unitate de „comando", apoi în „Biroul Doi" din Secţia de informaţii. Recrutat de S.D.E.C.E. în 1967, după o pregătire temeinică, este trimis la Dakar, unde în mod oficial îndeplinea funcţia de ataşat al serviciului tehnic de presă al ambasadei. A învăţat cu uşurinţă cîteva limbi vorbite în Asia şi a efectuat misiuni în Thailanda, R.P. Chineză, Japonia şi Malayesia. Dar, datorită unor motive familiale se hotărăşte să se reîntoarcă în Franţa şi obţine, în 1980, postul la Nisa, rezervat, de regulă, elitei agenţilor, cu relaţii influente.

Cîmpul de acţiune încredinţat se întindea în tot sudestul Franţei. De două sau trei ori pe lună, Nut trecea graniţa şi vizita Torino, Milano, Genova sau Bordighera. Devenise cunoscut în aceste locuri şi de obicei trăgea la aceleaşi hoteluri. În decursul ultimelor luni a fost văzut în compania unei tinere libaneze. Întotdeauna cu aceeaşi misterioasă femeie, o superbă creolă ce atrăgea toate privirile.

Pe Coasta de Azur, agentul francez avea relaţii cu exilaţi veniţi din diferite ţări. În schimbul permiselor de şe-

dere sau al diverselor servicii administrative, obținea informații de care avea nevoie pentru misiunea pe care o îndeplinea. Frecventa cercurile unor miliardari iranieni și libanezi. Era deseori văzut în anturajul cumnatului enigmaticei sale prietene. Uneori trebuia să se deplaseze și în țară, așa cum procedase în ziua cînd s-a întîmplat sfîrșitul tragic.

Droguri și arme tranzitau între Italia și Franța pe drumuri de munte știute numai de contrabandiști. Nut își avea „contactele" sale în acele locuri secrete de trecere. Printre alții, un oarecare „Domn Jo", renumit schior și ghid al celor care treceau fraudulos frontiera. Acesta, împreună cu un bătrîn comisar din Nisa, avea misiunea din partea lui Bernard Nut să supravegheze, în mod cu totul special, plecările și venirile membrilor unei mici comunități din Limans, un mic orășel aflat în apropiere de Forcalquier, în Alpii din Haute-Provence. Nut era în centrul unei ingenioase rețele de informatori interni și externi. În activitatea sa era în relații strînse de serviciu cu P.A.F. (Police de l'Air et des Frontières) cît și cu membrii serviciului de „Securitate a hotelurilor", organ specializat în investigarea seifurilor și însărcinat cu supravegherea camerelor clienților suspecți, mai ales străini, aflați în trecere prin cazinourile și hotelurile de pe Coasta de Azur.

În fruntea acestui serviciu special se afla un oarecare „Domn François", iar printre subalternii lui se număra și adjutantul Jean-Claude, sau domnul „X", pe a cărui carte de vizită nu se afla menționat decît un simplu număr de telefon : (93) 56 19 58. Dacă, din întîmplare, cineva ar fi format acest număr ar fi auzit tonul caracteristic numerelor aflate în schimbare.

Bernard Violet, reporter la „Paris Match", care a publicat un articol despre moartea locotenent-colonelului Nut, și care a stat la baza relatării noastre, a fost frapat de misterul acestui caz și a început, pe cont propriu, să facă unele cercetări discrete. Astfel, ziaristul a descoperit că „X" locuia într-un imobil militar din Rochambeau, din Villefranche-sur-Mer.

În ziua de 14 septembrie, reporterul a sunat la ușa apartamentului lui „X". După un timp i-a deschis un băr-

bat tînăr, în vîrstă de aproximativ 30 de ani, cu ochii negri, pătrunzători, manifestînd o atitudine distantă şi rece.

— Îmi' este imposibil să primesc jurnalişti. Nu sînt decît adjutant şi trebuie să respect pe superiorii mei... De altfel, mi se pare curios şi vă rog să-mi spuneţi cum de mi-aţi aflat adresa ?

Dialogul a fost scurt şi gazda a negat cu îndărătnicie orice legătură cu D.G.S.E. Întrevederea s-a încheiat pe neaşteptate şi „X" i-a închis uşa în nas îndărătnicului vizitator.

A doua zi, de dimineaţă, un telefon anonim avea să-l îndîrjească şi mai mult pe jurnalist :

— V-aţi vîrît nasul într-un domeniu nepermis. Viaţa vă este în pericol. O să vă urmărim pas cu pas. Atenţie cum mergeţi cu automobilul. Lăsaţi-vă păgubaş şi nu vă mai preocupaţi de această afacere...

La scurt timp, „X", care a urmat lui François la conducerea serviciului „Securitatea hotelurior", a fost transferat la Paris. Astfel, întreaga reţea închegată de Nut s-a destrămat treptat.

Între timp s-a dat de urma lui Agnés ; misterioasa libaneză primise, la Vésinet, vizita poliţiştilor. Era cumnata prietenului libanez a lui Nut. Acesta poseda numeroase hoteluri la Nisa, Cannes şi Londra. Locuinţa tinerei creole constituia refugiul ofiţerului francez.

La cîteva zile după moartea lui Bernard Nut, un tînăr cu numele de Jean Pierre Djibel, tocmai îşi terminase stagiul militar la vînătorii de munte din garnizoana Chambéry. El a venit la poliţia din Nisa şi a declarat că era informator şi.. amantul victimei ! A fost privit cu indulgenţă şi lăsat să plece, fiind considerat că nu era în toate minţile.

Mai credibilă a fost mărturia unui prieten al lui Bernard Nut, care s-a prezentat din proprie iniţiativă la cabinetul judecătorului de instrucţie, în primele zile ale lunii ianuarie 1984, aproximativ la un an după moartea agentului secret. El a declarat, printre altele, că Nut l-a vizitat la locuinţa sa în ziua de 11 februarie 1983, pe la ora prînzului şi i-a cerut permisiunea să se folosească de telefonul său, motivînd că, din raţiuni de securitate, nu se poate servi de propriul telefon. După ce l-a lăsat singur, pentru a vorbi la telefon, Nut i-a făcut următoarea con-

fidență : „Sînt pe urmele unei afaceri ce va face enorm de mult zgomot".

Într-adevăr, încă din toamna lui 1982, Bernard Nut părea să fie pe urmele șefului unei rețele de spionaj. În ziua de 14 februarie urma să fie eliberat un mandat de arestare. Între timp, la Paris, unii diplomați străini au trebuit să-și facă bagajele și să părăsească Franța în mare grabă. Și lucrurile s-au oprit aici.

S-a mai aflat că ofițerul francez ar fi primit, în acele zile premergătoare morții sale, avertismente neobișnuit de stranii, urmate de unele incidente ale cărui victimă era mereu Nut. Mai întîi, pe cînd călătorea cu vagonul de dormit pe ruta Nisa—Paris i s-a furat servieta. Fapt curios, servieta i-a fost restituită de către D.G.S.E. după sosirea sa la Paris. Conținutul era intact. La scurt timp a dispărut valiza din port-bagajul automobilului său, iar apoi portofelul, acesta în timp ce se afla într-un „night-club" de pe Riviera italiană. Tot pe cînd voiaja în Italia, cutia de viteze a automobilului s-a spart pe neașteptate. Nici mecanicul de la garaj n-a fost în măsură să-și explice cum de s-a putut produce așa ceva.

Rezultă că Nut trăia într-o permanentă atmosferă de nesiguranță, că cineva era mereu pe urmele sale, fapt confirmat de conținutul plicului găsit în sertarul biroului din Nisa. Plicul purta mențiunea : „Consemne de aplicat în caz de dispariție prematură". În interior, o meșă de păr de femeie, un medalion, două simboluri ale zodiacului — Berbec și Scorpion — și o scurtă scrisoare-testament. Întreg conținutul plicului trebuia să fie remis lui Agnés, libaneza, care, în ajunul morții sale, primise de la acesta un poem ce se termina cu aceste rînduri : „Numele tău va rămîne întotdeauna / Și în mormîntul meu el mă va învălui ca un giulgiu".

Lui Agnés i-au fost destinate ultimele sale mesaje, tînăra fiind aceea care îl însoțise în călătoriile din Italia. Agentul francez era îndrăgostit. Avea acum o „fisură" și prin aceasta devenise vulnerabil. Dar libaneza prefera să-și păstreze cu îndărătnicie secretul. Cu multă greutate au putut fi reconstituite evenimentele petrecute în preziua morții sale.

Bernard Nut, ca în fiecare dimineaţă, şi-a părăsit apartamentul către orele 7,30. În ziua aceea, şi-a luat cu sine şi revolverul, ceea ce constituia un fapt cu totul neobişnuit. S-a dus direct la cazarma Filley, unde a rămas pînă la ora 10 dimineaţa. În drum s-a oprit la o florărie, a cumpărat 25 de trandafiri roşii, pe care i-a trimis, printr-un comisionar, la locuinţa lui Agnés. Apoi s-a deplasat la consulatul Italiei, pe bulevardul Gambetta, pentru a obţine viza pe paşaportul iubitei sale, cu care urma să plece a doua zi, marţi 15 februarie, la Bordighera, unde reţinuse, din timp, două camere la hotelul Capampelio.

La amiază s-a întîlnit cu tînăra libaneză. Au dejunat împreună, după care a condus-o la bancă. Aproape de ora 15,00 s-a oprit la o staţie de benzină unde a făcut plinul rezervorului automobilului şi a plecat în regiunea muntoasă. Spusese prietenilor că vroia să ajungă la destinaţie mai înainte de a-l prinde înserarea pe drum. Ar fi avut de mers trei ore. Ceea ce, privind harta, ar corespunde unui itinerar Nisa—Digne—Forcalquier—Liman, parcurs însemnat, de altfel, şi pe ultima pagină a agendei sale.

În presa franceză, care a relatat cazul, s-a scris că, înainte de a se sinucide, Nut ar fi stat în maşină, fără să conducă, mai multe ore. Apoi ar fi coborît şi a făcut cîţiva paşi pe marginea şoselei, pentru înviorare, aşa cum se obişnuieşte cînd stai prea mult la volan. Printre urmele de paşi, găsite la faţa locului, cîteva aparţineau unui salariat al echipei de întreţinere, Puget-Theniers, care se oprise, din întîmplare, în acel loc. Amprentele au fost verificate şi erau ale acestui muncitor, fapt confirmat şi de probele de laborator. De asemenea, nu s-a scris nimic despre faptul că urmele de pe zăpadă dovedeau că Nut, înainte de a muri, s-a rostogolit de cîteva ori.

În momentul găsirii maşinii sale, kilometrajul indica cifra de 20 242 kilometri. La 6 februarie s-a făcut o revizie a automobilului, prilej cu care fusese notat kilometrajul parcurs : 19 770 kilometri. Adăugînd ultimele drumuri făcute prin oraş, în zilele precedente, rezultă că în ziua morţii. Nut ar fi parcurs circa 350 km, cifră care corespunde cu distanţa Nisa—Digne—Forcalquier—Pont de Cians. Autopsia a arătat că moartea survenise la trei ore după consumarea unei mese. Ceea ce înseamnă că Nut

ar fi luat masa seara, undeva în oraşul Digne, şi ar fi plecat mai departe, pe la miezul nopţii, pentru a ajunge la Pont de Cians, aproximativ între orele 2,30 şi 3,00 dimineaţa. Acest interval de cîteva ore din viaţa fostului ofiţer al D.G.S.E. era tocmai timpul pe care autorităţile franceze vroiau să-l ascundă de indiscreţi, de acei care au încercat să afle adevărul despre cauza morţii lui Nut.

Unul dintre aceştia, un ziarist, a încercat să afle ceva despre viaţa fostului ofiţer francez şi adevărul despre tragica lui dispariţie. Cu preţul unor mari dificultăţi a adunat cîteva date şi, pe neaşteptate, s-a hotărît să le dea publicităţii.

La vîrsta de 47 de ani, Bernard Nut s-a îndrăgostit de tînăra libaneză. Nutrea faţă de ea o iubire fără margini, cu o dăruire totală, pînă la sacrificiu. La rîndul ei, şi tînăra îl iubea, dar totuşi departe de romantismul pe care Nut şi-l dorea. Între ei era o diferenţă de vîrstă de 20 de ani. Poliţiştii care au venit s-o viziteze pe Agnés la Vésinet, i-au înmînat acesteia conţinutul plicului adresat ei de către Nut : meşa sa de păr, un Berbec, un Scorpion şi o scrisoare ce începea cu cuvintele : „Iubirea mea, dacă va trebui să deschizi acest plic, înseamnă că nu mai sînt în viaţă. Îţi doresc să fii fericită şi evenimentele să-ţi permită să te întorci în ţara ta. Ştii că te-am iubit cu multă pasiune, nu este cazul să ţi-o mai repet, iar dorinţa mea sinceră ar fi fost să-mi sfîrşesc zilele lîngă tine. Îţi mai aduci aminte ? M-ai întrebat într-o zi : ce îmi place cel mai mult la tine ? Acum sînt în măsură să-ţi spun : totul ! Oare mă înţelegi ? În acest plic se află cîteva amintiri dragi. Te rog să le păstrezi cu sfinţenie. Te îmbrăţişez cu dor, Bernard".

A recitit scrisoarea de zeci de ori. După cum i-a mărturisit reporterului, ea nu înţelegea dragostea ce i-o purta acest bărbat. Nut nu i-a cerut şi nu i-a fost amantă. O iubea într-un mod ieşit din comun ; i se părea că ceva este anormal. Pînă la urmă a sfîrşit, la rîndul ei, să ţină la el. „Luni, 14 februarie, spuse Agnés, am avut parcă o presimţire. Nu vroiam ca el să plece de lîngă mine. Cînd mi-a telefonat pentru a-mi spune că voiajul în Italia se amînase, am fost tare nefericită. Eram obişnuită cu punctualitatea lui. În dimineaţa acelei zile am primit 25 de tran-

dafiri şi aceste rînduri triste, care, ca să fiu sinceră, nu mi-au plăcut deloc".

Agnès, deşi la început a ezitat, s-a lăsat convinsă de insistenţele gazetarului, pentru a face unele mărturisiri. „L-am cunoscut pe Bernard la Cannes, în ziua de 24 ianuarie 1982, cu prilejul unui dejun oferit de familia mea. Povestea că avea o fiică, Sylvia, care dorea să plece la Londra. Acolo ar fi lucrat un an sau doi pentru a învăţa engleza. Cumnatul meu, care era proprietarul unor hoteluri, i-a oferit această posibilitate. Apoi vizitele lui au devenit frecvente. Mult mai tîrziu, mi-a povestit că se îndrăgostise de mine, încă din prima clipă cînd mă zărise. La început îmi trimitea flori. Glumeam şi ne amuzam. Era atent faţă de mine, drăguţ şi simţeam că şi el e fericit cînd mă vedea. Mă credea căsătorită ; eu nu-mi scosesem verigheta. După cîteva săptămîni, i-am mărturisit că sînt divorţată. Cînd mi-a spus că mă iubeşte, răspunsul meu nu a fost încurajator pentru el. Dar a continuat să-mi trimită flori şi scrisori. Mă complăceam în situaţia asta. Aveam impresia că sînt eroina unui roman, totul mă distra. Să fiu sinceră, atunci şi eu aveam nevoie ca cineva să fie mereu alături de mine, să mă iubească, să mă simt flatată. Eram încă traumatizată de divorţ şi, în prezenţa lui, simţeam că dorinţa de viaţă renaşte în mine.

La patru sau cinci luni după ce ne-am cunoscut, am început să călătoresc cu el în Italia. El în interes de serviciu, eu de plăcere. Prima dată, ne-am dus la Torino. Am luat două camere într-un hotel dezagreabil şi nu am reuşit să închid un ochi toată noaptea. A doua zi, la Milano, am tras la un hotel mai bun. De fiecare dată aveam camere separate. Bernard îmi respecta preferinţele. Cînd mergea la întîlnirile sale, eu mă duceam prin oraş, vizitam magazine, muzee. Seara, luam masa împreună, dansam şi apoi ne spuneam noapte bună.

Familia mea l-a acceptat. Începusem să mă simt din ce în ce mai bine cu el şi nu făceam nici cel mai mic efort ca să-i răsplătesc dragostea ce mi-o purta. Diferenţa de vîrstă dintre noi, de douăzeci de ani, nu mă incomoda. Din contră, găseam chiar o satisfacţie. Era foarte prevenitor. În fond, eram prietenă cu un bărbat bine, simpatic, care nu-şi făcea probleme că eu nu-l iubeam. Am făcut o călă-

torie în Liban şi despărţirea mi-a oferit prilejul să constat că, în realitate, mă ataşasem de el. Cînd m-am întors, mi-a spus că se afla în divorţ. Ne-am logodit pe data de 3 februarie. Cu unsprezece zile înainte de moartea sa.

Îmi repeta mereu : «Vreau să te fac fericită. Nu vreau să grăbesc lucrurile. Poate că mai tîrziu ai să mă iubeşti şi tu. Chiar dacă nu mă vei iubi niciodată, nu este nici o nenorocire. Eu te iubesc şi este de ajuns. Iar dacă în acest timp, te vei îndrăgosti de alt bărbat, îţi promit să-ţi redau imediat libertatea». Nu am întîlnit niciodată un alt bărbat care să-i semene şi nu puteam rămîne indiferentă faţă de un asemenea om minunat. Ne-am decis să ne căsătorim în Liban, unde trăise pînă la vîrsta de zece ani. Îşi dăduse demisia cu puţin înainte de Crăciun şi trebuia să părăsească serviciul la 31 martie.

Considera că, după douăzeci şi cinci de ani de serviciu avea tot dreptul să renunţe la o funcţie care îi oferea misiuni din ce în ce mai dificile şi periculoase. Se gîndea că va găsi cu uşurinţă pe altul care să-l înlocuiască.

În ziua de 24 ianuarie, data aniversării zilei cînd ne-am cunoscut, îmi amintesc că cineva l-a chemat la telefon în timp ce se afla la mine. Era chemat să vină imediat într-un loc anume. Era un superior. A refuzat. După ce a pus receptorul jos mi-a spus că «se poate prăbuşi totul, dar în ziua aceea nu mă va părăsi, ori ce s-ar întîmpla. Ceea ce conta pentru el, era numai fericirea mea».

Mama i-a spus într-o zi : «O iubeşti mult. Dacă Agnès nu te părăseşte, riscă să te facă să suferi toată viaţa». El i-a răspuns : «Doamnă, o iubesc aşa cum este». Cred că ceea ce simţea el pentru mine, era ceva în afara obişnuitului. Mă gîndesc adesea că sînt vinovată faţă de el. În timpul vieţii nu i-am răspuns niciodată dragostei lui, dar după ce a murit îmi pare rău că nu i-am spus măcar o dată că îl iubesc. Poliţia mi-a spus că s-a sinucis. Eu nu pot crede aşa ceva. Nu avea motive. Poate a fost şantajat în legătură cu serviciul sau ceva îmi ameninţa viaţa, fericirea mea şi nu a ezitat să se sinucidă pentru mine".

Relatarea jurnalistului se opreşte aici. După ce mai întîi menţionase o serie de elemente ce aruncau o lumină confuză asupra enigmaticei morţi a lui Bernard Nut, din serviciile speciale franceze. Ziaristul, în mod surprinzător,

a renunțat la cercetările sale și, în ultimul articol, a concluzionat : „Nut și-a pus capăt zilelor copleșit de dragostea sa imensă pentru frumoasa libaneză". Concluzia ziaristului confirmă astfel versiunea oficialităților cu privire la moartea ofițerului francez.

Circumstanțele nu oferă nici un indiciu că Nut s-ar fi sinucis. După cele relatate în presa franceză, amănuntele descrise de la fața locului, oricine își poate da seama că Nut a fost ucis. El nu putea face acest lucru. Să reamintim unele amănunte de la locul crimei. Victima a fost găsită în fața mașinii. Urmele pe zăpadă lăsau să se înțeleagă că acolo a avut loc o luptă la care au participat mai multe persoane ! Revolverul, cu care s-a presupus că s-a sinucis, se afla în spatele mașinii. Cu arma respectivă s-au tras trei focuri. Nici primul, nici al doilea, ci ultimul glonț a pătruns în corp, celelalte pierzîndu-se în văzduh. În cazul revolverelor de acest tip (cu butoiaș) tragerea se efectuează prin apăsare repetată a trăgaciului, pentru fiecare glonț. Că ultimul foc din cele trei și-a atins ținta este lesne de înțeles, căci dacă ar fi tras în plin primul foc, sinucigașul nu ar mai fi fost capabil să apese pe trăgaci încă de două ori și să arunce arma la o distanță de cîțiva metri, pe deasupra automobilului. De ce a tras două focuri în aer ? Să atragă atenția asupra sa ? Sau a tras asupra cuiva ? Sau în butoiașul revolverului se aflau două tuburi trase ?

Să reamintim încă un lucru foarte important : unde a pătruns glonțul ? Prin ceafă ! Statistica demonstrează că sinuciderile cu revolverul nu se efectuează în... ceafă.

Rezultă, deci, că prin modul cum s-a produs moartea nu este vorba de o sinucidere, ci de o crimă ; o crimă pe care cineva a dorit s-o prezinte drept sinucidere. Această ipoteză este susținută și de un alt element : victima ar fi ales alt moment. Numai un singur lucru l-ar fi putut determina, dacă mai credea cineva în sinucidere, că, pe parcursul călătoriei sale cu mașina, a fost oprit și i s-a spus ceva extrem de grav, care să fie în măsură să-l determine să nu șovăie și să-și ia zilele. Ipoteză care nu se exclude, dar în același timp este foarte puțin probabilă.

A rămas cealaltă ipoteză, și anume, că Bernard Nut a fost ucis. Pe de o parte se știa chiar amenințat, ofițerul primise o serie de „semnale" că pierduse încrederea

„cuiva" şi se încercase să i se sustragă o „piesă" compromiţătoare pentru cineva şi urmăritorii erau siguri că o poartă cu sine. Mai mult, Nut era perfect conştient că viaţa îi este ameninţată. Ca dovadă, scrisoarea-testament adresată logodnicei sale.

S-a presupus că la uciderea sa au luat parte cel puţin doi agresori. Evenimentele ar fi decurs, aproximativ, în modul următor : după ce Bernard a parcurs o bună bucată din drum, a oprit în faţa unui han, situat în raza oraşului Digne. Se făcuse tîrziu, era obosit, conducea greu noaptea, în regiune muntoasă şi pe zăpadă. A vrut să se odihnească puţin şi să ia masa. Poate că acolo avea fixată şi întîlnirea cu unul dintre informatorii săi. Aşa a procedat de mai multe ori în meseria lui. A luat loc la masă şi nu s-a ridicat de pe scaun, cel puţin o jumătate de oră.

Suprimarea lui Nut fusese, probabil, decisă ; urma acum să fie doar găsit momentul propice. Sarcina a fost încredinţată unor ucigaşi cu experienţă, inventivi şi duri, dar în acelaşi timp mărginiţi sub aspectul cunoaşterii mascării unei crime. Probabil că derularea rapidă a evenimentelor i-a împiedicat să gîndească amănuntele.

Automobilul lui Nut a fost urmărit de maşina ucigaşilor. Este curios că ofiţerul nu şi-a dat seama de aceasta, mai ales că, noaptea, circulaţia era redusă şi putea depista uşor un eventual urmăritor. Există o explicaţie : se cunoştea ruta dinainte şi a fost aşteptat undeva, pe parcurs.

În timp ce se afla în restaurant şi lua masa, cei doi urmăritori s-au sfătuit şi au stabilit cu rapiditate un plan de acţiune. Unul a coborît şi a intrat şi el în restaurant, supraveghindu-l pe Nut. Celălalt, rămas afară, s-a apropiat de automobilul lui Nut şi i-a golit rezervorul de benzină, lăsîndu-i doar o miçă cantitate. Apoi i-a făcut semn celui aflat în local că operaţiunea a fost îndeplinită. Cei doi s-au urcat în maşină şi s-au oprit puţin mai departe, aşteptînd plecarea „Peugeot"-ului. Nut a ieşit, a pornit maşina, fără să remarce acul indicatorului rezervorului. Cînd, după ce ieşise din oraş, maşina a dat semne că nu mai are benzină, a tras pe marginea drumului, crezînd că este vorba de o defecţiune. Nu putea să-şi imagineze că nu mai are benzină, făcuse doar plinul şi drumul parcurs nu justifica un consum aşa de mare. A aşteptat re-

semnat să treacă un automobil şi să ceară sprijin pentru remedierea defecţiunii. Nu bănuia cursa ce i se întinsese.

A apărut maşina urmăritorilor. Nut le-a făcut semn, aceştia au oprit şi au coborît. Le-a ieşit în întîmpinare şi le-a explicat despre ce este vorba, solicitîndu-le sprijinul. Unul a luat-o înainte urmat de Nut şi lîngă acesta, în dreapta, puţin în spate, ucigaşul. După cîţiva paşi, a scos revolverul şi a tras în ceafa victimei un singur foc. Nut s-a rostogolit de cîteva ori şi a rămas cu faţa în jos. L-au percheziţionat, i-au găsit arma şi au descărcat un foc în aer, după care au aruncat-o în grabă. Nu au verificat butoiaşul în care se mai aflau două tuburi trase. Se vedeau farurile unui automobil ; au demarat şi s-au pierdut în noapte.

Acesta este scenariul, aproximativ, al celor petrecute în noaptea de 14 spre 15 februarie a anului 1983, pe drumul naţional 202, în apropiere de punctul numit Pont de Cians.

Misterul continuă totuşi să învăluie cazul. Cine sînt autorii şi pentru ce l-au suprimat pe Bernard Nut ? În articolele reporterului amintit se spunea că un prieten al victimei pomenise de faptul că Nut reuşise să dea de urma unei afaceri ce ar fi putut avea urmări răsunătoare. Lucrul acesta nu poate fi exclus dacă avem în vedere specificul misiunii ofiţerului francez. Raza de activitate a acestuia o constituia Haute Provence, adică zona de graniţă (muntoasă) cu Italia şi Coasta de Azur, deci o regiune vecină cu Marsilia. Este o regiune în care traficanţii de droguri, de arme, oamenii Mafiei îşi desfăşoară afacerile. Pe Coasta de Azur se perindă o lume pestriţă, printre care şi agenţi secreţi, informatori, escroci, refugiaţi politici, cu orientări şi concepţii diferite, veniţi în special din Orientul Apropiat. Acesta era mediul în care Nut îşi desfăşura activitatea, de unde îşi culegea informaţiile. Şi el ce le oferea în schimb ? Bani ? Nu ! Asemenea oameni nu duc lipsă de bani. Le făcea anumite servicii sau, cu alte cuvinte, închidea ochii în unele cazuri căzute sub incidenţa legii. Dar cu o condiţie : informaţiile să fie consistente şi precise.

Autorii morali ai suprimării sale pot aparţine unor cercuri diverse : de pildă oameni ai unui serviciu de informaţii străin, ce acţionau pe teritoriul supravegheat de Bernard Nut ; o reţea de traficanţi de droguri sau poate chiar de arme ; infractori ce se ascundeau chiar printre

rudele lui Agnès. Teritoriul Libanului a fost considerat o placă turnantă în traficul cu droguri spre Europa. Cumnatul lui Agnès dispunea de o vastă rețea hotelieră atît pe Coasta de Azur cît și la Londra. Deci, nu e exclusă existența unei filiere în stil mare. Poate că nici „dragostea" lui Nut nu a fost aleasă la întîmplare. Intrînd în familie a avut ocazia să afle, să asculte și „intimități". Este și asta doar o ipoteză.

La fel de credibilă a rămas și ipoteza că Bernard Nut a descoperit o filieră de traficanți de droguri, avînd ramificații largi. Implicațiile erau, probabil, pe multiple planuri, poate chiar angajînd și pe unii membrii ai serviciilor secrete franceze.

În anii '70, sub efectul unei presiuni considerabile a opiniei publice, autoritățile franceze au întreprins o acțiune de eradicare a uneia dintre ramificațiile „pistei drogurilor", care traversa sudul Franței, distrugînd laboratoarele clandestine din regiunea Marsiliei. Rezultatele acestei acțiuni, după cum se relatează în revista „Jeune Afrique" nr. 569 din 4.XII.1971, au scos la iveală unele legături ce existau între traficanți internaționali și unele cercuri ale serviciilor secrete franceze.

O parte din traficanți au fost arestați, găsindu-se asupra lor importante cantități de heroină și morfină, dezvăluindu-se totodată existența unor legături strînse cu S.D.E.C.E. Acest gen de legături a fost practicat un timp în cadrul Secției a 7-a a S.D.E.C.E., aflată în acei ani sub autoritatea comandantului Leroy-Finville. Unul dintre protagoniști, fost șef de escală la aeroportul din Orly, era un informator al lui „Bureau of Narcotics", american ; colaboratorii săi, dintre care un fost salariat al celebrului gangster francez Pierrot, „Nebunul", fuseseră amestecați în traficuri. Desigur că raporturile cu lumea interlopă constituie un risc și sînt posibile eșecuri. Dar un șef de secție sau de rețea al serviciilor secrete care închide ochii asupra activității necinstite a subordonaților săi, nu e cîtuși de puțin la înălțimea misiunii încredințate.

Tot în acea perioadă, presa franceză a relevat existența unei stări de spirit nesănătoase existente în sînul S.D.E.C.E. Încă de la crearea sa, acest serviciu a suferit de sciziuni interne, datorate în principal opiniilor agenților

ce-l compuneau. O parte dintre aceştia proveneau din serviciile speciale care au activat încă înainte de cel de-al doilea război mondial, care au acţionat sub comanda coloneilor Rivet şi Paillole, ofiţeri cu concepţii politice de extremă dreaptă, antigaulistă. Aceştia au activat mulţi ani în coloniile franceze, mai ales în Algeria, Indochina şi în Africa de Nord. După ce popoarele din fostele colonii şi-au căpătat independenţa, diferiţi ofiţeri, din fostele servicii secrete franceze, s-au pus în slujba agenţilor americani.

Venirea la putere a generalului de Gaulle a provocat o stare de nemulţumire în rîndul foştilor ofiţeri superiori din armatele coloniale franceze şi a serviciilor secrete. Au început epurările, trecerea în rezervă a unor generali compromişi şi reorganizarea serviciilor speciale, încadrarea lor cu oameni devotaţi noului regim politic.

Rezultatul l-a constituit o profundă animozitate iscată împotriva celor care vroiau să ocupe scaunele „bătrînilor". În ciuda strădaniilor sale, generalul de Gaulle n-a reuşit să ducă lucrurile pînă la capăt, mai ales în materie de contraspionaj, unde un anti-gaullist fanatic formase în cadrul D.S.T. o echipă de „vînători de vrăjitoare" ce a reuşit să supravieţuiască în ciuda pensionării sale.

După plecarea generalului de Gaulle, la începutul anului 1970, preşedintele Pompidou a desemnat ca nou şef al S.D.E.C.E. pe Alexandre de Marenches, industriaş, membru al lui „Jockey Club". Încă de la instalarea sa, a trecut la o epurare care a fost îndreptată cu precădere asupra a două generaţii de gaullişti. Sprijinindu-se pe cadre „tradiţionale" şi alegîndu-şi în cabinetul său un vechi colaborator al lui Soustelle, noul director îşi propusese ca scop readucerea serviciului său sub aripa Pactului Atlantic. Pe acest fond a survenit moartea locotenent-colonelului Bernard Nut. Deocamdată sînt numai simple ipoteze, rămînînd ca timpul să ofere elucidarea acestui caz. Aici se încheie ancheta reporterului Bernard Violet de la „Paris Match".

CUPRINS

Cuvînt înainte 5
„Chanel 5" 7
Duelul nevăzut 20
Astrologul lui Hitler 63
Urmaşii lui Hanussen 75
Conjuraţii nereuşite 81
O judecată nedreaptă 94
Omul cu două feţe 100
Spionajul atomic 119
Căpitanul Morris et. Co. 189
Ultima misiune 208

Redactor : S. STANCIU
Tehnoredactor : GH. CUCOȘ

Bun de tipar 18.09.1986. Apărut 1986.
Coli de tipar 14. B 10286

Tiparul executat sub com. nr. 60 282 la Combinatul poligrafic „Casa Scînteii" Piața Scînteii nr. 1, București, Republica Socialistă România

EDITURA MILITARĂ

Lei 8,50